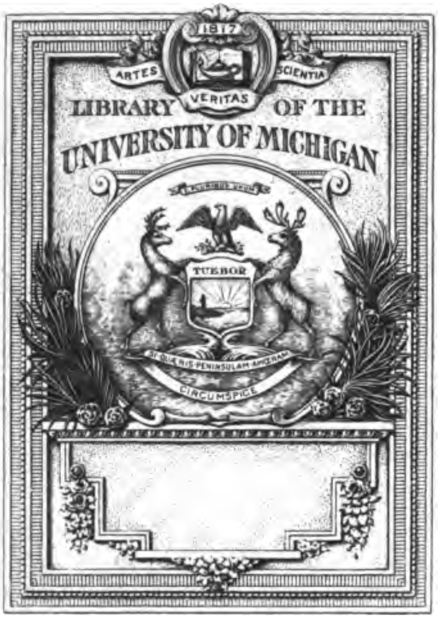

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

DE
POLYPHEMO ET GALATEA

COMMENTATIO PHILOLOGICA INAUGURALIS

QUAM

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORUM ORDINE LIPSIENSI

RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

GEORGIUS RICARDUS HOLLAND
SEIDAVIENSIS.

LIPSIAE
TYPIS J. B. HIRSCHFELDI.
MDCCCLXXXIV.

OTTONI RIBBECK

SACRUM.

VITA.

Natus sum Georgius Ricardus Holland die IV. mensis Martii a. h. s. LX. Seidauiae, uico Sorabo Budissae oppido acclini, patre Ioanne Pistotheo matre Anna Augusta e gente Schulze, quos ambos ut in summum aeuum mihi seruet uigentes deum penitus precor. Fidem confiteor euangelicam. Rudimentis me imbuit ludus oppidanus Budissinus, humanarum litterarum elementis gymnasium Budissinum primo Friderico Palm, mox Ottone Kreussler rectore florens, cuius uiri et amoris et disciplinae gratum me alumnum praestabo. Post nouem annos a. h. s. LXXIX. maturitatis testimonio instructus per unum annum in legionis IV. Saxonicae cohorte V. stipendia confeci atque anni LXXXI. duos menses militiae impendi. Philologiae me dedi in uniuersitate Lipsiensi inde ab a. h. s. LXXX. atque scholis interfui professorum: Biedermanni, Brugmanni, Curtii, Drobischii, Ecksteinii, Frickii, Heinzii, Langii, Lipsii, Masii, de Noordeni, Ouerbeckii, Pueckerti, Ribbeckii, Schreiberi, Voigtii, Wenckii, Zarnckii. Per duo spatia semestria proseminarii philologi Regii institutione, quam moderabatur Lipsius, praeparato aestate a. LXXXI. mihi contigit, ut in numerum sodalium ordinariorum seminarii philologi Regii directoribus Curtio Langio Ribbeckio florentis reciperer, ubi per duos annos, quorum per posteriorem senioris officiis functus sum, eruditionis semina

me accepisse libenter profiteor. Societatis philologae Ribbeckianae per tres annos, Graecarum antiquitatum Lipsianae per unum annum, Romanarum antiquitatum Langianae per sex menses fui sodalis. Praeterea adii exercitationes Germanicas Zarnckii per ter senos, paedagogicas Ecksteinii per bis senos, historicas Gardthauseni per sex menses.

Cum omnibus qui me docuerunt tum directoribus seminarii et proseminarii philologi Regii meritas debitasque gratias ago et referam; prae ceteris Ottoni Ribbeck, uiro summe uenerando, qui ignotum et imperitum recepit adiuuit prouexit, cuius memoria mente defixa manebit.

DE POLYPHEMO ET GALATEA

COMMENTATIONEM PHILOLOGICAM

SCRIPSIT

GEORGIUS RICARDUS HOLLAND.

PRAEMONENDA.

Philologicam inscripsimus hanc commentationem, quia lepidae fabellae de Polyphemo et Galatea in poesi ueterum reliquiis, quas nondum subtili diligentia criticoque iudicio explicatas, emendatas, comparatas, suppletas uidemus, hanc curam quantulamcumque admouere conabimur. Atque illo titulo paulum seiungere uoluimus archaeologicam quae dicitur fabulae tractationem non prorsus secludentes quidem hanc ueterum ingenii partem artisque poeticae recuperandae fontem inexhaustum, tamen uiribus nos inferiores esse intellegentes, quam qui post Ottonis Iahn in symbol. archaeol. p. 411 sqq. et Wolfgangi Helbig in symbol. philolog. Bonn. p. 359 sqq. incohatam et multis locis libri 'quaestiones de pictur. par. Camp.' inscripti repetitam inuestigationem quaestioni promouendae prodessemus. Qui uiri quamquam non modo artificum, sed etiam poetarum monumenta plena fere congessere (cf. Iahnium l. l. p. 411 sqq. c. adnott.; Helb. symb. p. 361 sq.), quibus pauca tantum addemus, tamen praecipuam litterarum interpretationi potissimum nauare operam non eorum erat consilium, ita ut singulari commentatione hanc partem tractare non superuacaneum uideretur [1]). Persuasimus autem nobis non posse uerum fructum percipi, nisi singulas huius argumenti personas

1) Parum enim diligenter notissima recoxit Glaeserus progr. Siegburg. a. 1879 'de Polyphemi mytho' inscripto nimis properanti pede progrediens, et qui nuperrime innotuit Bohemus Fr. Krsek sua lingua de Polyphemo et Galatea commentatus in annal. philol. et paedag. qui inscribuntur 'Listy filologické a paedagogické' X p. 170—183 Iahnii et Helbigii uestigia uidetur pressisse, quantum intelleximus e narratione argumenti Hirschfelderi script. hebdomad. phil. 1883 nr. 36 p. 1133—1134 inserta.

inde ab initiis, ubi primum earum iniecta sit mentio, usque ad ultima tempora ueterum poesis persequamur, ut conexu illustrato plus luminis ad singula poemata redundet, quam separata unius generis tractatio argumento adhibere solet. Scimus uero haud pauca ad comparationem singulorum poetarum spectantia in uirorum doctorum commentariis ad illorum poemata compositis latere, quibus multa nos debere libere profitemur.

Priusquam autem ad nostram rem adgrediamur, pauca in uniuersum de Cyclopibus uidentur disputanda. De Cyclopum natura atque origine apertum intercedit discrimen inter antiquissimos mythologiae Graecae auctores Hesiodum et Homerum. Ille enim theog. uu. 139 sqq. refert Gaeam ex Urano peperisse Cyclopes tres Bronten, Steropen, Argen, qui Ioui tonitru et fulmina fabricati sint, hic longe diuersos inducit imprimis Odyss. IX, 106 sqq. feros pastores numero non definito neque origine communi indicata. Tertium genus Cyclopum comparet apud Ps.-Aristotelem[1]) mir. aud. 121, ubi miri aliquid narrat de Thracum natione hoc nomine significata, de qua accuratius edocemur a posterioris aetatis scriptoribus, imprimis a Strab. VIII p. 372 fin.; Paus. II, 16, 5. VII, 25, 5; Apoll. biblioth. II, 2, 1, 3; schol. Eur. Or. 965; Eustath. p. 1622, 54 sqq., qui omnes fere consentiunt eo quod narrant Cyclopes ingentibus muris circumdedisse urbes, praecipue Tiryntha et Mycenas, dissentiunt eo quod alii aliunde oriundos dicunt fabulosos artifices. Vario modo has diuersitates inter se conciliare studuerunt uiri docti. Atque Klausenius quidem (Ulixis fata ex Hesiodo explicata, Bonnae 1834 p. 2 sqq.) Homeri Cyclopes quasi deductos esse ex daemonibus Hesiodeis statuit, alii, ut Prellerus mythol. Gr. I^3, 511 sqq., tria haec genera nihil aliud esse arbitrantur quam Neptuniarum uirium diuersas significationes, rursus alii Homericos et Hesiodeos Cyclopes ‘ex tertio illo genere diuersa ratione originem traxisse’ iudicant, cuius sententiae princeps est Schoemannus, qui hanc quaestionem

1) Vide etiam Pherecydem ap. schol. Apoll. Rhod. IV, 1091 (Muell. frgm. hist. Gr. I fr. 26) cf. Schoemann. p. 327 adn. 7, quem plerumque sequimur.

diligentissime tractauit in 'schediasmate de Cyclopibus' ind. lect. Gryphiswald. aestiu. 1859 (= op. acad. IV p. 325 sqq.). Utut hoc est certo iam pridem poetae in depingendis his monstris non eam differentiam obseruauerunt, quam historica ratio postulasset, sed utriusque imaginis lineamenta et colores quasi in una tabula commiscuerunt, cuius rei luculentissimum exemplum uidetur esse unus ille oculus in fronte collocatus, quem Cyclopibus innatum fuisse testatur Hesiodus his (theog. 143)

μοῦνος δ' ὀφθαλμὸς μέσσῳ ἐνέκειτο μετώπῳ.

Quem cum mythologi fulminis ignem significare probabiliter statuant, ab Hesiodea descriptione translatus uidetur ad Homericam, ubi Polyphemum uno tantum lumine praeditum esse multis ex locis elucet (Od. IX, 382 sq. 390. 394 etc.) [1]. Multum autem ut uidetur ad confundendas utriusque poetae hac in re proprietates ualuit communis sedes duorum generum, quae postea fabulosae huic nationi adsignata est. Nam ab Homero ad terram incognitam relegantur, Hyperiam uel prope Hyperiam sitam, ut longinquitate itineris denotetur morum feritas cf. Od. VI, 4 sqq. de Phaeacibus

οἵ πρὶν μέν ποτ' ἔναιον ἐν εὐρυχόρῳ Ὑπερείῃ,
ἀγχοῦ Κυκλώπων ἀνδρῶν ὑπερηνορεόντων,
οἵ σφεας σινέσκοντο, βίηφι δὲ φέρτεροι ἦσαν,

recentiores omnes fere incolas eos fuisse Siciliae tradunt, Aetnaearum regionum cf. schol. Od. IX, 106. Aetnae autem in igniuomo camino cum ueteres posuerint Vulcani ministrorumque officinam, conciliatas esse inter se diuersas cogitationes facile intellectu (cf. Schoemann. l. l. p. 332). Nulli autem ex miraculosis priscarum fabularum heroibus magis in litterarum materiam abiere, nulli poetarum studio sic sunt arrepti, nulli tam communi omnium poesis aetatum certamine exculti quam Cyclopes, cuius rei causa inde repetenda, quod hi potissimum largissimam iocandi copiam offerebant, atque descriptio Homerica posterioribus poesis generibus, maxime comoediae, plurimas ansas dabat, quae eorum indoli plane responderent. Ne-

1) Ut res plane nota diserte non significatur; quare de ceteris Cyclopibus idem colligere licebit cum interpretibus cf. schol. u. 106.

que praetermittendum, quod solent Cyclopes cum Ulixis fabulis coniungi, quem non minus poesis Graecae quam Troiani belli heroem tuo iure dixeris. Unum uero potissimum poetae sibi e Cyclopum numero elegerunt, in quo totius gentis mores ac naturam quasi uno conspectu repraesentarent, quem non solum in antiquarum fabularum orbe retractarent atque recolerent, sed quem nouis fabulis implicare atque in uariarum personarum consuetudinem inferre perquam adamarent, quo crebrius tritam imaginem nouis coloribus interpolare liceret. Cyclops enim κατ᾽ ἐξοχήν per totam Graecarum et Romanarum litterarum memoriam est P o l y p h e m u s ipso nomine [1]) ad peruulgatam famam spectante, filius Neptuni et Thoosae nymphae [2]), id quod testimoniorum multitudine illustrare non difficile est (Benselero s. u. Κύκλωψ auctore) cf. Od. XXIII, 312; inscriptiones fabularum Epicharmi et Euripidis, carminum Philoxeni, Timothei, Theocriti; Eur. Troad. 437; Demad. in Demetr. eloc. 284; Plut. quaest. symp. I, 5. Cat. 9. Galb. 1; Lucian. dial. mar. I c. 5, II. catapl. 14; Paus. X, 22, 7; Polyaen. I, 10; Athen. I p. 19 f.; Quint. Smyrn. VIII, 126; schol. Theocr. XI, 1; Nic. Eug. VI, 503. 517. 527. 545; Horat. sat. I, 5, 63. ep. II, 2, 125; Val. Fl. I, 136 al. Primus autem induxit Polyphemum Homerus, cuius uestigia secuti huic potissimum Cyclopum generi excolendo posteri operam nauarunt, dum nomina Hesiodea recedunt, quae confusa sunt recentioris aeui socordia, ueluti Nonnus confudit Dionys. XIV, 52 sqq., qui Polyphemum inter Bronten, Steropen, Argen, alios enumerat. Nos Polyphemi personam iam accuratius persequemur inde ab Homeri aetate historico ordine usi usque ad id tempus, quo libere tractare argumenta desinebant uersificatores [3]).

---

1) De etymologia assentimur Lehrsio (Aristarch.[2] p. 460 not.), qui in altera nominis parte uocem φήμη inesse recte cognouit.

2) Cf. Hom. Od. I, 70 sqq.; schol. Od. IX, 106. 311.

3) Similes fabulas in aliarum gentium mythologiis obuias collegit et illustrauit Guil. Grimm comm. acad. Berol. 1857, cui nuper accessit Kr. Nyrop: Sagnet om Odysseus og Polyphem, København 1881.

Caput I.
Polyphemus apud Homerum.

Od. IX, 105—555.

Narrationis filum deducere ut in fabula notissima neque opus est et officio fungitur Hyginus fab. CXXV. Polyphemus est ingenti magnitudine et robore, id quod a poeta et disertis uerbis significatur et rerum et instrumentorum pari immensitate illustratur[1]) cf. uu. 187. 257. 428. 190 sqq.:

καὶ γὰρ θαῦμα τέτυκτο πελώριον, οὐδὲ ἐῴκει
ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι
ὑψηλῶν ὀρέων, ὅ τε φαίνεται οἶον ἀπ' ἄλλων.

214. 269. 296. 372. 407. 446; u. etiam Od. I, 70. X, 200. XII, 210. Lapidis immensi mole portam obstruit 240—243. 304 sq. 313 sq. 340. 416; saxa molitur 481 sqq. 495 sqq. 537 sqq.; lignorum fert ingens onus 233 sq.; clauam permagnam gerit 319 sqq.:

Κύκλωπος γὰρ ἔκειτο μέγα ῥόπαλον παρὰ σηκῷ
χλωρὸν ἐλαΐνεον· τὸ μὲν ἔκταμεν, ὄφρα φοροίη
αὐανθέν· τὸ μὲν ἄμμες ἐΐσκομεν εἰσορόωντες
ὅσσον θ' ἱστὸν νηὸς ἐεικοσόροιο μελαίνης,
φορτίδος εὐρείης, ἥ τ' ἐκπεράᾳ μέγα λαῖτμα.
τόσσον ἔην μῆκος, τόσσον πάχος εἰσοράασθαι

(cf. Lucil. satur. XV fr. I Muell.). Voce utitur late sonanti 167. 257. 395. 399. 401. 403. Vesci et bibere solet supra humanum modum 248 sqq. 292 sq. 353 sq. 360 sq. 371 sqq. Ferae mentis est neque humana aut diuina iura agnoscit, id quod et ex communi omnium Cyclopum descriptione apparet et saepenumero de Neptuni filio repetitur cf. 106 sq.:

Κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν ὑ π ε ρ φ ι ά λ ω ν ἀ θ ε μ ί σ τ ω ν
ἱκόμεθ' etc. cf. VI, 5 sq.

112 sqq: *τοῖσιν δ' οὔτ' ἀγοραὶ βουληφόροι οὔτε θέμιστες,*
ἀλλ' —   θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
παίδων ἠδ' ἀλόχων οὐδ' ἀλλήλων ἀλέγουσιν.

---

1) Cf. schol. Od. IX, 187; Eustath. p. 1621, 50 sqq.; Quintil. inst. or. VIII, 4, 24.

cf. 215. 287. 350 sqq. 368 sqq. 428: *ἀθεμίστια εἰδώς*. 477 sqq. 494. u. etiam Od. II, 19. XX, 19. Ipse uero Polyphemus praecellit ceteris impietate ac scelere; nam recte interpretes — primus Aristarchus cf. Apoll. Soph. lex. Hom. s. u. *ἀθεμίστων*; Lehrs. Arist.² p. 182 — concludunt ceteros non omni caruisse deorum religione [1]) ex uersibus 107 sqq.:

Κυκλώπων — οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν
οὔτε φυτεύουσιν etc.

u. 111: *καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.*
cf. 410 sqq. 509 sqq. Contra Polyphemus ab omnium consuetudine recedit cf. 188 sqq.:

οἶος ποιμαίνεσκεν ἀπόπροθεν· οὐδὲ μετ᾽ ἄλλους
πωλεῖτ᾽, ἀλλ᾽ ἀπάνευθεν ἐὼν ἀθεμίστια ᾔδη

neque Iouem ueretur cf. 273 sqq.:

νήπιός εἰς, ὦ ξεῖν᾽, ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν ἢ ἀλέασθαι·
οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν
οὐδὲ θεῶν μακάρων, ἐπεὶ ἦ πολὺ φέρτεροί εἰμεν.
οὐδ᾽ ἂν ἐγὼ Διὸς ἔχθος ἀλευάμενος πεφιδοίμην
οὔτε σεῦ οὔθ᾽ ἑτάρων, εἰ μὴ θυμός με κελεύοι.

cf. 520 sqq. Neque uidetur coniugem liberosue habere ut ceteri cf. 115. Cyclopes neque serunt neque fabrorum artes nouerunt 108. 125 sqq., cum sua sponte omnia proueniant [2]) 109 sqq.:

ἀλλὰ τά γ᾽ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
πυροὶ καὶ κριθαὶ ἠδ᾽ ἄμπελοι, αἵ τε φέρουσιν
οἶνον ἐριστάφυλον, καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.

Habent igitur triticum, hordeum, uites, quas ipse Polyphemus agnoscit 357 sqq. Diuitiae autem eorum constant in gregibus ouium et caprarum, quorum cultura operati uitam degunt pastoralem; Polyphemus possidet *μῆλα* h. e. oues et capras (Lehrs. Arist.² p. 100) 183 sq. 187. 217. 220. 226. 237 sqq. 244 sq. 308 sq. 312. 315. 336 sqq. 341 sq. 405. 418. 425 sqq. 438 sqq.

1) Cf. schol. uu. 106. 107. 275. 508 et Eustath.

2) In prouerbium abiit *Κυκλώπιος βίος* cf. Macar. V, 44 et Leutschii adnot.

447 sqq. 461 sqq. 469. 548 sqq., quas omni cura fouet, quas ipse mulget, e quarum lacte ipse sibi caseum parat uu. 246 sqq. coll. cum u. 219. In antro casei furnos premunt; discretae sunt diuersae aetates agnorum et haedorum; uasa ad lac recipiendum necessaria (cf. schol. u. 223) referta 219 sqq.; mares et feminae in stabulis separantur uu. 237 sqq. coll. c. uu. 338 sq. schol. u. 218. Habitant Cyclopes in magnis montibus antra (cf. 113 sq. 400). Polyphemi antrum spatiosum (237. 337), prope mare situm (182), altum, lauris imminentibus (183), cinctum aula alto saxorum muro saepta pinibusque et quercubus ornata (184 sqq.). Solet dominus obstruere antrum ingenti saxo (u. p. 145); interior pars speluncae stercore abundat (329 sq.). Polyphemus lignis aridis in ipso antro ignem incendit cf. 233 sq. (231). 308; nocte per pecudes stratus in uirgulis (427 sq.) dormit (298). Mane pastor immensus greges agit acri sibilo [1] (315 sq.) in pascua (217. 437 sq.) et ad flumina (450), uespere reducit (336. 451 sq. 233).

Iam si totam Polyphemi personam quae quidem ab Homero depingatur respicimus, sic sententiam definimus: Cyclops est brutum monstrum corporis tantum ingenti robore fretum neque in adhibendis uiribus agile, subtiliore sensu atque misericordia uacuum, moderationis in edendo ac bibendo expers. Qua uero astutia Ulixem in antrum reducere cupit, ut xenium accipiat (517 sqq.), ea stolidae mentis edit luculentissimum documentum. Neque tamen plane abest subdola quaedam cauillatio, qua Polyphemus uexat Ithacum quamuis ferocitate parum celata 355 sq.:

δός μοι ἔτι πρόφρων καί μοι τεὸν οὔνομα εἰπὲ
αὐτίκα νῦν, ἵνα τοι δῶ ξείνιον, ᾧ κε σὺ χαίροις,

---

1) Sciendum in explicatione Eustathii p. 1631, 2 sqq.: *ἐνταῦθα δὲ ὥσπερ τὸν φθόγγον, οὕτω καὶ τὸν συριγμὸν ἀγριαίνων τοῦ Κύκλωπος ῥοῖζον αὐτόν φησιν — Ἰστέον δὲ ὅτι κατὰ τὸν ποιητὴν ῥοιζεῖν λέγεται ποιμὴν τουτέστι συρίττειν ἐν τῷ ἐξάγειν ποίμνιον ἢ ὅλως νέμειν* '*συριγμόν*' non cantum fistulae, cuius usus a Polyphemo Homerico abhorret ipso Eustathio teste p. 1622, 12, sed stridorem labris dentibusue excitatum (cf. Etym. M. 705, 15 sq. 21 sq.) significare.

neque plane insulsus iocus quamuis sanguinolentus, quo xenium hospiti promittit 369 sq.:

Οὖτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαι μετὰ οἷς ἑτάροισιν,
τοὺς δ' ἄλλους πρόσθεν· τὸ δέ τοι ξεινήιον ἔσται,

unde prouerbium illud *Κύκλωπος δωρεά* (Apost. X, 20 a; Luc. catapl. 14) uel *Κυκλώπειον γέρας* (Plut. quaest. symp. VIII, 8, 3) repetendum esse constat: de dono aliquo, quod ei qui accepturus est ne tantillo quidem plus utilitatis affert quam eis qui expertes sunt, nonnumquam maius damnum (cf. Plut. l. l.). Nam, ut Lucianus explicat, *ἄν τε πρῶτον ἄν τε πύματον* (sc. *Οὖτιν κατέδεται ὁ Κύκλωψ*) *οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν.* Quod tamen fit in rudibus hominibus, quos robore nemo aequiperat, ut fauore aliquem prosequantur paterno, ea uirtute ne Cyclopem quidem uidemus carere, quippe qui intentissimam tenerrimamque gregum suorum curam habeat. Consueuit ut uidetur colloqui cum pecudibus suis, ueluti flebili modo misericordiam nisi Cyclops esset moturo arieti quae passus sit exponit 447 sqq. eumque domini iacturam sentire et deflere opinatur 452 sqq. (uide etiam pretiosum scholium u. 456). Per totam autem narrationem ut par est epica dominatur grauitas ac ne mica quidem admixta leuioris uel comicae artis [1]: pallidum pauorem importat bestiae impetus, neque is, qui Troiam ceperat, semper retinet animum cf. 236. 396, quem socios defecisse his ex uersibus apparet: 331 sqq. 376 sq. 381. 492 sqq.

Haec Polyphemi persona per totam sequentem aetatem quasi adumbratio suberat cuiuis picturae, qua eadem figura repraesentaretur. Singula uero lineamenta licet interdum delituerint plane euanuerunt numquam aliis alius aeui poetis alio magis inclinantibus hic detrahentibus illic adicientibus amplificando hic illic minuendo (cf. etiam Glaeser. l. l. p. 4 sq.). Quas quidem singulorum et poetarum et poesis generum proprias rationes ab Homero proficiscentes quantum poterimus illustrare suscipiemus.

---

1) Welckerus de Epicharmo op. I p. 321 iam in Odyssea hilaritatem non ita multum a comoedia distantem agnoscit.

Atque in epico genere Cyclops non tantopere uidetur studia poetarum excitasse quam ceteri, quorum fata a Smyrnaeo uate ex parte tantum celebrata et consummationem quandam et prooemium uidebantur postulare. Certe nullum quod scimus exstat testimonium aut indicium, ex quo colligi liceat etiam post Homerum epica arte hanc fabulam esse tractatam, quae res praeter causam supra commemoratam inde uidetur repetenda esse, quod parum prope accedebat haec narratio ad mythorum Troicorum contextum et quod Cyclops ferocissimus per se ab heroibus seiunctus in carmine grauioris argumenti primas partes agere uix poterat. Nec magis antiquior lyrica ars ad humile argumentum uidetur descendere potuisse [1]. Eo autem uberius haec fabula in poesi dramatica imprimis comica exculta est, in cuius paene consuetudinem abiit. Etenim non solum per omnium aetatum comoedias hoc argumentum in usitatissimis et celeberrimis uersatur, sed etiam dithyrambis et mimis acceptissimam suppeditauit materiam. Quis primus hoc argumentum ad hilarem rationem deflexerit Cyclopisque personam comico habitu induerit, nescimus; neque tamen a uero multum aberrabimus, si Epicharmum Coum hoc fecisse suspicabimur.

Caput II.

De Cyclope Epicharmeo.

Ut hoc statim praemoneamus, si quidem quaerendo inuestigare uolumus consilium et mentem poetae, in nuda quamuis acri interpretatione fragmentorum subsistere uix poterimus, sed aliorum poetarum poemata ad idem argumentum spectantia in comparationem uocare et licebit et necesse erit; maxime

1) Tactam esse saepius cladem Cyclopeam in Ulixis fabulis praecipue erroribus enarrandis facile suspicamur, ueluti fortasse ab Alcmane cf. fr. 28 sqq. 148 Bergk.[4]; v. Sophocl. fr. 419 N. Welcker. de trag. Gr. p. 247; Ribbeck. de trag. Rom. p. 275.

in dramaticis operibus quamuis modeste redintegrandis confugiendum erit ad unicum tractationis dramaticae exemplum, cui hoc in naufragio pepercit saeculorum iniquitas, ad Euripidis fabulam satyricam Cyclopem, si quid luminis e superstitis operis condicione perditis adhibeatur. Ne uero quis grauetur quod cum fabula satyrica uariae aetatis comoedias comparamus, discrepantia, de qua quid sentiamus postea accuratius indicabimus, magis spectabat ad singularum personarum mores describendos quam ad actionis progressum sermonisque in certis rebus paene sollemnem contextum. Quare et cum Homero, in qua re nonnulli praeiere, et cum Euripide, id quod plerumque omissum est, Epicharmi et aliorum frusta conferemus.

Scripsisse autem Epicharmum Cyclopem testantur Herodianus et Athenaeus frustula nonnulla seruantes, quorum rectum qui quidem ex fabulae cursu probabile fiat ordinem constituisse uidentur editores. Atque Athenaeus IX p. 366 b hunc laudat uersum trimetrum e Cyclope fabula haustum (fr. 60 A.)

χορδαί τε ἁδὺ ναὶ μὰ Δία χὡ κωλεός

cf. Eustath. p. 1183, 5; h. e. 'et uiscera dulce quid per Iouem et perna'. Apertum est hoc aliquem dicere, qui praedicet horum ciborum iucunditatem ipse expertus, id quod ex obtestatione concluditur. Iam quid magis consentaneum quam Cyclopem ipsum (cf. Bodium hist. art. poet. Graec. III, 2 p. 73) haec uerba dicere, cuius est quam maxime edere et bibere? Quam ob causam χορδαί per 'uiscera' reddere maluimus quam per 'farcimina', ut fecit Grysarius de Dor. com. p. 286, quamquam hanc uocem de cibo aliquo ex intestinis animalium imprimis pecudum apparato usurpari non ignoramus cf. Cratin. fr. 192 K.; Aristoph. Ach. 1119. fr. 687 K.; Pherecrat. fr. 130, 9 K.; Eubul. Lacon. fr. 1, 3 M.; Axion. Chalcid. fr. 2, 4 M. Sed uix cogitandum erit de uictu animalium, quoniam hunc praedicare opus non erat; significantius haec intellegere licebit de Cyclope hominum cenam laudibus tollente; neque uocabuli χορδή usus repugnat, si quidem Aristophani (Euripidi?) dicere licuit fr. 461, 1 K.: ἐγευσάμην χορδῆς ὁ δύστηνος τέκνων. Similiter apud Homerum uiscera comedit Polyphemus Od. IX, 292 sq. Sed ne quis

inde contra nos repetat argumentum quod Iouem obtestatur qui Iouem nihil curet, opponimus Euripidis uersum 586 coll. c. uu. 320 sqq. et Theocr. id. XI, 29. Ulixis igitur sociorum cruenta dape peracta fingimus nobis Cyclopem haec uerba effundentem; nam uix Epicharmus spectatoribus ipsam uescendi scaenam proposuerat, si quid colligere licet ex Euripidis analogia, apud quem Ulixes uu. 382 sqq. de cena funesta narrat, ipse Polyphemus postea demum ex antro exit uersibus Anacreonteis uoluptatem et satietatem suam prodens his 503 sqq.:

παπαπαῖ, πλέως μὲν οἴνου,
γάνυμαι δὲ δαιτὸς ἥβῃ,
σκάφος ὁλκὰς ὥς γεμισθεὶς
ποτὶ σέλμα γαστρὸς ἄκρας.

Laudat Cyclops cibum etiam apud Euripidem, cum Ulixes ei poculum uini offert uu. 418 sq.:

φίλτατε ξένων,
καλὸν τὸ πῶμα δαιτὶ πρὸς καλῇ δίδως.

Ad hanc ipsam scaenam pertinere alterum fragmentum, quod seruauit Athenaeus XI p. 498 e (Eustath. p. 1775, 20), olim a uiris doctis intellectum est:

φέρ' ἐγχέας εἰς τὸ σκύφος (fr. 61 A.)

h. e. 'age postquam in poculum infudisti', quod Grysar. l. l. p. 287 componit cum uersu Homerico Od. IX, 355:

δός μοι ἔτι πρόφρων καί μοι τεὸν οὔνομα εἰπὲ,

et possunt nonnulli loci Euripideae fabulae paulo maiore iure adhiberi, imprimis, ut omittamus uu. 416 sqq., 510: φέρε μοι, ξεῖνε, φέρ' ἀσκὸν ἔνδος μοι. 556: ἔγχει, πλέων δὲ τὸν σκύφον. 568: φέρ' ἔγχεόν νυν. Videntur Epicharmea rudera esse trimetri iambici, neque inepte quis coniecerit uerbo finito, quod ad participium ἐγχέας requiritur, eandem indicatam fuisse sententiam, quae additur uersu Odysseae, sic fere

φέρ' ἐγχέας εἰς τὸ σκύφος ⟨τοὔνυμα[1]) λέγε⟩.

Nam et apud Homerum l. l. et apud Euripidem u. 548 tum demum, cum uinum praebuit, ab Ulixe nomen quaeritur. Maio-

1) Τοὔνυμα Dorica forma apud Epicharmum fr. 27, 2 A., correcta fr. 100, 3 A.; cf. Ahrentem de dial. Dor. § 17, 5.

rem autem dubitationem mouet tertium fragmentum Herodiano uindice superstes *περ. μον. λεξ.* p. 10, 31 Lehrs. (fr. 62 A.)

ναὶ τὸν Ποτιδᾶν, κοιλότερος ὅλμου πολύ

(cod. *αἰνετόν* corr. Meinek. comic. Gr. II p. 482 cod. *ὀλμοῦ* corr. Blochius) h. e. 'per Neptunum, multo magis cauus mortario'. Recepimus emendationes Meinekii et Blochii cum omnibus fere editoribus ut nobis uidetur certissimas; neque Bodius l. l. p. 74 de precatione ad Neptunum patrem a filio caecato missa illa uerba intellexisset, si emendationem eius uerbi ne cum metro quidem congruentis, quo ad illam suspicionem inductus uidetur, *αἰνετόν*, nouisset. Dubitanter proponemus nostram de horum uerborum sensu coniecturam. Ac dixisse ea Polyphemum ex Neptuni[1]) patris inuocatione probabile; referimus autem ad Euripidis u. 577, ubi Cyclops, postquam ultimum poculum exhausit, dicit *ὡς ἐξένευσα μόγις* significans contentionem, qua ad calicis solum penetrauerit. Quidni fingamus apud Epicharmum eum intermisisse ductum de potione perpetranda propter poculi altitudinem desperantem his uerbis

ναὶ τὸν Ποτιδᾶν, κοιλότερος ὅλμου πολύ

sc. *ὁ κύλιξ ἐστίν*. Ac uidetur ad hanc explicationem quadrare, quod calix comparatur cum mortario, quoniam uocem *ὅλμος* et ipsam significare poculum altum cornus specie scimus ex Athen. XI p. 494 b, qui notionem illustrat Menesthene auctore: *ποτήριον κερατίον τρόπον εἰργασμένον ὕψος ὡς πυγονιαῖον.* Sumpsimus adhuc argumentum fabulae Epicharmeae fuisse Homericum, quamquam testimoniis non probauimus. Neque potest probari; sed cum duo certe fragmenta magna cum probabilitate ad illud argumentum relata sint, inde aliquid fidei uidetur effici. Procul autem habenda quoniam plane in cassum abit cogitatio de Polyphemi amore in Galateam, quae multis ariolationum ambagibus, certo indicio nullo fulciri potest, id quod recte intellexere Grysar. l. l. et post eum Lorenzius 'de Epicharmi Coi uita et script.' p. 135.

---

1) Talibus potissimum ex obtestationibus uidetur repetendus esse is usus, quem nuperrime explanauit Otto Ribbeck Alazon. p. 87 not. 28.

Iam ut paulo politiorem imaginem si poterimus elaboremus, circumspiciamus, num quid ex tota Epicharmi arte ceterarumque eius comoediarum ratione ad hanc illuminandam possit redundare. Neque uero totam quaestionem a Grysario l. l., a Welckero in censura huius libri = op. I p. 271 sqq., a Lorenzio l. l. tractatam recoquere nobis proposuimus, sed quae quisque horum probabiliter enucleauit ad hanc fabulam, imprimis ad Cyclopis personam delineandam reuocare. Incipiendum uidetur ab Arist. poet. 5 p. 1449 b, 5 sqq. Va., qui dicit: *τὸ δὲ μύθους ποιεῖν Ἐπίχαρμος καὶ Φόρμις* (sc. *ὑπέδειξαν* sec. Vahlen.)· *τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐκ Σικελίας ἦλθε* —. Argumenta igitur mythologica in comoedia tractare coepit Epicharmus; quales inter fabulas si erat *Κύκλωψ*, testimonium habemus ab Epicharmo primo in scaenam inductam esse hanc personam. Amasse autem hunc poetam praeter ceteras huiusmodi personas proponere aliquo modo probat Herculis exemplum [1]), quem identidem ridendum spectatoribus propinauit cum in aliis tum in his fabulis *Ἥβας γάμος, Ἡρακλῆς παρὰ Φόλῳ, Βούσιρις*. Etiam huius personae indolem comicam, quae per totam posterorum poesin hilarem dominatur (cf. Athen. X p. 411 a), Siculus poeta uidetur quodammodo constituisse. Ante omnia uero castigauit ingentis hominis uoracitatem et ebriositatem, quae sine dubio crebras dabant ridendi ansas, quo spectant omnia fere Hebes nuptiarum fragmenta et unum quod superest Busiridis, quod cum optime ad illustrandum inseruiat mandentem Cyclopem (cf. Eust. p. 1629, 50 sqq.), adscribamus fr. 9 A.:

Πρᾶτον μὲν αἴ κ' ἔσθοντ' ἴδοις νιν, ἀποθάνοις,
βρέμει μὲν ὁ φάρυγξ ἔνδοθ', ἀραβεῖ δ' ἁ γνάθος,
ψοφεῖ δ' ὁ γόμφιος, τέτριγε δ' ὁ κυνόδων,
σίζει δὲ ταῖς ῥίνεσσι, κινεῖ δ' οὔατα.

Cognoscimus autem in his fabulis eiusmodi personas, quae immenso corporis robore instructae supra humanum modulum

1) Vide quae de huius persona breuiter disputauit Welckerus de fab. satyr. p. 318 sqq.

rebus ad uitam necessariis indigeant, quae propter membrorum molem rusticitatem quandam prae se ferant. Qui quidem mores agrestes cum maxime appareant in uilibus cotidianisque uitae negotiis administrandis, haec potissimum a poeta eliguntur, in quibus et spurcum aspectum inurbanosque mores et stomachi inexpletam auiditatem uentrisque libidinem eorum, quorum immanibus operibus et facinoribus plerumque stupefieri solent mortales, cotidianorum homunculorum naturae appropinquando uellicet. Talis est Hercules, talis Pholus Centaurus, talis Busiris, talis Polyphemus. Neque igitur dubitamus, quin Epicharmus in Cyclope delineando maxime respexerit eius *ἀδηφαγίαν* et *φιλοποτίαν*; discrimen autem ab aliis eiusdem argumenti comoediis in eo positum fuisse opinamur, ut fortasse Cyclops iucunditatem humanae carnis contra aliarum lautitiarum laudes defenderet. Adprime autem Polyphemi uinulentia faciebat ad Siculi poetae consilium, quippe quem Athen. X, 429a primum ebrium hominem in scaenam comicam produxisse testetur. Non refragabimur, si quis putauerit in hoc dramate solum hoc studuisse Epicharmum, ut profusa hilaritate ac petulantia spectatores oblectaret. Sed cum sciamus non sine causa eum *ὀψοφαγίαν* denotasse, ut ciues castigaret luxuriae nimium deditos (cf. Lorenz. l. l. p. 92 sqq.), haud inficete existimamus conici posse Epicharmum eo consilio monstrum humanae carnis uictu exsultans induxisse, ut exaggerando lautitiarum studio in ea re, quam uniuscuiusque sapor reformidare debebat, mores aequalium irrideret. Neque tamen abhorruit Epicharmus a dulciore quadam et molliore uitae rusticae consuetudine fabulis suis intexenda, si quid probat Athenaei testimonium XIV p. 619a—b: *ἦν δὲ καὶ τοῖς ἡγουμένοις τῶν βοσκημάτων ὁ βουκολιασμὸς καλούμενος. Διόμος δὲ ἦν ὁ βουκόλος Σικελιώτης ὁ πρῶτος εὑρὼν τὸ εἶδος. μνημονεύει δ᾽ αὐτοῦ Ἐπίχαρμος ἐν Ἀλκυόνι καὶ ἐν Ὀδυσσεῖ ναυαγῷ.* Nescimus, quod argumentum tractauerit poeta in fabula, quam inscripsit *Ὀδυσσεὺς ναυαγός*; quamquam coniectura est proposita a Grysario l. l. p. 290 sqq., qui nisus aliquo fragmento a Diog. Laert. III, 12, 16 seruato (fr. 96 A.), quo quis

Eumaeum alloquitur, et praeeunte Odofredo Mueller Dor. II[2] p. 351 ad Ulixem fabulam relato putat ita argumentum concinnatum fuisse, ut Ulixes naufragio facto ad insulam patriam appelleretur et ad propinquam Eumaei subulci aulam profectus cum eo de multis rebus imprimis philosophicis sermonem institueret, cuius disputationis specimen a Diogene seruatum sit, spectans ad omnium animalium τὴν τῆς ὁμοιότητος θεωρίαν. Haec coniectura ita placuit Welckero l. l. p. 297, ut facetissime opponi iudicaret naufragum et philosophum (u. etiam Bergk. comment. de reliqu. com. Att. ant. p. 150; L. Schmidt. quaest. Epicharm. Bonn. 1846 p. 52; Mullach. frgm. phil. Gr. I, 132). Neque tamen nos ad horum uirorum partes adducimur neque adductus est Lorenzius l. l. p. 186 not. 4, qui neque de naufragio cogitari, cum certe naufragus non uenerit Ulixes ad Eumaeum subulcum, neque philosophiam Pythagoricam ferri posse recte cognouit, licet debili argumentatione Grysarii partes tueatur Holmius hist. Sic. ant. I p. 424. Propter solum autem Eumaei nomen in hanc comoediam relatum est fragmentum philosophicum, quod absque hoc nomine nemo umquam huic fabulae uindicasset. Contra si ab ipsis fragmentis Ulixis naufragi proficiscimur, ab illo Athenaei loco et Pollucis X, 134: ὀρθίαξ τὸ κάτω τοῦ ἱστοῦ καλεῖται, ὡς τὸ ἄνω καρχήσιον· καὶ ἔστι τοὔνομα τὸ ὀρθίαξ ἐν Ἐπιχάρμου Ναυαγῷ, posterius referimus probabiliter cum Grysario et Welckero ad ipsam cladem titulo significatam, ex priore discimus Diomum, bucoliasmi inuentorem, commemoratum fuisse. Si his ex fragmentis conclusio facienda est, putabimus Ulixem naufragum uenisse ad homines pastoralem uitam degentes. Prouocamus ad Hom. Od. IX, 283 sqq., quibus uersibus Ulixes interroganti Polyphemo ubi nauem reliquerit respondet:

> νέα μέν μοι κατέαξε Ποσειδάων ἐνοσίχθων
> πρὸς πέτρῃσι βαλὼν ὑμῆς ἐπὶ πείρασι γαίης,
> ἄκρῃ προσπελάσας· ἄνεμος δ' ἐκ πόντου ἔνεικεν·
> αὐτὰρ ἐγὼ σὺν τοῖσδε ὑπέκφυγον αἰπὺν ὄλεθρον

(cf. Eur. Cycl. 109. 299 sqq.). Simulat igitur Ulixes se naufragum aduenisse ad Cyclopum terram. Nonne ad haec uerba

respicere potest titulus Epicharmeus? Nonne cogitari potest *Κύκλωψ ἢ Ὀδυσσεὺς ναυαγός*? Non consuimus imparia: copulatos esse Cyclopem et naufragum Ulixem nostro iure concludimus ex insigni Athen. loco I p. 19f sq.: *τὰς δὲ κιθαρῳδίας* (sc. *ἐθαυμάζοντο μιμούμενοι*) *οἱ περὶ τὸν ἐξ Ἰταλίας Οἰνωνᾶν, ὃς καὶ Κύκλωπα εἰσήγαγε τερετίζοντα καὶ ναυαγὸν Ὀδυσσέα σολοικίζοντα, ὅ αὐτός φησι* (sc. *Ἀριστόξενος*), quem locum postea in usum nostrum uertemus. Fragmenta autem Naufragi optime conueniunt. Potuisse enim mali partem inferiorem *ὀρθίαξ* in naufragio commemorari nemo negabit, sed unumquemque hoc admonebit periculi illius Ulixis, cum carina et malo coniunctis ad insulam Calypsus ferretur Od. XII, 420 sqq. Nanciscimur autem altero fragmento nouum quendam ad Cyclopem describendum colorem. Succedit enim oculis imago Polyphemi pecudes ducentis et *βουκολιασμόν* h. e. cantum pastoralem canentis, fortasse fistula cantantis, si huc referre licet quod editores inter incerta fragmenta enumerant Lorenz. fr. *B* 130: Polluc. IV, 56: *καὶ ἐρετικὰ δή τιν᾽ αὐλήματα καὶ ποιμενικά· Ἐπίχαρμος δὲ καὶ ποιμενικόν τι μέλος αὐλεῖσθαί φησιν.* Quod si uerum est, iam paulo expolitiorem habemus pastoris imaginem quam quae apud Homerum conspiciatur, ubi ingens opilio *πολλῇ ῥοίζῳ* greges ad montem agitare dicitur u. 315. Defenditur, non fulcitur sententia nostra eo, quod alias quoque Epicharmi fabulas duplici titulo fuisse inscriptas qui comoediarum seriem percurrit facile animaduertit cf. *Ἐλπὶς ἢ Πλοῦτος* (Athen. VI p. 235 f.; Herod. *π. μον. λεξ.* p. 21, 13 sq. Lehrs.; Bekk. anecd. Gr. I, 105), *Κωμασταὶ ἢ Ἅφαιστος* (Apoll. Dysc. de pron. p. 75, 3 sq. Schn.)[1]). Porro non prorsus in cassum coniectare nobis uidemur, si philosophum Epicharmum non minus huic comoediae quam ceteris admiscuisse putamus aptas quasdam ratiocinationes philosophicas praesertim sententiis breuibus inclusas, quales eum adhibuisse testatur anonym. de com. III, 21 sq.: *τῇ δὲ ποιήσει γνωμικὸς καὶ εὑρετικὸς καὶ φιλότεχνος.* Concludimus autem hoc ex Euripidis

1) *Φιλοκτήτης ἢ Ὀδυσσεὺς αὐτόμολος*? cf. Welcker. Mus. Rh. I (1833) p. 588 adnot.

analogia, qui philosophantem inducit Polyphemum uu. 316 sqq. Atque quis magis uidebatur idoneus ad philosophiae placita repraesentanda quam qui deis se inferiorem esse non crederet? qui uel apud Homerum prae se ferret impietatem? (cf. Od. IX, 273 sqq.) Quamquam quae potissimum Cyclops Epicharmeus philosophatus sit uix coniectura assequemur, certe non ipse poeta suam sententiam Polyphemi uerbis subiecisse putandus est. Magis hoc credere licebit de Ulixis persona, cui Pythagoreorum disciplina [1]) magis conueniebat; poterat Ulixes Polyphemum deorum prouidentiae admonere eiusmodi uerbis, qualia seruauit ex Epicharmo Clemens Alexandrinus Strom. V, 14, 100 (III p. 80 Dind.) fr. 147 A.:

οὐδὲν ἐκφεύγει τὸ θεῖον· τοῦτο γινώσκειν τυ δεῖ·
αὐτός ἐσθ' ἁμῶν ἐπόπτας, ἀδυνατεῖ δ' οὐδὲν θεός,

eodem modo, quo adhortatur Ulixes Homericus uu. 269 sqq.:

ἀλλ' αἰδεῖο, φέριστε, θεούς· ἱκέται δέ τοί εἰμεν.
Ζεὺς δ' ἐπιτιμήτωρ ἱκετάων τε ξείνων τε
ξείνιος, ὃς ξείνοισιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ,

Euripideus Cycl. uu. 310 sq.: *τὸ δ' εὐσεβὲς*
τῆς δυσσεβείας ἀνθελοῦ et imprimis uu. 353 sqq.:

σύ τ' ὦ φαεννῶν ἀστέρων οἰκῶν ἕδρας
Ζεῦ ξένι', ὅρα τάδ'· εἰ γὰρ αὐτὰ μὴ βλέπεις,
ἄλλως νομίζει Ζεύς, τὸ μηδὲν ὤν, θεός.

Fortasse Polyphemus uini utre delectatus de natura hominum festiuum protulit iudicium Clem. Al. Strom. IV, 7, 45 (II p. 342 D.):

Ἀσκοὶ φύσις ἀνθρώπων πεφυσιαμένοι,

si quidem iambus cum Ahrente fr. 145 restituendus [2]), quod Lorenzius (fr. *B* 5) ne ipse quidem metrum indicans negat. Cf. quae apud Euripidem disputantur uu. 525—529. Atque talia cogitanda erunt apophthegmata illa philosophica, quae

---

1) Cui potissimum se addixisse Epicharmum ex testimoniis colligi poterit (Diog. Laert. VIII, 78; Plut. Num. 8; Clem. Al. Strom. V, 14, 100), quamquam non certae scholae uidetur assecla fuisse cf. Zeller. hist. phil. Gr. I[4] p. 460 sqq.

2) Animaduertendum tamen anapaestum in altero pede trimetri apud Epicharmum non inueniri cf. Lor. p. 160.

Epicharmus comoediis inseruit; sic enim optime explicatur facilitas et pernicitas dialogi, ad qualem spectat uersus Horatianus (ep. II, 1, 58), quam probabilem reddunt frustula singulis saepe uersibus inclusa. Neque dubitamus, quin poeta alacritatem sermonis auxerit aenigmate illo per Ulixis fictum nomen *Οὖτις* formato, quod Homerus induxit uu. 366 sq., Euripides non spreuit u. 549 cf. u. 535 [1]), qualia aenigmata ab ipso *λόγος ἐν λόγῳ* appellata in deliciis habuisse Epicharmum testatur Eustathius p. 1634, 15 sqq. (Lor. p. 120). De loco autem, ubi fabulam agi uoluerit poeta, haud improbabilis coniectura uidetur inde fieri posse, quod ipse maximam uitae partem inter Siculos degit, quorum ad terram posteriores Cyclopes relegant. Illud certe effici poterit ex Thuc. VI, 2 uerbis *παλαιότατοι μὲν λέγονται ἐν μέρει τινὶ τῆς χώρας Κύκλωπες καὶ Λαιστρυγόνες οἰκῆσαι, ὧν ἐγὼ οὔτε γένος ἔχω εἰπεῖν οὔτε ὁπόθεν ἐσῆλθον ἢ ὅποι ἀπεχώρησαν. ἀρκείτω δὲ ὡς ποιηταῖς τε εἴρηται καὶ ὡς ἕκαστός πῃ γιγνώσκει περὶ αὐτῶν* dixisse ante historicum poetas, in quorum numero Homerum non esse uidimus, partem Siciliae incoluisse Cyclopes.

Hoc certe hac nostra disputatione, quae si paulo accuratiora exploranda erant non potuit non uacillanti pede progredi, effectum opinamur comicam indolem Cyclopis ex Homerica descriptione elegisse Epicharmum, quam ad ridendum proponeret spectatoribus, ipsam autem personam non solum exaggerando auxisse praesertim in edendi et bibendi immodestia, sed etiam nouis coloribus appictis expoliuisse.

Caput III.

Polyphemus apud Cratinum.

Cratinus in scaenam produxit Polyphemum notissima fabula *Ὀδυσσῆς* inscripta, quam quasi mediae comoediae indolem praeiisse antiqui testes affirmant. Platonius enim *περὶ δια-*

1) Posteros delectatos esse hoc lusu testis Theophylact. ep. 40; cf. etiam Ps.-Theocr. Syring. u. 1.

φορᾶς κωμῳδιῶν p. XIII, 35 sqq. Duebn. dicit, cum prisca comoedia pertinuerit ad irridendos iudices et praetores et plebem: παρεὶς ὁ Ἀριστοφάνης τοῦ συνήθως ἀποσκῶψαι διὰ τὸν πολὺν φόβον, Αἴολον τὸ δρᾶμα, τὸ γραφὲν τοῖς τραγῳδοῖς, ὡς κακῶς ἔχον διασύρει. τοιοῦτος οὖν ἐστιν ὁ τῆς μέσης κωμῳδίας τύπος, οἷός ἐστιν ὁ Αἰολοσίκων Ἀριστοφάνους καὶ οἱ Ὀδυσσεῖς Κρατίνου καὶ πλεῖστα τῶν παλαιῶν δραμάτων οὔτε χορικὰ οὔτε παραβάσεις ἔχοντα. p. XIV, 67 sqq.: ἀνεύθυνον γὰρ τὸ τοιοῦτον, οἷον διασύρει Ὅμηρον εἰπόντα τι ἢ τὸν δεῖνα τῆς τραγῳδίας ποιητήν. τοιαῦτα δὲ δράματα καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ τραγῳδίᾳ ἔστιν εὑρεῖν, ἅπερ τελευταῖον ἐδιδάχθη λοιπὸν τῆς ὀλιγαρχίας κρατυνθείσης. οἱ γὰρ Ὀδυσσεῖς Κρατίνου οὐδενὸς ἐπιτίμησιν ἔχουσι, διασυρμὸν δὲ τῆς Ὀδυσσείας καὶ Ὁμήρου. Colligere autem possumus ex hoc testimonio terminum, post quem hanc fabulam egit Cratinus, annum Ol. 85, 1 = 440, cum eo Morychide archonte illud ψήφισμα περὶ τοῦ μὴ κωμῳδεῖν ἐξ ὀνόματος latum esse ex schol. Arist. Ach. 1150 coll. 67 constet. Fuit igitur Cratini fabula διασυρμὸς Ὀδυσσείας, sed quantum fragmenta argumentum ostendunt uidetur fuisse tantum διασυρμὸς Κυκλωπείας. Neque tamen, id quod iam pridem perspectum est, Cratinus Homerum ut poetam oblique perstrinxit propter prauum studium et insulsam argumentorum tractationem, uti comici Euripidem castigauerunt, sed quae posteriori aetati in bono Homero ridicula uidebantur captauit, nonnumquam etiam εἰπόντα τι uellicauit ita tamen, ut dignitati uatis diuini nihil detraheret. Huius rei rectam intellegentiam aperuit Welckerus de Epich. p. 321 sq., deinde egit de hac comoedia felici acumine Bergkius in comment. de rell. com. Att. ant. p. 141 sqq., qui pauca reliquit addenda Meinekio et Kockio. Non in animo est singulorum fragmentorum sedem indagare, qua in re plurima recoqueremus: quae ad personam Cyclopis excolendam faciant inuestigabimus argumentum fabulae ubi opus uel fructuosum est tangentes.

Videtur fabula exorsa esse ab Ὀδυσσέων h. e. Ulixis et sociorum in Cyclopum insulam aduentu, quam num Siciliam

finxerit Cratinus ex frustulis seruatis non liquet. Nam aliter fragmenta 138—140 K. apte in fabulae continuum conexum inseri non possunt. Cogita igitur aduenisse Ulixem cum comitibus in antrum Polyphemi interdiu, dum ipse Cyclops in pecudum pascuis uersetur, eodem modo, quo singula facta se excipere uidemus apud Homerum, ubi Cyclops uespere demum domum redit hospitesque inuenit cf. Od. IX, 231 sqq. (*ποτιδόρπιον*), item ut apud Euripidem paucis quibusdam mutatis Cycl. 129 sq. 203 sqq. Colligimus autem uespere domum reuerti Cyclopem e uerbo *πανημέριοι* fr. 142:

ἧσθε πανημέριοι χορταζόμενοι γάλα λευκόν
[πυὸν δαινύμενοι κἀμπιμπλάμενοι πυριάτῃ].

Stomachatur autem Polyphemus quod hospites delectati sunt diuersis lactis generibus eisque necem minitatur fr. 143:

ἀνθ᾽ ὧν πάντας ἑλὼν ὑμᾶς ἐρίηρας ἑταίρους
φρύξας, ἑψήσας κἀπ᾽ ἀνθρακιᾶς ὀπτήσας
εἰς ἅλμην τε καὶ ὀξάλμην κᾆτ᾽ ἐς σκοροδάλμην
χλιαρὸν ἐμβάπτων, ὃς ἂν ὀπτότατός μοι ἁπάντων
ὑμῶν φαίνηται, κατατρώξομαι, ὦ στρατιῶται.

Componenda haec sunt cum scaena Euripidis uu. 233 sqq., ubi Silenus Cyclopi quantum saeuierint socii Ulixis in diuitias eius indicat, et ipse uu. 241 sqq. dulcedinem taetrae cenae mente sibi proponit. Quam quidem rei institutionem ab Homero non sumpsit Cratinus, cum ibi ne uerbo quidem increpet Polyphemus aduenas, quamuis et ipsi caseos ederint u. 232. Fragmento autem illo fundamento uti debemus, si qualem induxerit Cyclopem Cratinus cognoscere studemus. Memorabilis enim est singularum rerum in cena apparanda accurata dispositio et percipiendam uoluptatem praegustans luxuria, quae hic primum fit obuia, quamquam ab Epicharmeae fabulae indole non multum uidetur abesse. Apud Homerum enim ne uerbo quidem addito binis Ithacensibus apprensis, trucidatis, in frusta discissis crudam carnem *ὥστε λέων ὀρεσίτροφος* deuorat uu. 287 sqq. Apud Cratinum autem fusius exponit omnes se tosturum, cocturum, assaturum, deinde uariis iuribus mergentem electurum qui appetitui maxime arrideat; quod quam-

quam partim ex discrepantia epicae et dramaticae poesis explicatur, tamen apud comicum habes consummatum gulonem delicatum in fera dape aestimanda. Eandem elegantiam inuenimus apud Euripidem, ubi multis locis differentia inter coctam assamque carnem humanam indicatur, quamquam non tam subtilis palati describitur Cyclops, ueluti 243 sqq.:

ὡς σφαγέντες αὐτίκα
πλήσουσι νηδὺν τὴν ἐμὴν ἀπ᾽ ἄνθρακος
θερμὴν ἔδοντος δαῖτ᾽ ἄτερ κρεανόμων,
τὰ δ᾽ ἐκ λέβητος ἑφθὰ καὶ τετηκότα.

cf. 358. 373. 403 sq.

Videtur autem nobis coniectura Porsoni ad Crat. fragm. u. 2 κἀπ᾽ ἀνθρακιᾶς pro κἀπανθρακίσας, ut Athen. IX p. 385 c, καὶ ἐπανθρακώσας, ut Poll. VI, 69 habet, quam maxime commendari, quod tria genera apparandae carnis facile distinguimus, difficile quattuor, φρύγειν torrere sc. in craticula, ἕψειν coquere sc. in aqua, ὀπτᾶν assare in ueru carbonibus suppositis, quem assandi modum Euripidis loci supra allati ostendunt. Omnino subtiles distinctiones adamauit Cyclops Cratineus, id quod demonstrant et tria iura ἅλμη, ὀξάλμη, σκοροδάλμη et tria genera lactis fr. 142 γάλα λευκόν, πυός, πυριάτης, si quidem alterum uersum Cratineum esse uere suspicatus est Porsonus, atque hac quidem ex causa reicimus lectionem a nouissimo editore pro ‘πυὸν δαινύμενοι’ propositam ‘τυρῶν αἰνύμενοι’. Induit igitur Polyphemus personam coqui, ueluti eum appellat Euripides Ἅιδου μάγειρον Cycl. 397, et congruit cum hac persona fr. 135 probabiliter huc a Bergkio relatum Poll. VI, 26:

οὔπω ῎πιον τοιοῦτον οὐδὲ πίομαι
Μάρωνα,

quippe quo bene notetur elegantia in uinis aestimandis. Nam recte concluserunt his ex uerbis interpretes iam usu cognitum habuisse uinum Cyclopem ut apud Homerum Od. IX, 357 sq. sic apud Cratinum, nondum autem tam praestantis notae potum exhausisse. Laudat autem uinum Cyclops apud Homerum u. 359:

ἀλλὰ τόδ᾽ ἀμβροσίης καὶ νέκταρός ἐστιν ἀποῤῥώξ,

apud Euripidem uu. 418 sq.: *φίλτατε ξένων,*
καλὸν τὸ πῶμα δαιτὶ πρὸς καλῇ δίδως.

Diutius uersatum esse poetam in Polyphemi uinulentia exornanda facile credimus Bergkio l. l. p. 158, quamquam causa est, cur fr. 141:

τῇ νῦν τόδε πῖθι λαβὼν ἤδη καὶ τοὔνομά μ' εὐθὺς ἐρώτα

non intellegamus de Ulixe uini poculum Cyclopi praebente, ut acceperunt fragmentorum editores. Nam si fr. 135 recte illi scaenae attributum est, permirum, quod tam breui interuallo, quanto secreta fuisse debent haec frustula, metrum immutatur. Et quam frigidus iocus ipsum Ulixem incitare Polyphemum ad nomen sciscitandum, nimirum ut quam celerrime aenigma iam diu praeparatum promat? Quam urbani sales in Welckeri l. l. p. 324 explicatione [1]) magno comico unice digna, qui refert uersum ad ipsam caecationem, cum Ulixes candentem stipitem oculo impingit. Sic optime intelleguntur uerba *τοὔνομά μ' εὐθὺς ἐρώτα*, quoniam tunc uerum nomen professurus est saeua laetitia Laertiades, praesertim si statuimus praecessisse fr. 136, nec minus acerba ironia illa *λαβὼν ἤδη* sc. uinum et *τόδε* sc. hoc uinum: ignem proferuntur. Atque consentaneum est ea parte fabulae uiuis coloribus depictam fuisse Polyphemi luxuriam, qua Ulixes quas lautitias in uagis erroribus inuenisset ei fusius exponebat, si uera est Welckeri coniectura fuisse Cratini comoediam Odysseam quandam culinariam. Iam si externam spectamus Polyphemi speciem qualem exornauit Cratinus, unum oculum ei adsignatum secundum Homeri descriptionem apparet ex fr. 149: Phryn. ecl. p. 136 L. (p. 209 Rutherford.) *μονόφθαλμον οὐ ῥητέον, ἑτερόφθαλμον δέ. Κρατῖνος γὰρ μονόμματον εἶπε τὸν Κύκλωπα* [2]). Ac uidetur ex incerta-

1) Prae qua sordent Herwerdeni et Naberi (Mnemos. N. S. VIII p. 24 sq.) medelae non satis acriter refutatae a censore in Burs. annal. 1880 I p. 175 adnot. 1.

2) Nihil curanda testimonia Fauor. Moschopuli, gram. in Etym. Gud. p. 635, 9, qui dicunt Cratinum *μονόφθαλμον* dixisse; nam recte iam Pauwius (cf. Lob. s. u.) perspexit exquisitius uocabulum esse *μονόμματον*, ac uidetur *μονόφθαλμος* ut prosae orationi aptius in grammaticorum *λέξεις*

rum fabularum Cratini fragmentis unum et alterum in figuram Polyphemi praeter ceterorum animalium habitum quadrare, ueluti *μίξοφρυς* fr. 430, *φαγᾶς* fr. 451, *γαστροχάρυβδις* fr. 397 (praeter Homericam faciem hexametri optimam terminationem exhibens). In scaena repraesentatum erat antrum Cyclopis, quale ab Homero describitur; commemoratur enim fr. 137 haud dubie stratum eius, quod Homerus ex salicis uirgulis compositum fuisse dicit Od. IX, 427 sq. Leni autem ironia epicas formulas castigat hexametro usus Cratinus eadem qua epicus poeta constantia etiam tunc eas adhibens, cum prorsus uidentur a sana sententia abhorrere, quo imprimis pertinet *ἐρίηρας ἑταίρους* fr. 143, 1 atque, ut nos quidem arbitramur, fr. 136 *φίλον παῖδ'*, quae uerba nobis hac potissimum de causa Cyclopi uidentur tribuenda [1]). Homericum sermonem imitantur etiam haec *ἀλυσκάζειν* (cf. ex. gr. Od. XVII, 581), fr. 138—140, *πανημέριοι* fr. 142 (Il. XVIII, 29) al. Omnino autem Cratinum paulo liberius Homerica uocabula Homericumque sermonis colorem captasse ad ludificandum cum ex multis fragmentis eluceat, uelut ex his, quae forte ex incertis collecta habemus fr. 315. 314. 357. 340. 382. 332, non dubitandum, quin in hac potissimum fabula, quae tota in Homeri narratione niteretur, illius studii exercendi et largissimam materiam inuenerit et praeclara exempla ediderit. Praeterea Cyclopem plebeio sermone locutum esse accommodato rusticitati ac feritati unum certe documentum exstat fr. 142 uerbum *χορτάζεσθαι* (cf. Bergk. l. l. p. 157). Ex incertae autem sedis fragmentis Kockius non inepte huic fabulae uindicauit fr. 326 schol. Theocr. IX, 19 (Ahr. II p. 306, 19 sqq.): *χόρια — τὰ τῶν ἐμβρύων ἀγγεῖα. εἰώθασι*

---

sub Cratini nomine irrepsisse animo tantum ad *μόνος* oppositum illi *ἕτερος* intento; contra *μονόμματος* est poetarum sermonis cf. Aesch. Prom. sol. fr. 194 N.

1) Quod Kockius dicit Cyclopem neque nosse Laertem neque Ulixem carum Laertae filium appellare potuisse, quid magis uerisimile, quam in oraculi illius a Telemo accepti hexametris fuisse commemoratum *Λαερτιάδην*? In altero argumento mentem comici non uidetur satis assecutus esse uir doctissimus.

γὰρ ἔγκατα πλήσαντες (ex Reiskii coniect.) *καὶ ξηραίνοντες ὀπτᾶν, εἶτα ἐσθίουσι ταῦτα, ἃ καὶ χόρια προσαγορεύουσιν. Κρατὶ νεοτρόφοιο γέννας χόριά τ' ἐμβρύων τε πλήθη*, ubi iam Toupius recte restituit Cratini nomen cetera sic fingens

Ἀρνὸς εὐτρόφου κρέας
Χόριά τ' ἐμβρύων τε πλήθη, alii aliter. Nouissimus editor haec edolauit

εὐτρεφεῖς ἀγέλας
χόριά τ' ἐμβρύων τε πλήθη

nisus haud dubie aliqua discrepantia scripturae *νεοστέφει* Vatic. 3, *γένας* ed. Bas. II (cum scholiis Calliergi); neque tamen nobis persuasit. Videntur enim accuratius spectanda esse ipsa scholiastae uerba, qui dicit uelamina, quibus includantur fetus in aluo, solere a pastoribus ad edendum apparari, non ipsos fetus, non *ἐμβρύων πλήθη*; quare hic aliqua corruptela latet, quam remouisse nobis uidemur scribentes *ἐμβρύων πλήρη*; uersus sic instauramus transposito uocabulo *χόρια*, quod principale est,

χόρια νεοτρόφοιο γέννας
ἐμβρύων τε πλήρη,

ita ut nihil aliud dixisse poetam arbitremur quam 'membranae subolis recentis fetuumque plenae', praecessisse autem uel subsecutum accuratius praeceptum culinarium, quod sequitur etiam apud scholiastam Theocriti. Iam cum uideatur hic cibus plerumque in pastorum mensis appositus fuisse, non absonum est hic de Cyclope, homine subtilis palati, cogitare, qui *μόσχον ὀπτόν* laudat etiam apud Euripidem Cycl. u. 325, ad qualem scaenam illa uerba reuocanda erunt.

Vidimus igitur Cratinum in uniuersum fabulam Homericam secutum *γαστριμαργίαν* Cyclopis in maius auxisse fortasse hac in re Epicharmi exemplo adiutum, omnino autem magis id spectasse, ut Homericam huius rei tractationem carperet, quam de suo nouaret, id quod sequenti tempore factum uidebimus in fabula satyrica.

Propter tituli similitudinem paucis hic absoluere liceat de Theopompi — posterioris sane aetatis Aristophaneae comici

cf. Mein. hist. crit. p. 237 sq. — fabula Ὀδυσσεύς inscripta, quae Bergkio de rell. com. Att. ant. p. 413 audit Ὀδυσσεῖς secundum Pollucis VII, 74 testimonium uix contra Athenaei IV, 165 b et schol. Aristoph. uesp. 1346 consensum urgendum et ob id ipsum ut titulum ita argumentum comoediae Cratineae uidetur repetiisse. At enim desiderantur in fr. 34 K., quod sic legit Bergkius

Εὐριπίδου ᾿στ᾿ ἄριστον οὐ κακῶς ἔχον
τἀλλότρια δειπνεῖν τὸν καλῶς εὐδαίμονα

et explicat: Euripideum est ientaculum non sane contemnendum etc. 'de Ulixe socios hortante, ut Cyclopis caseo et lacte prouti collibuerit fruantur', certa indicia huius fabulae; immo suadent non pauca, ut cogitetur de Ulixe in patriam redeunte, illud autem fragmentum intellegatur cum Ribbeckio Colac. p. 23 not. 4 de procis, quorum est quam maxime τἀλλότρια δειπνεῖν, id quod Kockius quoque sensisse uidetur conferri iubens titulum eiusdem poetae Πηνελόπη.

Caput IV.

Polyphemus in fabula satyrica.

§ 1.

De Aristiae Cyclope.

Adprime conueniebat Cyclopis figura satyricarum fabularum indoli, cum immania monstra priscae antiquitatis uel barbaros a uernaculis moribus abhorrentes captare soleret, quibus sceleris uindicta ab heroibus importaretur. Erat igitur inter personas Cercyonis, Scironis, Sylei, Busiridis, Amyci aliorum, quos primus congessit in secunda quam statuit argumentorum satyricorum classe Welckerus de fabula satyr. (in libro: addit. ad trilog. Aeschyl. Francof. ad Moen. 1826) p. 302 sqq. Primus autem in hoc genus dramatis Polyphemum induxisse uidetur Aristias, Pratinae, satyricae fabulae inuentoris, filius, quem inter celeberrimos huius generis auctores laudat Paus. II, 13, 5.

Nec dubium uidetur esse, quin iam ante Cratinum hoc argumentum in scaena egerit, etsi certa temporum indicia non habemus. Sed cum Cratini *Ὀδυσσῆς* actam esse non ante Ol. 85, 1 supra cognouerimus, Aristias autem sit filius Pratinae, quem Ol. 70 certasse cum Aeschylo et Choerilo Suidas s. u. *Πρατίνας* testatur, et ipse secundus fuisse perhibeatur in eo certamine, quo Aeschyli tetralogia *Λάϊος, Οἰδίπους, Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας: Σφίγξ* uicit Ol. 78, 1 cf. hypoth. Sept. c. Theb. in cod. Med.[1]), certum est eum antecessisse Cratinum. Itaque chronologicus ordo postulabat, ut de illius fabula ante Cratineam diceremus, sed singula genera noluimus disiungere. Unus autem uersiculus, quem fata superstitem esse uoluerunt ex dramate Aristiae, id certe demonstrat idem argumentum fuisse, quod Homerum secuti plurimi poetae tractauere: Ulixis dolum aduersus Cyclopem uino sopitum perpetratum. Laudat autem hunc uersum Suidas s. u. *ἀπώλεσας*:

ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ (Trag. fr. N. fr. 4 p. 563) addens *ἐπὶ τῶν τὰ καλῶς πρότερον γενόμενα ὕστερον μικροῦ τινος ἕνεκεν κακοῦ ἀνατρεπόντων ἢ ἐπὶ τῶν ἃ χαρίζονται δολούντων καὶ μὴ ἀκέραια παρεχομένων.* Noui aliquid affert Zenobius II, 16: *ἐν Κύκλωπι δράματι Πολύφημος οὕτως πρὸς Ὀδυσσέα λέγει, ὅθεν εἰς παροιμίαν περιέστη* (cf. Diogen. II, 32), cuius usus exemplum exstat apud Athen. VIII p. 362a. Dicit igitur haec uerba Polyphemus ad Ulixem; neque uero habemus Euripidea, quibus haec comparemus. Apud Euripidem enim nusquam Cyclops de uini mistione aut aqua infusa deprauatione loquitur, tangit tantummodo simile quid Silenus u. 557. Nec poterat hac de re stomachari, quoniam apud Euripidem uini plane inscius est, ut infra uidebimus; apud Aristiam autem cum tam subtilis palati fingatur, ut tenuitatem uini statim sentiat, concludere licebit iam pridem uini eum non expertem fuisse, qua in re Homerum secutus est cum Cratino Aristias. Quomodo in ceteris fabula comparata fuerit nescimus, quamquam cum aliqua probabilitate statuerunt uiri

1) De fide uerborum in uita Soph. n. 19 (p. 16 Iahn.) *καὶ Χοιρίλῳ καὶ Ἀριστίᾳ* dubitatur.

docti (cf. Welck. l. l. p. 286) Aristiae Cyclopem Euripidis fuisse exemplar, quorum poetarum cognationis allatum est a Meinekio documentum hoc Ἅιδου τραπεζεύς Arist. apud Athen. XV p. 686 a (Nauck. fr. 3): Ἅιδου μάγειρος Eur. Cycl. 397 [1]). Unum tamen fragmentum Aristiae Cyclopi non sine aliqua ueri specie uindicabimus incertae sedis quod laudat Athen. II p. 60 b (Nauck. fr. 6), ubi de fungis exponit ganeo

μύκαισι δ' ὠρέχθει τὸ λάϊνον πέδον,

paulo uerbosius idem Eustath. p. 1017, 13 sq. Sed quamuis hic diserte testetur de fungis sermonem esse, quod non multum ualet, quoniam Athenaeum exscripsit, quomodo in talem conexum fungi inculcentur? Et cognouere iam pridem uiri docti errasse Athenaeum; quare Schneidewinus scripsit μυκαῖσι a μυκή 'mugitus', quae uox legitur apud Apoll. Rhod. Argon. IV, 1285 a scholiasta explicata per ἦχοι, μυκήσεις. Quam accentus mutationem si accipimus, sententia euadit haec: 'mugitibus autem fremebat saxeum solum', quod si de Polyphemi antro dicatur, nemo offendat. Poterat autem hoc in narratione aliqua uel descriptione proferri, qualem ex. gr. incohat Ulixes Cycl. Eur. uu. 382 sqq. Hoc si uerum, poteritne coniectura fieri de gregibus Polyphemi? μυκᾶσθαι enim et μυκηθμός sunt uocabula boum mugitus apud Homerum (Od. X, 413. XII, 265) propria, etiamsi aliorum quoque animalium clamorem hac uoce significari non nescimus. Quid? Nonne iam Aristias potuit hac in re ab Homeri narratione deflectere, ut etiam boues adderet Polyphemi gregibus, id quod ab Euripide factum uidebimus? Sed cautius erit nihil nisi Euripidis uerba u. 426: ἐπήχει δ' ἄντρον in comparationem uocare (cf. Hom. Od. IX, 395).

§ 2.

De Euripidis Cyclope.

Iam licet tandem aliquando firmo pede insistere et fragmentis agglutinandis supersedere, quoniam uni certe fabulae

1) Quod Welckerus p. 302 addebat, nisus esse peruersa lectione Athen. VI p. 270 c uidetur.

satyricae pepercit fati iniquitas: Euripidis Cyclopi. Quae quidem fabula quo certamine, cum quibus coniuncta tragoediis acta sit nescimus, neque praesto sunt ea indicia chronologica, quae in ceteris fabulis se offerunt ex didascaliis aut temporis tectis significationibus petita, sed sola ex metrica ratione aliquid potest concludi, etsi fabulam satyricam liberiore usu exsultasse neque cum tragoediarum consuetudine comparari posse et per se consentaneum est et testimoniis ueterum firmatur cf. schol. ad Hephaest. p. 183 (Gaisf.). Attamen qui trimetri iambici rationem curatius examinauere, iure uidentur statuere extremae Euripidis aetati hanc fabulam adsignandam esse cf. Rumpel. Philol. XXIV p. 408; C. F. Mueller.: de pedib. solut. in dial. senar. Aesch. Soph. Eur. Berol. 1866 p. 143 not. 3; nam Zirndorferi (de chronol. fab. Eurip. Marb. 1839 p. 110 sq.) argumenta, qui propter Aristophanis Nubium quosdam locos, qui ad illam fabulam alludere ei uidentur, eam ante a. 423 actam censet, facili negotio redargui possunt. Videtur autem Euripides potissimum huius modi argumenta, quibus animalia propter uirium magnitudinem uel morum ferocitatem hominibus inimica et odiosa debitas dant poenas, prae ceteris adamasse, quoniam maior pars nouem qui traditi sunt titulorum ad tales res spectat, ueluti Syleus, Busiris, Sciro, Eurystheus, Autolycus. Cyclopis autem argumentum quomodo uariauerit, ut noui quid Atheniensium subtili iudicio propinaret, difficile est perspectu, eo difficilius, quod ne primus quidem satyrico charactere tractauit, quo haud dubie quasi nouo lumine aspersa est expressa imago. Nam cum Cyclops subito nouo comitatu cinctus sit, nouae se praebent ansae solita uariandi, figurae inueteratae aliorum consuetudine arcessita mutandae atque expingendae. In Cyclope autem Euripideo describendo id potissimum sequemur, ut quibus rebus ab Homerico distinguatur, accuratius quam adhuc factum est perscrutemur. Apertis uerbis Sicilia et Aetna mons domicilium Cyclopum dicitur cf. uu. 20. 95. 106. 114. 130. 298. 366. 395. 660. 703. Externam autem speciem ipsius Polyphemi in uniuersum eadem quam Homerus praeiit ratione, in singulis magis consumma-

tam et auctam atque adeo magis definitam exhibuit poeta satyricus. Est Polyphemus ut ceteri Cyclopes (u. 21) unoculus [1]) cf. uu. 79. 174. 475. 633. 636. 648. 657. 663. 673, filius Neptuni cf. uu. 21. 262. 290 sqq. 318. 413, sed confunditur iam Homeri genealogia cum Hesiodea, cum mater dicatur u. 648 Gaea, quam ingenti filii formae melius respondisse recte iudicauerunt Brodaeus et Hermannus ad h. l. Quam enormem formam ne scaenicus quidem poeta describere et ceterarum rerum inaudita ratione exprimere desinit, quamquam difficile erat in scaena figuram magnitudine ceteros homines tanto superantem proponere (cf. Wieseler. de fab. satyr. in stud. Gotting. 1847 II p. 639 sq.) [2]). Optime autem narrari poterant mirabilia ab Ulixe, cum ex antro reuersus choro quae uiderit refert uu. 382 sqq.:

ἐπεὶ πετραίαν τήνδ' ἐσήλθομεν χθόνα [3]) etc.,

ubi dicitur Polyphemus in foco locasse

ὑψηλῆς δρυὸς
κορμοὺς πλατείας ἐσχάρας βαλὼν ἔπι,
τρισσῶν ἁμαξῶν ὡς ἀγώγιμον βάρος,

(cf. Od. IX, 233 sqq.; imprimis 241 sq.), cratera autem implesse ὡς δεκάμφορον et poculum apposuisse

εἰς εὖρος τριῶν
πήχεων, βάθος δὲ τεσσάρων ἐφαίνετο.

Ac facile credimus ipsum palum praeustum fuisse iocosa magnitudine, ex qua conclusionem facerent spectatores de oculi circuitu u. 472. Nec mores ab Homericis multum diuersi: mansit impietas et ferocia cf. ἀνόσιος uu. 26. 31. 348. 378. 438. 693; δυσσεβής 30. 289. 311; θήρ [4]) πανοῦργός 442; ἀναιδής 592; νηλής 369; θεοστυγής 396. 602; κακός 599. 627; ἀποβώμιος

1) Ubi propter uersum uel ad magnitudinem significandam legitur ὄμματα, ut uu. 459. 470. 511 uel βλέφαρα u. 485, unus oculus intellegendus item atque apud Homerum.

2) Vocis tonitru (cf. Philostr. uit. Apoll. VII, 28) actor uidetur naturam Cyclopis expressisse cf. Eustath. p. 1628, 24 sqq.

3) Pro χθόνα conicimus πτύχα; proposita στέγην, λεπαίαν — πέτραν non satisfaciunt. πτύξ uerbum Euripidi crebro in usu cf. Andr. 1277; Phoen. 84; Hel. 605; Suppl. 212. 979 saep.

4) Cf. Lycophr. 765 τὸ τυφλωθὲν δάκος.

365; ἄμικτος 429; ἀνήρ, ᾧ θεῶν οὐδὲν ἢ βροτῶν μέλει 605, quamquam ipse Polyphemus superbe iactat genus a deis deductum u. 231:

οὐκ ἦσαν ὄντα θεόν με καὶ θεῶν ἄπο;

Nec potuit poeta philosophus, qui etiam Ulixi de Iouis diuinitate ratiocinationem uu. 353 sqq. suppeditat, occasionem dimittere, quin Cyclopem suam de deorum fide atque auctoritate uitaeque pretio et usu sententiam promentem induceret uu. 316 sqq., de qua festiue disputauit Wilamowitzius Anal. Eurip. p. 226 sqq. In deliciis habet Polyphemus ut ceteri Cyclopes (cf. u. 22: ἀνδροκτόνοι) carnes humanas cf. uu. 92 sq. 126. 249. 356. 374; quare audit ξένων δαιτυμών 610, θὴρ ξενοδαίτης 658, et solet Silenus mensam ei apparare pretiosas offas ostendens cf. 313 sqq. Mentis non est ita sagacis, sed Sileni credit obtestationibus u. 262 et mendaciis et quasi consiliarium eum adsciscit 539, quamquam ipse Silenus ἀμαθίαν Cyclopis 173 cauillatur, qui choro quoque est ἀπαίδευτος 493. Differentia inter scaenicum et epicum poetam apparet eo, quod ille θεοστυγὴς Ἅιδου μάγειρος artis culinariae est eximie peritus neque caret necessariis instrumentis: cultris (uu. 241 sq.), securi (u. 395, quem transponimus cum Hermanno post u. 399), cortina (392), ueribus apte fabricatis (393 sq.), ipso foco (384), quorum apud Homerum nulla fit mentio. Nec dedignatur uariationem in cena adornanda, cum carnes partim coquere partim assare didicerit uu. 396 sqq. 244 sqq., cui quidem consuetudini saepius eum indulsisse ex satyrorum adhortatione mandendi dulcedinem anthropophago praemonstrante uu. 356 sqq. sequitur. Atque omnino Cyclops deditus est abdominis uoluptatibus, quarum proponit imaginem edacitate turgentem uu. 323 sqq.:

ὅταν ἄνωθεν ὄμβρον ἐκχέῃ,
ἐν τῇδε πέτρᾳ στέγν' ἔχω σκηνώματα
ἢ μόσχον ὀπτὸν ἤ τι θήρειον δάκος
δαινύμενος, εὖ τέγγων τε γαστέρ' ὑπτίαν,
ἐπεκπιὼν γάλακτος ἀμφορέα etc.,

nec sine subtili consilio Euripides induxit Cyclopem a uenatione reuersum num prandium sit paratum ex choro quaeren-

tem, ut nostri solent uenatores, uu. 214 sqq. Modum uero edendi et bibendi non magis quam apud Homerum scit tenere, ita ut quae deuorauit mox eructet cf. Od. IX, 373 sq.; Eur. 591 sq. (562. 523), ac uidetur consilium 'nihil relinquendi' praecipue Cyclopeum fuisse Od. IX, 292; Eur. uu. 314. 570. 575. Animaduertendum autem in Polyphemo, ubi primum uini notitiam nactus est, statim cupidinem comissationis excitari, eam igitur meri uim apparere, quae rusticitati et tumultui inclinet cf. 445 sq. 507 sqq. 537:

ἠλίθιος ὅστις μὴ πιὼν κῶμον φιλεῖ,

dum potator usibus edoctus Silenus solus frui uult Bacchi dono 540. Optime autem immoderata libido cernitur in toto illo epeisodio 519 sqq., ubi Silenus et Polyphemus quasi certamen ineunt potandi. Atque his in rebus enarrandis Euripidem habuisse quos sequeretur ex eis, quae disputauimus, elucere opinamur, in satyrorum uinulentia illudenda fortasse Aristiam. Cuius fragmentum si supra recte interpretati sumus, nouauit Euripides, quod Cyclopes uini ignaros induxit, id quod et disertis uerbis testatur Silenus Ulixe interrogante uu. 123 sq. et ipsius Polyphemi inscitia uu. 521 sqq. comprobatur. Cur uero mutauerit ab Homero traditam et a posterioribus ut uidetur retentam consuetudinem, in propatulo est: multo efficacius scaenico poetae is uino domatur, qui eius uim nondum perspectam habet, quam qui meliore tantum nota pellectus nimium exhausit. Videtur Euripides etiam in possessione Cyclopis describenda nonnulla nouasse. Cum Homero conueniunt pecudum diuitiae, quarum lactis et caseorum largas in antro asseruat copias, etsi paulum immutata est res pecuaria Cyclopis satyris inductis. Conspicitur enim Polyphemus potius locuples possessor quam ipse pastor, cum satyris eorumque ministris (u. 83) pascendi munus imposuerit cf. uu. 26. 41 sqq. 76 sqq. al. Sileno sene domestica negotia administrante cf. u. 29. Neque tamen propterea curam atque amorem pecudum deposuit, sed acerrimo studio cauet, ne quicquam neglegatur a leui pastorum caterua; quapropter rediens satyrorum turbis aspectis increpat Bacchi discipulos magna indignatione tri-

metri solutionum multitudine optime significata uu. 203 sqq. et num rei pecuariae bene consuluerint studiose sciscitatur. Possidet autem Cyclops μῆλα ut apud Homerum cf. uu. 28. 122. 162 al. 'oues et capras'. et agnos a comitibus Ulixis ex antro actos uidet uu. 224 sqq. 189. Sed quattuor locis[1]) indicatur etiam boues in gregibus esse (cf. Borsdorf. commentar. in Theocr. id. XI, Iaurauiae 1874 p. 4) uu. 136. 218. 302. 389, quod, nisi arbitrari mauis non presse Homeri uestigia secutum esse hac in re Euripidem[2]), ideo eum instituisse existimauerimus, ut quam ditissimum dominum efficeret Polyphemum. Nutrimenta eadem fingit quae Homerus: lac et caseos uu. 122. 327; unum addit (nam μήλων βορᾷ etiam epicum Cyclopem uixisse consentaneum) carnem ferinam, quam iam pridem se abominari dicit Polyphemus uu. 247 sqq.:

ὡς ἔκπλεώς γε δαιτός εἰμ' ὀρεσκόου·
ἅλις λεόντων ἐστί μοι θοινωμένῳ
ἐλάφων τε, χρόνιος δ' εἴμ' ἀπ' ἀνθρώπων βορᾶς.

Nimirum non edit uir portentosus nisi θήρειόν τι δάκος, bestias feroces uel magnitudine praecellentes, leones uel ceruos, quorum pellibus uestitur cf. u. 330. Quam praedam captat per montes persequens uestigia cum canibus (130), quos praeter pecudes alit, qua de re infra accuratiora proferemus. Ad ferocitatem augendam pertinet etiam quod Euripides frumentorum expertes reddidit Cyclopes cf. uu. 121 sq. 133 sq., cum Homerus Od. IX, 107 sqq. frumenta eis terram ultro progignere narret, quae Euripideo Cyclopi necessitate coacta tantum gramina et pabulum praebet 332 sq. Neque tamen caret uita Polyphemi commoditate quadam et rusticana iucunditate, quamuis rudi-

1) Quamquam de integritate primi loci dubitamus; nam cur Silenus bouinum tantum lac adesse dicit (singulari numero βοός!), cum u. 218 caprinum inueniatur? Fortasse scribendum πυὸς γάλα, quod quidem lactis genus apud comicos crebro occurrit, quae coniectura quodammodo commendatur, quod Athen. XIV p. 658 c et ex eo Eustath. p. 1485, 32 legunt Διὸς γάλα.

2) In minutioribus rebus libere uersatum esse tragicum docet quod titionem oleaginum dicit Ulixes 455 (Od. IX, 319 sq.), quernum chorus 615.

bus moribus pastoris accommodata, quae maxime conspicua fit, ubi ipse Cyclops suae uitae consuetudinem exposite deformat 316 sqq. Et alias inueniuntur imagunculae bucolici coloris cf. 360:

δασυμάλλῳ ἐν αἰγίδι κλινομένῳ.

541:

καὶ μὴν λαχνῶδές γ' οὖδας ἀνθηρᾶς χλόης.

Vini autem uis procreat cantum Polyphemi, cuius apud epicum poetam nullum uestigium. Sed est mugitus potius quam carmen modulatum neque fauente Musa editur cf. 423. 425 sq., ut antrum late resonet. Titubat autem ex spelunca

ἄχαριν κέλαδον μουσιζόμενος
σκαιὸς ἀπῳδός (489 sq.),

ut comissatum eat ad Cyclopes fratres (445 sq.), et carmen satietatem pransi potique illustrans effundit. Conuenit denique cum tota descriptione Euripidea quod dedignatur Cyclops muliebre genus et amorem muliebrem turpem iudicans exercitum, qui unius mulierculae causa Phrygum terram inuaserit (283 sq.), et quod fera libidine ebrietate inflammata secum trahit Silenum quasi Ganymedem suum puerili amore magis se delectari dicens quam muliebri his uerbis 581 sqq.:

οὐκ ἂν φιλήσαιμ'. αἱ Χάριτες πειρῶσί με.
ἅλις Γανυμήδην τόνδ' ἔχων ἀναπαύσομαι
κάλλιστα νὴ τὰς Χάριτας· ἥδομαι δέ πως
τοῖς παιδικοῖσι μᾶλλον ἢ τοῖς θήλεσιν.

Si totam imaginem Euripideam uno conspectu animo concipimus, in uniuersum secutus est poeta Homeri exemplum ferocitatem premens et barbaros mores, quos Ulixes ne eo quidem flectere potest, quod Graecae originis illum admonet uu. 297 sqq., quam quidem saeuitiam auxit singulis in rebus tragicus poeta de suo, omnino singula lineamenta magis exprimens et actionem eiusque condiciones astrictius ut dramaticus et distinctius elaborans. Neque magis quam Homerus ridiculum effinxit Polyphemum, sed una excepta scaena, ubi ebrium uacillantem induxit, ridiculas partes per totam fabulam adsignauit satyrorum choro. Illam autem ipsam scaenam non

dubitamus quin non primus proposuerit. Est enim ut uidimus tantum non manifesta in quibusdam rebus imitatio priorum, ueluti taetram gulam ad Epicharmum uel Cratinum reuocare poterimus, fortasse ad Aristiam uinulentiam. Neque nimis audacem esse putamus coniecturam, ex qua philosophandi studium, non ipsam philosophiam inde ab Epicharmo in Cyclopis sucum et sanguinem (si quidem habet poetica figura sucum et sanguinem) ita abiisse opinamur, ut ne Euripides quidem doctum ei sermonem subicere omitteret.

Tractatum esse argumentum de quo dicimus in aliis fabulis satyricis nulla iam exstant testimonia [1]). Quamquam lubenter unum uersum ad hoc potissimum genus relegemus trimetrum iambicum seruatum a Zenobio I, 92:

ἂν οἶνον αἰτῇ, κόνδυλον αὐτῷ δίδου, qui addit *ἐπὶ τῶν ἀγαθὰ μὲν αἰτούντων, δεινὰ δὲ λαμβανόντων. Ἡ δὲ ἱστορία ἀπὸ τοῦ Κύκλωπος, παρόσον αἰτήσας οἶνον τὸν Ὀδυσσέα τῶν ὀφθαλμῶν ἐστερήθη. Ὀδυσσέα γὰρ ἐν τῷ σπηλαίῳ κατασχὼν ὁ Κύκλωψ καὶ τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ ἀρξάμενος κατεσθίειν, οἶνον παρ' αὐτοῦ λαβὼν ἔπιε καὶ ταύτην αὐτῷ τὴν χάριν δίδωσιν ὕστατον αὐτὸν καταφαγεῖν· μεθυσθεὶς δὲ μετὰ τὸ πιεῖν καὶ ὑπνώττων παρ' ἐκείνου ἐξετυφλώθη.* Integram huius uersiculi formam uidetur exhibere schol. Arist. pac. 123 Rau. et Ven. (D. p. 174 b, 53), ubi pro *κόνδυλον* legitur pluralis *κονδύλους* metricae legi respondens, quam hoc in prouerbio paulatim euanuisse ex altera forma licet colligi a Veneti solo scholiasta allata:

εἰ δὲ οἶνον αἰτεῖ, κόνδυλόν αὐτῷ δός (D. p. 174 b, 48 sq.). Aristophanis autem scholiastae cum adponant: *ὑπὲρ τοῦ ἐθίζειν τοὺς παῖδας μηδέν τι περιττὸν αἰτεῖν* (*ζητεῖν*) Bergkio poet. lyr. Gr. III⁴ p. 610 paroemiographi, ‘qui haec ad Cyclopis fabulam rettulerunt, omnino doctrina uidentur intempestiue usi esse’. Sed miramur duas res inter se commutasse uirum

---

1) Lepidum fuit inuentum Timanthis pictoris satyricarum fabularum memoria fortasse excitatum, qui dormientem Cyclopem in tabella proponens magnitudinem ita expressit, ut ‘satyros thyrso pollicem eius metientes iuxta pingeret’ cf. Plin. n. h. XXXV, 74.

doctissimum: prouerbii usum et originem. Usurpatum esse hoc prouerbium de liberis nimia poscentibus facile largimur Aristophanis scholiastae et Bergkio, sed ut fit longe alia poterat esse origo, quam si testantur grammatici ab illa fabula esse repetendam, cur tergiuersemur? Iam cum trimetro inclusa sit sententia, ad quam alludere Aristophanem scholiastae adnotant, suspicamur ex dramate satyrico ante Aristophanis Pacem h. e. ante Ol. 89, 3 = 421 acto eam sumptam esse, cogita ex Aristiae Cyclope, ex quo prouerbialem uersum petitum esse supra uidimus. Imaginamur autem dixisse hoc satyrorum coryphaeum Ulixi et *κονδύλους* intellexisse titionem eodem modo, quo apud Euripidem uerbosus est in adhortatione magis quam in actione uu. 473 sqq. 483 sqq. 608 sqq. 630 sqq. 654 sqq. translato sensu palum funestum appellans *καρκίνον* u. 609.

Ex dramate satyrico fabula illa transiit ad id poesis genus, cui antiquitus erat cognatio cum satyrorum choris, in dithyrambum.

Caput V.

De Polyphemo et Galatea in dithyrambis.

§ 1.

De Timothei Cyclope.

Proficiscimur a loco Aristotelis multum uexato necdum prorsus ad liquidum perducto poet. II p. 1448 a, 10 sqq. Sermo est de imitatione (*μιμήσει*) agentium (*πραττόντων*) in quouis genere tractandi, quae quidem reddat aut meliores aut pares aut deteriores, et pergitur: *καὶ τὸ περὶ τοὺς λόγους τε καὶ τὴν ψιλομετρίαν, οἷον Ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεοφῶν δὲ ὁμοίους, Ἡγήμων δὲ ὁ Θάσιος ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος καὶ Νικοχάρης ὁ τὴν Δηλιάδα χείρους· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ περὶ τοὺς νόμους, ὥσπερ * * γᾶς, Κύκλωπας* [1])

---

1) Cod. Par. *ὥσπερ* | *γᾶσ κυκλωπᾶσ*

Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος, μιμήσαιτο ἄν τις· ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν, ἡ μὲν γὰρ χείρους, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν. Quaeritur, quid sit illud *γᾶς* in codicibus traditum. Propositurus est Aristoteles exempla, ut etiam in dithyrambis et nomis illam legem ualere demonstret: quapropter consentaneum esse duxerunt uiri docti et dithyrambi et nomi exemplum proponi. Ac iam pridem nomi exemplum e uerbis traditis elicuerunt sic legentes *ὡς Πέρσας ⟨καὶ⟩ Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος*, cum Pausaniae VIII, 50, 3 testimonio constet *Πέρσας* fuisse *νόμον* Timothei. Statuendum tunc erat et Timotheum et Philoxenum scripsisse et Persas et Cyclopem, quod reuera statuit quondam Bergkius poet. lyr. III[4] p. 616 sq. ipse tamen propter nimiam infirmitatem postea hanc opinionem reprobaturus. Et quid hoc loco *Πέρσαι*? Si Aristoteles duo tantum genera distinguere uolebat, ut duo tantum distinxit in dramatica poesi, non poterat discernere *ὁμοίους* et *χείρους*, quoniam prius nisi cum reliquis duobus generibus coniungitur plane otiosum est, sed debebat ut subinde *βελτίους* et *χείρους*. Cui autem generi tribuamus *Πέρσας*? Celebrabantur hoc nomo res a Graecis contra Persas praeclare gestae (Bippart. loco mox laud. p. 65), ac possit quispiam cogitare fuisse meliores descriptos illos *Μαραθωνομάχους*, sed cum *Κύκλωπας* in toto conexu nihil aliud significare possit quam ipsos Neptuni filios barbaros, non titulos tantum dithyramborum, etiam *Πέρσας* non solum titulum carminis alicuius, in quo meliores delineantur alii, accipere debemus, sed ipsos homines Persas, quos Timotheus neutiquam supra humanam uirtutem sustulisse putandus est. Porro nimis contorta et a simplici interpretatione abhorrens nobis uidetur quam posteriorem iniit rationem Bergkius l. l. p. 617, ut Timotheus in Persis meliores, idem in Cyclope mediocres, Philoxenus in Cyclope deteriores imitatus sit. Deinde illud *γᾶς* in nomen poetae auxerunt simul nomi exemplum recuperaturi, ueluti Vahlenus in altera ed. Aristot. poet. supplens *ὥσπερ θεοὺς Ἀργᾶς* ita quidem, ut *θεοί* Argae illius, quem *νόμους* composuisse scimus ex Athen. XIV p. 638 b,

melius genus, Cyclopes Timothei et Philoxeni deterius genus repraesentarent. Nuper tamen idem uir subtilissimus ut uidetur simplicissime mendum sustulit in Herm. uol. XII p. 192 scribens γάρ, expositione tamen coniecturae supersedens, quam nos sic accipimus, ut talem ἀνομοιότητα inter Cyclopem Timothei et Philoxeni intercedere putemus, qualem aut inter pares et deteriores aut inter sublimiores et deteriores aut inter sublimiores et pares. An sic accipiendum, ut per se intellegatur nec per se commemorandum sit in dithyrambis et nomis sublime et par genus posse delineari, itaque uerbis ὥσπερ γὰρ Κύκλωπας etc. humilis tantum classis inducatur exemplum, quo etiam hanc istis poesis generibus exprimi posse demonstretur? Utut hoc intellexit aenigmatista non persuasit γάρ corruptum esse in γᾶς. Felicius nobis uidetur locum tractasse Susemihlius Mus. Rhen. XXXV p. 486 sqq., qui primus intellexit hoc exemplo non id agi, ut comprobetur diuersos poetas in diuersis poesis generibus diuersa argumenta diuerse tractare extollentem hunc, illum detrectantem, tertium fideliter delineantem, sed in eodem genere diuersos poetas idem argumentum diuerse tractare. Conclusit igitur et diuersos fuisse Cyclopes Timothei et Philoxeni atque huius quidem detractum, illum elatum, utriusque uero esse exemplum dithyrambi, id quod requireret simile exemplum nomi, quod nimis impedite sic suppleuit: ὥσπερ Πέρσας Τιμόθεος καὶ Ἀργᾶς, Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος. Hoc recte monuit uir doctissimus distinguendum esse etiam in Cyclopibus sublime, mediocre, humile genus tractandi, licet refragetur Eduardus Hiller in Burs. annal. 1881 I p. 134; nam posse in diuersis uel in eodem genere diuersos agentes diuerse fingi, ex. gr. in nomis et dithyrambis deos meliores, deteriores Cyclopes quid adnotaret Aristoteles, cum per se deorum maiestas, humilitas Cyclopum propria esset? Debent profecto in eodem genere et in diuersis tales diuersi exhiberi.

Sed nimium nobis uidetur Susemihlius orationis hiatum statuisse. Prudenti enim consilio Erwinus Rohde Mus. Rhen. XXXIV p. 572 adnot. 2 ex Stephani Byzantii et Suidae in enu-

merandis carminibus Timothei discrepantia effecit ambiguum fuisse nomen carminum quibus maxime floreret citharoedus Milesius, *νόμων* et *διθυράμβων*, quoniam uiderentur grammaticis propius accedere ad dithyrambum recentiorem Philoxeni quam ad priscum nomum Terpandri. Quid? Nonne statuere licet etiam Aristotelis loco dithyrambos et nomos pro uno genere copulatos esse ita quidem, ut exemplum ad utrumque genus quadrans electum sit: *Κύκλωπες* [1]). Hoc si uerum, textus ipse non modo indicat duorum ex tribus generibus poetas Timotheum et Philoxenum, sed suppeditat etiam corruptela tertium, cuius ex nomine remansit illud — *γᾶς*. Dubitari non potest, quin Timotheus repraesentauerit sublime genus, potest, utrum Philoxenus mediocre an infimum. Commendat tamen indoles Philoxenii poematis magis, ut prius statuatur, quoniam Cytherius ut postea uidebimus Cyclopeam naturam humanae circumdedit, optime igitur sic ut hominem exhibuisse Cyclopem dicitur. Ergo humillimi generis exemplum desideratur: nullum autem aptius quaerenti se offeret quam ab Athen. I p. 19 f sq. traditum: *Εὔδικος δὲ ὁ γελωτοποιὸς ηὐδοκίμει μιμούμενος παλαιστὰς καὶ πύκτας, ὥς φησιν Ἀριστόξενος· Στράτων δ' ὁ Ταραντῖνος ἐθαυμάζετο τοὺς διθυράμβους μιμούμενος· τὰς δὲ κιθαρῳδίας οἱ περὶ τὸν ἐξ Ἰταλίας Οἰνωνᾶν, ὃς καὶ Κύκλωπα εἰσήγαγε τερετίζοντα καὶ ναυαγὸν Ὀδυσσέα σολοικίζοντα, ὁ αὐτός φησιν.* Haec memoria summa auctoritate fundata Aristoxeni Tarentini, Aristotelis discipuli, cuius in libellum *περὶ τραγικῆς ὀρχήσεως* fr. 48 relegat Muellerus fr. hist. Graec. II p. 284, non pauca praebet expeditu difficilia. Nihil enim scitur de Oenonae temporibus nisi quod ex ipso illo loco colligitur natu maiorem eum esse Aristoxeno nec multum confert ad accuratiorem scientiam quod eundem esse credunt uiri docti (primus O. Iahn. proll. Pers. p. LXXXVI adnot. 3) qui eodem Aristoxeno auctore (fr. 56 M.) ab Athenaeo XIV p. 638 b dicitur *τῆς κιθαρῳδίας πρῶτος ἐπὶ τὸ γελοῖον παρῳδὰς εὑρεῖν, Οἰνώπας*, cuius

1) Non est traditum dithyrambum fuisse Timothei Cyclopem cf. Rohdium l. l.

aemulatores perhibentur Polyeuctus Achaeus et Diocles Cynaetheus non magis noti quam is quem sibi ad imitandum proposuerunt. Aliquid tamen, si nobiscum putas citharoedorum illorum nomen esse unum, ex altero loco potest effici, ubi iunctura *ὥσπερ τῶν ἑξαμέτρων τινὲς ἐπὶ τὸ γελοῖον παρῳδὰς εὗρον, οὕτω καὶ τῆς κιθαρῳδίας πρῶτος Οἰνώπας* eo fert, ut quae secundum indolem hic componuntur epicae et citharoedicae poesis parodiae, eas ne temporis quidem magno interuallo existimemus disiunctas. Iam cum epicae parodiae inuentor omnium in ore sit Hegemo Thasius (cf. Aristot. poet. 2 p. 1448a u. Schraderum Mus. Rhen. XX p. 186 adnot. 1), Alcibiadis coaeuus, non multum aetate distare ueri simile est Oenopam illum uel Oenonan, citharoedicae parodiae inuentorem. Nonne adprime hic locus quadrat ad Aristoteleum illustrandum? Quemadmodum in epica poesi tertium genus imitationis efficit parodia Hegemonis Thasii, ita in dithyrambica uel nomica parodia Oenopae. Restituimus igitur apud Aristotelem huius mimi nomen, cuius ueram formam esse *Οἰνωνᾶς*, non *Οἰνώπας* arguit frustulum superstes perispomenon *γᾶς*. Neque uero sufficit substituisse nomen proprium *ὥσπερ Οἰνωνᾶς Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος*: altiore ulcere laborat uerborum collocatio. Falsus accentus uocis *Κυκλωπᾶς*, qualis legitur in codice Parisino, simplicissime sic explicatur, ut aberrasse putentur librarii oculi ad simile uerbum eiusdem notae, *Οἰνωνᾶς* nimirum [1]), quod aut praecessit uel secutum est aut, id quod hic probabilius uidetur, in proximi uersus capite fuit positum. Unde uidetur in superioris lineae initium elatum, ubi nunc remansit *γᾶς* ex *νᾶς* facile oriundum. Supplentes autem particulam *καί* sic arbitramur locum refingendum: *ὥσπερ Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος ⟨καὶ Οἰνω⟩νᾶς, μιμήσαιτο ἄν τις·* et agnoscimus testimonium de discrepantia carminum praecipue Timothei et Philoxeni. Videtur enim Timotheus Cyclopis naturam grandiorem quam taetriorem concepisse, magis

1) Nunc melius ad nostram rem faceret forma *Οἰνώπας*, quae scribenda esset *Οἰνωπᾶς*, sed nomina propria in *-ωπας* exeuntia uidentur paroxytona esse omnia cf. Fick. nom. pers. Gr. p. 141.

monstri immanitatem quam anthropophagi impudentiam denotasse, omnino magis Homerico charactere induxisse Cyclopem quam satyrico uel eo, qui postea demum in dithyrambo et comoedia obtinuit.

Ceterum de Timothei Cyclope pauca tantum ex fragmentis aliisque indiciis coniectare possumus congruentia tamen illa quidem cum ista Cyclopis indole. Ne de tempore quidem quo editi sint Cyclopes Timothei et Philoxeni neque uter prior, uter posterior, satis liquet. Philoxeni dithyrambum non potuisse ante Ol. 93, 4 agi postea uidebimus, solet autem a recentioribus ante Timothei carmen proferri. Sed omnino nescimus, quando Timotheus scripserit Cyclopem, nisi forte inde quid concludere licebit, quod priore loco laudatur ab optimae fidei auctore Aristoxeno in schol. Il. IX, 219; et ipsius aetas Timothei hoc uidetur comprobare. Etenim si marmori Pario ep. 76 fides est habenda, natus erat Ol. 83, 2 = 447, mortuus Ol. 105, 4 = 357, cum eodem auctore ep. 69 Philoxeniae uitae termini statuantur Ol. 86, 2 = 435 et Ol. 100, 1 = 380. Accipimus autem familiaritate quadam citharoedum coniunctum fuisse cum Euripide tragico, qui adulescentem explosum consolabatur (cf. Plut. an sen. s. ger. r. c. 23 p. 795 d), quocum Archelai hospitio fruebatur (cf. Plut. de Alex. fort. p. 334), in cuius cenotaphium epigramma composuisse perhibebatur (cf. Bippart. l. l. p. 58 sq.). Atque ante tragici fabulam satyricam scripsisse Timotheum carmen suum uix credibile [1]; potius adulescentem senioris poetae uestigia pressisse ueri simile, quamquam haec omnia specie magis quadam probabilitatis admissa quam demonstrata esse concedimus. Certe ante oculos habuisse Timotheum Euripidis drama uno fragmento comprobabimus. Neque magis certa scimus de carminis indole et argumento. Bene meruit de Timotheo Georgius Bippart: Philox. Timoth. Tel. dithyramb. rell. Lips. 1843, qui longe superat Mauricii Schmidt in diatrib. in dithyr. 1845 in coaceruandis

1) Mire errauit Hartungius in praef. edit. Eur. Cycl. p. 8 contendens auctores fuisse Euripidi praeter Choerilum (?) et Aristiam Timotheum et Philoxenum.

recentiorum commentis sedulitatem ad dispiciendam artem poetae parum fructuosam. Argumentum autem fabulam Homericam fuisse inter omnes constat. Spectant enim aperte ad uinum ab Ulixe Polyphemo praebitum uersus ab Athen. XI p. 465 c et Eustath. p. 1631, 61 sq. seruati (Bergk. l. l. fr. 5)

Ἔχευε [1]) *δ' ἓν μὲν δέπας κίσσινον μελαίνας*
σταγόνος ἀμβρότας ἀφρῷ βρυάζον·
εἴκοσιν δὲ μέτρ' ἀνέχευεν ἔμισγέ θ'
αἷμα Βακχίου νεοῤῥύτοις δακρύοισι Νυμφᾶν.

Notanda autem est imitatio Homeri, cum paene ad uerbum expressa dixeris haec de Od. IX, 208 sqq.:

τὸν δ' ὅτε πίνοιεν μελιηδέα οἶνον ἐρυθρόν,
ἓν δέπας ἐμπλήσας ὕδατος ἀνὰ εἴκοσι μέτρα
χεῦ'· ὀδμὴ δ' ἡδεῖα ἀπὸ κρητῆρος ὀδώδει
θεσπεσίη· (cf. Bipp. p. 71).

Atque *δέπας κίσσινον* apud Homerum est *κισσύβιον* u. 346, quod *ποιμενικὸν ποτήριον* esse, *ὁποῖον καὶ τῷ συβώτῃ ἐν τοῖς ἑξῆς Εὐμαίῳ ἐστίν, ὡς δηλοῖ φασι καὶ Τιμόθεος ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Κύκλωπι, παραφράσας οὕτως* adnotat Eustathius hausta ut uidetur doctrina ex schol. Od. IX, 346, et habet Euripidis Cyclops *σκύφος κισσοῦ* u. 390 [2]). Sed cauendum est, ne *δέπας κίσσινον* de Cyclopis uasculo intellegamus, quamquam hoc suadere uidetur Eustathii adnotatio. Nam uix credibile est miscuisse uinum quo Polyphemum sopiturus esset Ulixem, neque Homerus neque Euripides hoc dixerunt, sed potius quam fortissimum potum suggerere fortissimo uiro e re erat. Praue igitur Eustathius antiquiorem auctorem exscripsit Athenaei loco inductus, qui perperam Homeri illos uersus uerbis in-

---

1) Schneidewini coniectura Nunt. Gott. 1844 p. 1386 *ἔπλησε* reiectanea, quod de mistione sermo, ubi funditur et uinum et aqua; expletur non poculum, sed crater.

2) Ingentis magnitudinis sibi fingunt poculum Cyclopi oblatum Deipnosophistae Athen. XI p. 461 c d. 481 e, cum ter exhaustum Cyclopem prostrauerit, et reprehendunt Dionysium Samium, quod in compendio mythologico (cf. Welcker. cycl. ep.² p. 70 sqq.) illud *κυμβίον* appellauit; cf. et. Athen. XI p. 477 d e.

cohat *καὶ Ὀδυσσεὺς ὤπασεν*. Subiectum enim est Maro, a quo dono acceperat uinum illud Ulixes, neque de alio in Timothei uersibus cogitandum erit, quod Bippartus intellexit p. 71, etsi hic Ulixem illis uersibus apud Homerum egregium uinum Maronis Cyclopi commendare falso dicit. Apud Timotheum ad hunc finem Ulixem illos uersus elocutum esse libenter concedimus, nisi forte simplex narratio agnoscenda erit. Alterum fragmentum (fr. 4) Chrysipp. *περὶ ἀποφατικῶν* c. 10: *εἰ Κύκλωψ ὁ τοῦ Τιμοθέου πρός τινα οὕτως ἀπεφήνατο*

οὔτοι τόν γ' ὑπεραμπέχοντα
οὐρανὸν εἰσαναβήσει,

quod cur priore loco posuerit Bergkius nescimus, posteriori carminis parti adsignandum est probabiliter, non certo a Bipparto p. 72 sic explicatum, ut Cyclops occaecatus Ulixem per antrum quaerens minaretur utique se illum apprensurum, cum uix in caelum ascensurus esset. Ex incertae autem sedis fragmentis non sine specie ueri arcessitum est Etym. M. p. 630, 41 (fr. 7):

τεταμένον ὀρίγανα διὰ μυελοτρεφῆ,

qui uersus de Cyclope per speluncam strato intellegendus uidetur, nec tamen ut origano antrum ornatum sit, sed ut — Bipparti p. 73 opinionem sequimur — *ὀρίγανα μυελοτρεφῆ* dithyrambico tumore significent uinum organitum (cf. Caton. de agri cult. c. 127, 2), cuius ui prostratum *ταννσσάμενον διὰ μήλων* (Hom. Od. IX, 298) Ulixes uisu priuaturus erat.

Ac fortasse Bergkio ut umbram alicuius de hoc fragmento testimonii resuscitaret contigit. Apponitur enim peruerse in Etym. M. *Ὀδυσσείας δ'*, unde ille nonnullis codicibus fauentibus edolauit *Ὀδυσσεῖ*. Ac possumus ultra progredi. Etenim cum Suidas s. u. *Τιμόθεος* c titulum carminis singularis enumeret *Πέρσας ἢ Ναύπλιον* iunctura ut uidetur peruersa, contra Athenaeus VIII p. 338 a et ex eo Eustath. p. 1538, 5 exhibeant *ἐν τῷ Τιμοθέου Ναυτίλῳ*, primus Bippartus p. 63 duplicem aliquem titulum fuisse coniecit *Ναυτίλος ἢ Ναύπλιος* ut nobis quidem uidetur sine ullo sale. Nam cur *Ναυτίλος* addebatur, cum celeberrimum nautam esse Nauplium nemo nesciret

(Apollod. bibl. II, 1, 5, 13. II, 7, 4, 3. III, 2, 2, 1), ut de inepto syllabarum lusu taceamus, quem ab hac tituli duplicatione abhorrere putamus. Quid? nonne titulus esse poterat *Ὀδυσσεὺς ναυτίλος* item atque *Ὀδυσσεὺς ναυαγός*, totus autem *Κύκλωψ ἢ Ὀδυσσεὺς ναυτίλος*, ueluti apud Euripidem u. 98 Ulixes se comitesque suos appellat *ναυτίλους κεχρημένους*? Conueniat autem cum hoc argumento quod de *Ναυτίλῳ* Timothei refert Athenaeus l. l. Dorionem iocatum esse tempestate aliqua a Milesio in *Ναυτίλῳ* descripta[1]) in olla bulliente se maiorem uidisse, cum Cratinum quoque similia in scaena proposuisse uiderimus. Quamquam ad Nauplium quoque quadrat tempestatis descriptio. Porro ad Cyclopem uidetur pertinuisse error aliquis Timothei ab Aristonico (Aristarcho) ad Il. IX, 219 notatus (Bergk. fr. 19): *ἡ διπλῆ, ὅτι θῦσαι οὐ σφάξαι, ὡς ὁ Τιμόθεος ὑπέλαβεν καὶ Φιλόξενος, ὁμοίως τῇ ἡμετέρᾳ συνηθείᾳ, ἀλλὰ θυμιᾶσαι καὶ ὅτι θυηλὰς τὰς ἐπιθυομένας ἀπαρχάς.* Philoxeni autem praua interpretatio illius uerbi quo pertineat cum Suidas indicet s. u. *ἔθυσας, ἀντιθύσῃ*, etiam Timotheum eodem loco peccasse ueri simile Od. IX, 231:

ἔνθα δὲ πῦρ κήαντες ἐθύσαμεν et q. s.

Uterque enim uidetur de pecudibus Cyclopis mactatis cogitasse. Miramur autem, quod interpretes huic poemati nondum uindicarunt uersus ab Anaxandride apud Athen. X p. 455 f. (fr. 17) *ἐν Αἰσχρᾷ* prolatos, quos cum Meinekio sic scribimus

Ἀρτίως διηρτάμηκε καὶ τὰ μὲν διανεκῆ
σώματος μέρη δαμάζετ' ἐν πυριχτίτοισι γᾶς·
Τιμόθεος ἔφη ποτ', ἄνδρες, τὴν χύτραν οἶμαι λέγων.

Solent Timotheo tribuere ultima tantum uerba *ἐν πυριχτίτοισι γᾶς*, quod haec sola explicat Anaxandrides, sed nobis ultimi uersus ratio uno tenore praegressis subiuncti suadere uidetur, ut horum si non metrum et uerba ipsa omnia, at certe argumentum Timothei esse cum Bipparto p. 79 statuamus. Referimus autem hos uersus ad Cyclopem comites Ulixis mactantem

1) Quae Schmidtius l. l. p. 112 sq. Eustathii loco, qui nisi Athenaeum hic auctorem habet neminem, fretus de retractatione (*διασκευή*) dicit, non intellegimus.

et uario modo ad cenam apparantem. Primum enim corpora discindit in singula membra [1]), deinde partes porrectas in ollis coquit. Apparet autem illi *τὰ μέν* respondere debere *τὰ δέ*, quo eas partes addiderit poeta, quas ferus ille coquus igne assauerit; quapropter *τὰ διανεκῆ μέρη* sensum adipiscuntur porrectarum partium corporis i. e. bracchiorum crurumque [2]) praestantiorem haud dubie Bipparti insulsa explicatione, qui uocabulum *διανεκῆ* ad magnitudinem partium pertinere censet. Manifestus autem est cum Euripidis Cyclope conexus, qui similem in dape administranda distinctionem expressit uu. 402 sqq.:

καὶ καθαρπάσας
λάβρῳ μαχαίρᾳ σάρκας ἐξώπτα πυρί,
τὰ δ' εἰς λέβητ' ἐφῆκεν ἕψεσθαι μέλη.

Propter tenuitatem autem fragmentorum uix certo dici poterit, quomodo compositum fuerit poema Timothei. Probabiliter id tantum statuere poterimus luxuriatum esse poetam in uinulentia Polyphemi uinique et potentia et praestantia describenda secutum exemplaria Homeri et Euripidis, Aristotele autem teste nobiliore usum Cyclopis delineatione, quacum consentit sermo fragmentorum.

§ 2.

De Philoxeni dramate.

Bene accidit, quod de hoc opere paulo accuratiora sciri possunt testimoniis magis quam fragmentis, nec defuerunt qui redintegrando carmini operam nauarent. Videtur autem, ut uetustiora omittamus, intra annos 1843—1846 quasi certamen restaurandi ortum esse praeeunte Bergleinio: de Philoxeno Cytherio Gott. 1843 commentatione prudenti iudicio insignita. Secuti sunt eodem anno Bippartus l. l., a. 1845 Maur. Schmidt,

1) Cf. Etym. M. p. 270, 9 adnot. (cod. Voss.) *διαρταμήσαντες· διακόψαντες, διαμερίσαντες· οἷον μεληδὸν διαρταμήσαντες* ex Meinekii coniectura pro *μηληδόν*.

2) Sic intellexit Dalecampius; cf. Hesych. *διηνεκέσιν· ἐκτεταμένοις, μεγάλοις.* Meinekius *νῶτον διηνεκές* intellegit.

eodem anno Guilielmus Klingender: de Philoxeno Cytherio dissertatione inaug. Marburg. et tempore et pretio ultima, uerborum iactantia plerumque inuenta recoquente, prauo iudicio nonnumquam detorquente. Denique a. 1846 Hartungius Philol. I p. 415—417 hunc dithyrambum tetigit repetens magis quam ipse inuestigans. Igitur cum tantum curae in re nihilominus dubia positum pauca reliquerit frumento demesso spicas legenti, quae postulat commentatiunculae integritas breuius repetemus paulo plenius de Synesii epistula expedituri.

Maxime memorabile et plane nouum in Philoxeni dithyrambo est, quod primum et commemoratur et intente tractatur amor Cyclopis in Galateam Nereidem. Nam quae ante Cytherium huius rei uestigia indagasse sibi uisi sunt uiri docti, ea nulla sunt, ueluti Welckeri commentum, quod in adnotationem 17 comment. de Epicharmo p. 322 relegauit, in Cratini fr. 143 fortasse inter delicta illa, ἀνθ᾽ ὧν tosturus est Cyclops comites Ulixis, cogitandum esse de Galatea ab iis intemperanter lacessita, cuius rei infirmissimum testimonium ingenio nimis indulgens ex fr. 146 nondum expedito petere non debebat. Si iusta esset reprehensio illa Polyphemi, artam Galateae cum illo consuetudinem exspectaremus ab hoc tempore alienam. Nec cum toto consilio fabulae Cratineae in διασυρμῷ Ὀδυσσείας posito hoc concineret. Nec magis certum, quod Natalis Comes (Conti Natale) Mythol. IX, 8 p. 987 [1]) refert: 'dicitur Polyphemus non modo amasse Galateam, sed etiam Galatum ex illa suscepisse, ut testatus est Bacchylides', cui paulo cautius fidem habere debuerunt Bipp. p. 34 adnot. 16 et Schmidt. p. 56, cum nunc quidem antiqui scriptoris auctoritas deficiat [2]) (cf. infra cap. X). Ignoramus autem, num Galatea nympha ante Philoxenum carminibus sit celebrata, quam inter ceteras Nerei filias eminuisse epitheto Homeri (Il. XVIII, 45) ἀγακλειτή non satis comprobatur (cf. Hes. theog. 250). Cau-

1) Qua nos usi sumus editionis Geneu. a. 1651 est p. 975 (Bergk. Bacchyl. fr. fin. laudat p. 987).

2) Ceterum confudit etiam Natalis Comes Polyphemum Cyclopem cum Polyphemo Argonauta l. l. p. 973 sqq.

sam uero, cur Philoxenus amorem potissimum Polyphemi induxerit, non sine controuersia tradunt auctores. Legitur enim ap. schol. Theocr. VI, 7: *Δοῦρίς φησι διὰ τὴν εὐβοσίαν τῶν θρεμμάτων καὶ τοῦ γάλακτος πολυπλήθειαν τὸν Πολύφημον ἱδρύσασθαι ἱερὸν παρὰ τῇ Αἴτνῃ Γαλατείας. Φιλόξενον δὲ τὸν Κυθήριον ἐπιδημήσαντα καὶ μὴ δυνάμενον νοῆσαι τὴν αἰτίαν ἀναπλάσαι, ὅτι Πολύφημος ἤρα τῆς Γαλατείας.* Contra Athenaeus I p. 6f — 7a refert: *συνεμέθυε δὲ τῷ Φιλοξένῳ ἡδέως ὁ Διονύσιος. ἐπεὶ δὲ τὴν ἐρωμένην Γαλάτειαν ἐφωράθη διαφθείρων, εἰς τὰς λατομίας ἐνεβλήθη· ἐν αἷς ποιῶν τὸν Κύκλωπα συνέθηκε τὸν μῦθον εἰς τὸ περὶ αὐτὸν γενόμενον πάθος, τὸν μὲν Διονύσιον Κύκλωπα ὑποστησάμενος, τὴν δ' αὐλητρίδα Γαλάτειαν, ἑαυτὸν δ' Ὀδυσσέα.*

Apparet, qua in re discrimen positum sit. Duris Samius primum Cytherium poetam de suo finxisse amorem Polyphemi in Galateam dicit, Athenaeus mythum uulgatum ab illo ad propriam sortem aptatum esse. Per sé Athenaei narratio speciem ueritatis prae se fert, cum talia deorum heroumque commercia non a poetis fingantur, sed ex mythologica uulgi memoria sumantur. Atque est Duris Samius dubiae fidei auctor [1]; quamquam quod priore loco exhibet condidisse Polyphemum propter pecudum pascuorumque praestantiam et lactis ubertatem ad Aetnam montem Galateae fanum reuera uidetur inter Siculos fama uulgatum fuisse, cum Lucianus quoque de uer. hist. 2, 3 templum Galateae Nereidis in fabulosa insula fuisse narret (cf. Iahn. l. l. p. 411; Helbig. l. l. p. 361). Errasse autem Duridem iam intellexit Bergleinius p. 44 sqq., qui recte sic rem sibi constituit, ut Galateae 'nominis originationem Siculis rei pecuariae imprimis deditis ansam dedisse' affirmaret, 'ut in nymphae marinae simul tutela pecudes esse crederent gregumque secundum prouentum cum lactis ubertate ad eam auctorem referrent (cf. Eustath. p. 1131, 5 sqq. 1622, 21 sq.)'. Qua opinione ducti etiam Polyphemum uidentur fani illius fortasse reuera propter faustam nauigationem consecrati conditorem

1) Mueller. fr. hist. Gr. II p. 468. Eckertz.: de Duride Samio imprimis de eius in rebus tradendis fide, Bonn. 1842 p. 16.

fecisse, quem amore Nereidis potissimum flagrasse communis origo ad deos marinos reuocata uulgo fabulatori facile persuaderet. Athenaeum igitur secuti, de cuius fonte statim pauca addemus, totum carmen artissime cum uita Philoxeni cohaesisse comperimus.

Constat autem poetam diutius uel saepius Syracusis apud Dionysium maiorem tyrannum uersatum esse, qui regno potitus est Ol. 93, 4. Bergleinius accuratius tempus illius commorationis simulque dithyrambi definire conatus inde ab anno Ol. 97 altero, cum debellatum esset cum Carthaginiensibus, pacem magis continuam satis otii talium studiorum suggessisse (Diod. XV, 6) non male coniecit. Refertae sunt eorum historiae, qui de Dionysio scripserunt uel res Syracusanas illius temporis tetigerunt, lepidis fabellis de tyranni et poetae altercationibus et reconciliationibus (cf. Diod. l. l.; Luc. adu. ind. 15; Plut. de fort. Al. p. 334; Athen. I, 6; Suid. s. u. *Φιλοξένου γραμμάτιον*; u. Holm. Sic. II p. 449), praesertim cum poeta carminum pangendorum studio a tyranno sibi soli placente pertinacius exercitato minime faueret ob iudicii libertatem saepius in lautumias coniectus. Quam quidem poenam perpessus esse dicitur ab Athenaeo etiam cum tibicinam aliquam a Dionysio amatam attrectasset, qua de re audiendus etiam schol. Arist. Plut. 290 p. 341 b, 24 sqq. D.: *ὁ Φιλόξενος ὁ διθυραμβοποιὸς ἐν Σικελίᾳ ἦν παρὰ Διονυσίῳ. λέγουσι δὲ ὅτι ποτὲ Γαλατείᾳ τινὶ παλλακίδι Διονυσίου προσέβαλε· καὶ μαθὼν Διονύσιος ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς λατομίαν. φεύγων δὲ ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὰ ὄρη* (cum deterioribus codd. priores peruerse *μέρη*) *τῶν Κυθήρων καὶ ἐκεῖ δρᾶμα τὴν Γαλάτειαν ἐποίησεν, ἐν ᾧ εἰσήνεγκε τὸν Κύκλωπα ἐρῶντα τῆς Γαλατείας· τοῦτο δὲ αἰνιττόμενος εἰς Διονύσιον· ἀπείκασε γὰρ αὐτὸν τῷ Κύκλωπι, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ Διονύσιος οὐκ ὠξυδόρκει.*

Differentia exstat aliqua, quod Aristophanis scholiasta in montibus Cytherorum insulae factum esse drama autumat, dum in ipsis lapicidinis Cyclopem compositum esse tradit Athenaeus, quocum consentit Aelianus uar. hist. XII, 44, qui addit pulcherrimam lautumiarum cauernam nomen accepisse a Phi-

loxeno. Magis arridet quod habet Athenaeus quem plerique secuti sunt; sed ob id ipsum, quod nimis concinna euadit narratio, cui Aeliani sophistica ratiocinatio quin adiceret uerba *παρ' οὐδὲν θέμενος τὴν ἐκ Διονυσίου τιμωρίαν καὶ καταδίκην, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ συμφορᾷ μουσουργῶν ὁ Φιλόξενος* temperare non potuit, commenticia uidetur etiam ab Aeliano *φασί* uerbo paululum addubitata. Potuit autem Philoxenus posteriore aliquo uitae tempore in patriam redire, ubi liberius odio suo satisfaceret, quamquam e lautumiis Tarentum fugisse dicitur a Suida s. u. *Φιλοξένου γραμμάτιον* (cf. Bipp. p. 27 adnot. 28)[1]. Composuit autem carmen haud dubie aula Sicula relicta. Quid? quod Athenaeus I p. 6ef Phania Eresio auctore narratiunculam refert de ioco aliquo coram Dionysio a poeta instituto, ut maiorem mullum tyranno appositum adipisceretur, ubi aperte profitetur Philoxenus se Galateam scribere ideoque a pisce natu maiore de Nerei rebus melius edoctum iri? Quam contradictionem recte cognouit Klingenderus p. 72 adnot. 96, qui Athenaeum ipsum sibi non constare dicit. Sumpsit autem compilator hanc quidem fabellam ut ipse indicat ex Phania Eresio, certe usque ad uerba *τὴν τρῖγλαν τὴν παρακειμένην αὐτῷ*, id quod enuntiatorum ratio ostendit. Num cetera quoque ab eodem auctore mutuatus sit ualde dubitamus, quamuis Muellerus fr. hist. Gr. II fr. 13 sic existimet; nam continuatur oratio enuntiato directo nec sequitur indirectum ut supra, ubi sequenti enuntiatione *τὸν οὖν Διονύσιον γελάσαντα* et q. s. etiam praegressum *εἶπεν* ad uerba *Φανίας φησίν* adligatur. Neque ullum scriptorem potuisse aperte sibi contradicentia sic adnectere nihil accuratius addentem putamus; quare ultima, quae testimonium de carminis origine continent, Phaniae abroganda esse censemus[2], quamquam haec quaestio non prius diiudi-

1) Vide etiam Schneidewinum Nunt. Gott. a. 1844 p. 1378, qui pro uerbis *εἰς τὰ ὄρη τῶν Κυθήρων* conicit *εἰς τὰ περὶ Κρότωνα*.

2) Possit quispiam cogitare omnia ex Phania sumpta esse, sed diuersis ex libris; ac potuit sane Eresius easdem res bis tangere, quod etiam Muellerus l. l. monuit, in libro *περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ τυράννων* et in libris *περὶ ποιητῶν*.

cari poterit, quam de Athenaei in fontibus usurpandis ratione certiora cognouerimus.

Ipsa autem fabella haud dubie a peripatetico ficta est suspecta illa quidem etiam eo, quod gulosum hominem depingit Philoxenum (cf. περιπαθὴς ὢν τοῖς ὄψοις), qua in re maxime cernitur commutatio Cytherii cum Leucadio (cf. Schmidt. l. l. p. 12). Nam colligere iam prius de Galatea carmine celebranda cogitasse poetam et postea crimine commisso mythicum argumentum ad irrisionem tyranni inuertisse nimis temerarium esset. Omnino autem et Athenaei et Aristophanis scholiastae ut uidetur optime eruditi (u. ultima uerba ἀπείκασε etc.) testimoniis de occasione et origine carminis fidem abrogare, id quod fecit Schmidtius p. 56 (cf. etiam p. 16) dicens: ‘ne multis quae de tyranni caecitate adduntur impugnem, mirus profecto casus tulisset, si tot cum rerum tum nominum similitudines tam prospere se non tam obtulissent poetae quam accommodassent potius submisissentque’, superciliosi, non cauti iudicii est. Nam quae tot se submiserunt rerum nominumque similitudines? Nominum una, qua commotum Philoxenum omnino carminis consilium concepisse existimare licebit, quod idem erat nomen tibicinae atque Nereidi: Galateae; rerum nulla alia, quam quod scaena utraque in Sicilia. Nam omnis fabula amatoria, ubi inops aliquis amator ab aemulo et potentiore et minus amabili oppugnatur et opprimitur — antiqua fabula semper noua — facile ad Cyclopis et Galateae amores cum Ulixe coniunctos deflecti potest, praesertim si de suo Ulixis partes poeta finxit. Si uero luminis acie carebat Dionysius, adprime hoc conueniebat ad hanc potissimum fabulam [1]) et a poeta studiose arripiebatur, sed ne necesse quidem erat accedere hanc opportunitatem.

Ficta esse quae Athenaeus tradidit credit etiam Klingenderus p. 54 sq., qui postquam ipse nonnulla suggessit, quae optime faciant ad mythi et irrisionis meditatam iuncturam, ‘eo

---

1) Κυκλώπειον βλέμμα in prouerbium abiit, si Suidae Vossiano s. u. Κύκλωπες fides habenda; uar. l. κλέμμα.

cernit Athenaei inconsiderantiam, quod sub Ulixis persona poetam latuisse dicit. Nam debuisse poetam, si fabulam de Cyclope Galateam amante ad ea quae ipse expertus esset accommodare uoluisset, non omittere eam rem, quae ipsi talis carminis tali modo componendi quasi ansam praebuisse crederetur, sed suam personam ei tribuere, quem fama Galateae amatorem fuisse ferret. Cum uero numquam quisquam audiuerit Ulixi rei quicquam cum Galatea fuisse, exspectandum potius substitui in eius locum Acin', quod fecit re uera Droysenius in Arist. Plut. uersion. u. 290, reprobat tamen iure suo Klingenderus. Num credibile est poetam eius personam induxisse, quem saxo obrutum Polyphemo poenas dedisse in fabulis Siculorum esset? Quasi uero quicquam interfuerit poetae poenam istam premere. Immo ultionem suam premere uolebat, ultus autem Polyphemum solus est Ulixes, non Acis (cf. etiam Bipp. praef. p. IX). Hac certe in re ad suum commodum mythum poterat deflectere, si deflexit. Ita autem statuit Klingenderus p. 55 de ueterum opinione: 'fuisse quidem nonnulla in Philoxeni poemate uidentur, quae et ad poetam ipsum et ad Dionysium pertinerent; quod ubi cognitum est, totum carmen ad tyrannum illudendum conditum esse subque fabulosis illis Ulixis, Polyphemi personis homines certo tempore uere uiuentes latere creditum est. Tibicina autem illa ficta uidetur esse, ut haberent quae Galateae nymphae responderet'.

Est merum autoschediasma quod dicitur substitutum in locum testimoniorum, quae nulla argumentatione reiecta sunt. Atque cur tantopere inauditum erat uellicari tali ratione Syracusanorum tyrannum? Etenim ne ad priscae comoediae libertatem prouocemus, mediae nouaeque poetarum proprium erat externos tyrannos sale perfricare, cum domesticos non possent. Plane autem simili ratione usus erat quondam Cratinus, qui in Nemesi comoedia Periclem et Aspasiam subdiderat personis Iouis et Nemesis (cf. Bergk. comment. de rell. com. Att. ant. p. 130). Statuimus igitur eo consilio composuisse dithyrambum Philoxenum, ut castigaret Dionysium.

Iam si ad ipsius dithyrambi [1]) artem atque rationem exponendam pergimus, grauissimam materiam praebent scholia ad Aristoph. Pluti uu. 290 et 298 accedentibus paucis fragmentis et testimoniis. Per ludibrium enim Aristophanes Philoxeni dithyrambum imitatus est in illo cantico Pluti, cum Cario seruus Pluto domum Chremyli ducto (uu. 249 sqq.) agricolis conuocatis (uu. 253 sqq.) diuitiis et meliore uita promissis (uu. 261 sqq.) saltando Cyclopem agens chorum ducit. Ex his tamen uersibus 290—301 dolendum, quod non satis certa ut ex parodia [2]) colligi possunt, nisi ex scholiis iis fides accedit.

Καρ. *καὶ μὴν ἐγὼ βουλήσομαι θρετταναλὸ τὸν Κύκλωπα*
μιμούμενος καὶ τοῖν ποδοῖν ὡδὶ παρενσαλεύων
ὑμᾶς ἄγειν· ἀλλ᾽ εἶα τέκεα θαμίν᾽ ἐπαναβοῶντες
βληχώμενοί τε προβατίων
αἰγῶν τε κιναβρώντων μέλη,
ἕπεσθ᾽ ἀπεψωλημένοι· τράγοι δ᾽ ἀκρατιεῖσθε.
Κορ. *ἡμεῖς δέ γ᾽ αὖ ζητήσομεν θρετταναλὸ τὸν Κύκλωπα*
βληχώμενοι, σὲ τουτονὶ πινῶντα καταλαβόντες,
πήραν ἔχοντα λάχανά τ᾽ ἄγρια δροσερά, κραιπαλῶντα
ἡγούμενον τοῖς προβατίοις,
εἰκῇ δὲ καταδαρθόντα που,
μέγαν λαβόντες ἡμμένον σφηκίσκον ἐκτυφλῶσαι.

Subit statim imago Polyphemi saltantis et gregem suum, quem ex ouibus et capris compositum esse uidemus, ducentis. Scholia autem addunt induxisse Philoxenum Cyclopem *κιθαρίζοντα* uel *λύραν κατέχοντα* et ex ipso dithyrambo ad uerbum repetita esse '*ἀλλ᾽ εἶα τέκεα θαμίν᾽ ἐπαναβοῶντες*' p. 341 b, 12 sq., quibus uerbis Cyclops cogitandus erit adhortatus esse

---

1) Ab omnibus animaduersum est modo Cyclopem modo Galateam dithyrambum inscribi:

Κύκλωψ: schol. Arist. p. 341 b l. 5. 13.
Athen. I p. 7 a.
Zenob. V, 45.
Γαλάτεια: schol. Arist. p. 341 b l. 28.
Athen. I p. 6 e.

2) Saepius hoc Philoxeno ut omnibus dithyrambographis accidisse notum est.

pecudes, ut suam citharaeque uocem adiuuarent, et *θρετtανελό* (p. 341 a, 53 sqq.: *ἔστι δὲ τὸ θρεττανελὸ τῆς λύρας ἀπήχημα καὶ οὐ συνάπτεται πρὸς τὴν σύνταξιν· ἀλλὰ διότι καὶ αὐτὸς ᾖδε, τούτου χάριν ἐνέθηκεν*) [1], quod optime sic explicauit Bergleinius p. 49, ut Polyphemus 'uelut pulsandi expers uoce strepitum lyrae imitaretur et post complures uersus cantum suum uoce illa interpellaret'. Cantu autem quamuis dissono Polyphemus Galateae animum superbum mulcere eamque allicere uoluit cf. schol. p. 341 b, 17 sqq.: *ἐκεῖ γὰρ εἰσάγει τὸν Κύκλωπα κιθαρίζοντα καὶ ἐρεθίζοντα* [2]) *τὴν Γαλάτειαν.*

Praeterea autem caecationem quoque ut hac uoce utamur Polyphemi expressam fuisse discimus ex schol. ad u. 298. Vario modo uiri docti diuersas has actiones se subsecutas conexasque finxerunt. Qui in uniuersum parodiam Aristophaneam ad cursum carminis Philoxenii adumbratam esse consentiunt neque priores, qui de hac re scripserunt, alium ducem secuti sunt. Sed primus ut uidetur Bergkius epistulam aliquam ostendit Synesii episcopi, qui sub finem saeculi p. Chr. n. IV. philosophiae litterisque omnis generis sat fructuosam nauauit operam. Agitur autem in epistula 121 de litteris ab Athanasio quodam, qui propter scelus aliquod carcere inclusus fuisse uidetur, ad Synesium datis, ut in libertatem se uindicaret. Cui respondet Cyrenaeus episcopus numquam se manum porrecturum homini fraudatori ad iustitiam impediendam, quod sibi ut sacerdoti minime liceret. Iam initio epistulae comparat Athanasium illum carcere inclusum cum Ulixe antro Polyphemi incluso, qui frustra custodi ut se dimittat persua-

---

1) Cur Bergkio fr. 11 uideatur ridiculi gratia hoc ipse finxisse Aristophanes non intellegimus, cum testetur etiam alter schol. p. 341 b l. 16 sqq. *εἶτα κιθάρας ἦχον μιμούμενος ἐν τῷ συγγράμματι τοῦτό φησι* (subiectum solus esse potest Philoxenus) *τὸ ῥῆμα θρεττανελό.* Ex uerbis enim p. 341 b, 11 *τὸ δὲ θρεττανελὸ ποιὸν μέλος καὶ κρουμάτιόν ἐστι, τὸ δὲ ἀλλ' εἶα τέκεα* etc. nihil suspicionis contrahi potest, cum particularum aduersatiuarum in scholiis usus non tam premendus sit.

2) Non feliciter Bergk. *τερετίζοντα εἰς* ex Athen. I p. 20 a; *ἐρεθίζειν* pariter usurpatum atque *ἐρέθω* Ps.-Mosch. III, 85.

dere studeat, quamuis magna illi officia polliceatur. Iam exscribamus hanc epistulae partem ex Hercheri editione:

Ὀδυσσεὺς ἔπειθε τὸν Πολύφημον διαφεῖναι αὐτὸν ἐκ τοῦ σπηλαίου. ʽγόης γάρ εἰμι, καὶ εἰς καιρὸν ἄν σοι παρείην οὐκ εὐτυχοῦντι τὰ εἰς τὸν θαλάττιον ἔρωτα. ἀλλ' ἐγώ τοι καὶ ἐπῳδὰς οἶδα καὶ καταδέσμους καὶ ἐρωτικὰς κατανάγκας, αἷς οὐκ εἰκὸς ἀντισχεῖν οὐδὲ πρὸς βραχὺ τὴν Γαλάτειαν. μόνον ὑπόστηθι σὺ τὴν θύραν ἀποκινῆσαι, μᾶλλον δὲ τὸν θυρεὸν τοῦτον· ἐμοὶ μὲν γὰρ καὶ ἀκρωτήριον εἶναι φαίνεται. ἐγὼ δὲ ἐπανήξω σοι θᾶττον ἢ λόγος, τὴν παῖδα κατεργασάμενος. τί λέγω κατεργασάμενος; αὐτὴν ἐκείνην ἀποφανῶ σοι δεῦρο πολλαῖς ἴυγξι γενομένην ἀγώγιμον, καὶ δεήσεταί σου καὶ ἀντιβολήσει, σὺ δὲ ἀκκιῇ καὶ κατειρωνεύσῃ. ἀτὰρ μεταξύ μέ τι καὶ τοιοῦτον ἔθραξε, μὴ τῶν κωδίων ὁ γράσος ἀηδὴς γένηται κόρῃ τρυφώσῃ καὶ λουμένῃ τῆς ἡμέρας πολλάκις. καλὸν οὖν εἰ πάντα εὐθετήσας ἐκκορήσειάς τε καὶ ἐκπλυνεῖς καὶ ἐνθυμιάσειας τὸ δωμάτιον· ἔτι δὲ κάλλιον, εἰ καὶ στεφάνους παρασκευάσαιο κιττοῦ τε καὶ σμίλακος, οἷς σαυτόν τε καὶ τὰ παιδικὰ ἀναδήσαιο. ἀλλὰ τί διατρίβεις καὶ οὐκ ἐγχειρεῖς ἤδη τῇ θύρᾳ'; πρὸς οὖν ταῦτα ὁ Πολύφημος ἐξεκάγχασέ τε ὅσον ἐδύνατο μέγιστον καὶ τὼ χεῖρε ἐκρότησε. καὶ ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς ᾤετο αὐτὸν ὑπὸ χαρμονῆς οὐκ ἔχειν ὅ τι ἑαυτῷ χρήσαιτο, κατελπίσαντα τῶν παιδικῶν περιέσεσθαι· ὃ δὲ ὑπογενειάσας αὐτόν, ʽὦ Οὖτι', ἔφη, ʽδριμύτατον μὲν ἀνθρώπιον ἔοικας εἶναι καὶ ἐγκατατετριμμένον ἐν πράγμασιν. ἄλλο μέντοι τι ποίκιλλε· ἐνθένδε γὰρ οὐκ ἀποδράσεις'. ὁ μὲν οὖν Ὀδυσσεύς (ἠδικεῖτο γὰρ ὄντως) ἔμελλεν ἄρα τῆς πανουργίας ὀνήσεσθαι, σὲ δὲ Κύκλωπα μὲν ὄντα τῇ τόλμῃ, Σίσυφον δὲ τοῖς ἐγχειρήμασι δίκη μετῆλθε et q. s.

Primus fructum ex hac epistula ad accuratiorem dithyrambi Philoxenii scientiam comparandam percepit Otto Ribbeck, qui hoc filo ductus in commentatione de idylliis Theocriti ann. Boruss. uol. XXXII a. 1873 p. 59—98 inserta dramatis genuinam formam adumbrauit ex instituto suo docto apparatu omisso multa ostendens magis quam singillatim comprobans. Quaerendum est, quanti aestimandum sit illud epi-

stolium. Ac reuocandam esse et totam hanc scaenam in antro Cyclopis et singulas res ad litterarum aliquod monumentum inde apparet, quod singularum rerum enarratio ad finem epistulae non erat necessaria, ad quem suffecisset indicare magna promisisse Ithacum. Ex monumento autem nunc deperdito haec hausta sunt, quod a nullo scriptore, quos quidem integros aut naufragos habeamus, Ulixes cum Polyphemo de manumissione ut ita dicamus paciscens inducitur. Iam cum apud neminem coniunctos fuisse amores Polyphemi cum clade eius unius carminis argumento firmis documentis comprobare possimus nisi apud Philoxenum, quid magis consentaneum quam statuere Synesii epistulam esse dithyrambi partem metro solutam? At uero restant nonnulla, quae quin prorsus assentiamur prohibent.

Videndum est primum de Ulixis persona. Quam quomodo in ceteris epistulis mente conformatam habuerit Synesius si contemplamur, non prorsus cum Homerica conuenire uidemus. Nam ut eos locos omittamus, ubi Ulixis errores et casus ex more horum rhetorum [1]) in comparationem uocantur cum aliorum hominum fatis, ueluti ep. 32 comparatur Ithacus Sirenas fugiens, ep. 148 naufragus (u. etiam ep. 158), Laestrygones Cyclopemque superans ep. 137, herois naturam nobis quidem magis magisque uidetur deposuisse et uafri ueteratoris non tam induisse quam clarius exseruisse, ita ut Sisyphi patris quem dicebant in aestimationem ueniret; sic Synes. eum ep. 50 una cum Sisypho nominat: *τὸν Σίσυφον δὲ καὶ τὸν Ὀδυσσέα μισῶ. καὶ γὰρ εἴ τι καὶ λέγοιεν ἀληθές, ἀλλὰ τοιοῦτοί γε ἦσαν οἷοι τὰ πλεῖστα ψεύδεσθαι.* Huc uidetur etiam metaphoricus usus ep. 142 spectare. Deinde personam sumpsit eam, in quam mutatus erat a Minerua, cum in Ithacam rediisset, senis calui dolis et fallaciis onerati, qualem Synesius narrat in Anchemachetarum memoria esse ep. 148, 288:

1) Largam materiam suppeditabit Hercheri index. Amant eius casus laudare imprimis Iulianus (epp. 7. 33. 52. 58 fr. 5), Procopius (epp. 18. 25. 62. 93. 117. 124. 128), Theophylactus (epp. 43. 38. 55. 82) cf. etiam Aen. ep. 23; Apoll. Tyan. ep. 44; Luc. ep. 3; Plat. ep. 2.

καὶ Ὀδυσσέα τινὰ αὐτοῦ φίλον ὀνομάζουσιν οἱ χρηστοὶ βουκόλοι, φαλακρὸν μὲν ἄνθρωπον, ἀλλὰ δεινὸν ὁμιλῆσαι πράγμασι καὶ πόρον ἐν ἀμηχάνοις εὑρεῖν. ἀμέλει γελῶσιν, ὅταν περὶ αὐτοῦ λέγωσιν, ἡγούμενοι πέρυσιν ἐκτετυφλῶσθαι τὸν Κύκλωπα, καὶ ὡς εἵλκετο μὲν ὑπὸ τῷ κριῷ τὸ γερόντιον et q. s. et qualem alii epistularum auctores sibi fingunt Cynicorum principem existimantes cf. Cratet. ep. 19, Diog. 7. 34. Iam haec persona etiam huius epistulae Ulixi subesse nobis uidetur, quamquam senex caluus non apertis uerbis indicatur. Ipse enim se nominat *γόητα* carminum et illecebrarum amatoriarum peritum et Polyphemus eum alloquitur: *δριμύτατον ἀνθρώπιον καὶ ἐγκατατετριμμένον τοῖς πράγμασιν.* Totus autem tenor orationis Ulixis sophisticae artis est luculentissimum documentum; nam id quod maxime adpetit, ut Cyclops ostro saxum amoueat, obiter tantum praestigiis suis et captionibus inserit, primum *μόνον ὑπόστηθι σὺ τὴν θύραν ἀποκινῆσαι, μᾶλλον δὲ τὸν θυρεὸν τοῦτον· ἐμοὶ μὲν γὰρ ἀκρωτήριον εἶναι φαίνεται* (haec ultima uerba homunculi infirmitatem uidentur ostendere), deinde interiecto tumore uerborum, quibus rhetoricis artificiis (*κατεργασάμενος. τί λέγω κατεργασάμενος; αὐτήν* etc.) et compta gradatione (*καλὸν οὖν — ἔτι δὲ κάλλιον*) futura uoluptas depingitur, quasi nulla dubitatio esse possit: *ἀλλὰ τί διατρίβεις καὶ οὐκ ἐγχειρεῖς ἤδη τῇ θύρᾳ;* Quam quidem personam num consentaneum est Philoxenum ipsum sibi imposuisse? Num eius e re erat impostoris partes magis sustinere quam uiri honesti dira necessitate ad dolum confugere coacti? Neque putamus caluum senem ipsum se proposuisse (nam de Phidiae similitudine cogitare noles), si quidem pulcherrimae Nereidi commendari uellet. Immo ipsum haud dubie poeta se induxit quam praestantissimum, quo sua uirtus et uictoria atque Cyclopis discrepantia in clariore luce ponerentur. Accedit quod Polyphemus quamuis brutus non decipitur callidi hospitis promissis, sed alia ratione libertatem Ulixes uidetur recuperasse (cf. *ὁ μὲν οὖν Ὀδυσσεὺς — ἠδικεῖτο γὰρ ὄντως — ἔμελλεν ἄρα τῆς πανουργίας ὀνήσεσθαι*), id quod nescio an rursus abhorreat a consilio poetae,

qui nisi persuadentem faceret ueteratorem, omnem illam scaenam non induxisset, cum id quoque studeret, ut quam stultissimum describeret Dionysium. Denique Synesii Ulixes id tantum agit, ut solum se seruet comitibus destitutis, quod congruit cum illo charactere, non concineret cum Philoxeni consilio; si uero statuere uauis omnino sine comitibus illum Ulixem induci, ne hoc quidem quadrat ad Philoxenium, quem sociis comitatum fuisse ex Aristophanis parodia apparet.

Ut aperte dicamus quid sentiamus: uidetur nobis et persona Ulixis et orationis tenor et scaenae decursus magis ad comoediam quam ad hunc dithyrambum quadrare; alius enim poetae nihil intererat quam optimum fingere Ulixem, sed finxit talem, qualis in posteriore poesi uidetur excultus esse [1]) ex suo arbitrio risus mouendi causa res sibi constituens. Scaenicae autem actionis memoriam referre dixeris gestus illos Cyclopis cachinnum quam maximum tollentis, manus complodentis, mentum Ulixis permulcentis, quos libentius e comoedia repetamus quam ex dithyrambo scaenico. Neque tamen totam epistulam ex hoc fonte deriuare uelimus. Verba enim: *καὶ δεήσεταί σου καὶ ἀντιβολήσει, σὺ δὲ ἀκκιῇ καὶ κατειρωνεύσῃ*, quibus amoris ratio plane inuertitur ita quidem, ut is, qui adhuc submissas preces non est dedignatus, cum amata non solum fauet, sed ipsa ad preces descendit, *Ἀκκοῦς* partes agere et despicientiam simulare dicatur, ea inquam uerba commonefaciunt nos Theocriti id. VI, quo ironice Polyphemi amor a duobus pastoribus illuditur, ipse autem aestu ipsius Nereidem incensam esse ratus nihil se sentire simulat uu. 25 sq. Atque Alexandrinam artem ostendunt amatoriae illae *ἐπῳδαί* et *κατάδεσμοι* et *κατανάγκαι* et *ἴυγγες* et antri purgandi singula praecepta accurate descripta. Quibus ex causis dubitamus, num epistula Synesii uti possimus incorrupta duce ad resuscitandum Philoxeni dithyrambum. Quin uero similis scaena in illo carmine fuerit non dubitamus, cum Philoxenus primus

1) Vestigia huius personae habes uel in Sileni uerbis Eur. Cycl. 104: *οἶδ' ἄνδρα κρόταλον, δριμὺ Σισύφου γένος.*

duas illas fabulas de caecato et de amante Polyphemo uideatur coniunxisse, sed a posterioribus imprimis comicis retractata est et exculta, Alexandrinae aetatis flosculis exornata, fortasse ne ipsius Synesii quidem ingenii plane immunis. Cum Bergkio igitur, qui causis non additis sic sententiam statuit: 'Synesius si non ipsum carmen usurpauit, at rhetorem aliquem antiquiorem, qui illo usus est, uidetur secutus esse', non consentimus. Iudicio de Synesii epistula facto redimus ad conexum dithyrambi illustrandum. Omnes fere, qui eum sibi contexuere, amatoriam cantilenam fecerunt Cyclopem prius edentem quam Ulixem sociosque eius deprehendisset cf. Bipp. p. 33, Schmidt. p. 65, Hartung. p. 415 sq. itemque Bergkius ordine fragminum eandem sententiam profitetur. Contra Ribbeckius prima scaena dithyrambi in antro inclusos facit ferum hospitem cum aduenis. Proficiscendum est ex Aristophanis uerbis uu. 298 sq. *κραιπαλῶντα*[1]) *ἡγούμενον τοῖς προβατίοις*, quae inter se coniungenda esse nouissimus editor interpunctione omissa recte docuit. Cyclops igitur cum oues ducere, quibus comitatus ad Galateam canendam litori adpropinquat, ebrius dicatur, uinum iam antea ab Ulixe accepisse censendus est. Quare cum Ribbeckio praegressam esse uini donationem iure statuemus, cuius rei etiam inde argumentum sumere licebit, quod apud Synesium Polyphemus Ulixem adloquitur ambiguo illo nomine *Οὖτις*. Iam cum apud priores, Homerum et Euripidem, tum demum Cyclops nomen ex hospite quaerat, cum uini dulcedine delectatus est, ueri simile erit etiam Philoxenum rem ita instituisse. Sermo autem ille non post cantilenam Cyclopis uidetur habitus esse. Priori igitur carminis parti adsignanda uidentur fr. 10 et 9.

Suid. *ἔθυσας, ἀντιθύσῃ* (uulg. *ἀντὶ τοῦ θύσῃ* corr. Gaisford. ex append. prou. II, 10)· *τοῦτο παρὰ Φιλοξένῳ ὁ Κύκλωψ λέγει πρὸς τὸν Ὀδυσσέα. ἀπεκδέχονται γὰρ τό· 'ἐνθάδε πῦρ κείαντες ἐθύσαμεν'* (Hom. Od. IX, 231) *παρὰ τῷ ποιητῇ εἰρῆ-*

---

1) Videntur in schol. u. 298 p. 342, 21 sqq. haec: *ἐμέθυσε γὰρ ἐκεῖνον Ὀδυσσεύς* post uerba: *κραιπαλῶντα· μεθύοντα* transponenda librarii neglegentia illuc delata.

σθαι ἐπὶ τῶν ἀρνῶν, οὐχὶ δὲ τὸ·ἀπεθύσαμεν νοεῖσθαι u. schol. Il. IX, 219 (Timoth. fr. inc. 19 supra p. 183). Recte explicatum ab interpretibus fragmentum. Minatur Polyphemus mactatum iri Ulixem, sicut ipse agnos mactauerit. Longius igitur progressi sunt socii etiam mactantes agnos, quos apud Euripidem tantum uirgulis uinctos abactosque uidimus cf. Cycl. 224 sq. Similiter Sileno calumniato Euripideus Cyclops minitatur uu. 243 sq.:

ὡς σφαγέντες αὐτίκα
πλήσουσι νηδὺν τὴν ἐμὴν et q. s.

Cognita hospitis crudelitate pronuntiauit Ulixes fr. 9:

οἵῳ μ' ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν

Zenob. V, 45 ἐπὶ τῶν δυσανασχετούντων ἐπί τινι δυσχερεῖ πράγματι λέγεται ἡ παροιμία. Κύκλωψ γάρ ἐστι δρᾶμα Φιλοξένου τοῦ ποιητοῦ, ἐν ᾧ ὁ Ὀδυσσεὺς περισχεθεὶς τῷ τοῦ Κύκλωπος σπηλαίῳ λέγει etc. Diogen. VII, 19; Apost. XII, 52. Multi sunt Schmidtius p. 61 sq. et Bippartus p. 43 sq. in uirorum doctorum de hoc uersu erroribus enumerandis. Tuetur metrum analogia a Meinekio Com. fr. IV p. 550 allata: ἀλλ' εἷα τέκεα θαμίν' ἐπαναβοῶντες. Apud Homerum antro inclusi lacrimantes manus Ioui tendunt cruenta sociorum nece conspecta uu. 294 sq., apud Euripidem uu. 351 sq. exclamat Ulixes:

κρείσσονας γὰρ Ἰλίου
πόνους ἀφῖγμαι κἀπὶ κινδύνου βάθρα.

Mira hariolatus est Hartungius p. 416, qui dormiente Polyphemo asserit Ulixem haec cantasse ipsum se ad opus perpetrandum stimulantem; quasi quisquam angore expresso animum sibi addat. Vino incitatus Polyphemus haud dubie tenuiores affectus Ulixi professus (cf. Ribb. p. 73) captiuos uidetur coegisse, ut comitarentur se comissaturum, sicut Cario senes adhortatur, ut se sequantur, qui cum postea de caecando monstro uerba faciant ipsi Ithacensium partes suscipiunt. Statuere possumus ad suum finem uertisse Philoxenum Euripidis inuentum, qui Cyclopem induxit comissatum ire ad Cyclopes fratres gestientem uu. 445. 530 sqq. nec nisi Sileni auaro consilio (540) retentum. Voluit nimirum Galateae quasi triumphantem, capti-

uorum turba cinctum unum se uictorem ostendere, neque gregem suum in antro reliquisse putandus erit, qui diuitiis se commendare uellet (cf. Schmidt. p. 65). Speciosa autem est Ribbeckii coniectura, ex qua hoc modo irrisum esse dithyrambicum satyrorum chorum arbitratur nisus sine dubio Aristoph. u. 295:

ἕπεσθ᾽ ἀπεψωλημένοι· τράγοι δ᾽ ἀκρατιεῖσθε.

Fortasse chorum ex satyrico dramate hac in fabula sollemnem satyrorum (Bipp. p. 34) idoneis uestimentis magis ad gregis similitudinem adaptarat poeta, ut non solum *τράγοι*, sed etiam *αἶγες, οἶες, ἄρνες, κριοί* in scaena conspicerentur. Progressus igitur Cyclops ad litus cantilenam amatoriam edit, cuius initium dithyrambico nouatorum uerborum tumore conspicuum seruauit Athenaeus XIII p. 564e (fr. 8): *ὁ δὲ τοῦ Κυθηρίου Φιλοξένου Κύκλωψ ἐρῶν τῆς Γαλατείας καὶ ἐπαινῶν αὐτῆς τὸ κάλλος προμαντευόμενος τὴν τύφλωσιν πάντα μᾶλλον αὐτῆς ἐπαινεῖ ἢ τῶν ὀφθαλμῶν μνημονεύει λέγων ὧδε*

Ὦ καλλιπρόσωπε
χρυσεοβόστρυχε Γαλάτεια,
χαριτόφωνε, θάλος[1] *ἐρώτων.*

Laudat igitur amatae faciem, crines, uocem, omittit oculos celebrare non praesagiens caecationem, ut addit Athenaeus ex grammaticorum somniis, qua in re nullum acumen inesset, sed quod pulchritudinem oculorum non sentit ipse propter unius sui luminis aciem quam maxime inflatus, qua de re postea plura dicemus. Ad finem uero carminis, non ut Bergkius (fr. 7) fragmentis ordinatis uidetur indicare ad initium adductus ille quidem Theocriti id. IX imitatione, releganda est umbra fragminis alicuius, quae tribus locis contexitur schol. Theocr. XI, 1: *καὶ Φιλόξενος τὸν Κύκλωπα ποιεῖ παραμυθούμενον ἑαυτὸν ἐπὶ τῷ τῆς Γαλατείας ἔρωτι καὶ ἐντελλόμενον τοῖς δελφῖσιν, ὅπως ἀγγείλωσιν αὐτῇ, ὅτι ταῖς Μούσαις τὸν ἔρωτα ἀκεῖται.* Plut. quaest. symp. I, 5: *ὅπου καὶ τὸν Κύκλωπα Μούσαις εὐφώνοις ἰᾶσθαί φησι τὸν ἔρωτα Φιλόξενος.* Erot. c. 18: *Μού-*

---

1) Sic Bergk. poet. lyr. Gr.⁴ Fiorillo *θάλλος*. Traditur *κάλλος*.

σαις εὐφώνοις ἰωμένη τὸν ἔρωτα κατὰ Φιλόξενον (u. Philod. de mus. uol. Hercul. I, 15). Discimus igitur desiderio medicatum esse Polyphemum iam apud Philoxenum — dignum quod adnotetur. Imperat autem delphinis, ut nuntient Galateae amorem non ultra musicam ualuisse, ex qua solacium adeptus sit. Belle hoc instituit poeta, quod rursus cum animalibus fecit colloquentem Cyclopem Homeri exemplum secutus idem quod obuersabatur, cum pastorem gregem adhortantem induxit (cf. schol. Od. IX, 456). Puta uero uerbis illis

ἀλλ' εἶα τέκεα θαμίν' ἐπαναβοῶντες

etiam Ulixis comites ut plauderent a Cyclope incitatos esse, ueluti Cario incitat rusticos; nonne acerrimum aculeum infixisset Dionysio conuiuas imprimis Philoxenum ut plauderent poematis suis saepe impellentem? Omnino autem poetica studia Dionysii salibus perfricuisse poeta censendus est (cf. Ribbeckium p. 73).

Num Galatea responderit canenti nescimus; sed ualde probabile uidetur eam tacuisse, cum delphinos nuntios mittat non exauditus amator, cf. Schneidewinum nunt. Gott. 1844 p. 1379 sq. Quod qui sani iudicii est probabit. Futtilis enim est Klingenderi p. 49 sq. argumentatio, qui non concedit Bergleinio Galateam in scaenam non prodiisse, cui si non primas at fuisse certas quasdam in carmine partes et ex nomine dithyrambi, qui etiam Galatea inscriptus sit, et ex Athen. I p. 6 concludit, 'quibus Philoxenum Cyclopis persona Dionysium, nymphae tibicinam, Ulixis semet ipsum significasse narret, denique per se ueri simillimum esse' iudicat, 'modo cogitemus, quam bene duobus illis coram in scaenam productis sollers et ingeniosus poeta uti potuerit'. Ultimum argumentum nihil ualet, alterum nihil de hac parte dithyrambi probat, primum nullum est, modo memineris parum constare, uter titulus ipsi Philoxeno placuerit. Iam sopitum Cyclopem in somnum incidisse damnumque ab Ulixe accepisse uiri docti consentiunt cogitantes eum in antrum reuertisse. Quod si nos acciperemus, statuenda erat duplex scaenae mutatio, quam Schmidtius statuere non dubitauit, qui p. 65 existimat initio carminis Ithacenses in-

ductos esse in antrum descendentes ouesque mactantes Polyphemo absente ideo, ut *προεξάρχοντα* haberet Ulixem personatum (cf. p. 236 sq.). Sed ne opus quidem est uiolentam illam mutationem accipere, si recte intellegimus Aristophanis uerba *εἰκῇ δὲ καταδαρθόντα που*. *Πού* enim non est 'fortasse', quoniam constabat senibus dormiuisse apud Philoxenum Cyclopem, sed 'alicubi', qui locus propter indefinitam dicendi formam non in antro uidetur esse. Quare caecatum esse Cyclopem extra antrum titione facili opera illinc arcessito, neque Homericam fabulam de captiuis ouium auxilio seruatis adhibitam esse opinamur, quam propter scaenicas difficultates etiam Euripides immutauit. Neque tamen exiisse potest dithyrambus, quin aliquo modo Galateae amore frueretur Ulixes. Postulat enim dithyrambi consilium, ut Galateae fauor, quem Polyphemus blanditiis frustra adpetierat, ultro obtigerit Ulixi, ne aculeus hebes maneret, ut Ribbeckii uerbis utamur, qui praeeunte Bipparto praef. p. IX rectissime hunc finem flagitauit — finem dicimus; nam qui negat necesse esse scire Ulixem de amore nymphae Glaeserus p. 7, parum respexit ueram poetae partes ipsius Ulixis agentis condicionem. Hac in parte dithyrambi Gatateam in scaenam prodiisse negari non poterit; singula huius scaenae artificia nos fugiunt.

Haec quidem mythi commutatio nusquam per litteras nostras occurrit, sed unum fortasse quamuis tenue et deformatum frustum multis saeculis post apparens ex uasta illa ficticiarum de bello Troiano historiarum aggluuie expiscari licebit. Leguntur enim apud Dictyn Cretensem VI, 5 haec: '(Ulixes) narrare occipit, quo pacto — deuenerit in Siciliam: ubi per Cyclopa et Laestrygona fratres multa indigne expertus ad postremum ab eorum filiis Antiphate et Polyphemo plurimos sociorum amiserit, dein per misericordiam Polyphemi in amicitiam receptus filiam regis Arenen, postquam Alphenoris socii eius amore deperibat, rapere conatus, ubi res cognita est, interuentu parentis puella ablata per uim, exactus per Aeoli insulas deuenerit ad Circen etc.'. Similia paucis mutatis narrant dubiae fidei auctore usi Ioann. Malalas chronogr. V

p. 114—117; p. 116: *πρωΐας δὲ γενομένης προσήγαγεν ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ τῷ Πολυφήμῳ ξένια καὶ προσέπεσεν αὐτῷ εἰπὼν ὅτι ἀπὸ τῶν Τρωϊκῶν τόπων ἐλήλυθε πεπλανημένος ἀπὸ πολλῆς κυμάτων ἀνάγκης ἀπαριθμήσας αὐτῷ καὶ τὰς συμβάσας αὐτῷ κατὰ θάλασσαν διαφόρους συμφοράς, ὅστις Πολύφημος συμπαθήσας αὐτῷ ἠλέησεν αὐτὸν καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ, ἕως οὗ ἐγένετο ἐπιτήδειος ὁ πλοῦς. ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ Πολυφήμου ὀνόματι Ἔλπη ἐρωτικῶς διετέθη πρός τινα εὐπρεπῆ ἄνδρα τῶν μετὰ τοῦ Ὀδυσσέως ὀνόματι Λεΐωνα καὶ ἐπιτηδείου ἀνέμου πνεύσαντος ταύτην ἀφαρπάσαντες ἐξώρμησαν ἐκ τῆς Σικελίας νήσου, ἅτινα ὁ σοφώτατος Σίσυφος ὁ Κῷος ἐξέθετο.* Cedren. p. 132 cd. Bekk. I p. 232; Tzetz. chiliad. hist. 360 uu. 928—945; cf. etiam Ioann. Antioch. in Muell. frgm. hist. Gr. IV p. 551. Quamquam cauendum est, ne ex his somniis quicquam de Philoxenii dithyrambi cursu colligamus, tamen non sine aliqua mythi illius commutati memoria uidentur ficta esse.

Haud infeliciter uiri docti incertae sedis fragmentis in hoc dithyrambo locum adsignarunt. Bergkius enim, cui assentiuntur Bergleinius et Schmidtius, Athenaei uerba XV p. 692 d (fr. 6)

συμβαλοῦμαί τι μέλος ὑμῖν εἰς ἔρωτα

(*κατὰ τὸν Κυθήριον ποιητήν*), quae ab Athenaeo (l. l. et VI p. 271 b) et aliis (Dionys. Hal. de comp. u. c. 1; Append. prouerb. IV, 77 tom. I p. 453) prouerbiali sensu usurpantur, ut illa *εἰς ἔρωτα* omnino superuacanea uideantur, initium fuisse carminis Philoxenii coniecit parum prudenter, ut nobis uidetur (cf. et. Bipp. p. 45). Potuit enim haec dicere propter primam personam solus ipse Philoxenus i. e. actor eius, quem in dithyrambo Ulixis partes egisse scimus, debuit autem haec dicere non Ulixis, sed poetae nomine. Prologum alterius actoris propterea statuere nolumus, quod tertia tunc persona *συμβαλεῖται* sc. *ὁ ποιητής* exspectanda erat, si quid ex prologis Terentianis concludendum; itaque manet haec difficultas, ut actori Ulixis primum uere Philoxeni, deinde Pseudo-Philoxeni partes sustinendae sint.

Paulo maiore ueri specie a uiris doctis huic dramati sunt adsignata fragmenta inc. 16 et 17. Athen. II p. 35 d (Eustath. 1770, 9): ὁ δὲ Κυθήριος Φιλόξενος λέγει

εὐρείτας οἶνος πάμφωνος

et Athen. X p. 446 a b:

(ὁ αὐτός φησιν Ἀντιφάνης ἐν τῷ Τραυματίᾳ)
παράδιδου δ' ἑξῆς ἐμοὶ
τὸν ἀρκεσίγυιον, ὥς ἔφασκ' Εὐριπίδης.
A. Εὐριπίδης γὰρ τοῦτ' ἔφασκεν; *B.* ἀλλὰ τίς;
A. Φιλόξενος δήπουθεν. *B.* οὐδὲν διαφέρει,
ὦ τᾶν· ἐλέγχεις μ' ἕνεκα συλλαβῆς μιᾶς.

Apparet pertinere haec fragmina ad ebrietatis scaenam. Prius sic uertit Casaubonus 'uinum large fluens omnis generis uoces ciet' explicatione unice uera et ad locum inuestigandum fructuosa, quam respuere non debebat Bippartus p. 44 ipse mire interpretans πάμφωνος de grato sonitu uini in poculum infusi coll. Pindar. Ol. VII, 1 sq., quod et ab usu uocis abhorret significantis omnis generis modulationem (αὐλῶν πάμφωνον μέλος Pind. Pyth. XII, 19 u. et. Pyth. III, 17) uel omnino loquacitatem alicuius rei (πάμφωνοι χεῖρες de pantomimo Antip. Thessal. in Anthol. Plan. XVI, 290, 6) et a conexu, qui est apud Athenaeum. Atque hoc ex conexu nobis uidetur aliqua coniectura de loco fragmenti fieri posse. Etenim cum sermo sit de diuersa ui uini tristem hilarem, inualidum fortem reddente (cf. ibi Cypriorum poetae, Diphili, Chaeremonis uerba) πάμφωνον i. e. loquax putamus uinum appellatum esse, quod loquacem fecerit sc. Cyclopem, cui suspicamur haec dixisse Ulixem, cum de recta uini bibendi ratione praeciperet, qualem habes scaenam apud Euripidem uu. 570. 573. Ac fortasse licebit sic ordinare sententias: 'si bene fluet uinum, magnus orator uel potius magnus musicus exsistes sc. ut perores et permulceas Galateam'. Nimirum uoluit Polyphemum iam irriguum ut plus uini combiberet spe illa commouere certior factus de eius amoribus. Atque metri grauitas praecipiendi grauitati respondet. Fragmento autem 17 postulat Cyclops, cui persuasit hospitis astutia, potum illum membra roboran-

tem, quo animum sibi addat ad mulierculae fauorem captandum.

Adespota fragmenta omni dubitatione seclusa huc referri possunt nulla. Quae Himerius orat. I, 19 (Bergk. l. l. p. 610) laudat: *εἰ δὲ καὶ τὸ ἄνθος τῆς ὄψεως γράφειν ἐθέλοιμι, τὰ ποιητῶν ἀνάγκη φθέγγεσθαι· 'ὦ λευκότητος καὶ γάλακτος'· ταῦτα γάρ πού τις ποιμὴν παρ' ἐκείνοις ποθῶν τὴν Γαλάτειαν τὴν Νηρηΐδα προσείρηκεν ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ποιήσας τέχνης τὸ μέλος* a Schneidewino annall. litt. Ien. 1845 p. 1100 (cf. Hartung. p. 416) in plenum uersum aucta hunc

ὦ λευκότατος καὶ γάλακτος λευκοτέρας,

quem cur Bergkius antiquo poeta plane indignum iudicet intellegimus, non dispicimus, cur ad Theocrit. XI, 20 referendum iubeat, propter metrum ab aetate Alexandrina abhorrere nobis uidentur; ac nescio an dimeter trochaicus dithyrambicis numeris plane dignus facile procudatur hic

λευκότατος παῖ γάλακτος

respondens fere adlocutionis metro

χρυσεοβόστρυχε Γαλάτεια,
χαριτόφωνε, θάλος ἐρώτων,

ut pastor Aetnaeus 'lactis niuei candoris filiam' sermone tumido amatam compellet, quo spectat uerbum sophistae *προσείρηκεν*. Contra prouerbium Diog. VII, 82 a Bergkio uindicatum *πῦρ ἐπὶ δαλὸν ἐλθόν· ἐπὶ τῶν ταχέως γινομένων· ἀπὸ τοῦ Κύκλωπος ἡ μεταφορά* Philoxeniae originis nulla re arguitur ne explicatum quidem a quoquam. Hoc tantum nobis constat non coniungendum esse cum prouerbio a Suida s. u. *δαλός* laudato: *δαλὸς εἰς πῦρ*, quod idem ualere atque *ἵππος εἰς πεδίον* uel *ἀετὸν ἵπτασθαι διδάσκεις, δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις* docet Diog. I, 65 usurpatum de eo, qui stimulat aliquem sua sponte et proprio impetu acturum. Contra *πῦρ ἐπὶ δαλὸν ἐλθόν* fere idem esse dixeris, quod notissimum illud *πῦρ ἐπὶ πῦρ* cf. Apostol. XV, 15, qui habet *πῦρ ἐπὶ πυρί, κακὸν ἐπὶ κακῷ· ταύτης μέμνηνται Πλάτων* (legg. II p. 666 a) *καὶ Λιβάνιος* (orat. IV, 146 R.) '*πῦρ ἐπὶ πῦρ ᾐσθόμην*' (u. etiam Zenob. V, 69), de cuius prouerbii praecipue in amoribus usu

cf. Rohdium de fab. Rom. Graec. p. 160 adnot. 3 et quos ille laudat Heins. ad Ou. art. amat. I, 244; Bergk. comm. de rell. com. Att. ant. p. 31, qui docent solere uinum Veneri accedens *πῦρ ἐπὶ πυρί* ('ignis in igne' Ouid.) dici. Fortasse etiam Cyclopi uinum ardorem amoris auxit. An de amore omnino non cogitandum, sed ex similitudine eorum, quae dicit Polyphemus Eurip. u. 683 caput rupi illidens: *κακόν γε πρὸς κακῷ*, ad illud prouerbium aliquid repetendum, ita ut *δαλός* possimus propria significatione accipere (Eur. u. 462 saep.)? — Neque adsentiri possumus Wilamowitzio in Herm. uol. XIV p. 172 sq. frustulorum duorum iam a Schottio, Senecae editore, Philoxeno attributorum memoriam renouanti, quamquam non contradixit Eduardus Hiller [1]) in annal. Burs. 1881 I p. 134. Leguntur enim apud Senec. suas. I, 12 haec: 'Corruptissimam rem omnium quae umquam dictae sunt, ex quo homines diserti insanire coeperunt, putabant Dorionis esse in metaphrasi dictam Homeri, cum excaecatus Cyclops saxum in mare reiecit ... (lac. sign. W. Mueller, O. Ribbeck). Haec quomodo ex corruptis eo perueniant, ut et magna et tamen sana sint, aiebat Maecenas apud Vergilium intellegi posse. Tumidum est

ὄρεος ὄρος ἀποσπᾶται

Vergilius quid ait? rapit

haud partem exiguam montis (Aen. X, 128).

Ita a magnitudine discedit, ut non imprudenter discedat a fide. Est inflatum

καὶ καίρια βάλλεται νῆσσος.

Vergilius quid ait? qui de nauibus

credas innare reuolsas
Cycladas (Aen. VIII, 691).

Non dicit hoc fieri, sed uideri. Propitiis auribus accipitur, quamuis incredibile est, quod excusatur, antequam dicitur'. Iam Wilamowitzius librorum scripturam *ΚΕΙΡΙΛ χειρία* legens doricos numeros procudit hos:

οὔρεος οὖρος ἀποσπᾶται καὶ χειρία Βάλλεται νᾶσος ....

1) Idem in edit. IV. frg. lyr. Gr. non recepit.

et Philoxeni esse euinci affirmat Theocriti uersu VII, 152:

τὸν κρατερὸν Πολύφαμον, ὃς ὤρεσι νᾶας ἔβαλλε

hac ipsa imitatione a Meinekii iudicio defendendo.

Sed fatemur ignorare nos, cur omnino adespota fragmenta haec iudicauerint uiri docti, quod si uerum esset, maxime miraremur his potissimum non addidisse rhetorem auctoris nomen, cum unicuique sententiae in praecedentibus et sequentibus auctorem praeponere soleat. Atque habemus auctorem Dorionem rhetorem, cuius quidem uerba in metaphrasi Odysseae dicta etsi concedimus propter 'haec' pronomen excidisse Muellero et Ribbeckio, tamen quidni singulas elocutiones tumore praeter ceteras insignes repetitas esse statuamus? sc. ut cum Vergilii sermone compararentur. Poterat autem aptissime in metaphrasi res inflante et supra modum extollente sic circumscribi uersus Homericus (Od. IX, 481):

ἀποῤῥήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο.

Optime uero concinunt tumida illa atque inflata uerba etiam praesenti tempore uiuacitatem quandam efficientia cum Dorionis genere dicendi, quod quidem ex Senecae scriptis cognoscamus cf. controu. X, 5, 23: furiose, contr. I, 8, 16: 'Dorion dicit rem paulo quidem elatiorem, quam pressa et ciuilis oratio recipit etc.'; suas. II, 11: 'disertissima sententia'. Quam ob causam quamuis dolentes non tollimus hanc Philoxeni prolem, praesertim cum ne ipse quidem sospitator facile dixerit, quomodo haec cum ratione dramatis conciliet. In dramate — et drama fuisse hunc dithyrambum ex Aristoph. schol. (cf. ὑποκριτής p. 342a, 14 D.) clare elucet, drama autem melicum [1]) — dici haec poterant solis a comitibus Ulixis ingentes Cyclopis iaculationes spectantibus, quae sane maxima esset scaenica difficultas sic euitata ab Euripide, ut minitaretur tantummodo Cyclops uu. 704 sqq. — Neque cum fructu perlustrauimus quae Bergkius congessit lyricorum adespota fragmenta, unum dithyrambici coloris fr. 128 Demetr. περὶ ἑρμην. 91 (rhet. Gr. III

1) Consensus est hac de re; Bergleinius p. 56 dissentiens satis refutatus est a Klingendero p. 47.

p. 283 Sp.): *ληπτέον δὲ καὶ σύνθετα ὀνόματα, οὐ τὰ διθυραμβικῶς συγκείμενα, οἷον ʻθεοπεράτους πλάνας'* ex Ulixis aliqua de erroribus narratione excerptum esse potest, qualem habemus Hom. Od. IX, 259—262.

Restat, ut quali arte Philoxenus Polyphemum induxerit breuiter exponamus. Apparet ex consilio dithyrambi nonnulla pigmenta nouare debuisse Philoxenum, quae cum Polyphemi persona sollemni non conexa Dionysii uitae ac moribus denotandis inseruirent, quae nunc ne coniectura quidem prorsus assequi possumus. Scimus uero, qualem in scaena proposuerit poeta Pseudo-Dionysium ex scholio ad Arist. Plut. u. 298: *πήραν ἔχοντα· Φιλοξένου ἐστὶ παρηγμένον καὶ τοῦτο τὸ ῥητόν. τοιοῦτον γὰρ τὸν Κύκλωπα εἰσάγει πήραν ἔχοντα καὶ ἐπὶ ταύτῃ λάχανα ἄγρια. — Ἄλλως. ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς παιγνιωδῶς ἐπιφέρει τὰ τοῦ Φιλοξένου πήραν βαστάζειν τὸν Κύκλωπα καὶ λάχανα ἐσθίειν. οὕτω γὰρ πεποίηκε τὸν τοῦ Κύκλωπος ὑποκριτὴν εἰς τὴν σκηνὴν εἰσαγόμενον. ταῦτα δὲ πάντα διασύρων τὸν Φιλόξενον εἶπεν ὡς μὴ ἀληθεύοντα· ὁ γὰρ Κύκλωψ, ὥς φησιν Ὅμηρος, κρέα ἤσθιε καὶ οὐ λάχανα.* Induxit igitur Cyclopem peram gestantem cum oleribus agrestibus et roscidis; qua in re quod ab Homero discessisset, ab Aristophane eum uellicatum esse inepta est scholiastae opinio; neque enim propter ueritatis studium Philoxenum carpsisse putandus est comicus, sed ut ridiculam scaenam in Atheniensium memoriam reuocaret. Talem autem exhibens figuram scaenicam, cui Dionysii tyranni proprios mores uel potius propria uitia inussit, ad homunculorum naturam uidebatur Philoxenus appropinquasse Aristoteli poet. 2, minus ʻquod humane et uiuentem et amantem induxit', ut Schmidtius p. 74 sq. arbitratur, sed quod eum instruxit peruulgatis cotidianorum hominum uitiis, non formidulosis et monstruosis ut in Cyclope exspectes neque exaggeratis et distortis, sed uilibus et tritis. Imprimis illo habitu Cytherius uidetur denotare genus hominum, quod illo tempore magis magisque inclaruit: philosophorum cynicorum, quorum auctor Antisthenes Socrate mortuo et paulo post Diogenes affectabant rerum necessariarum in-

opiam [1]). Talium uero hominum externam speciem multi imitabantur, qui philosophi uolebant haberi; pertinebat autem ad totum hunc apparatum (*Διογένεια ὅπλα* Crat. epist. 23) maxime *πήρα* nutrimentis quam uilissimis referta (cf. Luc. Cynic. multis locis et descriptiones apud epistularum auctores passim obuias, praecipue Alciphr. III, 40. III, 14; Diog. 30; Crat. 23. 33). Et cogitandus erit Cyclops in scaenam prodiisse etiam cetero instructus apparatu, quem optime enarrat Alciphr. III, 40: *κόμην αὐχμηρὰν ἀνασείων, τὸ βλέμμα ἰταμός, ἡμίγυμνος ἐν τριβωνίῳ, πηρίδιον ἐξηρτημένος καὶ ῥόπαλον ἐξ ἀχράδος πεποιημένον μετὰ χεῖρας ἔχων, ἀνυπόδητος, ῥυπῶν* [2]). Fortasse allusit Philoxenus ad philosophica tyranni studia, ut amabant poetae aliquantulum philosophicae doctrinae circumdare Polyphemo. Videtur autem celeberrimus Philoxeni dithyrambus (Ael. uar. hist. XII, 44) multarum urbium scaenas frequentasse actus fortasse ab ipso poeta, quantum efficitur ex Hermesianactis fragmento ap. Athen. XIII p. 597 sqq. uu. 69 sqq.:

Ἄνδρα δὲ τὸν Κυθέρηθεν, ὃν ἐθρέψαντο τιθῆναι
Βάκχου, τὸν λωτοῦ πιστότατον ταμίην,
Μούσαις παιδευθέντα Φιλόξενον, οἷα τιναχθεὶς
ὠρυγῇ ταύτης ἦλθε διὰ πτόλεως,
γιγνώσκεις, ἀΐουσα μέγαν πόθον, ὃν Γαλατείης
αὐτοῖς μηλείοις θῆκαθ' ὑπὸ προγόνοις [3]).

1) Ipsum Socratem *ἐν τρίβωνι* et *ἀνυπόδητον* in Conno traduxit Amipsias fr. 9 K.

2) *Πινῶντα* eum appellat etiam Aristoph. Plut. u. 297 (e Brunckii coniectura).

3) Priora dedimus ex Meinekii frgm. com. Gr. III p. 645 sq. restitutione, in posterioribus immerito haesisse criticos putamus, quorum sententias u. ap. Berglein. p. 58 sqq. Ceterum nescio an non sine subtili consilio Hermesianax in hoc potissimum poeta Nympharum et Musarum nutricationem et institutionem praedicauerit fortasse alludens ad uitam Philoxeni, quam enarratam habes ap. Suid. s. u. *Φιλόξενος* b. B. *Φιλόξενος Εὐλυτίδου Κυθήριος λυρικὸς ἔγραψε διθυράμβους κδ'. τελευτᾷ δὲ ἐν Ἐφέσῳ. οὗτος ἀνδραποδισθέντων τῶν Κυθήρων ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἠγοράσθη ὑπὸ Ἀγεσύλου τινός, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐτράφη, καὶ Μύρμηξ ἐκαλεῖτο· ἐπαιδεύθη δὲ μετὰ τὸν θάνατον Ἀγεσύλου, Μελανιππίδου πριαμένου αὐτὸν τοῦ λυρι-*

Verba enim *τιναχθεὶς ὠρυγῇ* referenda ducimus ad scaenicae actionis ululatum, quo greges fictos pulpita personuisse credimus; est enim *ὠρυγή* bestiarum propria uox, luporum ut ait Pollux V, 86 et minorum animalium ferorum id. V, 88 fin., canum, ut testatur Hesychius s. u., qua ex notione in illustrandis illis uerbis proficiscendum erit, ut dicatur Philoxenus i. e. Ulixes personatus ʻconquassatus eiulatuʼ gregum amorem Galateae testificantium (cf. uu. 73 sq.) in scaena comparuisse, cum Polyphemum cantaturum ad litus comitaretur. Subobscura nobis uidetur explicatio Schubarti, praeceptoris summe uenerandi (de Hermesianactis elegis Plau. 1858 p. 16 sq.), qui Fr. Palm auctore Hom. Od. u. IX, 395 comparato Philoxenum ab Hermesianacte dici clamore et minis Cyclopis i. e. Dionysii ex antro eius i. e. Syracusis expulsum per Colophonem uenisse arbitratur, ita ut elegiacus poeta ea ipsa uerba *ὠρυγῇ τιναχθείς* ex ipso Philoxeni carmine deprompserit. Tectam hanc Cyclopeae cladis significationem ueremur ut quisquam intellexerit, neque perspicitur, cur per Colophonem quondam uenisse dicatur Cytherius clamore in Asiam usque fugatus, cum ipsum uidisse non possit Leontium.

Inuenimus igitur primum in Philoxeni dramate amorem feri Cyclopis, qui paulo molliores et tenuiores sensus excitauit, quamquam non prorsus exstirpata est ferocitas, id quod fingere posteriorem demum aetatem uidebimus. Praeterea non est omittendum, quod hic primum citharizantem et saltantem deprehendimus Cyclopem. Duabus his rebus nouatis plane noua fundamenta iecit Philoxenus nouae ueteris figurae tractationis, atque in his potissimum argumentis excolendis et perpoliendis uersatur sequentium aeuorum ars a celeberrimo Cytherii dithyrambo profecta.

κοῦ et q. s., ubi uerba *ἐτράφη καὶ μύρμηξ ἐκαλεῖτο* illustrare putamus Hermesianactea *ὃν ἐθρέψαντο τιθῆναι Βάκχου* et rursus *ἐπαιδεύθη δὲ — Μελανιππίδου πριαμένου αὐτὸν τοῦ λυρικοῦ* haec *Μούσαις παιδευθέντα.*

Caput VI.

De mediae nouaeque comoediae tractationibus.

§ 1.

De Nicocharis Galatea.

Quod argumentum paulum refrenata priscae comoediae libertate a Cratino in locum priorum titulorum substitutum esse uidimus, redit in eius comoediae generibus, quae ex illo tempore prima incrementa ceperunt. Atque adprime conueniebat maxime Philoxeni irrisione auctum cum tota indole mediae nouaeque quam dicimus comoediae. Quae cum argumenta a fabularum diuinarum ad cotidianam uitam translatarum irrisionibus repetere mirum quantum adamaret et rei publicae hominumque publicorum castigatione, qualis antiquae erat comoediae, abstinere coacta magis mortuos imperatores et oratores externosque tyrannos exagitaret, fabulam aliquam has duas res comprehendentem studiose amplectebatur (cf. Ribbeck. de med. et nou. com. Att. Lips. 1857 p. 13 sqq. et 17 sqq.). Hac quidem generali obseruatione probabiliorem reddi opinamur Meinekii coniecturam, ex qua fabulas nomine *Γαλάτεια* inscriptas notum mythum tractasse censet, quam Iahnii (symb. archaeol. p. 412 adnot. 6) dubitationem per se non uituperandam, ex qua de titulis a mulierum nominibus sumptis cogitari posse autumat. Accedit quod fragmenta ex his fabulis superantia cum hoc argumento bene concinnari possunt, etsi ex huius poesis partis naufragio non tam locupletes euasimus quam ex dithyrambis. Incipimus uero a Nicocharis fabula *Γαλάτεια* haud ignorantes solere hunc poetam in antiquae comoediae auctoribus numerari, sed uergente prisco comoedias componendi more et tempore poetam proprium noui generis argumentum tractantem nouae classi adsignare maluimus. Enumeratur autem Galatea a Suida s. u. *Νικοχάρης*, et ex omnium fere ceterorum titulorum similitudine mythicam rem propositam esse nostro iure concludere possumus; neque inepte conferatur Cyclopis figura cum Herculis uxorem ducentis et cho-

regi atque Centauri persona. Ex duobus quae aetatem tulerunt frustulis prius (fr. 2 K.) (Meinek. hist. crit. p. 254) Poll. X, 93: εἴποις δ' ἂν καὶ τὴν ἡδυσματοθήκην κυμινοδόκον Νικοχάρους εἰπόντος ἐν Γαλατείᾳ

σοφαῖσι παλάμαις τεκτόνων εἰργασμένον
καὶ πόλλ' ἐν αὑτῷ λέπτ' ἔχον καδίσκια
κυμινοδόκον

Meinekius intellegit de muneribus Galateae a Cyclope oblatis felici opinamur coniectura. Nam etiamsi postea, ubi poetae in donis Polyphemi depingendis coloribus non parcent, huiusmodi munera non deprehendimus [1]), tamen genus munerum monstrat mores Cyclopis, et enucleare hac ex re possumus, qualem poetae finxerint. *Κυμινοδόκον* autem qui donat h. e. uasculum uariis condimentis sollerter secretis refertum, cuius structuram accuratius disces ex similitudine uasculi *κέρνος* appellati apud Athen. XI p. 476 ef et plenius p. 478 d descripti (cf. Kock. l. l.), is haud dubie uersatus est in condimentis et cibos large conditos in deliciis habet. Subtilis igitur palati etiam Nicochares proposuisse existimandus est Cyclopem. Ac uidemus Polyphemum opifices sollertes ambientem, ut fabricentur Galateae instrumentum culinarium, quod cogitamus ingenti pro Cyclopea magnitudine in scaenam prolatum spectatorum risus mouisse. Alterum fragmentum (Kock. 3) exstat apud schol. Arist. Plut. 179: Φιλωνίδην δ' οὐ τὸν ποιητήν φησι τὸν ἐν τοῖς Ἀριστοφανείοις ἐγγεγραμμένον δράμασιν ὥς οἱ περὶ Καλλίστρατον ἐν τῇ ὁμωνυμίᾳ πλανηθέντες· ἀλλὰ παιδιᾶς ἕνεκεν τὸν αἴσχιστον καὶ ἀπαίδευτον. κωμῳδεῖται δὲ ὡς εὔπορος καὶ ὡς μέγας τῷ σώματι καὶ ἠλίθιος. Νικοχάρης Γαλατείᾳ

τί δῆτ'; ἀπαιδευτότερος εἶ Φιλωνίδου
τοῦ Μελιτέως.

Recte coniecit Meinekius Galateae haec uerba ad Cyclopem esse. Respuit nympha Musam Polyphemi, rudem cantilenam, quod efficimus ex notione *ἀπαίδευτος* apud Euripidem u. 493

---

1) Tamen cf. Nicet. Eug. VI, 524.

respiciente ad praegressum uersum 489 ἄχαριν κέλαδον μουσιζόμενος. Comparat autem Galatea amatorem cum Philonide Melitensi, persona comicis largissimam uellicandi materiam praebente, qui quidem sane habebat cur cum Cyclope conferretur, si uera tradunt Aristophanis scholiastae dicentes l. l. grandi eum figura et opulentia et stultitia insignitum fuisse, quibus sordes quoque accessisse discitur ex Arist. plut. uu. 303 sqq. cf. schol. u. 303: καὶ ταῦτα εἰς Φιλωνίδην τὸν Μελιτέα ὡς οὐ μόνον μέγαν, ἀλλὰ καὶ ἀμαθῆ καὶ ὑώδη. Rem autem habebat cum eo celeberrima meretrix Lais diuitiis eius pellecta cf. schol. Plut. u. 179 p. 334 b, 30 sqq.: Φιλωνίδης ἀνήρ τις ἦν πλούσιος, οὗτινος ἀμόρφου ὄντος, διὰ τὰ χρήματα ἐρᾷ Λαῒς αὐτοῦ, ἡ ἐν Κορίνθῳ ᾀδομένη πόρνη. Acumen autem huius comparationis tum demum persentiscimus, cum reputamus Laidem ex Sicilia fuisse oriundam matre Timandra (schol. u. 179), quam dicebatur Philoxenus a Dionysio dono accepisse. Aptissime igitur allusit nympha Sicula ad meretricis Siculae amores famosos propter diuitias hominis ceteroqui bruti ac libidinosi simulatos (cf. Bergk. comment. de rell. com. Att. ant. p. 400 sqq.). Discimus uero ex hoc fragmento in scaenam prodiisse Galateam, et fuisse dialogum inter amatorem et amatam, qua de re in Philoxeni dithyrambo dubitabamus; sic autem exagitatum esse Cyclopis ardorem, ut mythicarum personarum condicio cum praesentis temporis uitaeque rationibus componeretur, quo multas iocandi ansas oblatas esse in propatulo est. Num caecatio in dramate fuerit nescimus; aegre uero ad dramaticam actionem consummandam desiderabatur aemulus aliquis Polyphemi, qualem Ulixem tantum adhuc cognouimus.

§ 2.

De Antiphanis Cyclope.

Non minus in tenebris uersamur fabulae Antiphaneae *Κύκλωψ* inscriptae indolem instauraturi, quamquam duo certe fragmenta paulo uerbosiora indulsit temporum edacitas. Quae coniuncta statim apponere placet.

Athen. VII p. 295f: *Ἀντιφάνης δ' ἐν Κύκλωπι ὑπερακοντίζων τὸν τένθην Ἀρχέστρατόν φησιν*

ἔστω δ' ἡμῖν κεστρεὺς τμητός[1],
νάρκη πνικτή, πέρκη σχιστή,
τευθὶς σακτή, συνόδων ὀπτός,
γλαύκου προτομή, γόγγρου κεφαλή,
βατράχου γαστήρ, θύννου λαγόνες,
βατίδος νῶτον, κέστρας ὀσφύς,
ψῆττα, ξίφιος[2], *μαινίς, καρίς,*
τρίγλη, φυκίς·
τῶν τοιούτων μηδὲν ἀπέστω[3].

et

Athen. IX p. 402e: *τὰ δὲ παρὰ τοῖς κωμῳδιοποιοῖς λεγόμενα δεῖπνα ἡδίστην ἀκοὴν παρέχει τοῖς ὠσὶ μᾶλλον ἢ τῇ φάρυγι· ὥσπερ τὰ παρ' Ἀντιφάνει μὲν ἐν Ἀκεστρίᾳ — ἐν δὲ Κύκλωπί φησι*

τῶν χερσαίων δ' ὑμῖν ἥξει
παρ' ἐμοῦ ταντί·
βοῦς ἀγελαῖος, τράγος ἠλιβάτας[4],
αἲξ οὐρανία, κριὸς τομίας,
κάπρος ἐκτομίας, ὗς οὐ τομίας,
δέλφαξ, δασύπους, ἔριφοι . . .[5],
τυρὸς χλωρός, τυρὸς ξηρός,
τυρὸς κοπτός, τυρὸς ξυστός,
τυρὸς τμητός, τυρὸς πηκτός.

Arte inter se cohaerere haec fragmenta iam Meinekius cognouit, dubitauit tamen de pronominum fr. I, 1 et II, 1 ratione in priore (maiore) editione comicae poesis reliquiarum scribens fr. I, 1 *ὑμῖν* cum cod. C, in Athenaei editione et in minore

---

1) Ex Porsoni emendatione; libri *ὑμήττιος.*

2) Coniecit Meinekius; codd. *ψῆττας κίσχος.*

3) Nescio an praestet deleto articulo paroemiacum restituere, qui claudat sententiam.

4) Ex Eustathio p. 1753, 24, qui testatur Cyclopis haec uerba esse nescio an non alio auctore quam Athenaeo, reposuit Meinekius.

5) Lacunam indicauit Dindorfius.

reliquiarum reponens ἡμῖν. Quaeritur, quis elocutus sit fragmina. De posteriore constare uidetur non tam Eustathii sublestae fidei testimonio quam rei ipsius perspicuitate: Cyclopis sunt uerba, quem uidemus promittere gregum suorum subolem uenationisque capturam nec minus sex casei genera, in quo faciendo sollertem eum fuisse docet Homeri fabula. De priore fragmento hoc nobis constat non promittentis esse haec uerba, sed postulantis. Promittentis est fr. II, 1 futurum ἥξει, postulantis sunt imperatiui fr. I, 1 ἔστω u. 9 μηδὲν ἀπέστω. Qua de causa fr. I, 1 ὑμῖν non potest ferri, solum quadrat ἡμῖν. Qui sunt ἡμεῖς? Cyclopem hoc pronomine significari ideo non est ueri simile, quod fr. II, 2 de se loquens non pluralem, sed singularem usurpat. Postulantur autem his uersibus uariae deliciae piscium marinorum, lautae offae subtilitatem culinarii iudicii prodentes. Agitur in his duobus fragmentis de compensatione quadam mercium ita quidem, ut posterius responsum contineat a Cyclope ad prius datum; quamquam non statim annectere licet fr. II, id quod dissuadet particula δέ u. 1, cui opposita erat particula μέν, et in capite enuntiati elatum τῶν χερσαίων. Quae quidem indicant excidisse talem fere sententiam:

Marinas quidem delicias non habeo,
τῶν χερσαίων δ' ὑμῖν ἥξει etc.

Quae in Cyclopis fabulis exstat mercium compensatio? Cogitet quispiam de mercatura Ulixis cum Sileno facta, quae proponitur ab Euripide Cycl. uu. 133 sqq. (u. impr. 137 sq. 150. 160. 254 sq. 257. 260. 270 sq.) ac statuat non Silenum, sed ipsum Cyclopem egisse cum hospitibus Ithacensibus. At uero qui dicuntur ναυτίλοι κεχρημένοι non delicias ad famem sedandam parum idoneas postulabunt, sed quae gestiunt apud Euripidem: panem et aquam fluuialem uu. 96 sqq. Quare cogita, num talis scaena fortasse condicioni indicatae magis respondeat: Postulant Nereides (pluralis numerus propter ἡμῖν fr. I, 1), ut Galateae sibique praebeat Polyphemus maris exquisitissimas lautitias, quas cum afferre non possit Cyclops, quicquid in gregibus possidet expetendi lasciuis nymphis offert. Nam per

ironiam prius fragmentum prolatum esse nobis persuasimus: pollicentur Nerei filiae Neptuni uastae proli adducturas se esse Galateam sororem, dum has apposuerit nuptiales epulas, non ignorantes numquam eas congesturum esse Cyclopem, quippe qui mare timeat nandi non peritus (cf. Theocr. id. XI, 60 sqq.). Cuius quidem postulationis procacitati optime conuenire nobis uidetur repetita adhortatio: *τοιούτων μηδὲν ἀπέστω.*

Quae si uera concinnauimus, de indole Antiphanis fabulae discimus haec: Actio erat in scaena proposita de Galateae nuptiis inter chorum Nereidum [1]) et Cyclopem iocandi causa, non serio consilio. Cyclops ipse proponitur pastoris potissimum habitu et apparatu — praeses quam ditissimus rei pecuariae. Possidet enim non solum oues et capras, ut apud Homerum, et boues, ut apud Euripidem, sed etiam sues (fr. II, 5), lepores uenatus est [2]) (ib. u. 6), casei uario modo apparandi est peritissimus. Videtur igitur epularum elegantia, quae in hac fabula sollemnis erat, non tam Cyclopi quam nymphis marinis tributa fuisse. — Ulixes in fabula fuisse non traditur. Si traderetur, tertium quod superest fragmentum Poll. IX, 88: *παρ' Ἀντιφάνει ἐν τῷ Κύκλωπι*

Κέρμα γάρ τι τυγχάνω

(ib. VII, 170: *κέρμα ἑνικῶς Ἄμφις εἴρηκεν ἐν Ἀμπελουργῷ καὶ Ἀντιφάνης ἐν Κύκλωπι*) intellegeremus de Ulixe Cyclopi num-

1) Quem hic primum probabiliter statuere possumus, in cassum statuit Klingenderus in Philoxeni dithyrambo l. l. p. 50.

2) V. 6 anapaesticam tripodiam ferri non posse uidit Dindorfius. Cum ex uenaticis feris leporem tantum commemorari miremur, huius generis bestiae nomen excidisse ratis in mentem nobis uenit u. Ouidianus met. XIII, 832, ubi Cyclops dona amatae offerens dicit:

nec tibi deliciae faciles uulgataque tantum
munera contingent, dammae leporesque caperque
parue columbarum demptusue cacumine nidus:
inueni etc.

Iam cum caprum habeamus u. 3, leporem u. 6, dammae notionem periisse arbitrati, ut similitudine litterarum initialium facilitatem excidendi excusaremus, incidimus in uocabulum *δορκάς* et proponimus:

δέλφαξ, ⟨δορκάς⟩, δασύπους, ἔριφοι.

cf. Nicet. Eugen. VI, 525.

mos pro esca offerente in comparationem uocato uersu Euripideo Cycl. 160:

πρὸς τῷδε μέντοι καὶ νόμισμα δώσομεν·

supplentes non cum Meinekio *λαβών* uel *λαχών*, sed potius *ἔχων* uel, ut trimeter exeat, *φέρων*; conueniret autem sensus abiectus singularis numeri *κέρμα* cum naufragi Ithacensis penuria. Si uero liceret sumere Ulixis fabulam conexam fuisse in hoc dramate cum amoribus, etiam unum et alterum ex fragmentis incertae sedis non sine aliqua ueritatis specie suam stationem recuperaret. Quamquam — id quod in uniuersum de incertis et anonymis frustulis comicorum semel dixisse sufficiat — quae congessit grammaticorum et lectorum sedulitas maxima ex parte generales sunt sententiae pertinentes ad epularum lautitias, bibendi suauitates, uitae praecepta, mulierum matrimoniique iudicia, similia, quae poteris permultis adsignare comoediis; perrarae sunt reliquiae certa certi conexus indicia prae se ferentes, ex quibus aliquid sciri possit de indole fabulae. Itaque non spondemus nullum alium esse locum fragmentorum nisi in quem nos restituere conati simus, sed si aliunde accesserit aliqua similitudo, nos a probabilitate quadam non nimis aberrasse opinabimur. Animaduertimus autem duarum sententiarum cum Euripidei Cyclopis uerbis necessitudinem harum fr. inc. 14 Athen. II p. 45a:

μεταλλάξαι διάφορα βρώματα
ἔσθ' ἡδύ, καὶ τῶν πολλάκις θρυλουμένων
διάμεστον ὄντα τὸ παραγεύσασθαί τινος
καινοῦ παρέσχε διπλασίαν τὴν ἡδονήν

cum Sileni ap. Eur. uerbis uu. 250 sq.:

τὰ καινά γ' ἐκ τῶν ἠθάδων, ὦ δέσποτα,
ἡδίον' ἐστίν

et fr. inc. 40 Stob. floril. X, 22:

τὰ πονηρὰ κέρδη τὰς μὲν ἡδονὰς ἔχει
μικράς, ἔπειτα δ' ὕστερον λύπας μακράς

cum Ulixis ap. Eur. uerbis uu. 311 sqq.: *πολλοῖσι γὰρ*
κέρδη πονηρὰ ζημίαν ἠμείψατο.

Suo iure quispiam nobis opposuerit ab utroque poeta haec

esse ex sermonis uulgaris prouerbiis repetita et redire apud alios quoque poetas (cf. Men. monost. 6); sed nonne respondere nostro iure possumus easdem actionis eiusdem rationes renouasse eiusdem sententiae memoriam? Similiter Ulixem potissimum statuamus ad Cyclopem, quem uino domiturus est, dicere fr. inc. 35 Athen. I p. 23 a: *εἴρηται δὲ τὸ βρέχειν καὶ ἐπὶ τοῦ πίνειν. Ἀντιφάνης*

δεῖ γὰρ φαγόντας δαψιλῶς βρέχειν

uel, si Meinekio feliciter cessit coniectura,

δεῖ γὰρ φαγόντας [φάρυγα] δαψιλῶς βρέχειν,

cf. anal. crit. ad Athen. p. 11,

quae ad tale consilium pertinuisse suspicemur, quale proponit Ulixes Euripideus uu. 573 sqq.:

κἂν μὲν σπάσῃς γε δαιτὶ πρὸς πολλῇ πολὺν etc.

Interponere hic liceat sententiam de Matronis loco[1]) corrupto, de quo iudicium ferre debemus, ap. Athen. IV p. 135 b, ubi Matro parodus cenam Xenoclis rhetoris Atheniensis formulis Homericis exagitatis festiue describit et uu. 22 sqq. apuam inducit:

ἡ δὲ φαληρικὴ ἦλθ' ἀφύη, Τρίτωνος ἑταίρη,
ἄντα παρειάων σχομένη ῥυπαρὰ κρήδεμνα,
τοὺς δ' ὁ Κύκλωψ ἐφίλει καὶ ἐν οὔρεσιν ἐξεπεφύκει,
*πίνας ἦλθε φέρων καὶ *ἄμυλα ἠχήεντα.*

Vocum corruptelis non laborare locum probe perspiciet qui priorum atque illustrium philologorum conamina perlustrauerit apud Schweighaeuser. animaduers. in Athen. II p. 430 sqq. congesta, lacunosum esse uidit Meinekius, qui u. 24 et a praegressis disiunxit et in duos uersus dispescuit, quorum alterius initium, exitum alterius censuit. Hac uia pergentibus expediendum est nobis, quid supplendum sit ad uerba *τοὺς δ' ὁ Κύκλωψ ἐφίλει*. Quod cogitet quispiam et ipsi cogitauimus subesse Galateam, praesertim cum ceteri pisces nominibus mythologicis iocose insigniantur u. 22: *ἀφύη — Τρίτωνος ἑταίρη*, 33: *σηπίη — Θέτις ἀργυρόπεζα*, 36: *γόγγρος — Τιτυός*, 50: *τευ-*

1) Hunc locum debemus Grafii nostri amicitiae.

θίς — *Ἶρις* al., uetat pluralis generis masculini *τούς*. Didicimus uero ex fabulae historia omnibus temporibus Cyclopem adamasse caseos, quos sexies uariatos ultimum ut praestantissimum donum enumerare eum modo cognouimus apud Antiphanem. Supplemus igitur *τυρούς* cetera non expedituri et referimus ad piscium apparatum, quem significatum esse uoce *κρήδεμνα* u. 23 uere conclusere Dalecampius et Schweighaeuserus. Caseus autem quantopere in deliciis fuerit gulonibus in piscium escis apparebit Athenaei librum VII legenti cf. p. 278 c. 286 d. 288 d. 306 b. 309 f. 311 c (*Συρακόσιοι καὶ Ἰταλιῶται*). 314 d. 320 b. 321 c. 322 d. 325 f al. Videtur autem piscis nomen excidisse, qui cum caseo apparabatur. Altero autem uersu annexum fuisse imaginamur enuntiatum relatiuum ad ipsam rem non pertinens, quo Cyclopis natura epica uerbositate explanabatur ut fit in Homero, id quod commendat exitus ex Homeridarum poesi sumptus *ἐξεπεφύκει* cf. hymn. Cer. 12, quam formam mutando perdere non debuit qui de Matronis parodiarum reliquiis egit Monast. 1856 Guilelmus Paessens p. 17. Cyclopem uero caseos amantem ex communi mythi memoria etiam in suae aetatis comoedia uiua retinuit Matro, quem circa exitum quarti a. Chr. saeculi fuisse autumant cf. Paess. p. 1.

§ 3.
De Alexidis Galatea.

Pastoris habitum in Antiphanis Cyclope praeualuisse si recte conclusimus, ad culinarias uirtutes efferendas rediisse putamus Alexidem, cuius ex dramate *Γαλάτεια* inscripto quattuor fragmenta supersunt. Mythicum fuisse argumentum putanti assentimur Meinekio hist. crit. p. 390, qui hanc fabulam adscribit mediae comoediae aetati h. e. priori artis aetati poetae, cuius uitae terminos posuit Ol. 97 et 123. Grauissimum fragmentum seruauit Athenaeus XII p. 544 e ea ratione, qua incohat uerba poetae, demonstrans se non ipsum legisse integram fabulam: *κωμῳδῶν δ' αὐτὸν* (sc. *Ἀρίστιππον*) *Ἄλεξις ἐν Γαλατείᾳ ποιεῖ τινα θεράποντα διηγούμενον περί τινος τῶν μαθητῶν τάδε*

ὁ δεσπότης οὑμὸς περὶ λόγους γάρ ποτε
διέτριψε μειρακίσκος ὢν καὶ φιλοσοφεῖν
ἐπέθετο. Κυρηναῖος ἦν ἐνταῦθά τις,
ὥς φασ', Ἀρίστιππος, σοφιστὴς εὐφυής,
μᾶλλον δὲ πρωτεύων ἁπάντων τῶν τότε
ἀκολασίᾳ τε τῶν γεγονότων διαφέρων.
τούτῳ τάλαντον δοὺς μαθητὴς γίγνεται
ὁ δεσπότης. καὶ τὴν τέχνην μὲν οὐ πάνυ
ἐξέμαθε, τὴν δ' ἀρτυσίαν συνήρπασεν [1].

Versus 5 sq. uix integri. Nimis inaniter augetur notio illius *εὐφυής* uoce *μᾶλλον*, nisi uerbum *πρωτεύων* additamento maius quid et inexspectati continente definitur, ut u. 6 *διαφέρων* datiuo *ἀκολασίᾳ*. Conati uero Graecis uerbis hiatum explere, si ludere fas est, profecti ab oppositione philosophorum, qui sunt et qui fuerunt, desideramus eos, qui erunt, ut comica exaggeratione dicatur Aristippus etiam futuros superare (cf. Mardonium Xerxem laudantem Herod. VII, 9), rati sic quodammodo alludi ad apophthegma aliquod Aristippi in Athenaei uerbis ut opinamur seruatum XII p. 544 a: *παραπλησίως τοῖς ἀσώτοις οὔτε τὴν μνήμην τῶν γεγονυιῶν ἀπολαύσεων πρὸς αὑτὸν ἡγούμενος οὔτε τὴν ἐλπίδα τῶν ἐσομένων, ἀλλ' ἑνὶ μόνῳ τὸ ἀγαθὸν κρίνων τῷ παρόντι, τὸ δὲ ἀπολελαυκέναι καὶ ἀπολαύσειν οὐδὲν νομίζων πρὸς αὐτόν, τὸ μὲν ὡς οὐκ ἔτ' ὄν, τὸ δὲ ὡς οὔπω* [*καὶ ἄδηλον*]. Hunc igitur edolauimus progressum:

μᾶλλον δὲ πρωτεύων ἁπάντων τῶν τότε
⟨ἀσωτίᾳ, τῶν δ' ἐσομένων ἀπληστίᾳ⟩
ἀκολασίᾳ τε τῶν γεγονότων διαφέρων.

Vides ut aberrare potuerint librarii oculi. Didicisse igitur fertur aliquis *δεσπότης* non philosophiam a philosopho, sed artem cibos condiendi. Qualem erum in tota fabula nullum alium inuenimus quam ipsum Cyclopem, in quo coqui personam exseruisse uidemus Alexidem. Institutus autem si comice fingitur ab Aristippo Cyrenaico, quem primum Socraticorum mercede discipulis doctrinam uendidisse scimus ex Diog. Laert. II, 8, 65,

---

1) Libri *ἀρτηρίαν συνήρπασεν*. Meinekius emendauit.

consentit hoc cum philosophandi illo studio, quo Cyclopis ignorantiam exornare amabant poetae. Videntur autem haec nobis insulse dicta esse, nisi Alexis certum quendam hominem hac irrisione pungeret. Non enim sine causa adulescentia discipuli tempus institutionis definitum Aristippumque eo tempore adfuisse indicatum est. *Ἐνταῦθα* notio, si uerum argumentum oculis proponimus, nullum alium locum significare potest quam Siciliam. In Sicilia autem Aristippus minimum bis uersatus est consuetudine usus non solum Dionysii maioris, sed etiam minoris cf. Henricum de Stein: de philosophia Cyrenaica, Gott. 1855 p. 57 sqq. Primum uero Syracusas Aristippum peruenisse Steinius ponit in tabula (p. 20) anno 389, deinde a. 361 una cum Platone. Iam nobis uu. 5 sqq. eam aetatem Aristippi ostendere uidentur, qua summa et corporis et ingenii alacritate florebat, excludere senectutem; senex autem septuagenarius iterum Syracusas uenit, si recte Steinius annum eius natalem haud multo ante a. 435 ponit. Quare uel hanc ob causam priorem terminum praeferamus. Eximie autem omnia expediuntur, si *δεσπότην* illum Dionysium maiorem sub Cyclopis persona latentem esse statuimus. Facit poeta seruum aliquem narrantem de eri studiis philosophicis carpens Dionysii cum Aristippo familiaritatem, quam culinariam magis quam philosophicam fuisse testatur schol. Lucian. Menipp. p. 20, 7: *δεινὸς τὰ περὶ γαστέρα τε καὶ τοὺς μαγείρους σοφιστής· παρῆν Διονυσίῳ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τὴν Σικελίαν αὔξων αὐτοῦ τὴν τρυφήν* etc. Iam licet his ex rationibus aliquid computare de tempore fabulae Alexidis. Omne acumen irrisionis hebes mansisset, nisi Dionysius, cum Cyclopis persona tectus uellicaretur, in uiuis fuisset; mortuus autem est a. 367. Iam si initio Ol. 97 h. e. ca. a. 390 natum esse Alexidem e Thuriorum clade ca. Ol. 97, 3 recte conclusit Meinekius hist. crit. p. 375 sq., referre poterimus fabulae actionem in adulescentiam poetae.

Qua cum computatione concinit, quod *δεσπότης* ille floridos annos iam pridem egressus in scaena proponebatur, id quod sequitur ex uerbis *ποτὲ διέτριψε μειρακίσκος ὤν*. Ac

fingimus nobis Galateam inter primas adulescentis poetae fabulas fuisse, quippe qui nouare argumenta nondum ausus argumentum in scaena spectatum, quale iam erant Cyclopis in Galateam amores praesertim in eis regionibus, ubi natus erat poeta, repeteret. Videmus autem ex Philoxeni dithyrambo remansisse Dionysii Cyclopis nomine tecte significati irrisionem; ac uidetur Alexis senem balbulum nymphae amore correptum spectatoribus propinasse. Neque mirum, quod comicus illos amores ad senectutem Dionysii rettulit. Consueuerant opinamur spectatores in scaena Dionysium Cyclopis persona indutum aspicere, ut quod senex aliquando proferebatur figura sollemnis ueteribus libidinibus nondum depositis non modo non mirarentur, sed de integro riderent. — Prius autem fragmentum haud ita magno interuallo excepisse uidetur fr. II Athen. VII p. 314 d:

νάρκην μὲν οὖν, ὥς φασιν, ὠνθυλευμένην
ὀπτᾶν ὅλην,

quam abruptam sententiam Meinekius suppleuit dubitanter addens *δεῖ*. At uero nescio an praecipiendi notio ab eo abhorreat, qui uerbis *ὥς φασιν* artis culinariae subtilitates non penitus se nosse significet. Quare statuamus eundem illum seruum, a quo priora dicta sunt, tali fortasse conexu haec dixisse ʻnarcam quidem, ut aiunt, condimentis impletam totam assareʼ ⟨didicit⟩ (*ὀπτᾶν ὅλην* ⟨*μεμάθηκε*⟩), non didicit — iam annexam fuisse putamus philosophicae doctrinae aliquam regulam, ut comica oppositione exempli artis assandi et philosophicae thesis risus moueretur. Ac cernitur eo acumen illius sententiae, quod assare pisces, non coquere Siculi erat prae ceteris moris, id quod discimus ex Ephippi comici Philyr. fr. I Athen. VII p. 286 e coll. c. Platonis comici et Archestrati fragmentis ab Athenaeo VII p. 314 seruatis. Etiam hac re uidetur quodammodo comprobari Siculum fuisse argumentum. Quae praeterea laudantur ex Alexidis Galatea, nihil fere nos docent fr. III Antiatt. B. p. 93: *εὐοψίαν· ἀντὶ τοῦ εὐπροσωπίαν. Ἄλεξις Γαλατείᾳ* cf. Poll. VI, 38 (*εὐοψωνίαν* cf. Mein. suppl. add. comic. uol. III in uol. V p. CCIII) et fr. IV Phot. lex. s. u. *νομι-*

κόν (I p. 448 N.)· τὸν ἐπιστήμονα τῶν νόμων[1]). Ἄλεξις Γαλατείᾳ cf. Antiatt. B. p. 109, quamquam non inficete quispiam coniecerit εὐοψίαν Galateae Cyclopem cantu celebrasse, non εὐπροσωπίαν (cf. Philox. fr. 8, 1), quoniam ὄψον ei omnis pulchritudinis praestantissimum exemplar esset. Eius autem quam ab Aristippo didicit philosophiae Cyclops personatus quasi specimen spectatoribus fortasse proposuit fr. inc. 31 Plut. de aud. poet. p. 21 d: οἷον τοῦ Ἀλέξιδος κινοῦντος ἐνίους, ὅταν λέγῃ

τὰς ἡδονὰς δεῖ συλλέγειν τὸν σώφρονα·
τρεῖς δ' εἰσὶν αἵ γε τὴν δύναμιν κεκτημέναι
τὴν ὡς ἀληθῶς συντελοῦσαν τῷ βίῳ,
τὸ πιεῖν, τὸ φαγεῖν, τὸ τῆς Ἀφροδίτης τυγχάνειν,
τὰ δ' ἄλλα προσθήκας ἅπαντα χρὴ καλεῖν,

ὑπομνηστέον, ὅτι Σωκράτης τοὐναντίον ἔλεγε, quae memoriam reuocant uiuam eorum, quae Cyclops Euripideus philosophatur uu. 336 sq.:

ὡς τοὐμπιεῖν γε καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσιν coll. uu. 316 sq.

Videtur igitur per mediam comoediam ea imago Polyphemi praeualuisse, quam Cratinus adumbrauerat, adscitis amoribus a Philoxeno primo inductis ita tamen, ut inter poetas alius alios colores libentius picturae inferret, qua quidem ratione sola probabiliter explicatur, quod spectatores eiusdem personae repetitae descriptionis non taedebat. Ac ueri simile factum arbitramur Dionysii quoque Cyclopis nomine uellicationem in illius aetatis comoediam transiisse. — Comica autem irrisio opinamur nonnihil contulit ad impellendum Zoilum[2]) Amphipoliten Ὁμηρομάστιγα, cuius aetatem intra annos a. Chr. n. 400 et 330 ponit Blassius de eloquent. Att. II p. 344 sqq., ut Polyphemi figuram non cum fauore ab Homero delineatam defenderet et laudaret detrectans magis Ulixi, quantum sequitur ex uno quod superat fragmento ap. schol. Plat. Hipparch.

1) Fortasse hi νόμοι non diuersi ab eis, quos explicat Antiatt. B. p. 109, 24: νόμους· τὸ νόμισμα, οὓς οἱ Ἰταλικοὶ νούμους καλοῦσιν.

2) Huius me admonuit Franciscus Poland amicus.

p. 334: τέως· δηλοῖ τὸ πρὸ τοῦ. — Ζωΐλος ἐν τῷ εἰς Πολύφημον ἐγκωμίῳ· οὕτω γὰρ ὡμογνωμόνησαν οἱ θεοὶ περὶ τῆς τιμωρίας ταύτης, ὥστε πάντοθεν Ὀδυσσεὺς τέως ὁ σωζόμενος καὶ τὰς ναῦς ἀκεραίους περιποιούμενος περιώφθη μετὰ τὴν ἀρὰν ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς. Nimirum efficacem ostendebat ipso ex Homero (cf. Blass. l. l. p. 345) ἐνστατικός ille imprecationem Polyphemi excaecati in Ulixem emissam Od. IX, 528 sqq. ita quidem, ut etiam Mineruae, fidelissimae tutricis, misericordia destitutus socios et naues amitteret omnes antea non tanto facto naufragio (cf. Lehrs. Arist.[2] p. 205). Atque facile imaginamur iustas demonstrasse Zoilum preces istas ratiocinatione sophistica, cuius uiuam imaginem in consimili causa utiliter conferes Gorgiae Ἑλένης ἐγκώμιον, causis inuentu non difficilibus, quoniam clandestino consilio Ithacensis dormientem necauerat hospitem (cf. Blass. l. l. p. 347). Erat igitur 'dis gratiosus' (cf. Lehrs. l. l.) Cyclops, ac fortasse a nobilitate originis incohabat laudationem rhetor ut Leontinus l. l. §§ 3 sqq.

§ 4.

De noua comoedia.

Num nouae comoediae auctores huic argumento operam nauarint prorsus dubium. Studuerunt uiri docti alteri ex Apollodoris fabulam aliquam Γαλάτεια inscriptam uindicare (Meinek. hist. crit. p. 467), primus Toupius Add. ad Theocr. II p. 402, titulum corrigentes a Stobaeo flor. III p. 242, 11 M. traditum Ἀπολλοδώρου Γάλακτος

τοῖς γὰρ μεριμνῶσίν τε καὶ λυπουμένοις
ἅπασα νὺξ ἔοικε φαίνεσθαι μακρά.

Iam ut corruptus sit titulus, tamen ipsa uerba de hoc argumento cogitare minime cogunt; nam quod fortasse quispiam de Polyphemo desiderio tabescente colligat, aduersantur uerba μεριμνᾶν et λυπεῖσθαι, quae uix de amoris dulci amaritie usurpantur, et alia exempla a Byzantino lectore sub titulo περὶ λύπης ὅτι λίαν μοχθηρὰ καὶ ἐπώδυνος τοῖς φροντίζουσιν allata. Quamquam igitur si traditum esset facile crederemus

Apollodorum Geloum (cf. Suid. s. u.) potissimum talem fabulam scripsisse ex patriis mythis haustam, tamen non tam certa res est, ut cum Rohdio (de fab. Rom. p. 77 adnot. 2) affirmare audeamus scripsisse Apollodorum Galateam.

Paulo certius iudicium ferri posse nobis uidetur de Posidippi aliquo titulo tribus locis a Polluce commemorato IV, 175. VII, 111. X, 22 semper fere consentientibus codicibus *ἐν Γαλάτῃ*, praeterquam quod X, 22 liber Falckenburgianus habet *ἐν Γάλατι*, cui non multum tribuas. *Γαλάτῃ* datiuum descendere uoluit Meinekius a nominatiuo *Γαλάτης*; at iam Salmasius pro *Γαλάτῃ* proposuit *Γαλατείᾳ* et assentientem nactus est diuinum Bentleium Phalarid. p. 465 (uers.). Quam quidem sententiam immerito spreuerunt recentiores, cum certe probabilitatis conclusione nitatur. Disserit enim Pollux IV, 173 sqq. Aristotele auctore de nummis et ponderibus rationes Atticas comparans cum Siculis et non solum apud Siculos poetas inueniri dicit nummum Siculum *λίτραν* (cf. Hultsch. metrol. p. 206), sed addit: *ἔνιοι δὲ καὶ τῶν Ἀθήνησι κωμῳδούντων τῶν νέων, οἷον Φιλήμων ἐν Σικελικῷ καὶ Ποσείδιππος ἐν Γαλάτῃ.* Iam cum antea 173 dixerit Pollux: *στατῆρα δὲ οἱ τῆς κωμῳδίας ποιηταὶ τὴν λίτραν λέγουσιν* (cf. et. Poll. IX, 81 sq.) concludere licebit tunc solum *λίτρας* mentionem iniecisse poetas Athenis, si de Siculis rebus ageretur, quod de Philemonis 'Siculo' praeter ipsum titulum ueri simillimum fit ex Athen. XIV p. 658 a b (fr. II M.). Itaque cum sequatur etiam *ἐν Γαλάτῃ* Siculas res tractatas esse, quid magis consentaneum, quam notissimam Siculorum fabellam esse propositam [1])? Quid uero Gallo cum nummo Siculo? 'At enim traditur *ἐν Γαλάτῃ*, non *ἐν Γαλατείᾳ*'. Non corrigimus cum Salmasio, sed putamus idem esse *Γαλάτη* atque *Γαλάτεια* ex analogia talium formationum ut *Εὐρώπεια Εὐρώπη*, *Ψαμάθεια Ψαμάθη*, *Καλλιόπεια Καλλιόπη*, *Περσεφόνεια Περσεφόνη* sim. quales multas congessit Lobeckius in paralipp. gr. Gr. p. 320 sqq. Alterius autem formae *Γαλάτη* etiamsi nullum exemplum apud scriptores Graecos

1) Sic enim conclusionem ducimus, non inuerso ordine ut uidetur Salmasius.

uidetur exstare, tamen umbram certe testimonii repetere uelimus e Seruii ad Aen. I, 201 adnotatione e codice Fuldensi Petri Danielis (cf. Thilon. praef. p. IV) sumpta: ‘quidam tamen haec saxa inter Catinam et Tauromenium in modum metarum situ naturali dicunt esse, quae Cyclopea appellantur, quorum medium et eminentissimum Galate dicitur’. Suspicamur enim maximo illorum saxorum Cyclopeorum nomen amatae Cyclopis inditum fuisse. Quare titulum Galateae certo Posidippo uindicamus dolentes, quod de ipsa fabula nihil fere scimus. Nam una superest sententia Poll. VII, 111: *τὰ θυροποιῶν* (sc. *εἴρηται*) *ἐν τοῖς περὶ οἴκων* (*οἷς προσθετέον, ὅτι ἣν Ὅμηρος μὲν εἴρηκε κορώνην, οἱ δὲ νῦν κόρακα, οὕτως ὠνόμασε καὶ Ποσείδιππος ἐν Γαλάτῃ εἰπὼν ‘κόρακι κλείεθ’ ἡ θύρα’· ἔστι μὲν οὖν οὐ κεκριμένη τοῖς νέοις ἡ φωνή* etc.), quam lectionem cum Meinekio praeferimus alteri X, 22: *κόρακι κρούεθ’ ἡ θύρα*. Quam si comparamus cum Theocr. uu. VI, 31 sqq., ubi Polyphemus spernere se simulans Galateae amorem dicit:

ταῦτα δ’ ἴσως ἐσορεῦσα ποιεῦντά με πολλάκι πεμψεῖ
ἄγγελον· αὐτὰρ ἐγὼ κλᾳξῶ θύρας, ἔστε κ’ ὀμόσσῃ etc.,

ita quidem, ut apud Posidippum Polyphemus dicat: quotiens ad Galateae ianuam accedebam, *κόρακι κλείεθ’ ἡ θύρα*, ipsi concedimus magis ludere id esse quam comprobare.

Atque haec quidem de comoediae auctoritate enucleauimus animum attendentes ad Polyphemi potissimum figuram non nescientes Cyclopes etiam aliis in fabulis inductos esse chori partes agentes, ueluti in Eupolidis comoedia *Χρυσοῦν γένος*, a Callia in Cyclopibus al. (cf. Bergk. de rell. com. Att. ant. p. 363 sq.). Attamen ex iis parum utilitatis redundabit ad Polyphemi personam cognoscendam, in qua excolenda data opera studium posuere omnium aetatum poetae. Ex fragminibus comicorum anonymorum nihil fere expiscati sumus, certe nihil, quod non eodem iure similibus argumentis tribui possit.

Vidimus igitur, quemadmodum singuli poetae suis quisque coloribus exornarint imaginem Polyphemi ab Homero adumbratam. Qua ex descriptione studiosissime arreptam esse uoracitatem et uinulentiam ingentis uiri facile explicatu ex

generibus poesis, quae eum sibi elegerant tractandum; sed ne hac quidem in re subtiliores desiderauimus discrepantias inter singulos poetas, qui modo ferocem anthropophagum modo delicatulum coquum exseruerunt. Iam inde a perantiquo tempore philosophica quadam aura circumdatum sensimus brutum monstrum. Plane autem nouam speciem exhibuit amor Galateae in dithyrambica poesi recentiore primum obuius, qui etiam cantandi saltandique studium in rudi homine excitauit. Unum ab Homero magis quam cetera excultum usque ad hanc aetatem miro modo neglectum est: Polyphemi pastoralis uita et indoles bucolica, quam tactam esse coniecimus ab Epicharmo et Antiphane. Hanc quidem posterior aetas diligentius excoluit.

Caput VII.

De Alexandrinorum poesi.

Inhibendus erat hic temporis paulisper cursus per litterarum spatia institutus, cum libertate Graecorum amissa etiam in poesi factitanda noua aetas exoriatur, qua haec quoque fabula noua capit incrementa. Duplici enim modo tradita materia discinditur altero ad argumenti ambitum spectante ad tractationem poeticam pertinente altero. Primum enim Ulixis persona, quam sollemnem fere in fabulae supellectile cognouimus, quia necessaria erat ad actionem dramaticam implectendam, tunc a poetis solet secerni propterea, quod caecatio Polyphemi segregatur ab amore; qui quidem ita a poetis tunc in deliciis habetur et praefertur, ut alterius partis memoriam paene oblitteret. Nec mirum erit quod huic parti magis fauebant poetae reputanti, quantopere huius aeui studia tenuioribus affectibus inclinauerint, cum praesertim amor Polyphemi ueterem figuram expoliendi maiorem quam clades praeberet copiam. Deinde toto caelo distant genera tractationis, in quae fabula illa ex comoedia transit. Est sane proprium huius argumenti, ut paene omnibus — tragoedia excepta — ludicrae

artis formis commode adaptetur et acceptum sese praebuerit et epico tenore narratum et scaenico apparatu actum, non minus cum satyrorum lasciuia conexum quam comicorum iocis irrisum, non solum cum gestu dramatico recitatum, sed etiam dithyrambico tumore cantatum. Tunc efflorescit humillimum genus musicae artis mimorum ab antiquo tempore repetendum, sed Romana demum aetate ad fastigium perfectionis et gratiae euectum, cuius ad scurrilitatem et procacitatem quadrabant Polyphemi mores et casus; neque abhorrebat a fabulae natura, ut saltando spectatoribus proponeretur. Hoc in genere Cyclopis personam perfectius excultam esse nemo exspectabit: ut rudes mores taeterque aspectus in maius augerentur ipsa res suadebat.

Contra Alexandrini qui dicuntur poetae subtili expolitione hanc figuram exornabant duritiem mollientes, saeuas libidines mitigantes, deformitatem minuentes, ut caelatam pastoris amantis imaginem exprimerent. Hac in poesi progressus fit in excolenda Polyphemi figura et consummatio, neque ultra hanc aetatem scimus prodiisse qui non traditos uel monstratos colores imitaretur, sed ipse libere suo ex ingenio effigiem extunderet. Excoluere autem lepidam fabellam inter Alexandrinos Hermesianax, Callimachus, Theocritus, Bio, quorum quidem sciamus nomina duorum e carminibus fere sola superantia. — Difficile est horum poetarum tempora ita distinguere, ut quem quisque praecesserit quemque secutus sit accurate dinosci aut quibus quisque usus sit uel uti potuerit auctoribus certo sciri possit. Facile concedetur natu maximum fuisse Hermesianactem, quem nobilissimum carmen Leontium inscriptum ante a. 287 edidisse Pausaniae locum I, 9, 8 rectius interpretatus docta adnotatione comprobauit Erwinus Rohde de fab. Rom. p. 75. Ante quod tempus uix Callimachus Theocritusue poemata sua diuulgarant, si quidem aequales fuere Arati, quem ca. Ol. 118 natum esse ostendit Fr. Ritschelius de bibliothecar. Alexandr. chronologia op. I p. 71 sq.[1]) Praesulem igitur su-

1) Natu minorem fuisse Callimachum consequens est ex Arati uita 1, 74 sqq. Westerm. cf. Keilium in Ritsch. op. I p. 234.

mere licebit in hoc argumento Alexandrinae aetatis poetarum Hermesianactem.

§ 1.

De Hermesianactis elegia.

Aelius Herodianus propter glossam *γλήν* unicum fragmentum poematis seruauit *περ. μον. λεξ.* 16, 13 Lehrs.: *οὐκ ἀντιθήσει τις ἡμῖν τὸ παρὰ τῷ Ἑρμησιάνακτι ἐν Λεοντίου α'*

δερκόμενος πρὸς κῦμα, μόνη δέ οἱ ἐφλέγετο γλήν.

οὐ γὰρ ἐντελές, ἀποκεκομμένον δὲ ἐκ τοῦ γλήνη. Ad Cyclopem hunc uersum pertinere euincit unus ille oculus, quem poetae, non artifices Polyphemo potissimum attribuunt; nec poterat ullus uersus aetatem ferre alius qui clarius imaginem amantis Cyclopis ante oculos poneret. Videmus enim Neptuni filium ex litore in mare prospicientem Achillis instar, qui *ὁρόων ἐπ' ἀπείρονα πόντον* matrem inuocat Il. I, 350, marinam nympham prodire gestientem, 'amoris ardorem oculi fulgore testificantem' (cf. Bach.: Philet. Coi, Hermes. Coloph. atque Phanoclis rell. Halis 1829 p. 96). Cognoscimus autem iam Hermesianactem typum illum sculpsisse, quem posteriores in depingendo Polyphemo amatam quaerente ut sollemnem sunt imitati, cuius rei non sufficit testes afferre ut fit Theocritum XI, 13 sqq. et Ouid. metam. XIII, 778 sqq., sed redit eadem res apud Bionem fr. XV, 1 sq. A.:

αὐτὰρ ἐγὼν βασεῦμαι ἐμὰν ὁδὸν ἐς τὸ κάταντες
τῆνο ποτὶ ψάμαθόν τε καὶ ἠϊόνα ψιθυρίσδων.

Ps.-Bion. XV (Ahr. id. inc. VI), 2 sq.:

Λῆς νύ τί μοι Λυκίδα Σικελὸν μέλος ἁδὺ λιγαίνειν
ἱμερόεν γλυκύθυμον ἐρωτικόν, οἷον ὁ Κύκλωψ
ἄεισεν Πολύφαμος ἐπ' ἠόνι τᾷ Γαλατείᾳ;

Philostr. imag. II, 18: *ἐρᾷ γὰρ τῆς Γαλατείας παιζούσης ἐς τουτὶ τὸ πέλαγος.*

Nonn. XIV, 65: *εἰσορόων — Γαλάτειαν ἐπέκτυπε γείτονι πόντῳ.* cf. et. Val. Flacc. Argon. I, 136.

Nec Cyclops solus maris undis affigit uisum, sed etiam gregis custos canis domini sequitur exemplum cf. Theocr.

VI, 10 sqq.: ἁ δὲ βαΰσδει
εἰς ἅλα δερκομένα, τὰ δέ νιν καλὰ κύματα φαίνει
ἅσυχα καχλάζοντος ἐπ' αἰγιαλοῖο θέοισαν.

Comparatis his locis fit manifestum, quo fere conexu Polyphemus dicatur mare spectare, nimirum edens simul carmen amatorium, quo alliciat Galateam, quod quidem carmen statim adnectitur apud Theocritum XI, 17 sq.:

καθεζόμενος δ' ἐπὶ πέτρας
ὑψηλᾶς ἐς πόντον ὁρῶν ἄειδε τοιαῦτα,

apud Ouidium metam. XIII, 785 sqq.:

senserunt toti **pastoria sibila** montes,
senserunt undae.

Non multum igitur a uero aberrabimus, si apud Hermesianactem quoque aut praegressam aut subsecutam esse statuerimus mollem cantilenam. Quod additur:

μόνῃ δέ οἱ ἐφλέγετο γλήν,

pertinet ad descriptionem figurae Cyclopis, quam alias inuenimus ipsi cantui insertam; neque hic accuratiorem delineationem praecessisse opinamur, sed si quid sentimus hoc additamentum epici tenoris more adiunctum uidetur eo, quo indicata oratione directa per particulas *δέ* uel *γάρ* adnecti solet aliquid hemistichii fere cancellis inclusum, quod loquentis externam condicionem et habitum illustrat cf. Il. VII, 95. X, 390. IX, 433. VIII, 493 sqq. Od. VIII, 476; Apoll. Rhod. I, 887. III, 1067 sq. et qui proxime ad illum faciunt loci Il. I, 104. 200. Ceterum qua ratione carmen uel hanc primi Leontii libri partem composuerit Hermesianax prorsus nos fugit; nec nauci est ad uirorum doctorum de hac re opiniones nouam addere non magis probabilem. Profecti sunt hac in quaestione instituenda maxime ab insigni fragmento longiore ab Athen. XIII p. 597 sqq. seruato tertii illo quidem libri, et cum in hoc celeberrimi poetae et philosophi qui quidem uim amoris passi essent ex ordine recenserentur, etiam in ceteris libris parem cateruam aliorum amatorum productam fuisse coniecere, uelut in primo propter Polyphemum pastorum. Cuius coniecturae fides uel inde ualde infringitur, quod de altero libro simile quid comprobari nequit,

nisi cum Schulzio (quaestiones Hermesianact. diss. Bonn. Lips. 1858 p. 37) ad uile refugium descendere uelis. Qui fretus argumento fabulae de amore Arceophontis ab Arsinoa illuso ab Antonino Lib. metam. 39 seruatae poetam 'consilio in hoc libro paululum immutato respexisse eorum amatorum genus statuit, in quibus infelices amoris exitus illustrarentur', ipse sibi non constans, sicut Hermesianax non fuisset, si sic poemata disposuisset, cum infelicis exitus amorem Menalcae Chalcidensis, quem sec. arg. Theocr. id. IX Colophonius narrauit *ἐρασθῆναι τῆς Κυρηναίας* (Rohdius l. l. p. 78 adn. 1 cum cod. k *κρηναίας*) *Εὐΐππης καὶ διὰ τὸ μὴ ἐπιτυγχάνειν αὐτῆς κατακρημνισθῆναι*, cum Bachio ad primum librum releget. Non fingimus nobis erotici poetae tam seuerum ordinem in adnectendis fabulis amatoriis, neque hac re opinamur amatae puellae animum delectasset aut detinuisset, neque hoc suadet superstes frustum, quippe quod centum fere uersibus poetas nonnullosque philosophos comprehendat, cum sic continuata serie non sufficerent amatorum categoriae. Immo uariasse putamus Hermesianactem ex animi uoluntate et amoris fluctuante affectu argumenta et felicis et infelicis exitus et teneri desiderii et feruidae libidinis fabulas modo exponentem modo adumbrantem, omnino exemplar exstitisse poetarum elegiacorum Romanae aetatis, qui ut ipse amatae nomen inscripserunt libellis suis, uelut Propertius Cynthiae. Cf. etiam Lucilii libr. XVI, qui 'Collyra' inscriptus erat sec. Porph. ad Hor. carm. I, 22, 10. Itaque incauti esset de huius fabulae tractatione certa concludere, quam utrum exposite narrauerit an tetigerit paucis uersibus nescimus. Bene tamen accidit, quod eum poetam, quem primum hoc argumentum Alexandrinorum poetarum scholae et arti suppeditasse suspicari licet, cognitum habuisse scimus ex fragmenti uu. 69 sqq. Philoxeni drama, qui in hac fabula ut in musica nouae tractationis est quasi antesignanus. Habemus igitur conexum Alexandrinae artis cum dithyrambo recentiore manifestum, ac non inepte quispiam coniecerit Hermesianactem h. l. u. 73 uerbis *γιγνώσκεις ἀΐουσα μέγαν πόθον* ideo quoque orationem ad Leontium secunda persona conuertisse,

quod primo libro iam Galateae eiusque feri amatoris mentionem fecerat.[1])

§ 2.

De Theocriti idylliis.

Deuenimus ad eos poetas, in quibus cum gloria et uirtus totius poesis Alexandrinae nitatur, tum huius argumenti insignis dulcedo posterisque propagata celebritas consistit, Theocritum et Callimachum. Nescimus, uter utro hac in materia tractanda fuerit prior, cum aequales fuisse bucolicum et grammaticum testetur scholiasta Theocr. ap. Ahr. II p. 2 B. Non multum iuuamur, quod Callimachus epigr. 47 uu. 1 sq. respicere uidetur Theocriti id. XI, id quod suadent imprimis uerba bucolici u. 17: ἀλλὰ τὸ φάρμακον εὗρε (cf. Hiller. ad h. l.) et Battiadae ἀνεύρετο τὰν ἐπαοιδάν, quamquam potest alicui ueri similius uideri Callimachum non ad Theocriti carmen allusurum fuisse, si ipse iam antea eundem mythum tractasset. Scimus autem — hoc paene solum certum est — Callimachi Galateam ex uersibus hexametris constitisse, quo metro praeter hoc unum tantummodo quantum ex fragmentis colligi potest composuit poematium, Hecalae τορευτὸν ἔπος, quod tum demum ab eo factum esse constat, cum elegiacae poesis elegantia et tenuitate summam gloriam adeptus obtrectatoribus nauseam mouisset. Quod cum posterius aliquod uitae tempus indicare uideatur, etiam Galateam huc referemus. Theocriti autem idyllium XI accuratioribus terminis circumcludi poterat, si quando poeta in Sicilia fuisset constaret. Nam recte concluserunt uiri docti e uerbis XI u. 7: ὁ Κύκλωψ ὁ παρ' ἁμῖν poetam cum hoc scriberet in Sicilia commoratum esse, ubi fuit a. 265, cum hymnum in Hieronem, Syracusanorum regem, componeret. Videtur autem propria indoles et externa causa undecimi idyllii cogere, ut iuuenem fingamus Theocritum (adulescentulum fingit Wilamowitzius Herm. XIV p. 173), si quidem

1) Etiam ceteris locis, ubi secundam adhibet personam uu. 49. 75, talia significat carmina, quae illo tempore uidentur eruditae puellae in lectionis deliciis habuisse, Alcaei et Philetae.

eum cui remedium amoris suppeditat poeta Niciam amicum iuuenem potius quam aetate prouectiorem teneris affectibus indulsisse condonabis. His de causis quamuis ambiguis si Theocriti idyllium XI prius fuisse Callimachi epyllio statuimus, prorsus idonea ansa temporis definiendi caremus in idyllio VI, quo redeunt Polyphemi et Galateae amores. Hoc unum nobis uidetur quam maxime commendari, quod nonnulli statuerunt post id. XI compositum id. VI, et commouemur maxime propterea, quod in undecimo mythus ex ordine et epico quodam tenore exponitur διηγηματικῶς, sexto ut plane notus quasi in scaena partes pastoribus sustinentibus agitur cf. Hiller. ad id. VI. Itaque de Theocrito primum disserere satius erit.

Depinguntur Polyphemi et Galateae amores duabus eclogis XI et VI magna ipsius affectus intercedente discrepantia. Undecimo enim idyllio flagrantissimus amor Cyclopis proponitur, sexto amatam aspernans superbia. Iam cum sub finem carminis XI infelix amator Musarum remedio sedatus ipsum se stimulet ad excutiendum iugum, quali fastidio eum se inflantem uidemus id. VI, continuatum esse quodammodo argumentum recte cognouit Hillerus in praemon. ad id. VI etiam hac ex re causam deducens, cur eclogam numero priorem posteriorem indicaret tempore. Seiunctim haec idyllia tractare opus erit tunc, cum de forma mythi immutata disseremus; nunc cum primum typum Polyphemi a Theocrito elaboratum, deinde cantilenae amatoriae indolem, denique Galateae imaginem describere in animo est, comprehendere ambo poematia licebit.

Ut supra monuimus, Homericae Cyclopis descriptionis una pars paene delituit per posterorum poesim: bucolica natura. Quam studiosissime arreptam esse a celeberrimo bucolicae poesis auctore Theocrito eo propensius credimus ac paene exspectamus, quod apud Homerum, omnium poetarum maxime Alexandrinorum fontem inexhaustum, uix alibi reperiebat accuratiorem culturae rusticae imprimis rei pecuariae enarrationem minutissimas res complectentem, quam in antro aulaque Polyphemi Odysseae libri IX. Hanc potissimum ceteris Homericae

imaginis coloribus seclusis suae arti subiecit paucissimos aliunde flosculos adsumens, sed ipse suo ex ingenio plane nouum et uiuacem effingens charactera. Talem uero proponit Polyphemum, ut non amplius reformidemus, sed delectemur et aliquantulum faueamus perdite atque infeliciter amanti misericordiam ferocitati Veneris ui domitae non denegantes [1]), id quod poeta duobus maxime artificiis assecutus est. Primum enim adulescentem induxit Cyclopem cf. XI uu. 8 sq.:

ὅκ᾽ ἤρατο τᾶς Γαλατείας

ἄρτι γενειάσδων π'ερὶ τὸ στόμα τὼς κροτάφως τε.

Quo artificio saeuitiae leniendae idoneam ansam nactus recidit occasionem ferocitatis exercitandae eo, quod segregauit Polyphemum Ulixis commercio, quocum antiquitus coniunctus nisi barbaris moribus praeditus cogitari non poterat. Quod consulto Theocritum fecisse uel inde apparet, quod ceteris locis, ubi Cyclopem commemorat exempli causa tangens magis quam fusius de eo narrans, non ab Ulixe seiunctum inducit ita quidem, ut eum traditam mythi formam et conexum sequi facile colligas cf. XVI, 51 sqq. et VII, 151 sqq. sec. Hillerum:

ἆρά γέ πᾳ τῆνον τὸν ποιμένα τὸν ποτ᾽ Ἀνάπῳ,
τὸν κρατερὸν Πολύφαμον, ὃς ὤρεσι νᾶας ἔβαλλε,
τοῖον νέκταρ ἔπεισε κατ᾽ αὐλία ποσσὶ χορεῦσαι; [2])

Neque tamen abstinere potuit Alexandrini poetae docta subtilitas, quin quamuis leniter attingeret importunam cladem Polyphemo inferendam, cuius rei uestigia cernimus XI uu. 52 sq., ubi amator etiam unum oculum exuri ab amata se passurum esse cantat, et uu. 60 sqq., ubi nandi arte se institutum iri promittit, si qui nauta peregrinus insulam appellat. Apertius VI, 23 sq. caecationis fit mentio quamuis et ipsa tectior quam apud imi-

1) Rectissime de Theocriti arte hoc in argumento conspicua iudicauit iam Federus: amor Polyphemi ex Theocrito, Ouidio et Metastasio, Erlangae 1765 p. XII sq.

2) Copulauitne Theocritus uini praedicandi gratia fabulas duas Epicharmi, quem et *Κύκλωπα* et *Ἡρακλέα παρὰ Φόλῳ* scripsisse constat, ita ut de harum comoediarum indole aliquid redipiscamur hoc ex loco, ueluti iam Epicharmum s a l t a n t e m proposuisse Polyphemum?

tatorem Romanum, cum Telemi uatis ipsa uerba reticeantur. Quibus praemunitis transimus ad ipsam Polyphemi imaginem delineandam.

Habitat Polyphemus in Sicilia, pastorum sede beata, cf. XI, 7. 47. VI, 33 adulescens opilio, cui prima lanugo succrescit, non barba horrida, intonsa, longe promissa faciem deformat, quae facies satis habet formidulosi, cum per totam frontem porrigatur unum supercilium hirsutum ab una ad alteram aurem continuum, simus autem nasus super ore consederit [1]) cf. XI, 31 sqq., et labra supina monstrent dentium candorem frendentemque aciem cf. VI, 37 sq. Toruus autem aspectus augetur uno illo lumine mediae fronti immisso, quod Theocritum Hesiodum (theog. 145) secutum illi indidisse probe monet Eustathius p. 1392, 37 sqq., quo lumine nihil est carius Cyclopi (XI, 53. VI, 22), quo usque ad finem fati penetrat (VI, 22 sq.), in quo pulchritudinis summam positam esse sibi persuasit (VI, 36 sq.).

Iam uero quam feliciter huic corpori Cyclopis etiamtunc monstri, sed monstri deleniti mores temperauit poeta bucolicus! Amoris ui aspera mollita, roboris immanitas subacta, saeuitas si non sublata, at certe consopita. Lepido ex casu nascitur flamma. Cum matre Polyphemi Thoosa hyacinthos carptura cum in Aetnam uenerit Galatea, uiam monstrat Aetnae infestissimus accola occasionem amplexus sollertiam comprobandi (XI, 25 sqq.). Non immoderata est libido Polyphemi neque effrenata cupidine ut in tali uiro exspectes tumescens [2]), sed

ἔχθιστον ἔχων ὑποκάρδιον ἕλκος
Κύπριδος ἐκ μεγάλας, τό οἱ ἥπατι πᾶξε βέλεμνον (XI, 15 sq.)

tenero desiderio tabescit in litore maris ac paene flebilibus

---

1) Cf. schol. ad XI, 33: *σιμὸς δέ ἐστιν ὁ συγκαθημένην ἔχων τὴν ῥῖνα καὶ ἀνεστηκότας τοὺς ῥώθωνας.*

2) *Ὀρθαὶ μανίαι* (XI, 11) non sunt furor intemperatus nec 'uera amoris insania', quam notionem tuentur loco Aelian. hist. anim. XI, 32, ubi dubitatur de scriptura, sed amoris furor recta amatam eamque solam petens 'nullis ambagibus utens', ut Meinekius interpretatur cf. Soph. Antig. 1195 et Dind. ad h. l. in Thesaur. s. u. *Ὀρθός*.

modis asperitatem Galateae deplorat. Omnia patienti animo subiturus est et pericula et molestias, gratiam nymphae si adipiscatur cf. XI, 52 sq. 56—60, modesta poscit praemia XI, 55 sq. Amori omnia posthabet oblitus ipsius rei pecuariae, cui totam curam ac studium impendere solebat, cf. XI, 11 sqq. 64. Summa assiduitate repetit a prima luce scopulum ad litus situm cf. XI, 14 sqq., quin etiam nocte intempesta cantilenam edit. Neque tamen ita ualet ardor, ut eum dormire non sinat, quemadmodum accidere uidemus perdite amantibus cf. Rohd. de fab. Rom. p. 157 — dulcedine somni non priuatur cf. XI, 22 sq., qua re rudis robustique hominis amorem perbene ad naturae ueritatem denotauit poeta. Quae sunt amatorum consuetudines dona ferendi, magna pollicendi, comissandi, optime didicit, quamquam inepte eas exercet uel exercere conatur cf. XI, 40 sqq. Subtiliter inuentum est a Theocrito, hominum et morum aestimatore admirabili, quod Polyphemus non a se ipso contra infestam Veneris potestatem petit auxilium, sed aliorum inuocat et adiumentum et subleuamen: primum matris Thoosae, quae ipsa nympha nympharumque familiari consuetudine usa tamen Galateae filium commendare omittit, cum eam pudeat nati rusticitatis cf. XI, 67 sqq. cum uu. 25 sqq. Matrem solam facit ream, quod repulsam fert in amore, ac natiua est puerilitas contumax, qua homo simplex participem esse uult Thoosam sollicitudinis cf. XI, 71 (cf. Hiller. ad h. l.). Est sane puerorum flagitare omne auxilium a matre, est etiam timidorum amatorum ad matris gremium confugere cf. Theocr. X, 57 sq.; Long. past. p. 298, 30 sqq. Herch. Et minitantur amatores horrenda, nisi amatae compotes fiant, ueluti Hermesianactem narrasse Parthenius Erotic. 5 uel quicumque in libello mythographico auctorum testimonia adscripsit (cf. Rohd. l. l. p. 114 sq.) refert, Leucippum sororis amore correptum matri minitatum nisi opitularetur ipsum se interfecturum. Similes minas fundit Polyphemus XI, 70 sq.:

φλασσῶ τὰν κεφαλὰν καὶ τὼς πόδας ἀμφοτέρως μευ
σφύσδειν, ὡς ἀνιαθῇ, ἐπεὶ κἠγὼν ἀνιῶμαι.

Nimirum non nimia amori impendere uult barbarus amator,

non uitam ut alii, sed aliquantulum doloris — stolido ac portentoso uiro dignum. Sed non solum auxilium in amore, uerum etiam remedium contra Veneris potestatem quaesiuisse putandus est Polyphemus, si quidem fatidicae anus *Κοτυτταρίδος* id. VI, 40 obsequiosum se praebet consultorem.

Iam animaduertas, quantopere amor diffinxerit impium religionum contemptorem. Quem apud Homerum uidimus Iouem despicientem, apud Euripidem Iouis fulmen nihili aestimantem nec deorum supra se potentiam agnoscentem, importunam philosophiam pro uera uenditantem, credulus euasit sagae mulierculae alumnus, qui fascinationem repercutit tutamentis in tali uiro etiam magis ridiculis idem, qui apud Synesium *ἐπῳδάς* illas et *καταδέσμους* et *καταναγκας* et *ἴυγγας* cachinno sublato aspernatur. Nec uidetur Telemi oraculum prorsus contemnere statim eius memor unius oculi mentione facta VI, 22 sqq. Ceterum omnia uestigia illius impietatis Alexandrinus poeta caute remouit a descriptione Polyphemi, quippe qui potentissimae deae imperio subactus ostenderetur. Iurat per Pana ut pastor VI, 21, per Apollinem VI, 27, per Iouem XI, 29. Quo loco parum considerata offensa Meinekii, qui pro *οὐ μὰ Δί'* proponit *οὐδαμᾷ* propterea, quod 'Iouis obtestandi forma Theocriteis pastoribus non usitata hic tanto maiorem mirationem habeat, quod Cyclops Ioui sit infensissimus'. Non enim raro in usu est formula illa pastoribus, ut Rumpelii index docet cf. IV, 17. VII, 39. IV, 50. V, 74, neque in Cyclope magis mira, qui apud Epicharmum fr. 60 A. et Euripidem u. 586 ea utitur, sed inde explicanda, ut ipse Meinekius sentit, 'quod Theocritus Cyclopi amoris ui uicto mitiorem erga Iouem animum affinxit'. Aquae timor Cyclopis, qui iam apud Homerum nauigandi expers est (cf. Fritzsch. in ed. min. ad XI, 61), quamquam ne uerbum quidem de hac re facit, manifestus fit ex id. XI, 60 sqq. (cf. Ribbeck. mus. Rhen. uol. XVII p. 569). Leni irrisione poeta amoris uim etiam eo ualentem proposuit, ut Polyphemum mirifice sibi placentem redderet. Etsi enim posteriore ecloga uu. 30 sqq. taetrica fronte parum amabili se esse aspectu concedit Galateae, tamen sub finem uu. 77 sqq.

eo peruenit, ut aliis se puellis non tam reformidandum uideri credat — non perspiciens stolidus puer, quanto lusui iis sit, — et cum grauitate addat spondeorum pondere aucta:

δῆλον, ὅτ' ἐν τᾷ γᾷ κήγών τις φαίνομαι εἶναι.

Praecipue uero pulchritudine sua superbit id. VI, ubi Galateae amorem spernens inducitur, cum nimium sui cultor atque amator in tranquilli maris speculo effigiem spectat uu. 34 sqq. neque usquam uiuidioribus coloribus depingitur ludibrium, quo Cyclopeae formae uenustas et a Galatea et a pastoribus perstringitur.

His in moribus describendis Theocritus pleraque suo ex ingenio nouasse censendus erit: in externo habitu Cyclopis rebusque domesticis ad consummandam imaginem necessariis et Alexandrina arte non minus quam cetera delineatis traditam secutus est formam ne hic quidem proprio ingenio destitutus. Habitat Polyphemus in antro sub Aetna [1]) monte sito, cuius amoenitatem illustrat XI, 45 sqq. Redeunt lauri Homeri XI, 45, querna ligna u. 51 (Eurip. Cycl. 383), nec deest ἄμπελος ἁ γλυκύκαρπος iam Homerico Cyclopi cognita, qua in re Euripidem declinasse uidimus; hedera in antro Polyphemi memoriam repetit coronarum hederacearum apud Synesium, et sunt ex hedera facta pocula Hom. Od. IX, 346 (κισσύβιον), Eur. Cycl. 390 (σκύφος κισσοῦ). Maxime illud ψυχρὸν ὕδωρ de suo addidisse bucolicus existimandus erit, ne deesset amatae quo gauderet frigidae aquae lauacrum. In singulis igitur rebus Homerum presse secutus poeta amoenitatis et commoditatis dulcedinem uidetur finxisse non sine memoria Euripidis, Alexandrinorum exemplaris nondum satis aestimati, qui bucolici coloris proponit imaginem: Cyclopem in antro igne accenso de tempestate securum uu. 329 sqq., quem locum obuersatum esse Theocrito contenderimus, cum id. IX, 15 sqq. Aetnaei pastoris dulcem quietem depingeret.

Pascit Polyphemus mille pecudes, quas et oues et capras comprehendisse secundum Homerum colligeremus, nisi apud

1) Suo iure Meinekius ad id. VII, 151 uidetur sollicitasse uerba τὸν ποτ' Ἀνάπῳ l. l., quo nomine subobscure Polyphemus insigniretur.

Theocritum nusquam caprarum Cyclopis mentio facta esset. Solae enim commemorantur οἶες VI, 10. 6. 21. 28. XI, 12. 74, ab iisque potissimum ornamenta cantilenae petit pastor, qualia habes XI, 24. 20. Boues uitulosque eum habuisse non necessario ex id. XI, 21 sequitur. Videtur contradicere locus VI, 7, ubi caprarius appellatur a Galatea Polyphemus; non serio, sed uellicat eum ex more pastorali

δυσέρωτα καὶ αἰπόλον ἄνδρα καλεῦσα

et pastorali sermone usa, in quo caprarii male audiebant contempti prae bubulcis et opilionibus cf. id. I, 86. Ceterum hic corrigendus est error Meinekii, qui ad Theocr. id. VI, 7 in uoce αἰπόλον propterea uitium latere credit, quod 'nusquam, quamquam Homerus etiam capras inter Cyclopum greges numeret, neque reliquorum poetarum quisquam neque Theocritus Polyphemum caprarium inducat', cum praesertim 'in praecedentibus dixerit Galateam Polyphemi oues (τὸ ποίμνιον) malis petere'. Hoc argumentum nihil ualet, quia Philoxenum in dithyrambo capras Cyclopis induxisse — uirum maxime Aristophaneum erroris conuincente ipso Aristophane — certo concludimus ex parodiae u. 294 (cf. Antiphan. fr. II, 4). Fortasse non sine causa Alexandrinus poeta capras deesse uoluit, ut caprarii lasciuitatis maculam ei demeret, cuius mores omni ex parte mitigare studebat. Eadem autem est gregis cura et diligentia in singulis negotiis administrandis, quae apud Homerum, praecipue mulgendi lactisque bibendi uoluptas cf. XI, 35. 65 nec minus casei conficiendi, cuius abundantia gloriatur cf. XI, 36 sq. 66; maxime u. 37: ταρσοὶ δ' ὑπεραχθέες αἰεί coll. c. Od. IX, 219: ταρσοὶ μὲν τυρῶν βρῖθον. Sua ex arte pastoralis uitae officia feliciter addidit poeta XI, 73 sq. Desciuit paulum ab Homeri exemplo, cum canem gregis custodem uindicaret opilioni VI, 9 sqq. 29 sq., qui apud Euripidem canes uenaticos alit, eo nimirum consilio, ut pastoris imaginem omnibus lineis exprimeret. Vides igitur Theocritum ab iis stetisse grammaticis, qui exploratum haberent possedisse Cyclopem canes. Pretiosissimum enim est epigramma Philippi Anthol. Pal. XI, 321:

Γραμματικοί, Μώμου στυγίου τέκνα, σῆτες ἀκανθῶν,
τελχῖνες βίβλων, Ζηνοδότου σκύλακες,
Καλλιμάχου στρατιῶται, ὃν ὡς ὅπλον ἐκτανύσαντες
οὐδ' αὐτοῦ κείνου γλῶσσαν ἀποστρέφετε,
συνδέσμων λυγρῶν θηρήτορες, οἷς τὸ 'μὶν' ἢ 'σφὶν'
εὔαδε καὶ ζητεῖν, εἰ κύνας εἶχε Κύκλωψ,
τρίβοισθ' εἰς αἰῶνα κατατρύζοντες ἀλιτροὶ
ἄλλων· ἐς δ' ἡμᾶς ἰὸν ἀποσβέσατε,

quo cum quasi in mediam grammaticorum Alexandrinorum officinam controuersiarumque studium inducamur, tum quaestiunculam quandam de hoc argumento institutam esse docemur: *εἰ κύνας εἶχε Κύκλωψ*. Qua in lite quamuis pusilli momenti diiudicanda fingimus nobis descriptiones rei pecuariae Polyphemi ab antiquissimis usque ad nouissimas quam accuratissime rimatos esse homines illos doctos praecipue Homericam, cuius inuestigationis tenuis remansit umbra in scholio ad Odyss. IX, 221 codicis praestantis Ambrosiani Q, ubi legitur: *εἰπὼν* (sc. *ὁ ποιητής*) *δὲ πάντα τὰ ἀκολουθοῦντα τῷ ὁλοκλήρῳ ποιμένι περὶ κυνῶν οὐδὲν εἶπε* causa addita satis ieiuna *τοῦτο δὲ συμφερόντως πρὸς τὴν ὑπόθεσιν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἐσώθη Ὀδυσσεὺς διὰ τὴν ὑλακὴν τῶν κυνῶν* (cf. Eustath. p. 1622, 12. 27 sqq.). Fingebant igitur sibi grammatici isti undique expletam et perfectam speciem pastoris, *ὁλόκληρον ποιμένα*, singulas delineationes hanc ad normam reuocantes et examinantes. Similiter litigasse censendi erunt de ceteris gregis Cyclopei animalibus, maxime *εἰ βόας εἶχε Κύκλωψ*, neque abhorruit putamus ab illis eruditionis certaminibus quaerere, num *κυνηγέτης* fuisset Polyphemus h. e. num canibus ad uenandum usus esset, ueluti apud Euripidem u. 130, quapropter in illo scholio adiunguntur uerba *ἅμα καὶ ἄθηρον τὴν χώραν διὰ τοῦτο ὑποτίθεται*. Theocritus uero uenatorem secundum fabulam satyricam exhibens Cyclopem lepidissimum inde hausit inuentum, quod amatorem rusticum tenerae nymphae offerentem facit undecim hinnuleos quattuorque catulos ursinos, 'qui cum illa ludere possint' cf. XI, 40 sq.

Iam repraesentemus animo typum Polyphemi, qualis a

Theocrito sculptus est: Cyclops adulescens taetri aspectus Veneris potestatem expertus saeuos agrestesque mores teneris affectibus accommodare studet ipse sui nimium amator, parum uafer ad puellam captandam. Neque tamen ita Cyclopis proprietatem attenuasse poeta existimandus est, ut cum Glaesero p. 9 statuere liceat repraesentari quemuis hominem nimio amori indulgentem et postea se reuocantem. Plane nouum hunc dixeris typum Theocriti ingenio procreatum, cuius externum habitum poeta bucolicus ab iis qui praecesserunt mutuatus Homerique fidelior quam alii pedisequus internam indolem ipse condidit.

Obtinet autem Polyphemus amator locum sat illustrem in amorum historia poetica, cum cantilenae amatoriae habeatur inuentor (cf. O. Ribbeck in ann. Boruss. a. 1873). Coniectando assequi possumus, quomodo canendi facultas Polyphemi personae sensim afficta sit. Saeuiore enim immanitate eminet Cyclops Homericus, quam ut musicae artis peritus cogitari possit, qui πολλῇ ῥοίζῳ gregem gubernat cf. Od. IX, 315. Apud Euripidem cantum excitat uini uis inuicta, ἄχαριν κέλαδον, quem pransus potusque anthropophagus balbutit gulae uentrisque uoluptatem perceptam laudibus tollens. Musicae facultatis rudimentis institutum inducit Philoxenus Pseudo-Dionysium, etiam cithara cantare conantem proprium carmen amatorium, quo celebrat Galateae pulchritudinem. Sed hic quoque Bacchi dono furor poeticus et musicus ei inicitur. Grauissimum uero est quod iam illum cantu amori medentem fecisse Cyclopem scimus ex Plut. quaest. symp. I, 5 (fr. 7). Remedii igitur notionem primus intulit. Perfectam cantilenam eroticam, qualem iam Hermesianacti uindicare studuimus, habemus in Theocriti id. XI. Nihil uinulentiae, nihil edacitatis, non ἄχαρις κέλαδος, sed μέλος ἀδὺ ἱμερόεν γλυκύθυμον ἐρωτικόν (Ps.-Bion. XV [Ahr. incert. idyll. VI], 1 sq.), non superbia effusum, sed desiderio expressum, non citharae immodulato tinnitu interruptum, sed dulci fistulae sonitu temperatum. Non sine causa Theocritum citharam Cyclopis Philoxenii fistula commutasse existimabimus, ut hac quoque ex parte pastoris Siculi imagi-

nem absolueret mitioremque redderet charactera. Quod discrimen bene perspexit grammaticorum eruditio, cuius apud scholiastam Homeri Odysseae IX, 315 exstat residuum: πολλῇ ῥοίζῳ· ἐμφαντικῶς πρὸς τὸ μέγεθος, εἴ γε ὅλην ποίμνην ῥοιζήσας ἐξάγει πρὸς τὸ ὄρος. τὸ γὰρ σύριγγι χρήσασθαι ποιμαίνοντα ἡμέρου ποιμένος (cf. Eustath. p. 1622, 12. 26 sq.). Iam uero hac aetate remedii illa cogitatio ita praeualet, ut Theocritus quasi hoc in fundamento eclogae suae XI structuram erexerit, eo significantius, quod ad medicum eam mittit, cui artis contra amorem usus erat nullus cf. XI, 1 sqq. Lepide autem initio consolationis ab ipsa arte Niciae artisque uocabulis profectus nihil ualere eam aduersus Venerem ostendit. Qua ex mente interpretandum arbitramur etiam illud uu. 3 sq.:

κοῦφον δέ τι τοῦτο καὶ ἁδὺ
γίνετ' ἐπ' ἀνθρώποις,

quod explicant: ob facilem usum minime dolores commouens (cf. Borsdorf. comm. in Theocr. c. XI. Iaurauiae 1874 p. 3 ad h. u.) hoc et iucundum 'inter homines est' uel 'in potestate hominum est' non assecuti uim praepositionis ἐπί. Nobis ea ad medicinam uidetur spectare ita quidem, ut dicatur illud remedium facile adhiberi in hominibus; respondet enim soli hominum naturae. Praedicatur uero Cyclops εὑρετής [1]) illius medelae contra Veneris iram, cantus cf. XI, 4. 17. Atque cogitamus hoc εὕρημα doctos Alexandrinos, quorum in studiis ζητήσεις περὶ εὑρημάτων non infimo erant loco, concessisse Nep-

---

1) In ecl. XI u. 13 uerbum ἀείδων nobis uidetur sententiarum ordinem prorsus corrumpere. Dicitur enim Polyphemus inuenisse per interuallum demum amoris remedium cantum, ipsum illud ἀείδειν uu. 17 sq.:

ἀλλὰ τὸ φάρμακον εὗρε, καθεζόμενος δ' ἐπὶ πέτρας
ὑψηλᾶς ἐς πόντον ὁρῶν ἄειδε τοιαῦτα.

Plane igitur obtunderetur uis particulae ἀλλά, si praerepta esset notio primaria canendi. Proponimus

ὁ δὲ τὰν Γαλάτειαν ἀϋτέων

'nomen exclamans Galateae', quam de litore reuocat apud Val. Flacc. I, 136, nondum sedato aestu. ἀϋτεῖν uerbum de claro clamore hominum est Theocrito in usu XXIV, 37. 50; de Polyphemo Euripidi Cycl. u. 669.

tuni filio omnes, cum Theocritus ut notissimam laudet fabellam uu. 7 sq.: οὕτω γοῦν ῥᾴϊστα διᾶγ' ὁ Κύκλωψ ὁ παρ' ἁμῖν
ὡρχαῖος Πολύφαμος, ὅκ' ἤρατο τᾶς Γαλατείας,
uu. 80 sq.: οὕτω τοι Πολύφαμος ἐποίμαινεν τὸν ἔρωτα
μουσίσδων, ῥᾷον δὲ διᾶγ' ἢ εἰ χρυσὸν ἔδωκεν.
et redeat inueniendi et medendi notio a Philoxeno ut uidetur inducta apud plurimos poetarum, qui postea in hanc harenam descenderunt cf. impr. Callimachum laudatum a schol. Theocr. XI, 1 (= epigr. 47, 1. 4). Repraesentat bucolicus poeta Polyphemum fistula canentem eadem condicione, quam Hermesianacti obuersatam esse coniecimus, in scopulo sedentem, in mare prospicientem, dum a tergo pascitur grex cf. XI, 13 sqq. VI, 8 sq. Sed non solum interdiu φυκιοέσσας ἐξ ἀοῦς musicam exercet, uerum etiam eam didicit amatorum consuetudinem, ut nocturno cantu celebret puellam cf. XI, 38 sqq.

Ipsa cantilena exemplar est pretiosissimum Alexandrinae artis singula caelantis et compositionis symmetria disponentis et illustrantis. In artificiosa carminis distributione explananda multi elaborauere uiri docti et rationem strophicam spectantes, imprimis Hermannus, Ahrens, Gebauerus, et ad minutiorem in singulis uersibus responsionem animum attendentes, ut Ribbeckius in stud. Theocr. mus. Rhen. XVII p. 564 sqq.: nostrum est carminis erotici elementa indagare et capita huius odae in clariore luce ponere.

Incipit Polyphemus, ut apud Philoxenum, a pulchritudine Galateae laudanda uel potius comparanda non eius uerborum copiae compos, ut formam amatae laude significanti extollat. Nec sentit aliud quam candorem teneramque mollitiem puellae, cuius nomen a lacte deriuat, quoniam illa his maxime rebus a fusco asperoque adulescente differt. Qua occasione Veneris uulnus acceperit, tristi uultu animo repetit nihildum in fauore Galateae prouectus. Concedit speciei deformitatem, sed opponit diuitias, artem musicam, munera. Amoenitatem receptaculi sui communisque uitae dulcedinem depingens ad eam fertur cupidinem, ut quiduis ab amata pati sustineat. Ipse periculosum ad eam iter suscipere et aquae pauorem debellare

paratus totum odium in matrem transfert, quae non adiuuet se quamuis sollicitatum.

Haec est summa carminis Cyclopei eademque summa omnis eroticae cantilenae. Auditur uero per hanc sententiarum seriem repetita querella de asperitate Galateae, cui in posteriore carminis parte respondet inuitatio desiderii plena nec tamen persuadendi ui praedita:

querella: XI, 19:

ὦ λευκὰ Γαλάτεια, τί τὸν φιλέοντ' ἀποβάλλῃ;

u. 23: οἴχῃ. 24: φεύγεις. 29: τὶν δ' οὐ μέλει, οὐ μὰ Δί', οὐδέν uersus clausula renuntiantem dolorem commode exprimente; u. 30: φεύγεις.

inuitatio: u. 42: ἀλλ' ἀφίκευ τὺ ποθ' ἁμέ etc.

uu. 63 sq.: ἐξένθοις Γαλάτεια καὶ ἐξενθοῖσα λάθοιο
ὥσπερ ἐγὼ νῦν ὧδε καθήμενος οἴκαδ' ἀπενθεῖν.

Nec minus manifesto desiderii crescens ardor conspicitur eo, quod ipsa allocutionis formula magis magisque blanditiis inuoluitur cf. u. 25: κόρα, 30: χαρίεσσα κόρα, 60: ὦ κόριον. In propatulo est, quam subtiliter Theocritus bucolicum colorem et pastoralem naturam denotauerit Polyphemi, qui orationis ornamenta non aliunde petit quam e uita sua, ueluti similia cf. 20 sq. 24. 39, cuius rusticitatem diuinare magis uult poeta lectores, quam uidere — hac in re ab imitatoribus toto orbe diuersus. Propria est Theocriti uirtus, quod singulas res ad imaginem Cyclopis conformandam spectantes, quas magna ex parte a prioribus poetis acceperat, suo usus polito iudicio elegantique ingenii subtilitate nouo colore induit et ad lepidae speciei concordiam consociauit. Non omnes flosculos ad auctores referre possumus; de nonnullis iam monitum est; praecipue uero larga exempla poetae suppetiisse opinamur in muneribus quae amator offert nymphae depingendis ex comoedia, ueluti cf. Antiphan. fr. II, ex quo cognosces, quam caute sciteque Theocritus sua sibi elegerit.

Male fors tulit, quod nunc demum Galateae persona e tenebris prodit distinctioribus lineamentis adumbrata. Fugit nos, qualem Philoxenus comicique poetae finxerint, quamquam

dithyrambicum, si quidem ipse fauore eius fructus est, pepercisse irrisionis aculeo probabile; neque cunctanter contenderimus comicos hac in figura excolenda multum elaborasse, quam ueremur ne supra meretricis modulum non multum eleuarint. Quod uero Alexis et Posidippus Galateae nomen quam Polyphemi fabulis inscribere maluerunt, nimis ambigua fit de argumento ex titulis conclusio. Neque Theocritus primas partes adsignauit Galateae uel aequas, sed paucis lineis definiuit indolem. Non est multus in describenda nymphae pulchritudine, quam uix totam percepit unum amatoris lumen. Candidus nitor Galateae, propria uirtus a nomine deducta et cum nomine artissime coniuncta, quem iam a pastore Himerii I, 19 laudari uidimus, auspicatur cantilenam nobisque in itinere per posteram poesim faciendo saepius obuiam erit. Venustissime autem procacitatem et asperitatem puellae — sollicitudinis Cyclopeae grauissimam causam — denotauit poeta cf. XI, 21:

μόσχω γαυροτέρα, φιαλωτέρα [1]) ὄμφακος ὠμᾶς

u. 24: φεύγεις δ' ὥσπερ ὄϊς πολιὸν λύκον ἀθρήσασα.

Pernix nympha desperatum amorem lenti portentosique uiri aspernatur instantemque cupidinem ueloci pede effugit — terribilis monstri metus non plane orba, quales quidem eius mores describuntur id. XI. Aliter enim res habet in id. VI. Ubi Galatea terrore deposito caprarii quem uocat (u. 7) inanem flammam cauillatur pomis, symbolis eroticis, gregem canemque petens modo hinc modo illinc, nunc prope nunc procul, ut maris unda litori adstrepens et recedens. Neque tamen eorum opinioni subscribimus, qui de immutata mythi forma in idyll. VI cogitant. Helbigius enim, qui symb. philol. Bonn. l. l. uestigia mutationis fabulae diligentissime perscrutatus est, idyllio VI eam subesse sententiam censet, ut fauor Galateae obtingat Polyphemo, contrariam illam quidem eclogae XI, ubi spes amantem egregie fallit. De altera illa mythi forma plenius testimonia examinabimus postea: hoc loco poetae mentem archaeologus doctissimus non satis uidetur assecutus

1) Cf. Ribbeck. mus. Rhen. XVII, 565 sqq.

esse [1]). Apparet procacem puellam irridere Cyclopem amatorium lusum exercitando, ut stimulet insipidum uirum ad se captandam iocosumque aspectum sibi paret aëra uel spumam uenantis amatoris, cui se eripiat pedum pernicitas nandique peritia. Quem si conciliare sibi studeret, uix *δυσέρωτα καὶ αἰπόλον ἄνδρα* appellaret. Neque in ipsa hac ecloga serio amorem Polyphemi expetit Galatea, neque ullo ex loco Theocriti colligas umquam nymphae fauore fructum esse Cyclopem. Immo facile omnia conueniunt, si cum Hillero continuo se excipere idyllii XI extremi et idyllii VI mentem et consilium poeticum statuimus. Polyphemus enim cum cantando ardorem mulserit, animi insania perspecta (XI, 72) ad superbiam elatus fastidire conatur Galateam, qua pulchriorem se inter Cyclopum filias inuenturum sperat (XI, 76). Eodem supercilio id. VI Galateam lasciuientem non respicit cf. 25 sq. eadem stoliditate, qua id. XI, 77 sqq. puellarum risus admiratione, non irrisione sui excitasse sibi uidetur, deperire se nympham marinam (cf. VI, 26 sqq.) opinatus. Galatea uero ipsa, cum superbia inflatum uideat amatorem, non iam amoris igne inflammatum, ludere audet cum eo, quem modo reformidarat; omnino duarum eclogarum rationem expressam et comprehensam habes VI, 17: *καὶ φεύγει φιλέοντα καὶ οὐ φιλέοντα διώκει.*

Theocritea haec argumenti tractatio, qualem modo adumbrare tentauimus, mirum quantum superauerit priores. Ubicumque posteriorum quis eandem ad fabulam aggreditur poetica arte effingendam uel huius argumenti mentionem inicit narrationemue deducit, semper fere Theocriteae imaginis dispiciuntur elementa, id quod melius quam nos ualemus demonstrat bucolici poetae ingenium posterisque propagatam auctoritatem. Tenuia remansere uestigia per imitationem sequentium dithyrambicae comicaeque poesis, quippe quae asperiorem exhibuerint typum Polyphemi; plane delituit culinaria eius elegantia gulaeque libido. Postea apparebit, quam ubera seges imita-

1) Immutauit paulum et restrinxit sententiam priorem Helbigius in libro: quaest. de pict. pariet. Camp. p. 197, ubi mutationem fabulae certe ab idyllio VI proficisci potuisse dicit.

torum succreuerit Theocrito: nunc proficisci pergemus quo instituimus itinere. Num Nicias Milesius, Theocriti amicus, hac in materia uersatus sit et qua ratione, ad certam occasionem differemus sententiam [1]).

§ 3.

De Callimachi epyllio.

Callimachi carmen Galatea inscriptum non innotuit nisi uno fragmento propter pisces a piscium laudatore Athenaeo seruato, quo non multum iuuamur; neque aliis ex indiciis satis certa conclusio fit de Callimachi in hac fabella tractanda auctoritate, quam eximiam et exquisitam fuisse in hoc potissimum poeta libenter statuas. Ac ne exploratum quidem est sollemne argumentum carmine *Γαλάτεια* tractatum fuisse, quamquam mare sapere unum illud frustulum recte uisum est editoribus. Legitur enim ap. Athen. VII p. 284c: *Καλλίμαχος ἐν Γαλατείᾳ τὸν χρύσοφρυν (καλεῖ ἱερὸν ἰχθύν)*

ἢ μᾶλλον χρύσειον ἐπ' [2]) *ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθὺν*
ἢ πέρκας ὅσα τ' ἄλλα φέρει βυθὸς ἄσπετος ἅλμης

cf. Eustath. p. 1067, 44 sq. (Schneid. fr. 37)

h. e. 'uel potius aureis superciliis sanctum piscem
uel percas et quae alia gignit maris immensa uorago'.

Ac Meinekius quidem ad Theocr. XI, 56 Cyclopem sibi fingit his uerbis, 'ut apud Theocritum Galateae terrestria dona polli-

---

1) Nescimus, quo iure Kornius ad Ou. met. XIII, 750—897 Euphorionem fortasse hoc argumentum tractasse contenderit. Respexitne testimonium prorsus sublestae fidei schol. Theocr. XIII', 7 sic a uiris doctis emendatum: *τὸν Ὕλαν Σωκράτης υἱὸν Ἡρακλέους φησίν, Ἀπολλώνιος δὲ ὁ Ῥόδιος Θειοδάμαντος, Νίκανδρος δὲ Κήϋκος, Εὐφορίων δὲ Πολυφήμου τοῦ Ποσειδῶνος ἐρώμενον* (Meinek. An. Al. fr. 149), ubi Euphorio Cyclopem Neptuni filium uidetur intellegere? cf. schol. Apoll. Rhod. I, 40 (Mein. fr. 144).

2) Recte uidetur pro tradito *ἐν* restitutum *ἐπ'* ex Eratosthenis uersu ap. Plut. de sollert. anim. 32 p. 981d; Bernhardyus Eratosth. p. 139, qui dubitat de Callimachea uersuum origine, refutatus a Diltheyo de Callim. Cyd. p. 109 adn. 2; uide Schneid. Callim. II p. 164; Eratosth. carm. rell. disp. et expl. Hiller. p. 34 adn. 1.

ceatur, ita ipsum a Galatea munera expetentem, quae mare gignat'. Qua explicatione accepta Rohdius de fab. Rom. p. 77 adnot. 2 concludere pergit non potuisse Cyclopem munera expetere a Galatea nisi uoti compotem factum; alterius igitur mythi formae auctorem dubitanter proponit Callimachum. Cyrenaeum fabulam non immutasse aliquo modo comprobat epigr. 47, ubi musicam artem inuenisse dicitur Polyphemus remedium amoris, quo uix opus fuisset, si puellae fauorem sibi conciliasset (cf. Helbig. symb. p. 361 sq.). Nec persuadere nobis possumus amatorem dona flagitare ab amata, praesertim Cyclopem amatorem, qua in re ne iocum quidem agnoscere possumus: flagitare est amatae, Galateae: amatoris, Polyphemi, offerre et promittere.

Propius ad ueritatem uidetur accessisse Schneiderus Callimach. II p. 164, qui arbitratur poetam ibi dixisse 'Galateam Polyphemi cantum spreuisse et potius pisces maris congregasse, quibuscum ut dea marina luderet', quamquam non plane adstipulamur. Munera enim cum Meinekio nobis uidentur intellegenda esse propter uerbum φέρει, quo notionem gignendi et offerendi magis indicari sentimus quam alendi et colendi, uerum non munera a Polyphemo expetita, sed a Galatea flagitata. Neque tamen a nympha putamus haec pronuntiata, sed a Cyclope, cui melius conuenit mare horrendum βυθὸν ἄσπετον uocare quam puellae marinae undarum domicilio adsuetae. Verborum autem ipsorum contextum probabiliter restituere eo difficilius est, quo minus de lectione uiri docti consentiunt. Offendimus cum Meinekio et Bernhardyo in uoce μᾶλλον, cum gradationis hic locum nullum iudicemus, tamen ne illud quidem quod substituit Meinekius l. l. καλόν arridet ut epitheton uile et pro Alexandrini poetae eruditione nimis inane. Schneidero uero, 'cui nihil uox μᾶλλον dubitationis habet, si statueris praecessisse nomen alius piscis minus pulchri, unde poetae in hunc sensum licuerit pergere: uel potius pulcherrimum piscem, χρύσοφρυν', respondendum est absonum esse, postquam pulcherrimum piscem attulit poeta, superaddere uiliores et omnia cetera maris animalia complecti. Quapropter gradationis notio

procul habenda erit et uox *μᾶλλον* ad uerbum aliquod in sequentibus olim adnexum, nunc supplendum referenda, particula autem disiunctiua *ἤ* in affirmatiuam *ἦ* mutanda, qua ratione nihil offensionis habet *χρύσοφρυς* piscis priore loco laudatus. Cogitamus autem Polyphemum in cantilena sua, cum donorum suorum praestantiam laudauerit, maesta uoce addere haec: tu uero, Galatea, non moueris:

ἦ μᾶλλον χρύσειον ἐπ' ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθὺν
ἢ πέρκας ὅσα τ' ἄλλα φέρει βυθὸς ἄσπετος ἅλμης

sc. *αἱρεῖ* h. e. 'praefers nimirum sanctum piscem etc.' Sumpsimus in hoc fragmine explicando non magis felicem fuisse in amore Callimacheum Cyclopem quam Theocriteum freti epigrammate illo 47 (Anthol. Pal. XII, 150), cuius ex Schneideri editione adscribimus uersus quattuor:

Ὡς ἀγαθὰν Πολύφαμος ἀνεύρετο τὰν ἐπαοιδὰν
τὠραμένῳ· ναὶ γᾶν οὐκ ἀμαθὴς ὁ Κύκλωψ.
αἱ Μοῖσαι τὸν Ἔρωτα κατισχναίνοντι, Φίλιππε·
ἦ πανακὲς πάντων φάρμακον ἁ σοφία.

Memorabile est, quod consimilis ansa uidetur fuisse Theocriti idyllii XI et huius epigrammatis: consolatur uterque poeta amicum de infausto amore et remedium ei commendat cantum Polyphemi usus exemplo, ille Niciae, Philippo hic, unde cognoscitur, quam trita illis temporibus fuerit de Polyphemo amori canendo medente fabella. Probabiliter igitur statuemus eodem fere modo quo Theocritum Battiaden expediuisse Cyclopis sollicitudinem, quamquam uel ex misero illo frustulo carminis eruditio poetae elucet, cum dona illa a Galatea praelata mediae comoediae memor enumerauerit, ubi in Antiphanis Cyclope Nereides talia ab amatore poposcisse coniecimus cf. fr. I. Ac nescio an doctus poeta uerbis *ναὶ γᾶν οὐκ ἀμαθὴς ὁ Κύκλωψ* eorum de Polyphemo iudicio tecte aduersetur, qui nil nisi brutum monstrum ducebant, inter quos erat Euripides cf. Cycl. u. 173. 493. Vide Dion. Chrysostom. or. ad Alexandr. (XXXII) I p. 432, 29 sqq. D.: *μᾶλλον δ' ἴσως οὐχ Ἡρακλεῖ προσέοικεν ὑμῶν ὁ δῆμος, ἀλλὰ Κενταύρῳ τινὶ ἢ Κύκλωπι πεπωκότι καὶ ἐρῶντι, τὸ μὲν σῶμα ἰσχυρῷ*

καὶ μεγάλῳ, τὴν δὲ διάνοιαν ἀμαθεῖ. Cic. Tusc. V, 39, 115. Prudentiam enim adsignasse quosdam mythorum interpretes Polyphemo suam nimirum si dis placet patet ex Seru. ad Aen. III, 636: ‘multi Polyphemum dicunt unum habuisse oculum, alii duos, alii tres: sed totum fabulosum est. nam hic uir prudentissimus fuit, et ob hoc oculum in capite habuisse dicitur, id est iuxta cerebrum, quia prudentia plus uidebat. uerum Ulixes eum prudentia superauit, et ob hoc eum caecasse fingitur’. cf. Lehrs. Arist.[2] p. 205 adnot.

Alias coniecturas de Callimachi epyllio, quod Hecalae arte ac tenore caelatum fingimus, nunc recidimus: fortasse postea ad hunc poetam recurrendum erit.

§ 4.

De carmine Bionis.

Unus restat poetarum Alexandrinorum, quem huic argumento operam impendisse scimus indicio sat certo, Bio Smyrnaeus, quem βουκολικῶν ἐπῶν ποιητῶν tempore tertium fuisse nunc quidem Suidae s. u. Θεόκριτος creditur. Laudantur enim a Stobaeo flor. 110, 17 sub titulo περὶ ἐλπίδος haec ἐκ τῶν τοῦ Βίωνος βουκολικῶν (Ahr. fr. XV)

αὐτὰρ ἐγὼν βασεῦμαι ἐμὰν ὁδὸν ἐς τὸ κάταντες
τῆνο ποτὶ ψάμαθόν τε καὶ ἠϊόνα ψιθυρίσδων
λισσόμενος Γαλάτειαν ἀπηνέα· τὰς δὲ γλυκείας
ἐλπίδας ὑστατίω μέχρι γήραος οὐκ ἀπολειψῶ.

Nemo dubitauit, quin referenda essent haec ad carmen aliquod a Bione de Polyphemi et Galateae amoribus compositum. Prodit autem in conspectum Polyphemus, a quo cogita uerba illa pronuntiata, in scopulo litoris nymphae marinae mollem cantilenam emittens — trita imago, quam sollemnem plus semel deprehendimus. Non est exorata Galatea ἀπηνής tenero cantu Cyclopis. Et uidetur mollis poeta uestigia premens bucolicorum principis teneros affectus suo ex more nimis subtiliter expoliuisse et extenuasse, quippe qui ψιθυρίζοντα proponat eum, cuius uox uel fistula uix aequiperet mitem susurrum

frondis aura agitatae. Inest autem nescio quid maeroris in primis duobus uersibus, quasi melancholica continentia, qua suam h. e. consuetam sibi, semper tamen irritam uiam se profecturum pollicetur Polyphemus dulcissime soniturus non Galateae, sed surdae harenae. Agnoscimus uero imitationem Theocriti eo, quod Bio quoque adulescentem uidetur finxisse Cyclopem, cum is usque ad ultimam senectutem iucundam spem se non depositurum praedicet uu. 3 sq. Induxit igitur Bio Polyphemum prorsus emollitum hac in re iustae mensurae sensu Theocriti proprio destitutus. Laeuum est iudicium de hoc charactere Schmitzii (adnotationes ad Bionis et Moschi carm. Monast. 1856 p. 34), qui Bionem opinatur 'meliorem reddidisse Cyclopis personam et num primus hoc fecerit', in medio relinquit.

Statio fragminis illius si accuratius indagetur, libenter ad cantilenae amatoriae finem relegemus spem propositi tenacem: quid fere praecesserit, indicant uerba *αὐτὰρ ἐγών*, quibus procul dubio opposita erat Galateae mentio sic fortasse: 'puella quidem mea, eheu, nihil mouetur, quamuis magna pollicear, quamuis sim non contemnendae speciei'; tamen ego non desistam etc.[1]) Hac ratione non ut Theocriteus Cyclops concludat cantum excusso amore, sed spei adhaerescens magisque inflammatus, quod nescio an cum Bionei amatoris indole melius conuenerit.

Non sine probabilitate ex Smyrnaei fragmentis nonnulla, quae collegit Stobaei cura, recentiorum sagacitas in huius argumenti orbe locauit. Memoriam enim sollemnis sententiae reuocat frgm. XVIII Ahr. Stob. ecl. phys. I, 9, 3:

Μοίσας Ἔρως καλέοι, Μοῖσαι τὸν Ἔρωτα φέροιεν.
μολπὰν ταὶ Μοῖσαί μοι ἀεὶ ποθέοντι διδοῖεν,
τὰν γλυκερὰν μολπάν, τᾶς φάρμακον ἅδιον οὐδέν.

a Piersono apud Valckenaerium huc relatum assentientibus Helbigio (symb. phil. Bonn. p. 361 adnot. 4) et Schmitzio p. 36 sq., qui recte Theocriti XI, 1 sqq. 15—17 sententias de amoris medi-

1) Consimilis color sententiae Theocr. II, 164:
ἐγὼ δ' οἰσῶ τὸν ἐμὸν πόνον ὥσπερ ὑπέσταν.

cina (*φάρμακον*) a Musis petenda comparat. Propria uero est uirtus Bioneae sententiae, quod distinctius exprimit Amoris et Musarum inuicem se subleuantium rationem. Excitat enim amor musicae artis studium, quod rursus amorem placat et aestum mitigat. Quod expertus Polyphemus Musarum sibi expetit fauorem, quae Amorem adimant [1]), subleuamen autem ardoris praebeant cantum. Adprime faciebat haec sententia ad Bioneae poesis genus, quod eroticum magis dicas quam bucolicum, ad Amoris dei personam casusque fictos praecipue spectans, cuius saeuitiam et procacitatem conqueri non desistit poeta cf. fr. IX. XII. XIII, cuius cum Musis commercium usu edoctus exponit fragmento VIII cum fragmento XVIII utiliter conferendo. Ab hoc autem si licet incohemus cantilenam Polyphemi ita quidem, ut initio Bionei carminis id optet, quod exitu Theocritei assecutus est: solacium Musarum et remedium amoris, finem faciat apud Bionem maesta querella, qua incipit apud Theocritum, non sanatus neque amoris furore attenuato. Inter haec fragmenta insertum est ab interpretibus fr. XIV Stob. flor. 65, 4: *μορφὰ θηλυτέρησι πέλει καλόν, ἀνέρι δ' ἀλκά*, quae uerba uirtutes suas praedicantem dixisse Polyphemum credibile est, quem propter ingentes uires superbire uidemus Ou. met. XIII, 842 coll. c. u. 864. Et nescio an congruat cum Cyclopis potissimum (cf. Schmitz. p. 40) constantia fidelique assiduitate, si fragmenti II prouerbialem dictionem de amore et spe sua, quam ad senectutem obtenturus est, usurpet Stob. flor. 29, 52: *ἐκ θαμινᾶς ῥαθάμιγγος, ὅπως λόγος, αἰὲν ἰοῖσας*
χἀ λίθος ἐς ῥωχμὸν κοιλαίνεται [2]),

---

1) *Φέροιεν* uix sanum. Si *φάρμακον* postulat Polyphemus a Musis, non optabit, ut adducant Amorem, qui eum iam sollicitat, sed ut auferant; quodsi *φέρειν* altera notione acciperes, ut *φέρειν καὶ ἄγειν*, Musae dicerentur secum auehere Amorem; at ipsae manento. Quare una litterula — liquida consona in alteram — mutata proponimus

Μοίσας Ἔρως καλέοι, Μοῖσαι τὸν Ἔρωτ' ἀφέλοιεν.

In exitu quattuor syllabarum cum elisione in quinto pede coniuncto non offendendum cf. fr. VII, 2: *ὥστ' ἀνύεσθαι.* IX, 10. 12: *Ἔρωτ' ἐδίδασκον.* 13. XII, 3.

2) In simili sententia dictum illud in partes uocat Xenopithes amator

cum apud Theocritum quoque prouerbia adhibere soleat cf. XI, 75 cum Hilleri adnot. Permira uero est ratio Schmitzii, qui fragmenta omnia fere, quae non aperte alium conexum produnt, huc referre propensus, frgm. XI. XIII. IV. III (cf. etiam ad fr. II), ipse sibi non minus incertas causas opponit; cuius ambiguum iudicium facile ad refutandum acriter reici debet in fragmento XI, ubi Bio sententiam u. 1:

ὄλβιοι οἱ φιλέοντες, ἐπὴν ἴσον ἀντεράωνται

exemplis ab heroibus sumptis illustrat et Schmitzio p. 38 'Polyphemus Galateae de amantium qui redamentur felicitate cecinisse' uidetur non reputanti illi quidem, quam peruerse puellae amator Cyclops exempla petiisset ab amicorum eorumque hominum fidelitate et amicitia. Quibus ex opinionibus cum non multum lucremur, certiores redipiscimur Bionei epyllii reliquias ex testimoniis uel testimonio; nam uix licebit de Bionis opusculo accipere uersus Myrsonis incert. idyll. Ahr. VI, 1 sqq.:

Λῇς νύ τί μοι Λυκίδα Σικελὸν μέλος ἁδὺ λιγαίνειν
ἱμερόεν γλυκύθυμον ἐρωτικόν, οἷον ὁ Κύκλωψ
ἄεισεν Πολύφαμος ἐπ᾽ ᾐόνι τᾷ Γαλατείᾳ;

ex quo Ahrens huic eclogae, quae inter Bioneas numerabatur, Smyrnaei nomen, quod sola ex Fuluii Ursini auctoritate prae se ferebat, dempsit. Nunc id tantum discitur ex illa mentione maxime in deliciis fuisse amores illos pastoribus, Polyphemum uero repraesentasse Siculis certe mollis carminis amatorii et actorem et cantorem. Egregium autem est testimonium de Bionis carmine in Ps.-Moschi epitaphio Bionis uu. 59—64, quibus discipulus ostendit diserte praeceptoris celeberrimum epyllium Galateae, quorum de pretio iudicium nunc suspendere placet; id unum sufficiat adnotasse confirmari his uersibus quam ex ipsius carminis fragmento deduximus conclusionem, repulsam tulisse Polyphemum.

Videtur igitur Bio ab ea quam Theocritus praeierat uia non declinasse in hac fabula poetice tractanda nisi molli

---

apud Aristaen. I, 17: *πλὴν οὐκ ἀπογνωστέον ταῦτά ἐστι τοῖς ἀνδρειοτέροις τῶν ἐραστῶν· ῥανὶς γὰρ ὕδατος ἐνδελεχῶς ἐπιστάζουσα καὶ πέτραν οἶδε κοιλαίνειν.*

suo animo magis indulgens nimis limando Cyclopis asperitatem.

Haec comperta habemus de Graecis huius argumenti tractationibus, quales quidem propriae indolis poetae instituerint. Ac postea quidem hanc fabellam peculiaris carminis suppeditasse materiam poetae Graeco Latinoue non traditur. Abiit autem in uasta poemata materiae mythologicae ubertate abundantia, quorum in apparatu accepto est usui. Loquimur uero de sublimiore et subtiliore poesis genere, humilius hanc materiam minime spreuisse mox ostendetur. Ea tamen uirtute praecellunt aetas Romana posteriorque Graeca in hoc mytho propagando, quod exhibent egregia testimonia et indicia, quibus illustratur tempus praegressum, quod largam monstrant uestigiorum copiam retrouersus porrectam, qua adiuti quam fecimus iacturam aliquo modo compensare et possumus et conabimur.

Caput VIII.

De narratione Ouidiana.

Quomodo innotuerit Romanis fabula, nunc non quaerimus; ante aetatem Augusteam nulla eius reperitur memoria, inde ab hac in celeberrimis uersatur laudata a Vergilio, Horatio, Propertio, Ouidio. Atque nunc quidem seorsum tractabimus narrationem Ouidianam met. XIII, 740—897, cum ea proxime accedat ad peculiaris poematii indolem et ubera ipsius poetae ingenii documenta prae se ferat. Repraesentabimus uero primum descriptionis totam imaginem obseruantes typum Polyphemi, indolem cantilenae, typum Galateae, ut apud Theocritum fecimus, deinde de fontibus Ouidii instituemus disquisitionem.

Polyphemus Ouidii est anthropophagus Homericus amore correptus. 'Inmitis et ipsis
horrendus siluis et uisus ab hospite nullo
inpune et magni cum dis contemptor Olympi'

(uu. 759 sqq.) mores aspectu comprobat. Redeunt trita illa: ingens corpus ac robur (u. 842 coll. u. 864), terribilis oculus media in fronte collocatus (uu. 851 sqq.), tonitru uocis (785 sq. 876 sq.), barba hirsuta et rigidi capilli frondosae arboris speciem capiti praebentes et saetae totum corpus occupantes (765 sq. 844 sqq.). Premit litus immensi uiri pondus spatioso passu se mouentis (cf. u. 776), nec sufficiunt ei humanae instrumentorum mensurae: pinum malo similiorem quam baculo gestat; centumque harundinibus eget fistula, quae tanto ori adaptetur (782 sqq.). Manserunt Aetnae montis cauum antrum domicilium (cf. uu. 770. 777 al.) et res pecuaria sollemnis, utrumque tamen locupletiore ornatu instruitur. Enumerat enim Cyclops uu. 812 sqq. poma, uuas, fraga, corna, pruna, castaneas, arbuta, et illud 'pauperis est numerare pecus' u. 824 ostendit diuitis domini superbiam amplissima possessione fundatam, quamquam non est, cur praeter capras et oues alias pecudes aluisse statuamus Polyphemum. Qui et ipse astutum peritumque uenatorem se commendat amatae uu. 831 sqq.

Iam ut ad mores depingendos transeamus, indomita saeuitia regnat per totam naturam amore quidem mitigata. Neque enim prorsus deposuit morum feritatem, sed exercere aliquantum desiit alia eaque grauiore libidine incensus, qua reliqua obliuiscitur; sic tantum uere dicitur uu. 768 sq.:

caedis amor feritasque sitisque inmensa cruoris
cessant, et tutae ueniuntque abeuntque carinae.

Quem uu. 860 sqq. effrenato furore in Acim uidemus insanientem et inuehentem, eum ab antiqua crudelitate desciuisse non credimus. 'Magni cum dis contemptor Olympi' Iouem inflato despicatu spernit 'et caelum et penetrabile fulmen' (857) sublimiorem intellectum professus uerbis 843 sq.:

nam uos narrare soletis
nescio quem regnare Iouem.

Adnota, quam prudenter Theocritus similes minas similemque impietatem imagini suae inferre euitauerit. Cachinno sublato Cyclops Telemi uaticinium contemnit uu. 770 sqq., ut apud Synesium Ulixis praestigias, cum apud Theocritum 'uatem

stolidissimum' dignum iudicet, cui mala imprecetur. Cui importunitati respondet amoris intemperata libido, quae ingentem uirum insolito ardore corripuit cf. 762 sq., id quod grandi similitudine illustrat poeta uu. 867 sqq.:

uror enim, laesusque exaestuat acrius ignis,
cumque suis uideor translatam uiribus Aetnam
pectore ferre meo [1]).

Hunc facile credimus officiorum suorum obliuisci (763) neque gregibus idoneum exsistere ducem (781). Quin etiam deuenit ad preces et miserationem flebili uoce inuocandam intolerabili aerumna uexatus (855 sq.), quo Theocriteus non descendit. Ut libidines monstri, ita aucta superbia. Exposita enim descriptione pulchritudinem uirtutesque suas collaudat et taetrum aspectum pro uirili uenditat 840 sqq., quam ad ostentationem apud Theocritum Cyclops, qualis quidem idyllio XI proponitur, non confugit. Noua uero lumina huic imagini adspersit zelotypia Polyphemi, cum compertum habeat Galateae magis quam ipsum cordi esse pastorem Acim. Consentaneum hanc aemulationem stimulos addere amori per se ardentissimo neque eo ualere in homine natiuo, ut amatam aspernetur, sed ut flagrantissimum odium in aemulum coniciat hoc sublato fauorem se adepturum ratus.

Paucis complecti libet typum Polyphemi Ouidianum. Continet omnes fere colores ab Alexandrinae aetatis artificibus ei appictos, sed in maius auctos et amplificatos, ut illius aeui accurata subtilitas nonnihil euanuerit. Mitigata autem atque delenita Cyclopis natura, quam summo studio caelare et in medium proponere placuit imprimis bucolicis, non modo non sentitur, sed reuersa inuenitur prorsus fere in Homeri formidulosam speciem. Omnino Ouidius singula lineamenta ab Alexandrinis mutuatus totum colorem Alexandrinae artis spiritumque operis musiui non uidetur assecutus esse. Horrenda autem figura Polyphemi optime intellegitur, si quomodo afficiantur cernis qui prope eum uersantur. Ut Ithacenses pallido

1) Catull. LXVIII b, 13: cum tantum arderem quantum Trinacria rupes.

timore perterriti fugiunt Acis et Galatea. — Quae descriptio si minus arridet, non tota est culpa Nasonis, utpote qui, cum Acidis fatum narrantem faceret Galateam terribilisque aemuli insidias persequentem, artis consilio permotus non potuit non supponere ei orationem inuidia aliqua exacerbatam (cf. Feder. l. l. p. XIII).

Neque Theocritei ingenii tenuitatem aequiperat Polyphemi cantilena Ouidiana. Non desideratur artificiosa quaedam compositio quamuis cum bucolici formosa perspicuitate minime comparanda. Numeros enucleare supersedemus: respiciatur adlocutionis copiosa ars non solum abundans epithetorum ubertate, sed uerborum collocatione gratissime uarians orationem modo binos comparatiuos singulis uersibus copulando modo binas res comparatas, nunc anteponendo attributum nunc postponendo nunc interponendo. Duo uersus Cyclopis laudationem incohantes 808 sq. respondent duobus qui inuitationem continent 838 sq. Bene in uerborum collocatione symmetrica Naso exemplarium Graecorum usum obseruauit, praecipue Theocriti eadem initio uersuum repetens uocabula cf. 'sunt' 810. 813. 814 (Theocr. XI, 45 sqq.). 827 sq. 'iam' 838 sq. uel initio et post caesuram semiquinariam eiusdem uersus cf. 822 uel praegressi uu. 812 sqq. 821 sq. 847 sq. uel sequentis uu. 815 sq. uel initio uersus et post caesuram bucolicam u. 819. Adaequare amat qui canit cum gratia quadam uersuum exitus cf. 827 sq.:

sunt, fetura minor, tepidis in ouilibus agni,
sunt quoque, par aetas, aliis in ouilibus haedi.

834 sq.: inueni geminos, qui tecum ludere possint,
inter se similes, uix ut dignoscere possis,

(cf. Korn. ad h. l.). Argumentum cantilenae amatoriae sollemne est atque singulae partes ex constanti usu expressae. Tam aperte uero repetuntur sententiae Theocriteae, ut ilico similia iuxta ponere satius sit, quamquam de fontibus quaestionem postea plenius tractabimus [1]. Est autem uerbositas Ouidiana

1) Studium comparationis ipsi excitant hac in re Ouidius et Theocritus; nec defuere, qui similia conferrent: nouissimus uidetur esse qui nuper innotuit Ioa. Andr. Washietl: de similitudinibus imaginibusque Oui-

quasi explicata atque extensa e radice breuitatis Theocriteae (Washietel. p. 129 sq.). Compellatio enim Galateae uu. 789—807 per duodeuiginti uersus continuata primariam hausit sententiam ex duobus uersibus Theocr. XI, 20 sq. eadem seruata partitione, ut altera parte priore formositas nymphae comparando celebretur, puellae mores animusque denotentur et deplorentur altera posteriore cf. Theocr. XI, 20: Ouid. 789—797. Theocr. XI, 21: Ou. 798—807, binis comparatiuis respondentibus ternis denis. Segregantur duae partes manifesto nomine amatae repetito u. 798:

saeuior indomitis eadem Galatea iuuencis,

quod admonet nos pronominis 'idem' simili ratione apud Theocritum usurpati, ubi (XI, 34) Polyphemus a deformitate sua transit ad diuitias laudandas:

ἀλλ' ὠὑτός (sic codd. e a s), *τοιοῦτος ἐών, βοτὰ χίλια βόσκω.*

Liberius in usum suum uertit Naso bucolici comparationes ut hic incipiens a candore lacteae puellae, cum quo comparat folium niuei ligustri u. 789, non lac coactum, cuius mollitiem u. 796 conferre maluit, cum Theocritus hanc uirtutem potius ad agni similitudinem reuocet apud Ouidium non exstantem. Alteram uero partem prorsus ab eadem incohat imagine poeta Romanus, qua Graecus:

μόσχω γαυροτέρα: saeuior indomitis iuuencis;

alteram comparationem suo ex ingenio, cum uuam maturam quidem, non crudam adhibuerit iam u. 795, ita uariat, ut asperitatem, quam cum Ribbeckio mus. Rhen. XVII, 565 sqq. uoce *φιαλωτέρα* significari consentimus, conferat cum tribulis u. 803 eodem ex orbe naturae atque uua petitis.

Ceterum in comparanda Galatea luxuriatur Naso occasionem amplexus, qua ubertatis sermonisque uariandi studio indulgeret non parcus promus imaginum uerborumque thesauri. Nec tamen eum similitudinum orbem excedit, quem simplici Cyclopis menti accommodatum exspectes. Omnes fere res com-

---

dianis Vindobonae 1883, qui p. 121—135 Polyphemi cantilenae sententias auctoribus restituit alio ac nos usus consilio non semper felici, quem grauioribus tantum locis laudare sufficiet.

paratae ex obseruatione naturae sunt petitae uno excepto uitro u. 791, ut ex plantarum arborumque condicione ligustrum 789, alnus 790, palma, platanus 794, quercus 799, salix, uites 800, tribuli 803; e florum frugumque notitia prata 790, uua 795, hortus 797; ex tempestatum uarietate soles hiberni, aestiua umbra 793, ignis 802, uenti uolucrisque aura 807; ex amnium marisque consuetudine conchae 792, glacies 795, undae 799, scopuli 801, amnis 801, aequora 804; e gregum cultura haedus 791, lac coactum 796, iuuenci 798; ex uenationis peritia ursa 803, hydrus 804, ceruus 806; quin etiam 'laudatum pauonem' u. 802 et cycnum u. 796, de quibus fando tantum uidetur audiuisse, ornamenti loco interponit. Qui mos amatae comparandae uel formae aliarum rerum similitudine illustrandae non dubitamus, quin ex populari usu natiuorum hominum, pastorum, uenatorum, messorum originem repetat hanc in fabulam fortasse a mimographis Siculis inductus. — Ab adlocutione transgreditur Polyphemus ad diuitias suas puellae praedicandas primum commodam monstrans habitationem in antro suo uu. 810—820, quos uersus uerbositate rhetorica effictos esse uides ex quinque Theocriti uersibus XI, 44—48, etsi aemulus Romanus longe recessit ab exemplari Graeco, a quo nihil fere nisi uinum mutuatus est, hic quoque bucolici poetae subtilitatem, qui pastorem fecit minus fruges resque edendas amatae promittentem quam umbram resque sentiendas, uertens in utilitatem. Pergit laudare Cyclops possessionem suam decem uersibus 821—830 compositis ex similitudine quattuor Theocriteorum XI, 34—37. Singula inuenies exaggerata. Mille pecudum amplificatae in numerum immensum, item pascua dilatata atque extensa, singulae pecudes discretae: omnia uero eo aucta, quod ostendit opes suas pastor diues pronomine demonstratiuo 'hic' uu. 821. 824 et u. 825 uerbis his: 'praesens potes ipsa uidere'. Porro quae tribus hemistichiis Theocritus denotarat ferarum horrida munuscula XI, 40 sq., longiore septem uersuum descriptione ornamentis additis lepidis depingit Ouidius uu. 831 —837. Minus bene ei cessit deformitatis Cyclopeae enarratio uu. 840—853, quam contaminauit ex Theocr. id. XI, 31—33

et VI, 34—38. Nimirum eas elegit rhetoricus poeta Cyclopeae formae partes, in quibus splendida ostenderet artificia: magnitudinem, cui Iouis maiestatem opponeret, capillorum saetarumque largum prouentum, quem exemplo arborum et equorum defenderet, unum oculum, quem cum Solis orbe conferret. Simplicitas uero et modestia Polyphemi Theocritei hac ratione plane detersa est. In reliqua carminis parte uestigia bucolici relinquit Naso, cum ibi sermo fiat de aemulo Cyclopis, quem nondum nouit Theocritus. Nocuit autem huic cantilenae rhetorica ars magis quam profuit etiam in sequentibus conspicua, ubi amator causis, cur exoptandus magis et retinendus quam reformidandus uideretur, iam commemoratis nouam adicit formula u. 854 'adde quod' non minus frigida illa quidem quam quae sequitur oppositio impietatis in deos et reuerentiae erga puellam uu. 857 sq.:

quique Iouem et caelum sperno et penetrabile fulmen,
Nerei, te uereor: tua fulmine saeuior ira est [1]).

Quod nos quidem sentiamus, suauem tenorem bucolici carminis hac in cantilena non assecutus est poeta Romanus, quamquam uersuum Theocriteorum consilium etiam metro et forma expressum hic illic bene perspexit, ut monstrat imitatio Theocr. id. XI u. 29: τὶν δ' οὐ μέλει, οὐ μὰ Δί', οὐδέν,
cui et ex sententia et ex numero uersus clausulae maerorem quendam denotante respondet Ouidianus u. 869:

nec tu, Galatea, moueris

(cf. Washietel. p. 135, qui bene comparat Theocr. III, 33). In uniuersum igitur quamuis sollerter Naso singulos colores miscuerit, tamen non ea semper in suum usum uertit, quae subtilissime excogitata erant a prioribus (cf. Feder. p. XII), nec potuit ea adhibere, utpote qui aliam sibi mente conformasset amantis Cyclopis imaginem: inuiti tamen desideramus bella illa Theocriteae cantilenae: ardoris initium (XI, 25 sqq.), matris

---

1) Similes oppositiones apud scriptores eroticos sunt lumina orationis, quibus ei quos nihil mouit amore commoti proponuntur cf. exemplum instar omnium Nic. Eug. II, 357—370.

increpationem (67 sqq.), patientiam amoris causa (51 sqq.), cantus fistulaeque iactationem (38 sqq.).

Iam uero ut par est aemulo inducto mutatus est typus Galateae. Quae cum omne studium posuerit in Acidis amore, Cyclopem, qui obtrectat huic foederi, non potest non odisse cf. Ou. 756 sqq. cum pauore eius mentionem faciens cf. 772. 780. 873 et perterrita impetu eius in undis salutem petens u. 878. Lacrimis obortis Scyllae narrat feri Cyclopis uim letumque caro adulescenti paratum cf. 744 sq. Verus igitur amor ex petulanti puella, quae stolidum Neptuni filium ludibrio habere solebat, effinxit sponsam de amatoris sorte sollicitam obitumque eius ex animo lugentem. His ex moribus nymphae simul intellegitur, cur ut Cyclops saeuiorem indueret animum, artis poeticae ratio postularit.

Totius huius imaginis colores quibus ex fontibus deprompserit Ouidius quaestionem subiungere placet, priusquam de Acide loquamur. Accuratius uero huius potissimum poetae auctores indagari propterea summi momenti ducimus, quod difficillimam de Ouidii metamorphoseon fontibus disquisitionem ad bonam frugem adduci non posse nobis persuasimus, nisi singularum narrationum exemplaria quam diligentissime explorata sint. Quos flosculos ex Theocriti horto decerpserit Naso, quos spreuerit iam supra monitum est. — Homericae uero uestigia imitationis non minus in singulis rebus quam in tota indole aperta sunt, quod luculenter apparet ex rei pecuariae diligenti notitia uu. 827—830, quam debet Ouidius partim Hom. Odyss. IX, 219—223, ubi similiter singulae pecudes segregantur, partim eiusdem libri uu. 246—249, ubi paene ad uerbum congruit imitatio:

αὐτίκα δ' ἥμισυ μὲν θρέψας λευκοῖο γάλακτος
πλεκτοῖς ἐν ταλάροισιν ἀμησάμενος κατέθηκεν,
ἥμισυ δ' αὖτ' ἔστησεν ἐν ἄγγεσιν, ὄφρα οἱ εἴη
πίνειν αἰνυμένῳ καί οἱ ποτιδόρπιον εἴη.

lac mihi semper adest niueum. pars inde bibenda
seruatur, partem liquefacta coagula durant (Wash. p. 131).

Nec minus apte ad Homerum reuocabis baculi Cyclopei magni-

tudinem cum malo comparatam Ou. 783: 'antemnis apta ferendis' Hom. Od. IX, 321 sqq. Versus autem Ouidianus 771:

Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,

memoriam repetit heroici 509:

Τήλεμος Εὐρυμίδης, ὃς μαντοσύνῃ ἐκέκαστο (Wash. p. 128). Omnino nonnulla, quae ad uastam Cyclopis formam pertinent, epico accepta refert poeta Romanus, ueluti cum illum iaculantem facit 'partem e monte reuulsam' u. 882 (cf. met. XIV, 181 sqq.), quae est *κορυφὴ ὄρεος μεγάλοιο* Hom. 481, cuius extremus angulus sufficit ad Acim obruendum, cum apud epicum ipso impetu saxi in undas decidentis nauis ad litus redigatur Od. IX, 484 sqq.

Num uero aeque atque Homeri scaenicorum poetarum memoria Ouidio uiguerit in hoc mytho exornando non ilico affirmaueris. Certa documenta desunt: suspicamur cum Washietelio p. 133 Euripideae fabulae meminisse poetam, ubi philosophia superbientem inducit Polyphemum uu. 842 sqq.:

non est hoc corpore maior
Iuppiter in caelo: nam uos narrare soletis
nescio quem regnare Iouem. et u. 857:
quique Iouem et caelum sperno et penetrabile fulmen,

quos uersus scriptos esse putauerimus recenti recordatione Euripideorum Cycl. 320 sq.:

Ζηνὸς δ' ἐγὼ κεραυνὸν οὐ φρίσσω, ξένε,
οὐδ' οἶδ' ὅτι Ζεύς ἐστ' ἐμοῦ κρείσσων θεός,

uix Homericorum Od. IX, 275 sqq., cum longius absit uerborum congruentia. Possit etiam quis securitatem Cyclopis in antro suo uersantis, qualis inest in Ou. uu. 810 sqq.:

sunt mihi, pars montis, uiuo pendentia saxo
antra, quibus nec sol medio sentitur in aestu
nec sentitur hiems,

comparare cum inflatis uerbis Polyphemi Euripidei a u. 322: *ὡς δ' οὔ μοι μέλει ἄκουσον* usque ad u. 331: *χιόνος οὐδέν μοι μέλει.*

Haec probabiliter statuas; totam tamen Polyphemi descriptionem ad fabulas satyricas referendam esse quod con-

tendit Kornius ad Ou. met. XIII u. 784, ueremur, ne comprobari nequeat. Nec magis constat de comoediarum et Alexandrinorum epylliorum praeter Theocriteum auctoritate, quamquam de his fortasse paulo melius edocebimur.

Unus restat, cuius uestigia manifesto ferunt ad Ouidium: Vergilius. Qui cum hanc fabulam, quippe quae celeberrima esset inter pastores Siculos, in bucolicis saepe tetigerit et uertens exemplar Theocriteum et sententias hoc in argumento genuinas per imitationes suas dispergens, qua de re mox impensius disseremus, atque in Aeneidos libro III uu. 588 sqq. Polyphemi personam induxerit et ipsam et ab Achaemenide pauente descriptam, aequali poetae non unam tantum aemulandi obtulit ansam (nimium dicit Wash. p. 125). In deliciis habitaculi congerendis met. XIII, 810 sqq. non dubitamus quin Ouidio obuersati sint loci Vergiliani, quales habes ecl. I, 80 sq.:

sunt nobis mitia poma,
castaneae molles et pressi copia lactis; uel ecl. VII, 53 sq.:
Stant et iuniperi et castaneae hirsutae;
strata iacent passim sua quaeque sub arbore poma;

prae ceteris uero ecl. II, 51 sqq.:

ipse ego cana legam tenera lanugine mala
castaneasque nuces, mea quas Amaryllis amabat;
addam cerea pruna: honos erit huic quoque pomo;

ubi Corydo puerum suum delicatum Alexim ut ad se ueniat precibus non minus desiderii plenis quam Cyclopis nec minus irritis implorat. Eundem autem prae se ferunt si quid sentimus colorem uersus, ubi munus catulorum ursinorum denotatur uu. 834 sqq.:

inueni geminos, qui tecum ludere possint,
inter se similes, uix ut dignoscere possis,
uillosae catulos in summis montibus ursae,
inueni et dixi: dominae seruabimus istos.

et Vergiliani ecl. II, 40 sqq.:

praeterea duo nec tuta mihi ualle reperti
capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo;
bina die siccant ouis ubera: quos tibi seruo.

Nec nullius momenti fuisse existimemus in pangendis uersibus Ou. 840 sq. uel in uertendis Theocriteis VI, 35 sqq. Maronianos ecl. II, 25 sq. Porro componi possunt Ou. u. 781 et Verg. Aen. III, 660 et pinus baculi uicibus apud utrumque poetam fungens Ou. 782 coll. c. Verg. Aen. III, 659.

Manifesta uero et iam pridem intellecta, sed nondum frugifera facta deprehenditur mutuatio Ouidii, cuius originem altius repetere fortasse poterimus, his in locis met. XIII, 851 sqq.:

unum est in media lumen mihi fronte, sed instar
ingentis clipei. quid? non haec omnia magno
Sol uidet e caelo? Soli tamen unicus orbis,

quos praeiit ferme uersus Vergilius Aen. III, 635 sqq.:

et telo lumen terebramus acuto
ingens, quod torua solum sub fronte latebat,
Argolici clipei aut Phoebeae lampadis instar.

Apparet Ouidium non solum clipei similitudinem a Marone mutuatum esse, sed etiam, cum Solem antestantem faceret Polyphemum, Phoebeae lampadis memorem fuisse. Ipsa autem res satis mira: neque enim solere Ouidium fere ad uerbum singulas res in comparando enumerando enarrando adhibitas ex praegressis poetis sibi adrogare modo in pluribus exemplis obseruauimus, nunc uno comprobamus hoc, quod Ouidius ex loco Vergiliano simillimi argumenti, ubi Galateam adloquitur Corydo ecl. VII, 37 sq., nihil nisi cycnum asciscere uoluit met. XIII, 796, cuius ne candorem quidem comparauit ut Vergilius. Iam alterius illius rei comparatae, clipei, fons etiamnunc potest adiri in Callimachi hymn. in Dian. uu. 52 sqq., ubi de Cyclopibus dicitur:

πᾶσι δ' ὑπ' ὀφρὺν
φάεα μουνόγληνα, σάκει ἶσα τετραβοείῳ,
δεινὸν ὑπογλαύσσοντα.

Quid? si alterius quoque similitudinis eundem fontem statuimus, nonne perspicimus, cur uterque poeta eodem ordine easdem res eadem occasione usurparit? Unde uero probabilius haec petita putabimus, quam ubi Cyclopem describere debebat poeta, ex Galateae epyllio Callimacheo? Nunc male-

mus ad communem fontem, eundem Callimachum, reuocare etiam quae legimus Ou. 876 sq.:

tantaqae uox, quantam Cyclops iratus habere
debuit, illa fuit: clamore perhorruit Aetna.

et Verg. Aen. III, 672 sqq.:

clamorem immensum tollit, quo pontus et omnes
contremuere undae penitusque exterrita tellus
Italiae curuisque immugiit Aetna cauernis,

quae procul dubio hausta sunt ex Callim. hymn. in Dian. 56 sqq.:

αὖε γὰρ Αἴτνη,
αὖε δὲ Τρινακίη, Σικανῶν ἕδος, αὖε δὲ γείτων
Ἰταλίη, μεγάλην δὲ βοὴν ἐπὶ Κύρνος ἀΰτει,

quam credere exscriptum esse unum ab altero. Fortasse etiam aspectus Cyclopei capitis ab utroque cum luco collatus communi auctori tribuendus est cf. Ou. 844 sq.:

coma plurima toruos
prominet in uultus umerosque, ut lucus, obumbrat.

Verg. Aen. III, 679 sqq.: quales cum uertice celso
aëriae quercus aut coniferae cyparissi
constiterunt, silua alta Iouis lucusue Dianae.

Quae hucusque de fontibus huius narrationis Graecis explorauimus, haec sunt: adhibuit Ouidius Theocritum et Homerum, uidetur adhibuisse Euripidem et Callimachum. Quid suo ex ingenio addidit? Videamus quae restent. Ouidianam esse rhetoricam expolitionem facile concedes. Quam praecipue in cantilena obuiam esse ostendimus: neque alias hunc morem deponit poeta cf. ‘iam’ insignibus uersus locis positum uu. 764 sqq., ‘senserunt’ uu. 785 sq., ‘adfer’ — ‘ferte’ u. 880. Quae est rhetorum consuetudo, ut quod uni homini semelue accidit, ad omne tempus omnesque homines transferant, manifestum huius usus exemplum est apud Nasonem, ubi Polyphemum, qui semel Ulixis socios deuorauit, fingit hospitum carne semper uescentem cf. 760:

uisus ab hospite nullo | inpune,

qui mos cum nunc quidem omittatur,

tutae ueniuntque abeuntque carinae (u. 769),

cuius rhetorici artificii uestigium exstat iam apud Euripidem u. 249: *χρόνιος δ᾽ εἴμ᾽ ἀπ᾽ ἀνθρώπων βορᾶς.*

Nec minus rhetorum sapit disciplinam Ouidianamque consuetudinem Cyclopis responsum uu. 774 sqq., quo Telemi uaticinium ad nitidam oppositionem inter duas notiones uerbi rapiendi propriam et translatam inuertitur [1]. Atque haec quidem et talia sua ex facultate poetica disciplinae rhetoricae alumnus potest addidisse: tamen relincuntur nonnulla ita comparata, ut suspicionem moueant, ne alio ex horreo acceperit.

Subtilius enim ut uidimus quam Theocritea Ouidiana Polyphemi imago in certis quibusdam rebus elaborata repraesentatur, in quibus numeramus habitum Cyclopis ad canendum residentis, descriptionem in mare porrecti collis uu. 778 sq., fistulae centum ex cannis compositae u. 784, baculi mentionem 782 sq. Porro horum uersuum sententiam ab Ouidio profectam non credimus 764 sqq.:

iamque tibi formae, iamque est tibi cura placendi,
iam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos,
iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam
et spectare feros in aqua et componere uultus.

Tantopere enim haec sententiola prae se fert omnes numeros artis Alexandrinae, ut quouis pignore affirmemus inde eius originem repetendam esse, etsi auctor nominatim laudari nequit.

His fortasse plura adiungi possunt, nihil tam probabile: ea uero quae attulimus alio ex fonte sunt oriunda [2]; si quid sentimus — et sensui hic credere liceat deficientibus testimoniis — Alexandrina ex aetate, cuius poetas his in rebus excolendis plurimum studii posuisse constat. Nunc satis habemus statuisse alium praeter Theocritum adhibitum esse a poeta

1) Habent in deliciis scriptores erotici amoris uim cum alia comparantes multo maiorem illius auctoritatem premere cf. Ach. Tat. p. 116, 3 sq. Herch.: *ἐπὶ πόλεμον νῦν ἐξελεύσομαι βουκόλων· ἔνδον μου τῆς ψυχῆς ἄλλος πόλεμος κάθηται.* Eustath. M. p. 230, 6 sqq.: *ἡ παρθένος — ὀδυνηρότερον ἄλλο καὶ βιαιότερον ἐξήγειρέ μοι κλυδώνιον* al.

2) Ouidii ‘aemulatoris Theocriti’ ingenio imputat Washietelius l. l. p. 127 sqq. 134.

auctorem Alexandrinum quaestionem retractaturi et sententiam stabilituri, simulatque de Acide exposuerimus.

Caput IX.

De Acidis persona.

De Acide fabula primum obuia apud Ouidium, deinde passim repetita apud poetas Latinos uergentis aeui haec est. Acis, filius Fauni et nymphae, Symaethi fluuii filiae, egregiae formae adulescens Galateae fauore conciliato aemulus factus Polyphemi cum quando amatam fouens a Cyclope, qui modo frustra musica arte mulcere studuerat puellae fastum, conspectus sit, fugam capessit Galatea paternum regnum petente; sed immanis iaculatoris saxo obruitur. Galatea auctore resurgit amatus mole hiscente conuersus in fluuium eodem nomine insignem. Nouo igitur inuento inducitur Galatea, quae hucusque Polyphemi aestum illuserat, ipsa amoris ui correpta neque amplius asperum seruans animum. Sic auctus fabulae ambitus noua lumina addidit Polyphemi ardori, cui adiungitur zelotypia, quam naturae ueritate exprimere non omisit poeta amoris fluctuum haud imperitus; nec minus uiuo colore exornauit mutationem adulescentis duabus in his rebus suo ingenio indulgens.

Ab hac narratione Ouidiana uidentur pleraeque quae postea occurrunt mentiones profectae. Consentiunt in uniuersum mythographi: Seru. ad Verg. ecl. IX, 39: 'Theocriti uersus sunt: ἐξέλθοις, Γαλάτεια, καὶ ἐξελθοῖσα λάθοιο, quibus inducit Cyclopem usum, cum in scopulo sedens amicam suam Galateam de fluctibus inuitaret ad terras. Cyclops enim dicitur nympham amasse Galateam: quae cum Acin quendam pastorem amaret et Polyphemum sperneret, ille iratus Acin necauit, qui postea Galateae miseratione in fontem mutatus est, qui hodieque Latine Acilius dicitur [ab illius nominis deriuatione]' ad eundemque fontem reuocandi mythographi Vaticani I, 5 (Mai class. auct. III p. 2). II, 174 (l. l. p. 147) et Seru. ad Verg. ecl. VII, 37:

'Galatea — quam cum Polyphemus Cyclops adamasset, primum concubitum eius precibus expetiuit, mox uim adhibere conatus est, quem illa in mare se praecipitando effugit. Cyclops autem, cum eam de mari non posset euocare, Acin, quem nympha diligebat, ictu petrae interemit, cuius cruorem Galatea uertit in fluuium, qui eius retinet nomen'. De nomine noui fluuii discrepantiam possis ita expedire, ut fontem, in quem Acis mutatus est, Acilium dictum putes, fluuium, in quem cruor transiit, antiquum retinuisse nomen statuas, nisi Acilii nomen nimis suspectum esset, ut huic testimonio diffidere praestet. De poetica uero huius fabulae tractatione per sequens aeuum nihil innotuit, si eximis pulchrum epigramma Anth. Lat. 151 R.:

Defugiens pontum siluas Galatea peragrat,
  custodem ut pecorum cernere possit Acim.
nam [1]) teneros gressus infigit sentibus ardens,
  nec tamen alta pedum uulnera sentit amor.
ipsa Cupidineae cedunt elementa pharetrae,
  cuius et in mediis flamma suburit aquis.

Nondum saeuum ad finem peruenerunt amores necdum turbata 'Veneris concordia'. Optime describitur ardor nymphae, quae deseruit undas, ut solent puellae marinae terrestres uiros depereuntes. Nec noua est figura puellae per siluas et loca aspera amatum quaerentis neque ullum dolorem percipientis, sed ex poetica supellectile petita: talis quaerit Venus Adonim cf. Bion. epit. Adon. 19 sqq., talis Daphnim quaerit puella Theocr. I, 82 sq., talis Narcissum quaerit Echo Ou. met. III, 370 sqq. al.; et conferri possit Ceres Proserpinam et Hylam quaerens Hercules (Theocr. XIH, 64 sqq.). Poterat igitur poeta in legendis prioribus non tiro suo ex ingenio fingere hanc sententiam: nunc cum in hac farragine uersemur, de antiquo exemplo cogitare malumus. Continuauit fabula amorem constantem etiam ultra Acidis fatum, ut et hinc et illinc adstructa

1) 'Nam' caret sensu, acumine 'iam', quod placuit Oudendorpio. Scribimus: quam teneros gressus infigit sentibus ardens! ut exclamatione efferatur sententia.

apud posteriores inueniamus narrationis Ouidianae supplementa: u. Sil. Ital. XIV, 221 sqq.:

quique per Aetnaeos Acis petit aequora fines
et dulci gratam Nereida perluit unda.
aemulus ille tuo quondam, Polypheme, calori
dum fugit agrestem uiolenti pectoris iram,
in tenues liquefactus aquas euasit et hostem
et tibi uictricem, Galatea, immiscuit undam.

et clarius Claudianus de rapt. Pros. IV, 1 sq. Ieep.:

Lucus erat prope flauum Acin, quem candida praefert
saepe mari pulchroque secat Galatea natatu.

Putabatur igitur nympha libens Acidis nouam formam reuisere priscae amicitiae memor — bella sententia uero poeta digna. Non multum iuuamur epigrammate ut Riesio uidetur recenti[1] Anthol. Lat. 886 R.: Acidis tumulus.

Acidos haec cernis montana cacumina busti
aequor et ex imis fluminis ire iugis?
ista Cyclopei durant monumenta furoris:
hic amor, hic dolor est, candida nympha, tuus.
sed bene si periit, iacet hac sub mole sepultus,
nomen et exultans unda perenne uehit.
sic manet ille quidem neque mortuus esse feretur
uitaque per liquidas caerula manat aquas.

Cuius quidem auctor Ouidii est pedisequus, id quod unicuique se offert (cf. Wernsdorf. poet. Lat. min. III [a. 1782] p. 277 ad u. 6) cf. u. 1 'montana cacumina' Ou. 882; u. 6 'exultans' Ou. 892; u. 8 'caerula' Ou. 895. Haud raro apud scriptores ueteres mentio inicitur Acidis fluuii, de quo Vibius Sequester (geogr. Lat. min. ed. A. Riese p. 146): 'ex Aetna monte mari decurrit; ex huius ripis Polyphemus saxa in Ulixen iecisse dicitur', quod congruit cum chronologica mythorum Cyclopeorum ratione; cf. etiam Hesych. s. u.: *ποταμὸς Ἀσίας, ἢ ἐν Κατάνῃ.* Memoratur *Ἄκιδος ἱερὸν ὕδωρ* a Theocrito I, 69

1) Pentadio, praecipue uersuum echoicorum auctori cf. Anthol. Lat. 234 sq. 265, adsignauit Scaliger.

inter terrae Siculae insignia; quod idem esse atque ψυχρὸν ὕδωρ illud id. XI, 47 ex Aetnae montis candida niue Polyphemo demissum non credimus Vincentio De-Vit in Forcellin. lex. s. u. 'Acis', quia in antro fons uidetur intellegendus, quamquam uir doctus prouocare poterat ad prouerbium a magno frigore huius fluuii deriuatum Diog. II, 74: Ἄκις ποταμός· ἐπὶ τῶν ἄγαν ψυχρῶν. ψυχρὸς γάρ ἐστιν οὗτος cf. Solin. p. 56, 18 sq. M.: 'Acidem quamuis dimissum Aetna nullus frigore anteuertit' (u. testimonia de Acide apud Holm. hist. Sicil. ant. I p. 339). 'Herbifer' autem Acis est Ouidio fast. IV, 468; quae omnia ante oculos ponunt torrentem inter saxa e fonte prosilientem (cf. Eustath. p. 1053, 4 sq.) frigidamque sub nemorum umbra aquam [1]) seruantem. Fortasse ex lapide mirae formae emanabat limpidus fons, cuius rei causam quaerens populi imaginatio hunc conexum confinxit; quod ut statuatur suadet diligentia, qua origo noui fluuii ab Ouidio depingitur. In continenti uero cogitandum esse saxum a Polyphemo in Acidem immissum ipsa res monstrat, quoniam in litore, ubi sub rupe cum Galatea latuerat, obruitur Symaethi nepos. Quare nescio an non recte saxa etiamnunc ex aequore eminentia ut in Ulixem ita in riualem a Cyclope iacta contenderit O. Iahn l. l. p. 412 adnot. 7. Popularem autem si arbitramur fabulam istam fuisse illi loco adligatam, parum ueri est simile ipsum Ouidium hac ex memoria suam materiam hausisse. Atque antea quidem notam fuisse fabellam uiris doctis diuinare magis quam demonstrare licet ex schol. Theocr. I, 69: Ἄκις δὲ παρὰ τὸ ἀκίδι ἐοικέναι τὰ ῥεύματα. Νυμφόδωρος ἐν τῷ Περὶ Σικελίας θαυμαζομένων φησίν, ὅτι ἐπὶ Δάφνιδος Ἄκις ποταμὸς Σικελίας οὐκ ἦν [2]). Detegit igitur Nymphodorus errorem Theocriti, qui Acim inter Siciliae fluuios laudarit, priusquam exstaret huius nominis amnis. Quod non potest fecisse nisi causa addita ratus pro-

1) Etiamnunc seruauit antiquam naturam Acis hodie 'Acque Grandi' nominatus, quem ex massa sulphurea prosilire lato flumine et mille tantum passuum cursu peracto in mare incurrere narrat Holmius l. l. I p. 27.

2) Textum dedimus ex Duebneri constitutione, quam amplexus est Muellerus fr. hist. Gr. II p. 376.

cui dubio ex sua mythorum chronologia Daphnim obiisse ante Acidis necem et mutationem[1]) (cf. Duebner: 'revue de philol.' 1847 p. 457). Narrasse igitur putandus est 'Symaethii herois' fabulam. Iam si uere eidem scriptori adsignauit Muellerus fr. hist. Gr. II p. 375 libros *περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ θαυμαζομένων* et *περὶ νομίμων βαρβαρικῶν*, Nymphodorum scripsisse ei credimus sub Ptolemaeo Philadelpho. Illo igitur tempore nota erat fabula historico certe Syracusano in patriae mythis bene uersato, nondum ut uidetur in poeticorum studiorum orbem recepta, si quidem opus fuit admonere Theocriti lectores de errore admisso. Et re uera tum, cum Theocritus de Polyphemi amoribus composuit idyllia, trita non uidetur fuisse fabella, quam opinamur certe leniter tangere ut solent Alexandrini non omisisset. Proficimus autem nunc redeuntes ad praeclarum illud de Bionis Galatea testimonium Ps.-Mosch. epit. Bion. 59 sqq.:

Κλαίει καὶ Γαλάτεια τὸ σὸν τέλος, ἅν ποκ᾽ ἔτερπες
ἑζομέναν πρὸς θεῖο παρ᾽ ἠϊόνεσσι θαλάσσας.
οὐ γὰρ ἶσον Κύκλωπι μελίσδεο· τὸν μὲν ἔφευγεν
ἁ καλὰ Γαλάτεια, σὲ δ᾽ ἅδιον ἔβλεπεν ἅλμας.
καὶ νῦν λασαμένα τῶ κύματος ἐν ψαμάθοισιν
ἕζετ᾽ ἐρημαίῃσι, βόας δ᾽ ἔτι σεῖο νομεύει.

Condonamus laudatori Bionis quod quos carmine celebrauit uel delectauit Smyrnaeus poeta, eos lugere fingit mollissimi cantoris immaturum letum, ut uu. 26 sqq. musicae artis pascuorumque deos, uu. 69 sq. Venerem adludens ad Adonidis epitaphium Bioneum, tamen ut plena fere de Bione et Galatea contexatur et ex ordine deducatur fabula amatoria lege poetices non concessum ducimus nec boni iudicii, nisi subtilis subest notio, quae excuset illam libertatem. Nullum autem alium hic significari nobis persuasimus quam Acim, in quem omnia optime quadrant, si hanc stropham cum ceteris de illo testimoniis comparauerimus. Qui hic inducitur pastor facile conciliatur cum Acidis persona, quippe quem pecudes custo-

1) Non semper conspicuus fuit Acis fluuius, quem Cluuerus uidit, R. Pirrus Aetnae eruptione obrutum tradit cf. Holm. l. l. I p. 27.

diuisse Seruius l. l. et poeta Anthol. Lat. 151, 2 aperte testentur non refragante Ouidio. Ac fuit nobilior pastor quam Polyphemus, cum boues eum pauisse euincatur Ps.-Mosch. u. 64: *βόας δ' ἔτι σεῖο νομεύει.* Ouidianam uero Galateam rupe latitantem Acidisque in gremio residentem (met. XIII, 786 sq.) rursus inuenies in Ps.-Moschi u. 60, nec quem mortuum mutatumque nympha 'candida praefert saepe mari' (Claud. de rapt. Pros. IV, 1 sq.), uiuum quoque *ἄδιον ἅλμας* (Ps.-M. 62) ab illa uisitatum esse negabis. Denique eiusdem modi luctum, quali Bionis mortem deflere dicitur Galatea, eam Acidi quoque necato tribuisse paene exspectamus; solent enim pelagi nymphae amore uel maerore percussae undarum reditusque obliuisci, ueluti Clytie Ou. met. IV, 260 sqq.[1]) Pulcherrima autem est sententia uere bucolica, ex qua Galatea orbum gregem pascens proponitur (cf. Fritzschium ann. antiquit. litt. VI [1848] p. 759, qui bene comparat Theocr. XI, 65). Existimamus igitur Bionem Acidis fabellam carmini suo de Cyclopis et Galateae amoribus composito intexuisse atque tam uero uiuoque colore et mutuam flammam uoluptatemque amantium et puellae acerbum dolorem expressisse, ut discipulus laudator augeri putaret communem de magistri morte maerorem, si similitudinem inter Acidis Bionisque fatum amplexus hunc pro illo substitueret — qui est mos tectae significationis hac aetate — simulque celeberrimi carminis memoriam repeteret. Neque obstant cetera uestigia Bionei carminis, quominus hic mythus cum iis copuletur.

Redit quaestio, unde Bio sumpserit fabellam. Nam ipsum e uulgi memoria mythum sat obscurum in poesim primum traduxisse ei non probabile uidebitur, qui Smyrnaei ingenium et artem ex frustulis sibi resuscitauerit: mediocris sane poetae in trito argumentorum orbe uersantis. Ab altera autem parte si Nymphodori tenemus aetatem Bionisque aeuum tertii fere a. Chr. saeculi exitu alteriusue initio florentis, non magnum

1) Immerito hic unius Heinsiani codicis lectionem 'lympharum impatiens' aspernati sunt recentiores editores uarie locum tentantes.

relinquitur spatium, quo innotuisse potest poetica forma indutus Acidis mythus. Hoc uero pro certo affirmare licebit Alexandrina primum incude fabellam formatam et ab eodem fabro Alexandrino, uix a Bione, in Ouidii officinam translatam esse.

Reuertamur igitur ad inuestigationem de Ouidii fontibus institutam, quam eo usque prouexeramus, ut Nasonem praeter Theocritum alterum auctorem Alexandrinum secutum esse suspicaremur. Quae suspicio nunc certa reddita, quoniam Acidis fabulam poeta Romanus acceptam refert haud dubie Alexandrino poetae, qui non poterat non persequi Polyphemi quoque et Galateae amores: si fas esset hariolari, poetam illum appellaremus Callimachum, cum eum solum inter Theocriti Bionisque aetatem huic materiae studium nauasse concluserimus. Nec pigeat huic sententiae paululum immorari. Neminem obscuram istam de Acide fabulam poetica arte quasi euulgasse facilius crederemus quam doctum Cyrenaeum grammaticum inuestigatorem poetam, qui trita spernere solebat argumenta cf. fr. 293. Commendat autem hoc non solum obscuritas, sed etiam propria indoles fabulae, quam conexam fuisse cum mirabili aliquo saxo neque notam nisi angusti circuitus incolis antea coniectauimus. Cui autem magis conuenit talis mythi originem et causam ex incerta uulgi fama captare et litteris mandare quam Aetiorum scriptori? praesertim cum illum non modo Siculas quoque fabulas attigisse cf. fr. 25. 382. 361. 202. 346 al., sed etiam pedestri oratione scripsisse e Suidae tabula constet *περὶ τῶν ἐν οἰκουμένῃ ποταμῶν* et *περὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ποταμῶν* fortasse his se libellis praeparantem ad docta poemata. Qua cum ratiocinatione concinit quod Callimachum epyllium Galateae titulo insigniuisse scimus, quo solo titulo et Polyphemi et Acidis amores comprehendere licebat. Denique si reputamus non sine aliqua probabilitate ad Callimachum referri multos colores, quibus Ouidius exornarit Polyphemi figuram praeter Theocriteos, non temerarium uidetur indagare, num qua ex frustulis Callimacheis uel ex iis, quae sine poetae nomine per lectorum corpora conglobata uagantur, cum ali-

qua specie ueri hac in materia stationem possint recuperare: fr. 512 Schn. (schol. Theocr. VIII, 30):

ἴϋζων δ' ἀν' ὄρος

solent accipere Diltheyum de Callim. Cyd. p. 88 secuti 'de Hercule Hylae nomen per montes clamitante' nisi codicis Ambrosiani p. 63 Ziegler. auctoritate, qui explicat: *Ἰϋγκτά· κράκτης. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἰΰζειν. Καλλίμαχος* etc. (cf. Hesych. s. u. *ἰΰζει*). Huius autem codicis praestantia propterea hoc loco non tuetur scholii pretium, quod ululandi notio cum Theocriti loco conciliari nequit, qui solam admittit alteram explicationem (Ahr. II p. 290) *ἰϋκτά· ὁ συρικτὴς ὁ λιγύφθογγος· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἰϋκτής. Καλλίμαχος* etc. Videtur autem de notione uocabuli *ἰϋκτά* lis orta esse inter grammaticos cum grauitate quadam urgentes *τοῦτο γὰρ σημαίνει* et *τοῦτο γὰρ δηλοῖ*. Nos uero in Callimachi quoque loco, non solum in Theocriteo, 'clare ad fistulam canendi' unice ueram fuisse significationem illius uerbi e scholio concludentes Callimachi fragmentum referimus ad Cyclopem tanta uoce in litore canentem, ut repercutiatur sonitus Aetnae rupibus, ut dicit Ouidius met. XIII, 785 sq.: senserunt t o t i pastoria sibila m o n t e s,
senserunt undae.

Ipsi cantilenae Cyclopis attribuere placet quae seruauit Choerobosc. in Theodos. p. 384, 3 (= Bekk. An. p. 1209) fr. 475: *ὥσπερ ἀπὸ τοῦ γῆρας (γῆρος) καὶ ἀπὸ τοῦ δέρας δέρος, οὕτω καὶ ἀπὸ τῆς ὕδας εὐθείας, ἐξ ἧς ἡ γενικὴ ὕδατος, γίνεται ὕδος, ὡς παρὰ Καλλιμάχῳ*

ἔστιν ὕδος καὶ γαῖα καὶ ὀπτήτειρα κάμινος.

Ὀπτήτειρα elegantissimum est inuentum Naekii de Hecal. p. 170 pro tradito *ὀπτῆρα*, qui de figulo aliquo haec uerba accipit fretus Hes. opp. u. 61; aliter alii, quos refutare in fragmentis interpretandis neque opus est nec fructuosum. Nos existimamus ibi haec uerba a Polyphemo cantata esse, ubi antri sui amoenitates enumeraret, commoti maxime uerbi *ἔστιν* collocatione insigni cf. Theocr. XI, 45 sqq. Potuit sane Cyclops Nereidi soli mari adsuetae polliceri tria elementa naturae: primum aquam, quam imprimis amabat, deinde terram, denique

ignem; ὀπτήτειρα autem κάμινος, quam nos de culinaria intellegimus fornace, indicare uidetur palati elegantiam, quam retinuisse e comoedia doctum decet Alexandrinum.

Concessit agrestis uir se pulchritudine non praestare; nihilominus ut ueniat in antrum orat Galateam fortasse his uerbis ἔμπα γε μὴν ἴθι δεῦρο

Apoll. Dysc. de adu. p. 154, 25 Schn. (Schneid. fragm. anonym. 267). Inter hoc et praegressum fragmentum ni fallimur interponendi erunt uersus ab Athenaeo ex Callimachi Galatea allati. Meminit uero Cyclops aemuli inuisi et nescio an effundat in eum minas sanguinolentas hasce

τοῦ μὲν ἐγὼ ζώοντος ἀναιδέσιν ἐμπήξαιμι
σκώλους ὀφθαλμοῖσι, καὶ εἴ θέμις ὠμὰ πασαίμην

Suid. s. u. σκῶλος. εἶδος ἀκάνθης, ἢ σκάνδαλον (Schn. fr. anon. 58), quales apud Ouidium in Acim conicit met. XIII, 865 sq., ad quem locum proxime accedit eiusdem anthropophagi in Ulixem emissa iactatio Ou. met. XIV, 194 sqq.[1]) Propter repetitam autem uiscerum mentionem in Suidae loco nostro iure nobis uidemur ad explendam sententiam in proximi uersus capite addere ἔντερα (sc. ὠμὰ πασαίμην) uel si quid exquisitius mauis in Callimacho γέντα cf. fr. 525. Impudici autem oculi probe dicuntur ab amatore aliquo aemuli lumina, quae abstinere non potuerunt amatae forma; accedit quod unus fere, qui cruda uescitur carne humana, in Graecorum mythologia est Polyphemus, anthropophagus κατ' ἐξοχήν, cuius est quasi θέμις 'mos antiquitate sanctus'. Agnoscimus autem tectam aliquam notitiam Alexandrino mori conuenientem in uerbis ἐμπήξαιμι σκώλους ὀφθαλμοῖσιν, quibus nescius ipse Cyclops futuram poenam et ultionem uaticinatur simili fere modo, quo apud Theocritum XI, 52 sq. unum oculum exuri a deliciis suis se passurum promiserat. Iam conspectis Acide et Galatea consurrexit ululans (ὑπόρωρε βοώμενος fr. anon. 363[2]) cf. Ou. met. XIII, 871 coll. uu. 876 sq.) et letiferum iactum perpetrauit.

---

1) Ad talem fere Acidis mortem pertineant monumenta, quae Welckerus monum. antiqu. V p. 233 sq. huc refert.

2) Ex Schneideri emendatione.

Galateae uero lamentationem expressam esse suspicamur in uersu anonymo ab interpretibus multifariam tentato neque intellecto fr. anon. 341: schol. *A* ad Il. XXIII, 254: *πᾶσα δοτικὴ δισύλλαβος ἐπ᾽ ὀνομάτων εἰς τι λήγουσα ὀξύνεται, χρωτί δαιτί Κρητί. οὕτως οὖν καὶ λιτί. τούτῳ γὰρ τῷ λόγῳ καὶ βλητὶ ὀφείλομεν κατ᾽ ὀξεῖαν τάσιν ἀναγινώσκειν·*

νύμφα φίλη, καὶ βλητὶ λίθῳ ἐνὶ δάκρυον ἧκας.

Acquiescendum erit in notione adiectiua uocis *βλής*, cum quae contra monuit Lobeckius Paralipp. p. 82 (Lehrs. Herod. scr. tr. em. p. 326) non uideantur sufficere ad Herodiani (Lenz. II p. 121) et qui eum secuti sunt Theognosti canon. in Cram. anecd. Ox. II p. 134, 23 et scholiastae Eurip. Or. u. 18 auctoritatem infringendam; uidetur autem ipso sermone scholii notio adiectiua e regula exempta et per analogiam tantum huc trahenda indicari. Nimirum Galatea immoderato dolore subacta lacrimas infundere dicitur iacto lapidi, qui 'totum obruit Acin', lacrimarum flumine fortasse fluuium procreans. Potuit uero apte poeta uocatiuo adloqui nympham, ut significaret auctum affectum, qui usus passim obseruatur apud poetas antiquos cf. Ou. met. XIII, 765; illud autem *καί* ad alterum uerbum praegressi uersus referendum erit.

Sed ne coniectandi conglutinandique studio in cassum abripiamur, id unum hoc nostro conamine qualicumque effecisse nobis uidemur, ut Acidis fabellae auctorem Ouidio fuisse Callimachum non sine probabilitate credi possit. Simul epyllii Callimachei tenebras aliquantum dispellere studuimus Acidis mythum ei uindicantes, cui opinioni calculus inde adicitur, quod sic tantum intellegimus, quomodo poeta tritas orbitas aspernans post Theocriti curas ad idem argumentum allectus sit tractandum. Si uero in illa fabula Cyrenaeum adhibuit Romanus poeta, etiam in ceteris Alexandrini poematii laciniae erunt agnoscendae, quas ex parte auctori restituere conati sumus.

De Ouidianis denique fontibus ut comprehendamus iudicium, non unum adiit fontem perpetuum Ouidius, sed multis ex auctoribus composuit opus musiuum secutus praeter ceteros Theocritum et fortasse Callimachum adhibens Homerum quo-

que et fortasse Euripidem ita tamen, ut non liqueat, quibus in rebus ipse ad hos ascenderit, quas Alexandrinis intercedentibus acceperit. Congruit hoc iudicium cum iis, quae adhuc de Ouidii metamorphoseon fontibus peculiaribus disquisitionibus ad singulas fabulas spectantibus inuestigata sunt cf. ex. gr. Surber. de fabula Meleagrea, Turici 1880 p. 124. cf. p. 13; Knaack.: Anal. Alexandr.-Rom. p. 53 sqq.; et quae in uniuersum recte disputauit Alexander Riese praef. edit. p. VI sq.

Caput X.

De altera mythi forma.

Casu sat miro accidit, quod inde ab Ouidii aeuo uestigia eius mythi formae, ex qua repulsam fert amans Cyclops, rarescunt, contra plena comparent nec nimis parca alterius formae, ex qua nymphae fauorem sibi conciliat. Quam ob causam satius duximus hic interponere huius rei disquisitionem, priusquam ceteras perlustraremus imitationes tempore ex parte priores, uiliores pretio. Primus autem discrepantiam duarum formarum distincte ostendit Wolfgangus Helbig symb. philol. Bonn. p. 361 sqq. a scriptorum testimoniis profectus artificumque opera secundum illam differentiam recensens et discernens; breuius eandem rem repetiit libri de pict. pariet. Camp. multis locis, praecipue p. 197. Immerito eum huc traxisse Theocriti eclogam VI supra p. 244 sq. monuimus. Euincit rem Nonnus, qui passim in Dionysiacorum libris Polyphemi et Galateae coniugum mentionem inicit. Exstant autem uestigia in altius aeuum porrecta, ut Propertii uersus IV, 1, 45 sq. L. (III, 2, 5 sq.):

quin etiam, Polypheme, fera Galatea sub Aetna
ad tua rorantes carmina flexit equos.

Sed uidentur nobis hi uersus minus poematum quam artis operum memoriam prodere propter rorantium equorum insigne simile delphinis, quibuscum semper fere Galatea in picturis comparet. Nec multum iuuamur Appiani Illyr. 2 memoria:

φασὶ δὲ τὴν μὲν χώραν ἐπώνυμον Ἰλλὺριοῦ τοῦ Πολυφήμου γενέσθαι. Πολυφήμῳ γὰρ τῷ Κύκλωπι καὶ Γαλατείᾳ Κελτὸν καὶ Ἰλλυριὸν καὶ Γάλαν παῖδας ὄντας ἐξορμῆσαι Σικελίας καὶ ἄρξαι τῶν δι' αὐτοὺς Κελτῶν καὶ Ἰλλυριῶν καὶ Γαλατῶν λεγομένων.[1] *καὶ τόδε μοι μάλιστα πολλὰ μυθευόντων ἕτερα πολλῶν ἀρέσκει*, quod testimonium hoc unum certe uidetur probare non abhorruisse ab antiqua uulgi opinione conubio coniunctos esse Polyphemum et Galateam, qua cum re bene consentiunt quae tradunt schol. Theocr. VI, 7 et Luc. de uer. hist. 2, 3 supra p. 186 laudati. Mirum est quod cum Appiano paene congruit quod Natalis Comes (uide supra p. 185) Bacchylidem testatum esse narrat. Neque igitur dubitari potest de altera forma, et suo iure Helbigius inter artis opera quaesiuit quae ad illam referret. Quodsi recte nonnullas tabulas Campanas huic generi adsignauit, reducimur ad poetarum studia, cum ipse ille uir doctus pendere hanc artem maxime ab Alexandrini aeui poesi demonstrauerit in libro s. l. Praestat autem non prius de poeticae tractationis origine quaerere, quam quid de ipsa illa tractatione sciri possit ex posteriorum uarie commista farragine eruerimus.

Qua in re non spernimus Luciani dialogorum marinorum primum cum Helbigio, qui hunc priori adnumerat formae. Collocuntur ibi Doris et Galatea de Polyphemi amore aeque atque apud Ouidium Scylla et Galatea, sed consilio diuerso. Lacessita enim a Doride Galatea et uellicata propter amatoris deformitatem defendit eum beneuola mente uirtutem et artem clariore in luce collocans. Hoc si spectas apertissimi signum fauoris, parum ualet quod c. 2 negat a se amari Cyclopem, quibus ex uerbis Helbigius concludit totam hanc laudationem instituere Galateam, ut Doridem pungat pulchritudini suae obtrectantem contra mentem scriptoris ut nobis quidem uidetur. Nimirum non superbit Galatea feri et portentosi Cyclopis amore

1) Reuocandam esse hanc memoriam ad Timaei auctoritatem docet Etym. M. p. 220, 5 sq. (fr. 37 M): *Γαλατία· χώρα· ὠνομάσθη, ὥς φησι Τίμαιος, ἀπὸ Γαλάτου, Κύκλωπος καὶ Γαλατείας υἱοῦ*, ubi u. Sturzii adnot. cf. Schneid. Callimach. II p. 164.

nec profecto illum deperiisse credetur, sed est aliquid prae ceteris placuisse Neptuni filio, qui aliis deficientibus amatoribus uicarium se offert non plane contemnendum. Vix autem si ea mente uirtutes Cyclopis enumeraret, ut Doridi stomachum moueret, musicam artem laudasset, quam ludibrio futuram nymphae procaci non poterat non praeuidere. Intelleguntur haec tantum, si eam defendere amatorem qualemcumque statuimus nec plane perhorrescere eius caritatem, id quod non fugit inuidiosam Nereidem recte sic iudicantem c. 1: *Ἔοικας, ὦ Γαλάτεια, οὐκ ἐραστήν, ἀλλ' ἐρώμενον ἔχειν τὸν Πολύφημον, οἷα ἐπαινεῖς αὐτόν*, et c. 5 fin.: *τοιοῦτος* (sc. *ἐραστής*) — *σοὶ γένοιτο καὶ σὺ ἀντερῴης αὐτοῦ.* Toto autem caelo distat haec Galatea a Theocritea et a fugiente id. XI et a lasciuiente id. VI, quam ob causam ad posteriorem mythi formam Lucianum uocare maluimus. Huius autem formae notitiam cui debeat Samosatenus nunc in medio relinquendum neque huius partis fons eruendus — satis habemus indagare, quid noui, unde accedat ex Luciano ad huius argumenti supellectilem poeticam. Eminet descriptio canentis Cyclopis nouis luminibus illustrata c. 4 sq.: *ἠκούσαμεν αὐτοῦ ᾄδοντος ὁπότε ἐκώμασε πρῴην ἐπὶ σέ· Ἀφροδίτη φίλη, ὄνον ἄν τις ὀγκᾶσθαι ἔδοξε. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πηκτὶς οἵα; κρανίον ἐλάφου γυμνὸν τῶν σαρκῶν, καὶ τὰ μὲν κέρατα πήχεις ὥσπερ ἦσαν, ζυγώσας δὲ αὐτὰ καὶ ἐνάψας τὰ νεῦρα, οὐδὲ κόλλοπι περιστρέψας, ἐμελῴδει ἄμουσόν τι καὶ ἀπῳδόν, ἄλλο μὲν αὐτὸς βοῶν, ἄλλο δὲ ἡ λύρα ὑπήχει, ὥστε οὐδὲ κατέχειν τὸν γέλωτα ἐδυνάμεθα ἐπὶ τῷ ἐρωτικῷ ἐκείνῳ ᾄσματι· ἡ μὲν γὰρ Ἠχὼ οὐδὲ ἀποκρίνεσθαι αὐτῷ ἤθελεν οὕτω λάλος οὖσα βρυχωμένῳ, ἀλλ' ᾐσχύνετο, εἰ φανείη μιμουμένη τραχεῖαν ᾠδὴν καὶ καταγέλαστον. ἔφερε δὲ ὁ ἐπέραστος ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἀθυρμάτιον ἄρκτου σκύλακα τὸ λάσιον αὐτῷ προσεοικότα.* Rudis inhabilisque lyra ex cerui cornibus compacta respondet uenatori a Musis alieno, cuius uocem repercutere grauatur Echo. Necdum inuenimus initium amoris inde deductum, unde ipsa narrat Galatea c. 2: *ὅτι ποιμαίνων ποτὲ ἀπὸ τῆς σκοπῆς παιζούσας ἡμᾶς ἰδὼν ἐπὶ τῆς ἠόνος ἐν τοῖς πρόποσι τῆς Αἴτνης, καθ' ὃ μεταξὺ*

τοῦ ὄρους καὶ τῆς θαλάττης αἰγιαλὸς ἀπομηκύνεται, ὑμᾶς μὲν οὐδὲ προσέβλεψεν, ἐγὼ δὲ ἐξ ἁπασῶν ἡ καλλίστη ἔδοξα, καὶ μόνῃ ἐμοὶ ἐπεῖχε τὸν ὀφθαλμόν. Simplicissima haec ratio nympharumque uitae maxime accommodata, simplicior quam Theocriti uenustum sane artificium. Denique nusquam deprehendimus iudicium aliorum de Polyphemi cantu tam fuse expositum quam fit ap. Luc. c. 4. Mittimus nunc minora. Ea autem omnia ita nobis uidentur comparata, ut elaborata repperisse Lucianum, non ipsum de suo finxisse existimemus. Ac priora illa originem clare prae se ferunt: expolita et singillatim limata descriptio Alexandrini moris est — id solum ambiguum, utrum calamo poetarum debeat sua Lucianus an penicillo artificum. Ad amussim secernere utriusque speciei imitationisque fines — semel dictum esto — non adgredimur: nobis probabilius uidetur ad artificum opera reuocare descriptiones istas, ac bene accidit, quod seruatur imago informem istam lyram ex cerui cornibus exhibens factam in comparationem uocata a Iahnio p. 416, anaglyphon uillae Albani (ap. Zoegam in opere 'Li Bassirilievi antichi etc.' II, 57) ap. Helbig. l. l. p. 368 sq., cui rei eo maiorem tribuimus demonstrandi uim, quod per se sat mirum est Lucianum, quippe qui pastorem depingat Cyclopem, non fistula eum instruere, sollemni instrumento bucolico, sed cithara (*πηκτίδι*). Neque aliunde figuram Polyphemi de scopulo nympharum lusum spectantis prouenisse arbitramur, quem solent artifices fingere de saxo persequentem oculo Galateam, quae praeteruehitur. Commendantur hae coniecturae eo, quod res nobis est cum uiro, quem artis peritissimum inter scriptores ueteres laudant archaeologi (cf. H. Bluemner: de locis Luciani ad artem spectantibus, Berol. 1866 p. 48 sqq.) et quem in dialogis marinis monumenta respexisse probabile (cf. Bluemner. stud. archaeol. ad Luc. Vratisl. 1867 p. 69—82, de hoc dialogo p. 76 sq.).

Contra nisi aliunde constaret poetas habuisse Lucianum auctores — nonnulla attulit iam Hemsterhusius in Reitzii edit. Luc. (Amstelod. 1743) tom. I p. 288 sqq. — probabile esset de iudicio illo a Doride facto. Acerba enim musici uiri irrisio

memoriam reuocat satyricorum comicorumque salis uel dithyrambici aculei, qui comparare potuerunt Cyclopis cantum cum asini ruditu [1]). Verba autem *ἐμελῴδει ἄμουσόν τι καὶ ἀπῳδόν* prope accedunt ad Eurip. Cycl. 489 sq.:

ἄχαριν κέλαδον μουσιζόμενος
σκαιὸς ἀπῳδός

uu. 425 sq.: *ᾄδει ἄμουσα.*

Conuenit etiam *κωμάζειν* Lucianei Cyclopis cum Eur. Cycl. u. 508. Quid aliud significatum uerbis Luciani *ἄλλο μὲν αὐτὸς βοῶν, ἄλλο δὲ ἡ λύρα ὑπήχει*, quam *θρετTανελό* illud, quod pro citharae sonitu, quem frustra excutiebat, esse uoluit Cyclops Philoxeni? Eandem ad poesim pertinebit quod Doris inter uitia amatoris enumerat c. 5 *κινάβρας ἀπόζων ὥσπερ τράγος*, si quidem recte huic generi adsignauimus Synesii narrationem, in qua similitudinis umbra exstat haec: *ἀτὰρ μεταξύ μέ τι καὶ τοιοῦτον ἔθραξε, μὴ τῶν κωδίων ὁ γράσος ἀηδὴς γένηται κόρῃ τρυφώσῃ καὶ λουμένῃ τῆς ἡμέρας πολλάκις.* Doris est nobis instar ceterarum nympharum, ac fingimus in comoedia aliqua — Nereidum chorum coniectura tribuimus Antiphanis Cyclopi — Nereides eadem fere atque Doridem malignitate iudicasse cantico aliquo de Polyphemi arte musica. Comicos autem lectitatos esse et imitando expressos a Luciano res nota, non solum Aristophanem, sed etiam mediae nouaeque comoediae auctores cf. Ziegeler.: de Luciano poetarum iudice et imitatore, Gott. 1872 p. 27 sqq. p. 28 adnot. 4.

Alexandrinis autem artificibus plurimum debere Samosatenum uidimus: nunc de poetis uideamus. Nouit hercle eos, qui hac in re elaborauerunt — sollemnia enim elementa fabulae eadem — sed huius notitiae uestigia ita sua miscuit arte, ut nominatim auctorem laudare difficile sit. Videtur nobis minus

1) Adludit Doris ad prouerbia illa de asini natura insipida et a musica arte aliena sumpta: *ὄνος λύρας ἀκούων* etc. nunc hanc formam in mente habens *ὄνος λυρίζων· ἐπὶ τῶν ἀμούσων* Macar. VI, 39, quam adhibuit Lucianus loco huic consimili dial. meretr. XIV, 4: *καὶ μάλιστα ὁπόταν ᾄδῃ καὶ ἁβρὸς εἶναι θέλῃ, ὄνος αὐτολυρίζων φασίν*, quem attulit Leutschius in adnot. ad Diogen. VII, 33 hoc omisso.

Theocritum secutus esse, quamquam nonnulla bucolici carmina redolent cf. Luc. c. 1: ἐπιμεμηνέναι σοι et ὀρθαὶ μανίαι Theocr. id. XI, 11 et aequoris speculum ex Polyphemi exemplo Theocr. VI, 35:

ἦ γὰρ πρᾶν ἐς πόντον ἐσέβλεπον, ἦς δὲ γαλάνα,

a Doride non sine acerbitate quadam Galateae commendatum Luc. c. 3: ἀπὸ πέτρας τινός, εἴ ποτε γαλήνη εἴη, ἐπικύψασα ἐς τὸ ὕδωρ ἰδὲ σεαυτήν etc. Attamen sunt quae alio ducant. Proderit cum narratione Ouidiana comparare Luciani dialogum. Mirus est consensus inter argumenta, quibus apud Nasonem Polyphemus se praedicat, defendit Cyclopem Galatea apud Lucianum. Primum illustris origo a maris rege deducta Luc. c. 1: Μὴ σκῶπτε, Δωρί· Ποσειδῶνος γὰρ υἱός ἐστιν, ὁποῖος ἂν ᾖ. Ou. met. XIII, 854 sq.:

adde, quod in uestro genitor meus aequore regnat:
hunc tibi do socerum,

deinde uirilis aspectus quem dicunt pro truci et aspero Luc. c. 1: Οὐδὲ τὸ λάσιον αὐτοῦ καί, ὡς φῄς, ἄγριον ἄμορφόν ἐστιν — ἀνδρῶδες γάρ — κτλ. Ou. l. l. 846 sqq.:

nec mea quod rigidis horrent densissima saetis
corpora, turpe puta. turpis sine frondibus arbor,
turpis equus, nisi colla iubae flauentia uelent,
barba uiros hirtaeque decent in corpore saetae.

Vidimus propria haec esse Ouidii neque ex Theocrito fragmentisue Alexandrinorum hausta. Neque aliena copulabis, si Lucianeum uocabulum (c. 5) ἀθυρμάτιον compones cum Ouidii hemistichio u. 834: 'qui tecum ludere possint' — alterum exprimere alterum recte iam cognouit Hemsterhusius — uel descriptionem regionis illius ad mare sitae, ubi ludunt nymphae, unde Polyphemus desiderium suum mittit amatae, a Theocrito paucis absolutam XI, 17 sq., Luc. c. 2: ἐπὶ τῆς ᾐόνος ἐν τοῖς πρόποσι τῆς Αἴτνης, καθ' ὃ μεταξὺ τοῦ ὄρους καὶ τῆς θαλάττης αἰγιαλὸς ἀπομηκύνεται, cum uersibus Ou. met. XIII, 778 sq.:

prominet in pontum cuneatus acumine longo
collis: utrumque latus circumfluit aequoris unda.

Propius ad Ouidium quam ad Theocritum accedit oculi unius mentio, de quo apud Lucianum Galatea c. 1: *ὁ ὀφθαλμὸς ἐπιπρέπει τῷ μετώπῳ οὐδὲν ἐνδεέστερον ὁρῶν ἢ εἰ δύ' ἦσαν*, apud Ouidium ipse Polyphemus 851 sqq.:

> unum est in media lumen mihi fronte, sed instar
> ingentis clipei. quid? non haec omnia magno
> Sol uidet e caelo? Soli tamen unicus orbis.

Similitudo inter utrumque scriptorem aperta. Contra si perpendimus discrepantias — colorum scilicet, non consilii narrationis — nihil fere merito concluditur nisi omisisse Lucianum nonnulla, imprimis antri diuitiarumque mentionem, differre scriptores ea una re, quod Samosatenus plane aliter canentem Cyclopem depingit, id quod partim ex artis monumentis partim ex antiquiore poesi repetendum esse censuimus. Quid igitur statuamus? Dicent imitatione poetam Romanum expressum esse a philosopho Graeco. At uero est controuersia inter uiros doctos, utrum Lucianus scriptores Romanos lectitarit uel imitatus sit necne. Quamquam enim constat sciuisse Latine Samosatenum ipsius testimonio pro laps. c. 13, tamen iure dubitarunt, num scriptores Latinos dignos habuisset quibus studium nauaret. Ut nunc res habet, nondum refutatum uidetur quod primus contendit F. A. Wolf ad Hor. sat. I, 1, 15 Lucianos, Maximos Tyrios al. nondum imitari Romanos, raro legere, cui adstipulatus est C. F. Hermann opusc. p. 224. Aliter sentiunt ex. gr. Iacob. ad Luc. Alexandr. 15. Grauert. anal. hist. et phil. I p. 162 adnot. Qui ultimus in rem inquisiuit Zieglerus l. l. p. 42 sqq. recte iudicasse Wolfium affirmat, cuius sententiam fidei non absonam esse hac aetate demonstrant aliorum exempla a uiris doctis allata, ut Plutarchi, Libanii. Quamdiu igitur altioris indaginis disquisitione de Luciani studiis litterarum Romanarum non sine fructu ut uidetur instituenda caremus, fluctuabit iudicium. Si egregiae famae uiris credere licet, necessario hac in quaestione ad communem[1]) Luciani et Ouidii fontem relegamur poetam illum quidem, non artificem. Nam

1) Proprios fuisse Luciano auctores existimauit Hemsterhusius l. l. p. 291 ad lin. 57.

de huius exemplo cogitari non potest nisi in litoris descriptione, cetera ab artificum facultate abhorrent. Recuperauimus igitur fortasse antiquioris poesis reliquias, quas Alexandrinorum aetati restituere non dubitamus. Iam cum nonnullos Ouidii pannos ex Callimachi textrina petitos coniectauerimus, si quis communem illum auctorem Callimachum nominaret, non contradiceremus quamuis testimoniis destituti.

De Luciani igitur fontibus in dialogo marino I adhibitis, sententia nostra haec est. Colores collegit doctus Samosatenus praecipue ex Alexandrini aeui arte et poetica et monumentaria non spernens doctrinam altius repetitam comoediaeque lectione nutritam. Nomina poetarum latent; eos certe, quorum poemata aetatem tulerunt, minus uidetur expressisse. Propria ingenii Lucianei est dialogi tota indoles: Galatea defendens reum amatorem; et hanc ob causam alterius mythi formae iure ei uindicatur notitia.

Quae quidem forma manifesto exculta et absoluta primum cernitur in Nonni Dionysiacis. Mutui autem amores Polyphemi et Galateae ueri quidem illi apertique, non simulati occultiue primum hic proponuntur, ut hinc demum quasi in firmo fundamento superstruere liceat inuestigationem. Satis uero memorabile est quod sic mytho mutato ea persona, quam fere minore studio excoluerant poetae, Galatea acrius incitat facultatem poeticam seque substituit in locum coniugis, quem uoti compotem factum deserit poetarum certatio. Solet enim Galatea a Nonno laudari inter illustrissimas et pulcherrimas nymphas eadem qua Thetis aestimatione cf. Dionys. I, 58. IX, 81. XXXIV, 80; et est inter celeberrima exempla puellarum marinarum, quae Amoris potestati cesserint cf. XL, 553 sqq.:

τοσσατίης δὲ
ἐξ ἁλὸς αἷμα φέρουσα καὶ οὐκ ὀλίγης ἀπὸ πηγῆς
ἱμείρει Γαλάτεια μελιζομένου Πολυφήμου,
καὶ βυθίη χερσαῖον ἔχει πόσιν, ἐκ δὲ θαλάσσης
πηκτίδι[1]) *θελγομένη μετανάστιος εἰς χθόνα βαίνει.*

1) *Πηκτίς*, quam apud Lucianum citharae simile instrumentum cognouimus, non differt a fistula apud Nonnum cf. XLIII, 393, impr. XLIII, 217.

Optime hic locus amoris rationem delineat. Conubio uere coniuncti sunt amantes, et solet Cyclops fistulae cantu coniugem e patriis undis in continentem allicere. Impetrauit igitur nympha a se, ut nonnumquam ualere iuberet dulcem fluctum in antrum Polyphemi uentura, quod frustra rogat ille apud Theocritum; cf. etiam Dionys. XLIII, 103 sqq. Attamen amor per tempestatem inundationemque Deucalioneam paulum intermittitur, quamquam non desinit delectari dulci cantu Cyclopis amata fidem seruans coniugi nec lasciuo Pani se committens, cui respondet VI, 319 sqq.:

Πὰν φίλε, σὴν ἀνάειρε δι' οἴδματος ἄπλοον Ἠχώ·
μή με μάτην ἐρέεινε, τί σήμερον ἐνθάδε βαίνω,
καὶ γλυκερήν περ ἐοῦσαν ἐῶ Κύκλωπος ἀοιδήν.
ἄλλον ἐμοὶ πλόον εὗρεν ὑπέρτερον ὕέτιος Ζεύς·
οὐκέτι μαστεύω Σικελὴν ἅλα· τοσσατίου γὰρ
τάρβος ἔχω νιφετοῖο καὶ οὐκ ἀλέγω Πολυφήμου.

Nec minore ardore flagrat Polyphemus, qui, cum ceteri Cyclopes a Baccho stantes contra Indos arma induant, solus detrectat pugnam retentus Galateae flamma cf. XIV, 61—66, etsi Neptuni patris tridenti instructus facile totam Indorum gentem profligare poterat cf. XXXIX, 273—291, non curans Thoosam matrem, quam pudet, quod filius ingens propter mollem affectum deposuit priscam fortitudinem cf. XXXIX, 292—294. Ipsa uero Galatea uehementi angore sollicitatur, ne Polyphemo quid accidat in bello cf. XXXIX, 259 sqq.:

καὶ φονίου Κύκλωπος ἀλιπτοίητον ἐνυὼ
δερκομένη δεδόνητο, φόβῳ δ' ἤμειψε παρειάς·
ἔλπετο γὰρ Πολύφημον ἰδεῖν κατὰ φύλοπιν Ἰνδῶν
ἀντία Δηριάδαο συναιχμάζοντα Λυαίῳ·
ταρβαλέη δ' ἱκέτευε θαλασσαίην Ἀφροδίτην
υἷα Ποσειδάωνος ἀριστεύοντα σαῶσαι,
καὶ γενέτην φιλότεκνον ἐφ' υἱέϊ Κυανοχαίτην
μαρναμένου λιτάνευε προασπίζειν Πολυφήμου.

Bello huic teneri affectus documento respondent nonnulla, quae ad familiaritatem coniugum depingendam felicissime inuenta sunt. Sic Galatea manum armat ingenti claua Polyphemi, cum

Bacchi et Neptuni de Amymones matrimonio exarserit certamen cf. XLIII, 266 sq., sic fistula canere didicit a marito (cf. Verg. ecl. II, 31. 34) et nuptialia carmina solet prae ceteris Nereidibus praestantissime recitare, ueluti in nuptiis Neptuni et Amymones XLIII, 390 sqq.:

καὶ ζυγίην Γαλάτεια διακρούουσα χορείην
ἄστατος ὀρχηστῆρι ποδῶν ἐλελίζετο παλμῷ,
καὶ γάμιον μέλος εἶπεν, ἐπεὶ μάθε καλὰ λιγαίνειν
ποιμενίῃ σύριγγι διδασκομένη Πολυφήμου,

similiter in nuptiis Bacchi et Pallenes cf. XLVIII, 196 sq. Tales potissimum colores pro subtilioris artis reliquiis habeamus non bacchantem Panopolitanum minutas has res expoliuisse arbitrati. Ceterum praeter hos lepores non multum lucri percipimus ex Nonni mentionibus, quae secundum consilium totius operis non immorantur singulis rebus adornandis, sed ut uersuum impetus ad alia argumenta properant.

Unde sumpserit sua Nonnus dici uix poterit: in usu habet tritam huius mythi supellectilem et uidetur quae multum legendo memoriae infixerat sua Minerua in Bacchicarum fabularum orbem inseruisse.

Atque haec quidem exstant litterarum de altera illa mythi forma testimonia, quibus accedunt monumentorum, quorum de fide Helbigio l. l. p. 363 sqq. in uniuersum credimus. Reputanti autem, quo tempore primum haec altera forma compareat, quibus potissimum testibus firmetur, dubium esse nequit, quin posita sit in Alexandrinae poesis fundamento. De ipso poeta nihil constat; et coniecturam si periclitabimur, memores uolumus si qui legent, dubitationi quaecumque excogitentur sua natura esse obnoxia.

At nondum tractauimus testimonium aliquod in hypothesi idyllii XI Theocritei latens, ubi legitur: *προσδιαλέγεται δὲ ὁ Θεόκριτος ἰατρῷ Νικίᾳ Μιλησίῳ τὸ γένος, οὗ καὶ ποιημάτιον φέρεται ἀντιγεγραμμένον πρὸς Θεοκρίτου Κύκλωπα* (sic Meinekius), *οὗ ἡ ἀρχή·*

ἦν ἄρ᾽ ἀληθὲς τοῦτο Θεόκριτε· οἱ γὰρ Ἔρωτες
ποιητὰς πολλοὺς ἐδίδαξαν τοὺς πρὶν ἀμούσους.

ἐπιγέγραπται δὲ Κύκλωψ ἢ Γαλάτεια. γέγονε δὲ κατ᾽ ἐπίγραμμά τι συμφοιτητὴς Ἐρασιστράτου ἰατροῦ Μιλησίου, ὥς φησι Διονύσιος ὁ Ἐφέσιος ἐν τῇ Ἰατρῶν ἀναγραφῇ. Verba *ἐπιγέγραπται δὲ Κύκλωψ ἢ Γαλάτεια,* quae non omnibus codicibus exhibentur (desunt etiam ab Ambrosiano 222) Meinekius fortasse post *ἀναγραφῇ* reicienda esse ait. Unus Helbigius pro genuinis uidetur habuisse, qui l. l. p. 362 dicta putat de responso Niciae. Ac codicibus quidem hac in re non multum tribuendum, cum librorum in hypothesibus auctoritas nondum ea qua par est diligentia explorata sit cf. Ahrentis edit. schol.' p. LXVI, 2. Ut traduntur libris uerba illa non possunt referri nisi ad *ποιημάτιον* illud Niciae neque aliter concludi quam scripsisse medicum Milesium epyllium, cui titulus esset *Κύκλωψ ἢ Γαλάτεια,* id quod Helbigius contendit [1]). At enim aegre ferunt subiecti mutationem in sequenti uerbo *γέγονε,* ubi subaudiendus est Nicias, statuendam. Nonne autem eadem manet offensa eliminata sententia? quandoquidem ne in praecedentibus quidem *Νικίας* subiecti uicibus fungitur, sed in enuntiato primario *Θεόκριτος*, in secundariis *ποιημάτιον* et *ἀρχή*. Quanto uero magis hiat sensus, ubi cum Meinekio ad finem hypothesis relegauerimus ea uerba tunc ad Theocritei idyllii titulum referenda! Accedunt alia, quae huic coniecturae officiant. Statuendum erat Meinekio ad marginem illa quondam adscripta postea falso loco irrepsisse. Primum non uidemus, cur opus fuerit talia adscribi, cum neque semper tituli eclogarum apertis uerbis in argumentis memorentur cf. hyp. id. I. VIII. IX. XIV al. et huius idyllii indicetur uerbis utrique recensioni communibus: *ὑπόκειται ὁ Κύκλωψ.* Deinde ubicumque laudatur titulus, semper fere utuntur praesenti tempore, non perfecto [2]), semper collocant in capite totius hypo-

1) Pro uerbis traditis *ἀντιγεγραμμένον ὑπὸ Θεοκρίτου πρὸς Κύκλωπα* iam Crispinus coniciens in Bucolic. edit. a. 1570 p. 75 *ἀντιγ. ὑπὲρ Κύκλωπος πρὸς Θεόκριτον* de eodem argumento utriusque poematii cogitauit.

2) E cod. Medic. 37 Zieglerus in Theocr. ed. III p. 195 edidit in hyp. id. XII *ἐπιγέγραπται μὲν τὸ εἰδύλλιον Ἀΐτας,* ubi propter sequentia perfecta prius uidetur inductum.

thesis his formulis: ἐπιγράφεται τὸ εἰδύλλιον, ἐπιγράφεται τὸ εἰδύλλιον τοῦτο, ἐπιγράφεται τὸ παρὸν εἰδύλλιον cf. hyp. id. II. III. IV. V. VI. VII. X. XII. XIII. XV. XVIII. Perfectum adhibetur, ubi ipsa opera poetae praeterita significatur, ueluti hyp. I: αὕτη ἡ ὑπόθεσις εἰς Δάφνιν γέγραπται (sic codd. B. D. P.), XVI: τοῦτο τὸ εἰδύλλιον γέγραπται εἰς Ἱέρωνα, XVII: τοῦτο τὸ εἰδύλλιον εἰς Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον ἐπιγέγραπται, XXIX: γέγραπται τοῦτο εἰς παῖδα ἀποστρεφόμενον, similiter ἐπιγέγραπται δὲ οὕτως secundum uulgatam lectionem in hyp. id. XII in sequentibus ἐπεὶ καὶ etc. causa addita; uel de dialecto hyp. id. XII: γέγραπται δὲ Ἰάδι διαλέκτῳ, XXVIII: γέγραπται δὲ Αἰολίδι διαλέκτῳ. Iam habemus perfectum ἐπιγέγραπται. Quod si de Theocritei carminis titulo acciperemus, contra usus constantiam faceremus; sin de Niciae epyllio intellegimus, suo iure stat, quoniam praesens non admittebatur praegresso perfecto ἀντιγεγραμμένον. Amplectimur igitur testimonium de Niciae carminis titulo nec causam uidemus, cur diffidamus huius hypothesis priore plenioris auctori ut uidetur eruditione minime uulgari instructo. Habemus initium responsi:

ἦν ἄρ᾽ ἀληθὲς τοῦτο Θεόκριτε· οἱ γὰρ Ἔρωτες
ποιητὰς πολλοὺς ἐδίδαξαν τοὺς πρὶν ἀμούσους

(cf. Plut. quaest. sympos. I, 5). Recte primus Wuestemannus in edit. p. 166 sq. e particula ἄρα conclusit ʽipsum Niciam remedii uim usu expertum esseʼ, epistulam igitur mittere amico, qui eum consolatus erat, quasi tranquillitatis receptae documentum. Cyclopis autem amores eum sic enarrasse, ut repulsam ferret infelix amator eodem quo apud Theocritum modo, quis credet? Nonne ueri simillimum est sic eum respondisse, ut effectum cantus ad summum augeret culmen Cyclopemque amore potitum, fauorem non denegantem Galateam exhiberet, qua re titulus Κύκλωψ ἢ Γαλάτεια suum acumen recuperaret?

Sic igitur nobis fingimus rem: Deperierat puellam Nicias parum felix, remedium suppeditarat Theocritus a Polyphemi exemplo petitum Musas, adhibuerat medicus et uoti compos factus erat. Quod non latuerat Theocritum confirmat iam

Nicias amoris felicitate elatus non nescio amico — sic *ἄρα* particulae uim persentiscimus — respondens idemque illud exemplum ad ea quae ipse expertus erat adaptat. Talem quidem rationem a doctorum illius aetatis poetarum commercio non putamus alienam fuisse, quippe qui subtilitate rationum haud semper natiua solerent certare et inuicem sese lacessere. Ac fortasse Theocritus non tacuit lacessitus, sed idyllio VI rursus in amicum uertit irrisionis acumen comparans eum cum Cyclope superbiente, sed a Galatea illuso, quod carmen misit ad communem amicum ob familiaritatem initiatum, Aratum (cf. id. VI, 2). Neque igitur suffragamur Kreussleri (obseru. Theocr. 1870 p. 8 sq.) rationi (probatae ab Hartungio indic. philol. VIII p. 124), qui mutuorum carminum orbem compositum putat ex Niciae carmine aliquo 'pleno aerumnae amatoriae ac desperationis', non superstite, consolatorio Theocr. id. XI, responso Niciae lacero, idyllio Theocr. XIII ad Niciam misso, et 'aliquando propter commune argumentum uno uolumine editum'. Idyllio enim XIII et ipso ad amorem spectante et excusationem ab heroico exemplo petente, exemplo tamen non puellae aestus, sed pueri delicati, parum eleganter Alexandrinum certe poetam ad pristinam flammam respecturum fuisse ipse confidimus doctissimus nobisque in paucis colendus auctor illius conexus largietur. Nicianae poesis reliquiae minores sunt, quam ut quomodo tractauerit rem doctus medicus diuinare possimus, nouem epigrammata dedicatoria pleraque, unum irrisorium (Anthol. Pal. XI, 398). Attamen talis mutationis auctorem exsistere potuisse Niciam persuadet magis quam Theocriti iudicium de amico beneuole factum id. XI, 6. XXVIII, 7 Meleagri Gadareni aestimatio, qui eum dignum existimauit quem [illegible]et in *στέφανον* Anthol. Pal. IV, 1, 19 sq. (cf. Iacobs. Anthol. Gr. tom. XIII p. 923).

Coniecturam nostram proposuimus, quomodo factum esse possit, ut in poetica studia induceretur altera forma: non dubitamus, quin perrexerint alii poetae scholae Alexandrinae eam excolere atque adornare, unde in Nonni et Luciani enarrationes lumina deuenerunt (uide etiam Helbig. l. l. p. 366 fin.).

Caput XI.

De auctoritate fabulae in posteros propagata.

Comprehendere placet hoc capite non solum quae restant huius mythi apud posteros mentiones, sed etiam, qua ratione et tota indoles et singuli *τόποι* a poetis conditi et seruati in sequentium scriptorum memoriam et consuetudinem abierint. Afferemus igitur quos philologi dicunt locos parallelos ex parte iam congestos magis quam certo consilio digestos ab editoribus, quibus multa nos debere confessi nomina laudare breuitatis ergo supersedemus. Neque uero ualemus uniuersum litterarum posteriorum campum perlustrare, sed praecipue in bucolicae poesis auctores omnes illos quidem Theocriti sectatores inquirere constituimus, quantum possumus etiam ad reliquorum imitatorum cateruam euagaturi.

Notissima erat imago Polyphemi pastoris de litore Galateam retinere conantis et in poetarum apparatum mythologicum recepta, quod non modo probat Propertii locus supra allatus, sed etiam Val. Flacc. Arg. I, 134 sqq.:

hanc (sc. Thetim) Panope Dotoque soror laetataque fluctu
prosequitur nudis pariter Galatea lacertis
antra petens; Siculo reuocat de litore Cyclops.

Etiam Martialis hoc argumentum in tritis fabellis laudat Alexandrina arte caelatis epigr. IV, 49, 6 cum tragoediis opponens epigrammatis suis (cf. X, 4) ut etiamtunc et lectitatum et tractatum. Neque oblitteratum est ultimis senescentis poesis Graecae exodiis, sed quasi flamma semel noua capit incrementa, priusquam obliuione obruatur, per Nicetam Eugenianum, qui poeta ut huius mythi sic huius enumerationis agmen claudet. Iam supra monuimus ad Polyphemi potissimum exemplar caelatum esse typum cantilenae amatoriae, imprimis eam sententiam, ex qua remedium ardoris iis qui amant obtingit cantando (cf. Philox. fr. 7; Theocr. XI, 1 sqq. coll. XIV, 52 sq.; Callim. epigr. 47; Bion. fr. XVIII, 3). Cuius sententiae fila late distenta cf. uersum intercalarem apud Nemesianum ecl. IV:

cantet, amat quod quisque: leuant et carmina curas.

ecl. II, 14 sq.; Aristaen. ep. I, 8; Nic. Eug. III, 310. IV, 379 sq., qui *τροφήν* appellat *τὴν σιωπὴν τῆς νόσου* VI, 353, cuius VI, 376 sq. nullum remedium agnoscit nisi *περιπλοκήν τε καὶ γλυκὺν γάμον*, quem pannum suffuratus est ex Longi loco pastor. p. 266, 27 sqq.[1]) e memoria Theocriteae sententiae XI, 1 sqq. scripto cf. Char. Aphrod. p. 110, 23 sqq. Manserunt per posterorum imitationem expressi etiam *τόποι* erotici carminis ad mulcendam inuitandamque puellam cantati, qui magis minusue integri redeunt in cantilenis amatoriis praecipue bucolicorum poetarum, quae exstant fere haec: Theocr. id. III. X. Verg. II. VIII. Calp. III. Nemes. II. IV. Theocriteum ordinem secuti similia conferemus.

Comparatione pulchritudinem amatae celebrandi mos, quem a Theocrito hunc in mythum inductum — fortasse secundum lyricos poetas Aeolicos (cf. Sapph. fr. 122. 123) — ab Ouidio rhetorice exaggeratum uidimus, in consuetudinem abiit amantium non modo adhibitis comparatiuis cf. Verg. ecl. VII, 37 sqq.:

> Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hyblae,
> candidior cycnis, edera formonsior alba;

Calp. III, 10: mobilior uentis o femina; Nemes. IV, 14:

> Inmitis Meroe rapidisque fugacior Euris

(cf. Ou. met. XIII, 807); cf. etiam larga apud eroticos scriptores exempla Long. p. 251, 32 sq.: *τὸ πρόσωπον ὅτι λευκότερον ἀληθῶς καὶ τοῦ τῶν αἰγῶν γάλακτος*. p. 252, 12 sqq.; Xen. Ephes. p. 337, 15 sq.; Eustath. M. p. 217, 10 sq.; Nic. Eug. VI, 356 sq. 635 sqq.; Alciphr. III, 1, 2; Anthol. Pal. V, 48. 121. 56, 6. 236, 4 al., sed etiam alia ratione comparandi cf. Ach. Tat. p. 57, 24 sqq.; Eustath. p. 213, 25 sqq. 227, 22 sqq. 235, 1 sq. 256, 25 sqq.; Nic. Eug. II, 299 sqq. III, 336 sqq. IV, 122 sqq. (uide quae de dearum comparatione disputauit Rohdius de fab. Roman. p. 155 sq. c. adnott.).

Solent amatores infelices et uenustatem et asperitatem puellae pueriue allocutionibus suis intexere ut Polyphemus

1) Solemus afferre eroticos scriptores pedestri oratione usos secundum Hercheri editionis paginas.

Theocriti id. XI, 20:21, Ouidii met. XIII, 789—797: 798—807; cf. Verg. ecl. II, 6 (O crudelis Alexi): 17. 45 (O formonse puer); Nemes. ecl. IV, 14 (Inmitis Meroe): 38 (Meroe formosa). 20 (puer o crudelis Iolla). 44 (saeue puer): 72 (plus est formosus Iollas).

Ac quem uidimus Cyclopi maxime placuisse, candor [1]) nymphae marinae (cf. impr. Lucian. dial.) summum obtinet locum inter colores pulchritudinis cf. Ach. Tat. p. 42, 8 sqq. 139, 32 sq. (γάλακτι ἂν εἶπες αὐτῆς τὸ πρόσωπον κεχρῖσθαι); Char. Aphrod. p. 28, 31 sq.; Eustath. p. 184, 10 sq. (τὸ λευκὸν ἄκρατον cf. Luc. de Galatea l. l. c. 3: ἡ ἀκράτως λευκή); Nic. Eug. I, 123. II, 209. 345. IV, 120. 239 sqq.; Aristaen. ep. I, 1; Anth. Pal. V, 48.

Querellas intermiscent cantores de fastu puellae amatoriis praestigiis ut Cyclops Theocr. XI, 19. 24. 29. Ou. met. XIII, 869; cf. Theocr. III, 6 sq. 24. 52; Verg. ecl. II, 6 sq. 19. 56. 60; Calp. III, 59; Nemes. ecl. II, 40. 59. 69. IV, 15 sqq., narrant originem primam amoris (Theocr. XI, 25 sqq.) cf. Theocr. II, 65 sqq.; Verg. ecl. VIII, 37 sqq.:

Saepibus in nostris paruam te roscida mala
(dux ego uester eram) uidi cum matre legentem.
alter ab undecimo tum me iam acceperat annus;
iam fragilis poteram ab terra contingere ramos.
ut uidi, ut perii! ut me malus abstulit error!

χαίρουσι γὰρ οἱ ἐρῶντες εἰς τὰ ἐρωτικὰ προστάγματα (cf. supra p. 234) Ach. Tat. p. 119, 1 sq.; cf. ib. p. 112, 9 sqq.

Deformitatem, qua deterrent amatam, deprecantur et nullam esse ei persuadere student (Theocr. XI, 30 sqq. coll. c. VI, 34 sqq.; Ou. met. XIII, 840 sqq.); cf. Theocr. III, 8 sq. et — pretiosum exemplum Ps.-Theocr. XX, 19 sqq.; Verg. ecl. II, 25 sqq. VIII, 33 sqq.; Calp. II, 84 sqq.; Nemes. II, 74 sqq.; Long. p. 250, 27 sqq. 251, 8 sqq., nec dubitamus, quin singuli colores ex descriptionibus Polyphemi appicti sint superciliosae puellae

1) Unus candidae attributum denegasse Galateae uidetur Statius silu. II, 2, 20, ubi 'uiridis' appellatur.

opprobriis, qualia leguntur Ps.-Theocr. XX, 2 sqq.; Alciphr. III, 28; cf. etiam Long. p. 251, 1 sqq. al.

Varia sunt lenocinia et inuitamenta, quibus allicere uel reconciliare student fugientem, primum diuitias nimia iactatione exornant (Theocr. XI, 34 sqq.; Ou. met. XIII, 821 sqq.) cf. Verg. ecl. II, 19 sqq.; Calp. ecl. II, 68 sqq. III, 63 sqq.; Nemes. ecl. II, 35 sqq., deinde musicae artis peritiam sibi uindicant egregiam (Theocr. XI, 38 sqq.) cf. Ps.-Theocr. XX, 28 sq.; Verg. ecl. II, 31 sqq.; Calp. III, 55 sqq.; Nemes. ecl. II, 82 sqq. IV, 41 sq.; Long. p. 301, 1.

Porro exquisitissima pollicentur munera (Theocr. XI, 40 sq. 56 sq. [cf. u. 10]; Ou. met. XIII, 831 sqq.), ueluti pastores praecipue gregis pullos, maxime geminos cf. Verg. ecl. II, 40 sqq. (duo capreoli); Nemes. II, 67 sq. (geminae palumbes): Verg. ecl. III, 68 sq. Calp. III, 76 sqq.; Alciphr. I, 27, 1 (*ἀλεκτορίδων ζεῦγος*); cf. etiam Theocr. III, 34. V, 96. 133; Calp. III, 77 sq.; Nemes. II, 67 (lepus); Nem. II, 61 sqq. (luscinia); Long. p. 250, 18 sq.; Alciphr. I, 6, 3. 18, 1 (pisces); Theocr. IV, 35 sqq. (iocose 'taurus'); cf. etiam Hedylae poetriae uersus ex Scylla elegia propter marinum argumentum huic fabulae cognata (uide Rohd. l. l. p. 91) superstites ap. Athen. VII p. 297 b. Praeterea offerunt fruges, ut poma sollemnia cf. Theocr. III, 10 sq. II, 120; Verg. ecl. III, 70 sq.; Long. p. 250, 17, saepissime, flores, ueluti Theocr. III, 21 sqq.; Calp. ecl. III, 78 sqq.; Long. p. 250, 17; Anth. Pal. V, 74. 147. Habitacula autem sua pinguibus pingunt coloribus nec dulciorem agnoscunt locum per uniuersam rerum naturam (Theocr. XI, 44 sqq.; Ou. met. XIII, 810 sqq.) cf. Verg. ecl. I, 79 sqq. VII, 49 sqq. IX, 39 sqq. X, 42 sq.; Calp. ecl. II, 60 sqq.; Nemes. IV, 38 al. nec minus studiose communes labores, communes uoluptates proponunt exoptandas (Theocr. XI, 65 sq.) cf. Verg. ecl. II, 28 sqq.; Calp. III, 53 sq. 68 sq. al. Polyphemus minitatur matri se aerumnam excitaturum Theocr. XI, 70 sq., insaniores amatores ipsos sibi mortem conscituros dicunt cf. Theocr. III, 9 (Char. Aphrod. p. 9, 5 sq.). 25 sqq. 53 sq.; Verg. ecl. VIII, 59 sq.; Calp. ecl. III, 86 sqq. al. Etiam zelotypiam amatae student instigare: ut apud Theocr. XI, 75 sqq.; VI,

25 sqq. Polyphemus, sic Corydo apud Verg. ecl. II, 69—73; cf. uu. 43 sq. Haud rara est mentio magae, quam adierunt amoris remedium petentes (Theocr. VI, 39 sq.) cf. Theocr. III, 31 sqq. II, 91; Nem. IV, 62 sqq.

Haud ignoramus ampliore circuitu imitationum hanc uenaturam posse institui latiusque retia tendi, praesertim si omnes ii loci adsumantur, ubi describitur amator repulsam ferens, quibus abundant epistularum scriptores Graeci, imprimis Alciphro cf. I, 27. 35. II, 2 al. et Aristaenetus cf. I, 14. 27. II, 20 al.: sufficiat tamen grauiora monstrasse.

Non raro commemorantur Polyphemus et Galatea a posterioribus. Sollemne exemplum feritatis et saeuitiae inhospitalis praesto est Polyphemus uel Cyclops omnibus fere poetis cf. Ou. ex pont. II, 2, 111. IV, 10, 23 Korn.; Sen. Thy. 582 sqq.; Petron. c. 101; Val. Flacc. IV, 104 sqq.; Sil. Ital. XIV, 527 sqq.; Claudian. XXXVI, 355 sq. al. cf. etiam Cic. in Verr. act. II, 5, 56, 146 itemque uoracitatis cf. Ou. met. XV, 93; Petr. c. 98; Sil. It. XV, 428 sqq.; Claudian. XX, 377 sq. al. uide Alciphr. III, 51 (*Δαιμοκύκλωψ*); Philostr. uit. Apoll. IV, 36 (Iacobs. ad Philostr. im. p. 503). Acceptam ille praebet irrisionem unoculi hominis cf. Ael. uar. hist. XII, 43; Solin. p. 73, 17 sqq. M. al.; cognomenque crudelis cf. Iul. Capit. Maximin. c. 8. Maxim. et Balbin. c. 11, horridi cf. Flau. Vop. Firm. c. 4, cuius descriptio paene ipsum Polyphemum repraesentat; uide Wieseler. de fab. satyr. stud. Gott. 1847 II p. 640 adnot.; etiam occaecatus habet quo in comparationem uocetur cf. Demadem ap. Plut. Galb. 1; Eunap. hist. chron. fr. 35 (hist. Gr. min. ed. Dind. I p. 233). Galatea autem etiam per posterorum poesim locum obtinet inter celeberrimas nymphas cf. Verg. Aen. IX, 102 sq.; Cir. 393; Stat. silu. II, 2, 20; Mart. lib. spect. 28, 4; Claudian. X, 166 al. non solum celebrata propter pulchritudinem et uenustatem cf. Anthol. Lat. 152—154 R.; Mart. Cap. IX, 915, uide Alciphr. I, 19, sed etiam inuocata faustae nauigationis causa cf. Prop. I, 8, 18; Ou. am. II, 11, 34 (cf. de Lennep. ad Hes. theog. p. 233); uide Ou. fast. VI, 733. Tamen uidetur nomini Galateae aliquid adhaesisse procacitatis illius

ac lasciuiae, qua illudit Polyphemum desiderio tabescentem pomis immissis; apud Vergilium enim ecl. I, 31 sqq. (cf. Mart. VIII, 56, 17) Tityrum Galateae amor ad paupertatem redegit, nec Damoetae magna religione fidem seruasse uidetur Galatea ecl. III, 64 sq. 72 sq., qui mores consentiunt cum meretrice in Pauli Silentiarii epigrammate Anth. Pal. V, 256, ii mores, ex quibus *φεύγει φιλέοντα καὶ οὐ φιλέοντα διώκει* (cf. Theocr. VI, 17; Anthol. Pal. V, 247, 3; Nic. Eug. III, 311; uide Kehr.: de poetar. qui sunt in Anthol. Pal. stud. Theocr. Lips. 1880 p. 14). Quae uero audit Galatea procax apud Claudian. XXIX, 126 hanc ipsam ob petulantiam Thetidi uidetur opponi in prouerbio Apostol. XIII, 64: *οὐ δύνασαι Θέτιδος καὶ Γαλατείας ἐρᾶν· ἐπὶ τῶν ἀνόμοια ζητούντων* (cf. Theophylact. ep. 39). Neque tamen desunt huius nominis exempla, ubi frustra illius superbiae indicia quaesiueris cf. Nicand. fr. 45 Schneid.; Anth. Pal. V, 244, 1; Theophylact. ep. 33 [1]); est etiam inter cottidianae uitae nomina cf. C. I. Lat. V, 846. 2224. VIII, 1247. X, 4590. 6474 al. Nec uidentur illi mores subesse uersibus a Cramero e cod. reg. Par. supplem. 352 in anecd. Par. uol. IV p. 366 editis:

Ἥρη παμβασίλεια νεοζυγέων ὑμεναίων,
δέρκεο λυγρὸν ἔρωτα μαραινομένης Γαλατείης,
δέρκεο πικρὰ βέλεμνα κορυσσομένης Ἀφροδίτης·
ὃ πρὶν ἐρωμανέων στυγέει Γαλάτειαν ἰδέσθαι,

quos Iahnius l. l. ad Galateae fabulam referendos esse negat. Temporis autem quo oriundi sunt indicium suppeditat opinamur ratio metrica. Etenim non solum caesura *κατὰ τρίτον τροχαῖον* in quattuor uersibus ter obuia posteriorem epicae poesis Graecae aetatem ostendit, sed etiam lex illa Nonniana, quam cognouit Arthurius Ludwich (ann. philol. CIX p. 441 sqq.), ex qua Panopolitanus proparoxytono uocabulo uersum termi-

1) Quem ibi Hauptius ap. Hercher. in epistologr. adn. crit. p. LXXXIV ex unius codicis lectione *ὅρκοις πείθουσαν μὴ πιστεύει γαλάτειαν* elicuit uersum: *ὅρκοις πείθουσιν μὴ πιστεύειν, Γαλάτεια,*
estne repetitus ex Alexandrino aliquo carmine, in quo Cyclops ne Acidi crederet monebat Galateam? cf. Nauck. trag. fr. adesp. 473.

nare deuitat, amat paroxytono uel properispomeno, quam legem hic poeta numquam uiolauit. Quibus rebus cum accedat sermo et tenor grandiloqui poetae, non dubitamus quattuor hos uersiculos Nonnianae disciplinae alumno attribuere. Ac possit quispiam opinari agi de Galatea Polyphemi amorem ambiente, sed fastidio repulsa, qualis iocose proponitur Theocr. id. VI; at cum intellegatur conubium legitimum, quod ex Iunonis inuocatione concludimus, statuendum esset Cyclopem fructum Galateae fauore spreuisse quam prius deperiisset, qua de re aliunde nihil innotuit. Itaque satius erit cum Iahnio de mulierculae amoribus cogitare nomine Galateae, quam Nereidem esse Polyphemi demum nomen adpositum euinceret.

Plenam autem huius fabulae memoriam instaurauit Nicetas Eugenianus, poeta Byzantinus saec. p. Chr. n. XII exeuntis (cf. Rohd. de fab. Rom. p. 531 sq.), cui re uera, id quod hoc capite illustrare conati sumus, Polyphemus est cantilenae amatoriae sollemnis auctor, qui mulcet cantando puellam superbientem et ipse suae flammae medetur. Apparet hoc ex ea ratione, qua Cyclopis personam coniungit cum illa sententia de cantu amoris remedio IV, 379 sqq.:

ἔρωτος οὐδὲν ἄλλο φάρμακον ξένον·
ᾠδὴ δέ τις καὶ μοῦσα παῦλα τῶν πόνων.
βεβλημένος γὰρ καὶ Πολύφημος πάλαι
τὸ στέρνον ἐξ Ἔρωτος ἀνδρατοξότου,
πλατὺ τρέφων τὸ φίλτρον εἰς Νηρηΐδα
ἐφεῦρεν οὐδὲν ἄλλο φάρμακον νόσου,
ᾠδὴν δὲ καὶ σύριγγα καὶ θέλγον μέλος
καὶ πέτραν ἕδραν, τῇ θαλάττῃ προσβλέπων.

Proponitur notissima imago: Polyphemus in scopulo sedens, fistula canens, in mare prospiciens; atque ita inueterauere singuli colores, ut etiam saxea sedes dicatur inuenta esse ab eo, qui remedium amoris inuenit musicam. Et in cantilena amatoria celebranda uersantur ii uersus Nicetae, ubi Callidemum, Xenocratis filium, Drosillae ut sibi faueat supplicantem inducit VI, 501 sqq. Suas enim ad partes uocat inflammatus adulescens Cyclopem, qui cantando deleniuerit asperitatem amatae,

et *τόπους* sollemnes illius cantilenae quamuis non integros enumerat. In quibus aperta est Theocriti spoliatio magis quam imitatio. Duas autem potissimum partes prae ceteris sibi adrogauit poeta Byzantinus, qua ardoris magnitudinem comprobat et qua diuitias et munera describit Polyphemus. Nicetae enim uersus VI, 507—514 dilatati sunt Theocritei id. XI, 50—53, Nic. VI, 517—525 diffícti ex Theocriteis XI, 34—37. 40 sq.; cf. etiam Nic. VI, 530 sq. c. Theocr. XI, 42—44. Notandum tamen est, quod Byzantinus Alexandrini poetae pedisequus diuitias Cyclopis amplificauit addens praeter

κύνας (*τε*) *πολλάς, ἀγρίας, λυκοκτόνους* (u. 519)

uu. 523 sqq.: *σμήνη μελιττῶν ὑπὲρ ἑξηκοντάδα*
καὶ κισσύβια τεχνικῶς γεγλυμμένα
καὶ δορκάδων ἄμετρα δερμάτων σκύτη,

quae facile illius ingeniolo imputamus. Canes enim Cyclopem habuisse ut uenatorem intellegit mens etiam Eugenianea inferior, praesertim cum canis memoretur apud Theocr. id. VI, 9 sqq.; apium uero agmina susurrantia adeo pertinent ad receptaculi amoenitatem, ut memoria talium locorum, ut Theocr. V, 45 sqq. VII, 135 sqq. al. hoc decus Cyclopis antro adiunxisse uideri possit. Pocula autem illa artificiose edolata clarius redolent scalprum celeberrimi poculi apud Theocr. I, 27 sqq., praeterquam quod talia passim occurrunt munera pastoralia, quam ut aliunde sumpsisse censeamus Nicetam, qui etiam molles pelles recordabatur a pastoribus laudari cf. Theocr. V, 50 sq. 56 sq. Legit autem Byzantinus etiam idyll. VI, cum Galateae personam ex istius eclogae charactere sibi conformarit, quamuis perperam collegerit diligi a nympha Polyphemum cf. VI, 504 sqq.:

τὸ λάσιον γὰρ ἐβδελύττετο πλέον
φυγοῦσα τὸν φιλοῦντα· πλὴν ἔστεργέ μοι
μήλοις μόνοις βάλλουσα μικροῖς τὸν μέγαν.

cf. 534 sq.: *οὐκ ἔστιν ἐν σοὶ μῆλον, οὐ γλυκὺς γέλως,*
ὁποῖος ἦν τὰ πρῶτα τῆς Νηρηΐδος.

Nec mirum, quod omnia sua Theocrito debet hac in fabula Byzantinus spoliator, cum haud raro bucolicorum poetarum

Graecorum prae se ferat notitiam, id quod haec demonstrant exempla, quae forte correpta habemus: descriptiones prati, horti, templi, uelut I, 77 sqq. III, 65 sqq. Theocriteos referunt colores, mythorum orbis maxime bucolicus est, ueluti coniunctae exstant fabulae Narcissi, Hyacinthi, Adonidis IV, 246 sqq.; Arethusae IV, 145 sqq. (cf. Mosch. fr. V A.); *Κηριοκλέπτης* Ps.-Theocr. XIX expressus apud Nicet. IV, 313—324; *Ἔρως δραπέτης* Moschi redintegratur ab Eugeniano II, 227 sqq. IV, 157 sqq., cantilenae amatoriae cum uersu intercalari consarcinatae ex bucolicorum imitatione cf. III, 263 sqq. 293 sqq. IV, 156 sqq.; Cleandri exsequiae IX, 1 sqq. lumina orationis compilauere ex Daphnidis funere in Theocr. id. I exhibito; atque abundat poeta Byzantinus singulis sententiis, quas a Theocrito mutuatus est, uide IV, 304 sqq. coll. c. Theocr. I, 132 sqq.; V, 203 = Theocr. IV, 42 al.

Haec si recte disputauimus, iam caduca est Helbigii opinio, qui l. l. p. 362 inter eos scriptores laudat Nicetam, qui alterius mythi formae uestigia seruauerint, contendens apud eum Nereidem amatoris precibus tandem obsecutam mari relicto in continenti habitare Polyphemi uxorem. Quod si uerum esset, alium fontem secutus esset Byzantinus atque Theocritum. Sed plane fefellit sententia uirum doctissimum orta ex falsa interpretatione imperfectorum VI, 503 *προσεῖλκεν*, u. 515 *ἐξελιπάρει*, u. 526 *ἔθελγε*, u. 529 *ἔθελγε καὶ προσεξελιπάρει*, quae aperte non perfectam actionem ut aoristus indicant, sed conatum etiam enuntiatione finali u. 530 *ὡς ἀνθέλοιτο* etc. ostentum, quae consecutiua exhibenda erat *ὥστ' ἀνθελέσθαι*, si ratum factum esset consilium Polyphemi. Neque inde contra nos argumentandum, quod tunc parum aptum elegisset Callidemus exemplum, quo persuaderet Drosillae, si ne Polyphemo quidem contigisset, ut amata potiretur. Res potius sic habet: non summum praemium amoris poscit Callidemus, sed paululum comitatis, quantulumcumque obtigit Cyclopi, risum puellulae, perosus trucem asperitatem, id quod sequitur ex uersibus 536 sq.: *τὸ μειδίαμα προσδοκᾷς δέ μοι μέγα*
χάρισμα πολλῶν ἀντιδιδόναι λόγων

et imprimis ex sequentis fabulae uulgaris similitudine uu. 539—541. Tanta si erat modestia Callidemi, ad Polyphemi amores poterat prouocare, quales proponuntur in Theocriti id. VI. Potest autem Nicetas Eugenianus optimo exemplo esse, quantopere fabulae de Galateae et Polyphemi amoribus inhaeserint singuli *τόποι* Theocriti potissimum auctoritate exhibiti, quos fuga temporum abolere non ualuit.

Caput XII.

De Cyclope mimico.

Subtiliorem ueteris personae expolitionem ab Alexandrino in posterum aeuum quam longissime potuimus persecuti retro uertimus cursum descensuri ad infimum ludicrae artis genus, ad mimum. Pretiosum latet testimonium de mimica Cyclopeae fabulae tractatione in ipso illo Athenaei loco libri I capite 35 (p. 19f sq.), huius artis nuntiorum thesauro: *Εὔδικος δὲ ὁ γελωτοποιὸς ηὐδοκίμει μιμούμενος παλαιστὰς καὶ πύκτας, ὥς φησιν Ἀριστόξενος. Στράτων δ' ὁ Ταραντῖνος ἐθαυμάζετο τοὺς διθυράμβους μιμούμενος· τὰς δὲ κιθαρῳδίας οἱ περὶ τὸν ἐξ Ἰταλίας Οἰνωνᾶν, ὃς καὶ Κύκλωπα εἰσήγαγε τερετίζοντα καὶ ναυαγὸν Ὀδυσσέα σολοικίζοντα, ὁ αὐτός φησιν* (sc. *Ἀριστόξενος*). Si supra (p. 175 sqq.) Aristotelis locum sano consilio restituimus Oenonaeque aetatem probabili termino definiuimus, non minus huius loci difficultates expediuimus. Hegemone enim natu paulo minor qui dicitur citharoedica poemata mimica arte expressisse, eum recentioris nomi Attici cauillatorem exstitisse et per se probabile est et hic argumentorum similitudine euincitur. Namque ut Hegemo praecipue Homeri poesim ad ridiculum deducebat, ita Oenonas sublime genus primum explosisse censendus erit, Timothei igitur Cyclopem. Hac de re intellegenda sunt uerba *τερετίζοντα* et *σολοικίζοντα*. Deflexit enim inanem uerborum tumorem citharoedi, quem iam comicis poetis ludibrio fuisse uidimus, ad humillimum

abiectumque genus loquendi. Cyclopem igitur, qui fortasse apud Timotheum iactarat magniloquentiam, induxit balbutientem uino oneratum et Ulixem soloecismos admittentem. Miro huic inuento aliquid luminis accedit ex testimonio Philoxeni grammatici ad Sophronem mimographum spectante Etym. M. p. 774, 42 sqq.: ζήτει τὸ παρὰ Σώφρονι 'ὑγιώτερον κολοκύντας', πῶς οὐ λέγει 'ὑγιέστερον'; ῥητέον οὖν, ὅτι ἑκοντὶ ἥμαρτε, τὸ ἄκακον τῆς γυναικείας ἑρμηνείας μιμούμενος· ὃν τρόπον κἀκεῖ ἐσολοίκισε 'τατωμένα τῷ κιθῶνος (ἀντὶ τοῦ ἐνέχυρα θεῖσα) ὁ τόκος νιν ἀλιφθερώκει' (sic Valckenaer. adnott. in argum. Adoniaz. Theocr. p. 200 sqq.). Σολοικίζειν igitur cum hic intellegendum sit de Sophronis arte, qua contra linguae leges peccantes faciebat personas, ut uulgaris rusticiue sermonis simplicitatem (τὸ ἄκακον) et securitatem denotaret (cf. Valckenaer. l. l.), Oenonas uidetur Laertiaden induxisse agresti et uitioso sermone utentem, ut oppositione exaggerata castigaret dithyrambicorum nomicorumque uerborum formas audaces et inauditam structuram. Ulixes autem putandus est soloecismos illos effudisse familiaritatem quandam cum Polyphemo simulaturus, ut se ex antro dimitteret, ut faciunt homines impetraturi aliquid ab inculto uiro, qualis scaena obuersata uidetur Synesio. Praeterea melius conueniebat sermonis rusticitas horrido habitui naufragi Ulixis. Argumentum igitur illius parodiae uidetur fuisse Cyclopis et Ulixis colloquium de dimittendo captiuo et uafri Ithacensis dolus [1]). Qua in parodia uix Timotheum solum perstrinxit Oenonas, sed cognatum genus dithyrambi Philoxenii partim ad irrisionis aculeos acuendos partim ad exagitandum et ipsum adhibuisse existimandus erit (cf. Winckelmannum ad Plut. Erotic. p. 201). Potest enim illud τερετίζοντα suo iure ad citharae cantum praelusionemque referri (cf. Theognosti can. p. 12, 11 τερετίζω· τὸ κιθαρίζω; Plut. de aud. 15. Plat. quaest. 10, 2; Luc. de merced. cond. c. 33),

1) Commemorare hic liceat Ulixis cum Polyphemo commercium fuisse etiam inter declamationum rhetoricarum argumenta cf. Liban. orat. IV p. 1028 sqq. ed. Reisk.; Demetr. de elocut. 115; uide etiam Lucian. dial. mar. II.

quam Cyclops Philoxenius imitatus est famoso illo *θρεττανελό*, quae imitatio nunc fortasse ab Oenona in absurdius aucta est.

Per Oenonam uero *τὸν ἐξ Ἰταλίας* statim in eas regiones delati sumus, ubi etiam huius fabulae mimica indoles exculta est, Graeciam magnam et Siciliam, quarum incolis insita erat iocose imitandi facultas et studium (cf. Iahn. proll. Pers. p. LXXXV sqq.). Ridiculi autem homines uarii generis eo libentius hoc argumento potiti erunt, quo magis penitus inhaerebat antiquitus uulgi memoriae, neque dubitamus, quin infimi ordinis mimi, quibus *παίγνια* adsignat Plutarchus quaest. symp. VII, 8, 4, iam prius in circulis et conuiuiis Polyphemi figuram ad ridendum propinarint, quam ab Oenona in mimorum litteras, fortasse in scaenam — nam de cultiore aliquo genere cogitandum est propter uerbum *εἰσήγαγε* — induceretur. Talium autem mimorum hoc in mytho optimum exemplum est Cario Aristophaneus, quem, si eximis parodiam, mimico gestu partes Cyclopis egisse manifestum est. Et magodorum qui dicuntur inter celeberrimas partes fuisse Polyphemum persuadet Athen. XIV p. 621 c (Iahn. l. l. p. LXXXVII adnot. 2): *ὁ μαγῳδὸς καλούμενος — σχινίζεταί τε καὶ πάντα ποιεῖ τὰ ἔξω κόσμου, ὑποκρινόμενος ποτὲ μὲν γυναῖκα καὶ μοιχοὺς καὶ μαστροπούς, ποτὲ δὲ ἄνδρα μεθύοντα καὶ ἐπὶ κῶμον παραγινόμενον πρὸς τὴν ἐρωμένην.* Vir enim ebrius comissatum proficiscens occurrit iam Cyclops Euripideus uu. 503 sqq. Licebit igitur opinari etiam in mimis fuisse amores Polyphemi et Galateae, quod suadent quae secuntur apud Athenaeum de similitudine inter magodorum et comicorum argumenta intercedente: *πολλάκις δὲ οἱ μαγῳδοὶ καὶ κωμικὰς ὑποθέσεις λαβόντες ὑπεκρίθησαν κατὰ τὴν ἰδίαν ἀγωγὴν καὶ διάθεσιν.* Atque huius quidem speciei rudi forma degeneratus magis quam excultus mythus primum uidetur Italorum nationibus traditus esse; certe facile concedes Siciliae figuram comicam sollemnem breui tempore Campanae quoque lasciuiae propriam factam (cf. Th. Panofka de huius mythi in monumentis parodia in comm. acad. Berolin. philol. et hist. 1851 p. 6 sqq.; Heydemannum in annal. instit. archaeol. 1878

p. 227 sqq.). Neque tamen contigit, ut uestigia propagatae fabulae usque ad Romanos persequi possemus, etsi uix dubium est, quin multi colores stupidarum personarum auidi uentris [1]), ueluti Maccorum, quales frequentant comicam scaenam indigenam Romanorum, referendi sint ad Aetnaeum exemplar.

Primum redit saltantis Cyclopis mimici mentio apud Horatium sat. I, 5, 62 sqq., ubi certamen proponit poeta scurrarum Sarmenti et Messii Cicirri, quorum ille hunc lacessit:

Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat:
nil illi larua aut tragicis opus esse cothurnis.

Scilicet ingentis corporis erat Oscus et ei 'foeda cicatrix
saetosam laeui frontem turpauerat oris'.

Ipsi sunt scurrae, quales arcessebantur a Romanis ad cenas (cf. l. l. u. 70), neque ipsi fortasse nescii imitationis Cyclopis; sed alludit Sarmentus ad paulo nobilius genus, ad pantomimos, id quod sequitur ex u. 64, qui scaenicum monstrat apparatum (cf. Kirchner. ad h. l.). Pantomimus intellegendus etiam Hor. ep. II, 2, 124 sq., ubi de ueri poetae laboris per ludum dissimulatione legitur:

ludentis speciem dabit et torquebitur, ut qui
nunc Satyrum [2]) nunc agrestem Cyclopa mouetur;

et disertis uerbis testatur Porphyrio: 'ita torquebitur et fatigabitur, ut pantomimus, qui nunc motus (e coni. Meyeri) Satyri nunc Polyphemi Cyclopis conatur imitari personam'. Discimus his ex locis fuisse Cyclopis figuram in pantomimorum scaena celeberrimam et actorem laruam tragicosque cothurnos induisse, ut ingentis uiri magnitudinem et deformitatem aequi-

---

1) Ad Polyphemi exemplar putant expressam fuisse Manduci effigiem (uide Paul. Diac. exc. p. 96) cf. M. Raoul-Rochette: monum. ined. I p. 351 adnot. 3 et M. Arditi l. mox laud. p. 15 afferentes Callim. hymn. in Dian. 66 sqq. cum adnott. Spanhemii. Qua cum effigie comparatur testimonium Varronis d. l. L. VII, 95 M. (Ribbeck. comic. Rom. frgm. Atell. inc. nom. I).

2) Etiam pastores satyros saltando imitati sunt, quod docet Verg. ecl. V, 73 ab Orellio ad h. l. laudatus.

peraret. Neque tamen credimus Pseudo-Acroni propterea tantum Sarmentum, scaenica supellectile supersedere Oscum, censuisse, 'quia demissa esset barba', qualis sane in monumentis est Polyphemus, sed etiam propter cicatricem illam in fronte conspicuam, quae instar esset unius oculi, quem laruae defuisse uix consentaneum. Recte porro conclusum est ex epistulae loco rudem et incomptam saltationem Cyclopis opponi Satyri agilitati et alacritati. Satyros autem pantomimo cum notum sit Augusti temporibus excoluisse Bathyllum (Pers. sat. V, 123: uide Ps.-Acr. ad Hor. ep. II, 2, 125; Plut. quaest. symp. VII, 8, 3, 3 cf. Friedlaend. histor. mor. Roman. II p. 286), etiam Cyclopem inter huius discipulorumue argumenta fuisse facilis est suspicio, non tamen comoediae Cyclopem, sed fabularum satyricarum uel dithyrambi, quoniam pantomimi e comoedia petiti in usu fuisse non uidentur (cf. Friedl. l. l. adnot. 1). Amores Polyphemi non minus quam temulentiam in pantomimo actos esse propter obscenitatem Bathyllici certe generis credi, non demonstrari potest. Impura autem talia de Polyphemi et Ulixis commercio, qualia denotata habes apud Petronium c. 48. Luc. Pseudolog. c. 27, potius rusticis illis, ut ita dicamus, mimis ingerenda erunt quam pantomimorum exquisitiori lasciuiae ne nobilibus quidem uiris ingratae. Quaecumque uero in mimis et pantomimis risu diducebant rictum spectatoris, in Euripidis fabula satyrica si non exposita, at certe tacta et praemonstrata sunt, praecipue obscena; ueluti paederastia cf. uu. 581 sqq., praeterea ebrietas, ructus, uomitus, cantillans comissatio. Contra a mimorum indole abhorrere uidentur quae a Iahnio symb. arch. cum iis laudantur C y c l o p e a a scriptoribus historiae Augustae inter ludos posterioris aetatis imperatoriae enumerata, quae magis ad robora immania ostentanda uidentur pertinuisse, ut nostrates solent Hercules spectare, cf. Treb. Poll. Gallien. 8 'Cyclopea etiam luserunt omnes apenarii, ita ut miranda quaedam et stupenda monstrarent' cf. Flau. Vopisc. Carin. 19.

Corollarium archaeologicum.

Dolemus nunc quod artis monumenta ad Polyphemum et Galateam spectantia digne colligere et tractare nec facultate uiribusue ualemus et temporis huiusque commentationis angustiis prohibemur. Possunt sane permulta et ad typum Polyphemi definiendum et ad huius fabulae indolem cognoscendam illo ex fonte hauriri; atque animaduertimus iam illustrissimum illum archaeologum Georgium Zoega quondam constituisse disserere de diuersis Cyclopis apud ueteres significationibus cf. 'Romae anaglyph. antiqu.' uol. II p. 13 1), quod munus ueremur ne parum dignis reliquerit nobis.

Quae ad Polyphemi et Ulixis commercium pertinent monumenta sat multa (apud Ouerbeckium sunt XLIII) congesta et aucta sunt compluriens inde a commentatione Michaelis Arditi: 'Ulisse che giunto nella Sicilia si studia d'imbriacar Polifemo' Neap. 1817 litterarum testimoniis largis instructa usque ad Iohannis Bolte dissert. Berolin. a. 1882: 'de monumentis ad Odysseam pertinentibus capita selecta' [cap. I: Ulixes Polyphemum excaecans; cap. II: Ulixes ex antro Polyphemi euadens], ubi priores inuenies laudatos.

De Polyphemi et Galateae monumentis 2) Iahnius et Helbigius l. l. disseruerunt plena litterarum notitia praediti.

1) Verba eius sunt: '. . . ed un tripode a bassorilievo nella villa Borghese, all' occasion di cui mi riserbo di discorrere di questo selvaggio e i suoi compagni, e de' differenti significati nei quali il termine di Ciclope è stato preso dagli antichi, ed a esseri del tutto diversi applicato'. Quod consilium quantum scimus non peregit, cum anaglypha uillae Borghesianae non ediderit cf. Welcker. de uita Zoegae II p. 434 sqq. M. Raoul-Rochette monum. ined. I p. 355 c. adn. 2. uide Welcker. mus. Rhen. VI (1839) p. 579 adnot. 1.

2) Unum liceat addere (cf. Korn. ad Ou. met. XIII, 750—897) illis nondum cognitum picturam Palatinam in tablino domus Liuiae repertam sat memorabilem, quam edidit et explicauit Georgius Perrot in libro: mémoires d'archéologie, d'épigraphie et d'histoire, Paris. 1875 tab. VI p. 100—111 (= revue archéologique N. S. uol. XXII [1870/71] p. 47 sqq.) cf. Reber. de Romae ruinis² Lips. 1879 p. 385. Ubi conspicitur Polyphemus imberbis usque ad pectus in mare progressus captans Galateam in

Sunt autem longe maximam partem tabulae Campanae, quas pleniores nunc quam antea enumeratas habes ab Helbigio: tabb. oppid. Camp. Vesuuio obrut. Lips. 1868 nr. 1042—1053, quibus accedunt nonnullae caelatae sculpturae. Campanorum autem pictorum ars cum longe plurima et grauissima incitamenta et incrementa ceperit ex Alexandrinae poesis studio, quod fusius exposuit Helbigius in quaestion. de pictura pariet. Camp. Lips. 1873, impr. p. 112 sqq., hoc fonte uti licet, quo recuperentur illius poesis singula artificia et ornamenta. Exempli gratia tabulas illas ex Helbigii descriptione percensebimus, ut conexum inter poetarum artificumque operam hac in fabula intercedentem paulum illustremus. Sollemnis autem scaena, quae ibi proponitur: Polyphemus in litore sedens prospiciens in Galateam delphino praeteruehentem, quam bene respondeat typo a poetis expresso patet, quamquam hic discrepantia conspicua inter poetam et artificem, quippe qui debuerit ipsam nympham oculis spectatoris subicere — exceptio rara —, cum poeta Cyclopis repulsam melius absente Galatea denotaret. Deprehendimus etiam singulos colores Polyphemi e poetarum descriptionibus notos, uelut horridum capillum [1]) promissamque barbam, clauam modo gestatam ab ingenti uiro, ueluti nr. 1042—1045. 1049. 1050. 1051, modo scopulo acclinatam, ueluti nr. 1047. 1048. 1052, sedem scopuli cf. nr. 1044—1052; fistulam tantummodo in nr. 1052, citharam 1047. 1048. Haud raro indutus est Cyclops pelle, maxime pardi cf. 1043. 1046. 1048,

---

hippocampo fugientem, quam nutu ut uidetur ad sese arcessunt duae nymphae. Amor autem frenis Cyclopem coercet. Recte perspexit Perrotius p. 107 sqq., quibus in rebus discrepet haec compositio a Campanis, praecipue suo iure aquae contemptorem miratus est Polyphemum, cuius rei desiderat litterarum testimonium. Possumus, id quod nostrum uidetur esse, similitudinem certe afferre hanc Verg. Aen. III, 664 sq.:

graditurque per aequor
iam medium, necdum fluctus latera ardua tinxit.

1) Coniferae arboris speciem uidentur praebere capilli in picturis ap. Helb. 1048 et 1050; quos prius opinabatur Helbigius pinu uel harundine coronatos, nunc respondere dicit uerbis Philostrateis imagg. II, 18: *χαίτην ἀνασείων ὀρθὴν καὶ ἀμφιλαφῆ πίτυος δίκην.*

qua nonnumquam scopulus stratus est cf. nr. 1044. 1050. 1052. Ostendunt hae pelles uenatorem Cyclopem ex poesi notum (cf. Nic. Eug. VI, 525). Et secuti sunt artifices Alexandrini aeui normam, quae Cyclopis greges ex ouibus tantum et capris compositos permittebat cf. tres oues et capram in pict. nr. 1042. 1046, arietem nr. 1043. 1047. 1052, capram 1051. Porro quam praedicat Polyphemus lactis ubertatem aeternam repraesentare uidetur mulctrum in tab. Camp. ap. Helb. nr. 1043 conspicuum. Contra suo Marte artifex Polyphemo uidetur affinxisse aures satyrorum ex. gr. ap. Helb. nr. 1042. 1050, quibus significaret 'bestiam humano in corpore latentem' (cf. Helb. symb. p. 365). Ut supra monuimus, ab artificibus primum Galateae typus expressus est, licet non ubertim priuis lineamentis instructus sit: conspicitur fere delphino equitans, ἡμιφανής (cf. Nonn. XIV, 65) nuda superiore corporis parte, uestis laciniam supra umerum attollens uel sinuans supra caput eodem quo apud Philostratum modo, quo artificio saepe utuntur pictores in Nereidibus delineandis cf. Helbig. nr. 1027. 1030 b. 1035. 1038, dextra tenens folium flabelli uicibus fungens, ut aliae quoque Nereides cf. Helbig. nr. 1032. 1037. Accedunt nonnumquam ornamenta muliebria, ueluti nr. 1044, uel comites Amor et Trito, ueluti nr. 1042.

Insignem autem debemus artis operibus de altera mythi forma notitiam uel confirmationem ab Helbigio praecipue pictura nr. 1048 comprobatam, nunc extra dubitationem positam tabula nr. 1052 (publicata ab Helb. in 'XXIII tabb. ad opus: tabb. opp. Camp.', tab. XIII), ubi amplectuntur se Polyphemus et Galatea. Reliquae picturae, quas huic formae maluit Helbigius adsignare, non omnes tam certa indicia uidentur exhibere, prae ceteris quam ipse cunctanter huc trahit nr. 1053 (uide etiam symb. Bonn. p. 367 sq.), ubi singula congruunt pigmenta, refragatur tota compositio. Neque Campanae picturae ap. Helb. nr. 1048 et 1049 (symb. Bonn. p. 363 sq.) huc referendae nobis uidentur — contradixit iam L. Stephani: compterendu de la commission impériale archéologique pour l'année 1864 p. 223 —, quoniam uix per litteras commercium fuit inter

Cyclopem et Nereidem. Ubi enim umquam Neptuni filius litteras uel primis labris attigit? Illudit profecto Galatea Polyphemum. Mittit epistulam per petulantem nuntium Amorem probe sciens non intellecturum stolidum amatorem. Hic tamen laetabundus arripit illam, quasi sit fauoris signum, quo laetatos uidit alios amantes. Ansam autem Amoris nuntii ad Polyphemum ablegandi artifex uidetur sumpsisse ex Theocr. uu. id. VI, 31 sqq., ut adnotauit iam Academicus in libri: ‘le pitture antiche d'Ercolano’ uol. I (1757) p. 51 adn. 13. Nimirum ut in tabulis ita hic imaginatur Cyclops amoris aculeo stimulatus nympham mittere nuntium Amorem, qui potius ut ludibrio esset Galateae ex antro ad litus uidetur illum excitasse.

Atque haec quidem sufficiant. Intentius quos decet inquirunto. —

Reseruauimus uero huic appendici iudicium de eo rhetore faciendum, cuius nominis omen infaustum bellum nondum sedatum excitauit inter uiros doctos, de Philostrato. Nemo exspectabit omnes totius disquisitionis calculos nos denuo collaturos, quo uix apertior subduceretur ratio. Sed quantum ad hanc fabulam spectat quaestio, sententiam feremus id praecipue nostro iure agentes, ut quae ex litterarum memoria hausisse possit rhetor, quae non clarius appareat. Describit enim Philostratus senior imagg. II, 18 inter alias imaginem Polyphemi et Galateae, ut ipse dicit in prooemio in porticu Neapolitana conspectam. Litigant uiri docti, utrum ueras imagines describat rhetor an ex poeticis pannis consuat mera imaginatione: hoc post Passowium demonstrare studuit Friederichsius (imagg. Philostrat. Erlang. 1860), illud post Welckerum contendit Brunnius (Fleckeis. annal. uol. suppl. IV p. 179 sqq.). Tertius exstitit suffragiorum princeps Fridericus Matz (de Philostratorum in describendis imaginibus fide, Bonnae 1867)[1], qui quaestionem distincte diiudicari posse negans auream quandam mediocritatem tenet (cf. Philol. uol. XXXI p. 628). Hoc uero rectissime flagitauit (Philol. l. l. p. 586 sq.), ut in unaquaque

1) Ad hunc relegamus quicumque diuersarum partium asseclas cognoscere uult, p. 1 sqq.

imagine denuo examinaretur, quae ad artis, quae ad litterarum memoriam pertinerent. Ac fucatas esse illas descriptiones ornamentis rhetoricis ne patroni quidem Philostratorum infitias eunt: id quaeritur, utrum omnia ficta sint necne. Cyclopis autem descriptionem sic instituit rhetor, ut primum de uictu et moribus Cyclopum exponat, deinde uerbis *τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ἔα, Πολύφημος δὲ* etc. ad Polyphemum transeat, qui depingitur e scopulo in mare prospiciens, ubi Galatea praeteruehitur quadrigis delphinorum comitata Tritonidibus. Quae offendunt in pictura acriter primus notauit Friederichsius (imagg. Phil. p. 27 sqq.), quamquam iam antea cautiore iudicio usus grauissima ut nobis uidetur absoluerat Iahnius symb. arch. p. 413 sqq. Is docuit priorem partem, ubi Cyclopum uita adumbratur, introitum quendam esse eorum quae secuntur: adoptauere postea hanc sententiam Brunnius (Fleck. annal. uol. suppl. IV p. 207 sq. 241 sq. uol. CIII p. 95), Helbigius (symb. phil. Bonn. p. 371), Matzius (dissert. p. 100 sq.). Consentiunt hoc exordium desumptum esse ex Hom. Od. IX, 108 sqq.

Altera offensa spectat ad descriptionem Polyphemi, qui prorsus contra artis antiquae consuetudinem cum uno tantum oculo fictus sit, cum alias denotetur cum duobus uel tribus — tertio in fronte addito. Iam cum haec Cyclopis imago multa Theocriteae debeat descriptioni, Friederichsius totam compositam censet e bucolici poetae carminis XI coloribus (cf. etiam Matz. dissert. p. 102). Sed simplicissima est ratio Brunnii (uol. suppl. IV, 207 sq.), qui et ipsam illam priorem descriptionem figurae Polyphemi, quam postea (Philostr. II p. 370, 14 sqq. K.) excipit altera, pro exordio quodam habet ex poeticis flosculis contexto: *Πολύφημος δὲ ὁ τοῦ Ποσειδῶνος ἀγριώτατος αὐτῶν οἰκεῖ ἐνταῦθα, μίαν μὲν ὑπερτείνων ὀφρὺν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἑνὸς ὄντος, πλατείᾳ δὲ τῇ ῥινὶ ἐπιβαίνων τοῦ χείλους καὶ σιτούμενος τοὺς ἀνθρώπους, ὥσπερ τῶν λεόντων οἱ ὠμοί*[1])

1) Eadem de Cyclope imagine utitur Lycophro Alex. 659 sqq.:

ὃς ὄψεται μὲν τοῦ μονογλήνου στέγας
χάρωνος, οἴνης τῷ κρεωφάγῳ σκύφον
χερσὶ προτείνων τοὐπιδόρπιον ποτόν.

cf. Theocr. XI, 31 sqq. et Hom. Od. IX, 292, quam sententiam expressit Philostratus etiam Heroic. p. 164, 21 sq. K.: ὃς λέοντος ὠμοῦ δίκην τοὺς ἀνθρώπους ἤσθιεν. Quae uero in posteriore Cyclopeae personae descriptione Friederichsius et Matzius censuerunt ab artis consuetudine abhorrere, praecipue saetas per totum corpus dispersas, Brunnii singulari monumentorum peritia putamus labefactata. Hoc unum retractabimus, quoniam Matzius (dissert. p. 101. Philol. XXXI p. 624 sq.) in excusatione Brunniana non acquieuit, quod dicitur Polyphemus canens fictus esse, nec tamen ut fit cithara commemoratur, sed fistula sub umero pendens necdum ad os adhibita. 'Quomodo canens fingi poterat, nisi citharam plectro mouebat?' Concedimus Matzio non sufficere, quod Brunnius (annal. uol. CIII p. 95) monet fistula Polyphemum instructum esse in tabula Campana nr. 1052 Helb., quoniam ibi ne potest quidem cantare, cum Galateam — si uera est Helbigii interpretatio — amplectatur. Sed cur canentem fictum esse Cyclopem statuamus? Nonne rhetoris additamentum est totum illud ποιμενικὸν ᾆσμα? Ipsa uerba ὡς λευκή τε εἴη καὶ γαῦρος καὶ ἡδίων ὄμφακος [1]) καὶ ὡς νεβροὺς τῇ Γαλατείᾳ σκυμνεύοι καὶ ἄρκτους manifesto ex Theocr. XI uu. 20 sq. 40 sq. sumpta arguunt canentis amatoris cogitationem fictam. Immo antea uerbis καὶ ἡ μὲν σύριγξ ἔτι ὑπὸ μάλης καὶ ἀτρεμεῖ indicatum erat nondum cantare Polyphemum; sed cum fistulae mentio iniecta sit, non temperat sibi rhetor, quin pulcherrimam sententiolam Theocrito subreptam e memoria promat. Itaque ne illud ᾄδει quidem nimis premendum, quod a supplemento rhetorico orationem perducit ad picturam porro describendam. Accedit quod in monumentis rarius canens proponitur Cyclops, uelut in tab. Camp. nr. 1047 Helb., saepius sinistram uel dextram in Galateam uersus tendens, ueluti in tab. Camp. ap. Helb. nr. 1042. 1044 uel adspiciens tantum amatam nr. 1043. 1045.

χάρων enim est epitheton leonis cf. Hesych. et Et. M. s. u.; Ou. met. XIV, 207. cf. M. Arditi l. l. p. 13 sq.

1) Videtur rhetor non intellexisse Theocritum XI, 21 (cf. Fritzsch. ad h. l.), quem Ouidius liberius imitatus est met. XIII, 795.

Etiam cantum intermittens conspicitur apud Helbig. nr. 1048; in anaglyph. uill. Alb. (Zoega: Bassiril. II, 57). Manum autem tendere amatae imaginamur Philostrati Cyclopem hunc sensum subicientes uerbo ἀφιστορῶν (ἀπὸ τοῦ ὄρους [1])). Ubi praeteruecta erit nympha, canere incipiet miseram cantilenam de fugiente Galatea.

De tertia autem offensa, quam nimis suspicax et incautus Friederichsius prioribus addidit, quod Galateae positura et cum naturae lege pugnaret et ne clare quidem e rhetoris oratione appareret, iam pridem a peritis conclamatum est, quibus ipsa illa positura omnes amoenitatis numeros prae se ferre uidetur, quae iam fuit sententia Iahnii symb. arch. p. 415, cf. Brunn. suppl. IV p. 192 sq. 258; Helbig. symb. Bonn. p. 371 sq.; Foerster. in Fleckeis. annal. uol. CIX p. 462. Potuisse igitur picturam aliquam Philostrati descriptioni subesse constat. At dicunt permulta ex poetarum recordatione fluxisse, ac iuxta posuit Friederichsius (Fleckeis. annal. suppl. V p. 145 sq.) Philostrati et poetarum, Homeri et Theocriti, locos. Potuit plura conferre (cf. Iacobs. ad Philostr. imag. p. 501 sqq.). Admonent enim uerba: χαίτην ἀνασείων ὀρθὴν καὶ ἀμφιλαφῆ πίτυος δίκην Ouidianorum met. XIII, 844 sq.: coma plurima toruos

prominet in uultus umerosque, ut lucus, obumbrat.

cf. u. 765; illa autem καρχάρους ὑποφαίνων ὀδόντας ἐκ βοροῦ τοῦ γενείου Theocriteum exemplar ostendunt, quod praetermisit Friederichsius id. VI, 37 sq.: τῶν δέ τ' ὀδόντων

λευκοτέραν αὐγὰν Παρίας ὑπέφαινε λίθοιο,

licet refragetur Brunnius (annal. CIII p. 95), cui respondet Matzius (Philol. XXXI p. 625 adnot. 28. cf. dissert. p. 101). Denique haec στέρνα τε καὶ γαστέρα καὶ τὸ ἐς ὄνυχας ἧκον λάσιος πάντα non solum ad Theocr. XI, 50 sqq. respiciunt, ut Friederichsius arbitratur, sed etiam ad Callim. hymn. Dian. 75 sqq.; Ou. met. XIII, 846 sqq.; Luc. dial. mar. I, 1. 5, redeunt eadem fere qua apud Philostratum exstant distinctione, apud Nic. Eug. VI, 508 sqq. Haec igitur malimus communi de Cyclopum

1) 'Montis' notio non urgenda cum Matzio dissert. p. 101 sq., cum etiam a pictoribus Polyphemus in alta sede collocetur cf. Helbig. nr. 1046.